KOLEDAR

DRUŽBE SV. MOHORJA

1949

VSEBINA

Kalendarij — — — — — — — — — — — — 3
Dajte otrokom sveta imena — — — — — — — — 28
Slovenski nabožni pregovori — — — — — — — — 33
Dekret papeža Pija IX. o Mohorjevi družbi — — — — — 34
Duhovna obnova — — — — — — — — — — 35
Krščanska vzgoja mladine — — — — — — — — 37
Družina in šola — — — — — — — — — — — 39
Češnjev cvet (Šorli) — — — — — — — — — — 40
Stoletnica romarske poti v Dolini — — — — — — — 41
Koroške poti (Meško) — — — — — — — — — 44
Koroški prazniki (Meško) — — — — — — — — 46
Pri Sv. Justu (Beličič) — — — — — — — — — 48
Na Svetih Višarjah (Beličič) — — — — — — — — 48
Kruh (Riko) — — — — — — — — — — — 48
Ob bregu Tolminke (Šorli) — — — — — — — — 48
Dr. France Prešern, Ob stoletnici pesnikove smrti — — — 49
Domačija pod Peco (Štefan Gornik) — — — — — — 52
Kresni večer (Beličič) — — — — — — — — — 57
Sredi zime (Šorli) — — — — — — — — — — 57
Gnojišče — zlata jama — — — — — — — — — 58
Smisel modernega kmetovanja — — — — — — — 62
Naše kmetijske razmere — — — — — — — — — 65
Naše cerkveno petje — — — — — — — — — — 68
Kristus ali Cezar — — — — — — — — — — 70
Slomškovi vzori — — — — — — — — — — 72
Socialno zavarovanje — — — — — — — — — 74
Draga Obirjeva (Just) — — — — — — — — — 76
V samoti (Šorli) — — — — — — — — — — 77
Ob 40-letnici Narodne šole v Št. Petru — — — — — — 78
Cerkveno in versko življenje na Tržaškem — — — — — 82
Velikonočni kres — — — — — — — — — — 89
Kosci v Zabvatah — — — — — — — — — — 91
Družba sv. Mohorja — — — — — — — — — — 93
Dve novi maši med Tržaškimi Slovenci — — — — — 94
P. Ožbolt Ravš — — — — — — — — — — 95
Libuški zvonovi — — — — — — — — — — — 96
Novo leto 1943 na Hesselbergu — — — — — — — 97
50-letnica šolskega doma v Gorici — — — — — — — 99
Uganke — — — — — — — — — — — 100
Iz koroške zgodovine — — — — — — — — — 101
Domača lekarna — — — — — — — — — — 104
Pomen in važnost vrta v gospodinjstvu — — — — — 106
Škof Slomšek uči — — — — — — — — — — 107
„Salamenski Nac“ — — — — — — — — — — 108
Pravila Družbe sv. Mohorja v Celovcu — — — — — 109
Seznam Mohorjanov — — — — — — — — — 110
Seznam udov Družbe sv. Mohorja — — — — — — 111
Iz stoletnega koledarja — — — — — — — — 112

Z odobrenjem kn. šk. krškega ordinariata v Celovcu

KOLEDAR

DRUŽBE SV. MOHORJA

ZA NAVADNO LETO

1949

Izdala in založila: Družba sv. Mohorja v Celovcu
Tisk: Tiskarna „Carinthia“, Celovec

Naši cerkveni poglavarji

NJEGOVA SVETOST PAPEŽ

PIJ XII.

Naslednik sv. Petra in namestnik Kristusov, vrhovni poglavar svete katoliške Cerkve.

Njegovo prejšnje ime je

Evgen Pacelli

Rojen v Rimu, dne 2. marca 1876, v duhovnika posvečen 2. aprila 1899, za papeža izvoljen 2. marca 1939, slovesno kronan 12. marca 1939.

*

NJEGOVA EKSCELENCA

Dr. Jožef Köstner

knezoškof krški.

Rojen 9. marca 1906 v Celovcu, v duhovnika posvečen 25. oktobra 1931 v Rimu, za knezoškofa imenovan 25. junija 1945, posvečen in ustoličen 5. avgusta 1945 v celovški stolnici.

*

Verujem v sveto katoliško Cerkev!

NAVADNO LETO 1949

ima 365 dni ali 52 tednov in en dan.

ASTRONOMSKI LETNI ČASI

Pomlad se prične 20. marca ob 23. uri 49 minut.

Poletje se prične 21. junija ob 19. uri 3 minute.

Jesen se prične 23. septembra ob 10. uri 6 minut.

Zima se prične 22. decembra ob 5. uri 24 minut.

ZNAKI ZA LUNINE SPREMEMBE

Mlaj . . . . . .
Prvi krajec . . . . . .
Ščip ali polna luna . . . . .
Zadnji krajec . . . . . .

SONČNI IN LUNINI MRKI

V letošnjem letu bosta dva sončna in dva lunina mrka. Popoln lunin mrk bo 13. aprila od 3. ure 28 minut do 6. ure 54 minut. Viden bo tudi v Evropi. Delni sončni mrk bo 28. aprila od 6. ure 52 minut do 10. ure 45 minut. Mrk bo viden tudi v Evropi. Popoln lunin mrk 7. oktobra bo trajal od 2. ure 5 minut do 5. ure 48 minut in bo v Evropi prav tako viden. Delni sončni mrk 21. oktobra pri nas ne bo viden.

KVATRE

Pomladne ali postne kvatre so: 9., 11. in 12. marca.

Poletne ali binkoštne kvatre so: 8., 10. in 11. junija.

Jesenske kvatre so: 21., 23. in 24. septembra.

Zimske ali adventne kvatre pa so: 14., 16., in 17. decembra.

PREMAKLJIVI PRAZNIKI

Sedemdesetnica 13. februarja, Pepelnica 2. marca, Velika noč 17. aprila, Križev teden 23., 24., 25. maja, Vnebohod 26. maja, Binkošti 5. junija, Sv. Rešnje Telo 16. junija, Srce Jezusovo 24. junija, Angelska nedelja 4. septembra, Žegnanska nedelja 18. oktobra, Misijonska nedelja 23. oktobra, Kristus Kralj 30. oktobra, Zahvalna nedelja 6. novembra, 1. adventna nedelja 27. novembra.

CERKVENO ZAPOVEDANI PRAZNIKI

Novo leto ali Obrezovanje

Gospodovo	1. januarja
Sveti Trije kralji	6. januarja
Sv. Jožef	19. marca
Velika noč	17. aprila
Vnebohod	26. maja
Binkošti	5. junija
Sv. Rešnje Telo	16. junija
Sv. Peter in Pavel	29. junija
Marijino vnebovzetje . . .	15. avgusta
Vsi svetniki	1. novembra

Brezmadežno spočetje

Marijino	8. decembra
Božič	25. decembra

Praznike Sv. treh kraljev, Sv. Petra in Pavla in Brezmadežnega spočetja Device Marije je država odpravila. Cerkev pa jih vzdržuje kot zapovedane praznike. Kot katoličani moramo tudi te dni spolnjevati cerkveno zapoved.

POSTI IN ZDRŽKI

Ker težave povojnega časa še niso prebrodene, še vedno velja olajšana postna postava. Zapovedana postna dneva sta samo dva: pepelnica in veliki petek. Ta dva dneva je strogi post. Prepovedano je uživanje mesnih jedi in v jedi si je treba pritrgovati. Ker imamo v vsakdanjem življenju veliko težav in nam je božja pomoč nadvse potrebna, je prav, da se prostovoljno postimo tudi vse petke in kvatrne dneve ter po možnosti v sredah in sobotah štiridesetdanskega posta. Ker je postna postava tako zelo olajšana, je priporočljivo, da nadomestujemo post z drugimi dobrimi deli, zlasti pa z molitvijo in lajšanjem trpljenja svojemu bližnjemu.

CERKVENO NEZAPOVEDANI PRAZNIKI

Svečnica, Oznanjenje Device Marije, Velikonočni ponedeljek, Binkoštni ponedeljek, Rojstvo Device Marije, Sv. Štefan.

PROSINEC

Dan zraste za 1 uro in 1 minuto.
Dan je dolg od 8.26 do 9.27 minut.

JANUAR

7. ob 12.51 (sneg)
14. ob 22.59 (lepo)
21. ob 15.07 (lepo)
29. ob 3.42 (sneg)

1 Sobota	**NOVO LETO, OBREZOVANJE GOSPODOVO**
2 Nedelja	**NEDELJA PO NOVEM LETU, IME JEZUSOVO**
3 Ponedeljek	Genovefa, devica; Anter, papež
4 Torek	Tit, škof; Angela Folijska, vdova
5 Sreda	Telesfor, papež in mučenec; Emilijana, devica
6 Četrtek	**SV. TRIJE KRALJI, RAZGLAŠENJE GOSPODOVO**
7 Petek	Valentin (Zdravko), škof; Teodor
8 Sobota	Severin, opat; Teofil, mučenec
9 Nedelja	**1. PO RAZGLAŠENJU; SVETA DRUŽINA**
10 Ponedeljek	Pavel, puščavnik; Viljem, škof
11 Torek	Higin, papež; Pavlin Ogl., škof
12 Sreda	Alfred, opat; Tatijana, mučenica
13 Četrtek	Veronika Mil. devica; Juta
14 Petek	Feliks (Srečko) Nolanski; Hilarij
15 Sobota	Pavel, puščavnik; Maver, opat
16 Nedelja	**2. PO RAZGLAŠENJU;** Marcel, papež in mučenik
17 Ponedeljek	Anton, puščavnik; Marijan, mučenec
18 Torek	Stol sv. Petra; Priska, devica
19 Sreda	Marij in tovariši, mučenci; Pavlin, škof
20 Četrtek	Fabijan in Sebastijan, mučenca
21 Petek	Neža (Janja), devica, mučenica
22 Sobota	Vincencij in Anastazij, mučenca; Viktor
23 Nedelja	**3. PO RAZGLAŠENJU;** Zaroka Marije Device
24 Ponedeljek	Timotej, škof; Evgenij, mučenec
25 Torek	Spreobrnjenje sv. Pavla; Ananija
26 Sreda	Polikarp, škof; Pavla, vdova
27 Četrtek	Janez Zlatousti, škof, cerkveni učenik
28 Petek	Peter Nolasko, spoznavalec; Roger; Egidij
29 Sobota	Frančišek Saleški, cerkveni učenik
30 Nedelja	**4. PO RAZGLAŠENJU;** Martina devica
31 Ponedeljek	Janez Bosko, spoznavalec; Marcela, vdova

Evangeliji:

2. jan.: Detetu dajo ime Jezus. (Lk 2, 21)
9. jan.: Dvanajstletni Jezus v templju. (Lk 2, 42—52)
16. jan.: O ženitnini v Kani galilejski (Jan 1—11)
23. jan.: Jezus ozdravi stotnikovega hlapca (Mt 8, 1—13)
30. jan.: Vihar na morju (Mt 8, 23—27)

VALENTIN VODNIK

1758—1819.

Vodnik je prvi slovenski pesnik. Tako-le opisuje sam svoje življenje:

Kar mat' je učila,
me mika zapet',
kar starka zložila,
je lično posnet'.

Redila me Sava,
Ljubljansko polje,
navdale Triglava
me snežne kopè.

Latinske, helenske,
tevtonske učim,
za pevke slovenske
živim in gorim.

Ne hčere ne sina
po meni ne bo,
dovolj je spomina:
me pesmi pojó.

Njegove pesmi ogrevajo ljubezen do slovenskega naroda in zemlje. Z njimi drami vzbujajoče se ljudstvo in ga kliče na delo: „Sloven'c, tvoja zemlja je zdrava!"

Zapiski

SVEČAN

Dan zraste za 1 uro in 28 minut.

Dan je dolg od 9.30 do 10.58 minut.

FEBRUAR

6. ob 9.05 (sneg)
13. ob 10.08 (mrzlo)
20. ob 1.43 (mrzlo)
27. ob 21.55 (dež in sneg)

1 Torek	Ignacij (Ognjeslav), škof
2 **Sreda**	**Svečnica, darovanje Gospodovo**
3 Četrtek	Blaž, škof in mučenec; Oskar, škof
4 Petek	Andrej Korsini, škof; Veronika
5 Sobota	Agata, devica in mučenica
6 Nedelja	**5. PO RAZGLAŠENJU**; Tit, škof
7 Ponedeljek	Romuald, opat; Julijana vdova; Rihard
8 Torek	Janez Matajski, spoznavalec
9 Sreda	Ciril Aleksandrijski, cerkveni učenik; Apolonija
10 Četrtek	Sholastika, devica; Sotera; Viljem
11 Petek	Lurška Mati božja; Adolf, škof
12 Sobota	Sedem ustanoviteljev reda servitov
13 Nedelja	**1. PREDPOSTNA**; Albin, škof
14 Ponedeljek	Valentin (Zdravko), mučenec; Ivana V.
15 Torek	Favstin in Jovita, muč.; Jordan, spoznavalec
16 Sreda	Julijana, mučenica; Onezim, škof
17 Četrtek	Konstancija, devica; Frančišek Kle, mučenec
18 Petek	Simeon, škof; Flavijan
19 Sobota	Julijan, mučenec; Konrad, puščavnik
20 Nedelja	**2. PREDPOSTNA**; Sadot, škof
21 Ponedeljek	Feliks (Srečko); Irena, devica
22 Torek	Sv. Petra stol v Antiohiji; Marjeta
23 Sreda	Peter Damijan, cerkveni učenik; Romana, devica
24 Četrtek	Matija (Bogdan), apostol; Sergij, mučenec
25 Petek	Valburga, devica; Feliks; Viktorin
26 Sobota	Aleksander; Dionizij; Viktor (Zmagoslav)
27 Nedelja	**3. PREDPOSTNA**; Gabriel od Žal. Matere božje
28 Ponedeljek	Roman, opat; Antonija Florentinska

Evangeliji:

6. feb.: Sejavec, ki je sejal dobro seme (Mt 13, 24—30)
13. feb.: O delavcih v vinogradu (Mt 20, 1—16)
20. feb.: Prilika o sejavcu in semenu (Lk 8, 4—15)
27. feb.: Jezus ozdravi slepca (Lk 18, 31—43)

MATIJA AHACELJ

1779—1845.

Bil je Rožan iz Gorinčič pri Šentjakobu. Z lastnim trudom je postal profesor celovške gimnazije, a bil hkrati gospodar in posojilničar. Slovenskih šol tedaj v deželi ni bilo. Na njegovem celovškem domu so se zbirali J. Japelj, poznejši škof Slomšek in še drugi Slovenci. Ahacelj jih je navduševal za slovenski jezik. V celovškem bogoslovju so leta 1822 uvedli slovenščino in skupno s tedanjim spiritualom Slomškom je Ahacelj priredil slovensko posvetno pesmarico z napevi. Zbirko je uvedel med svojim ljudstvom z naslednjo prošnjo:

„Lepo Vas prosim, ljubi bratje in sestre slovenskega rodu, posebno Vas mladenče in mladenke, opustite vse nesramne, umazane in nespodobne pesmi ... Nikar grdo, temveč le pošteno petje Vam daje pravo in stanovitno veselje. Le pojte, a pojte poštene ...!"

Zapiski

SUŠEC

Dan zraste za 1 uro 45 minut.

Dan je dolg od 11.02 do 12.47 minut.

MAREC

8. ob 1.42 (mrzlo)
14. ob 20.03 (dež in sneg)
21. ob 14.10 (lepo)
29. ob 16.11 (lepo)

1 Torek	Pust; Albin, škof; Antonina, mučenica
2 Sreda	†† Pepelnica; Simplicij; Neža Praška, dev.; Pavel
3 Četrtek	Kunigunda, cesarica; Blaž, škof
4 Petek	Kazimir, spoznavalec; Lucij, papež
5 Sobota	Janez Jožef od Križa, spoznavalec
6 Nedelja	**1. POSTNA NEDELJA;** Perpetua in Felicita
7 Ponedeljek	Tomaž Akvinski, cerkveni učenec
8 Torek	Janez od Boga, spoznavalec; Julijan
9 Sreda	Kvatrna; Frančiška Rimska, vdova; Gregorij
10 Četrtek	40 mučencev; Makarij, škof
11 Petek	Kvatrni; Sofronij, škof; Krištof Milanski
12 Sobota	Kvatrna; Gregorij Veliki, papež; Bernard, škof
13 Nedelja	**2. POSTNA NEDELJA, KVATRNA;** Kristina, devica
14 Ponedeljek	Matilda, kraljica; Rozina, vdova
15 Torek	Klemen Marija Hofbauer, spoznavalec
16 Sreda	Hilarij in Tacijan, mučenca; Herbert, škof
17 Četrtek	Patricij, škof; Jedert, devica
18 Petek	Ciril Jeruzalemski, cerkveni učenik
19 Sobota	**JOŽEF, ŽENIN DEVICE MARIJE**
20 Nedelja	**3. POSTNA NEDELJA;** Feliks
21 Ponedeljek	Benedikt, opat; Serapion, škof
22 Torek	Lea, vdova; Zaharija, papež
23 Sreda	Jožef Oriol; Pelagija, mučenica
24 Četrtek	Gabriel, nadangel; Simon, mučenec
25 Petek	**Oznanjenje Marije Device**
26 Sobota	Emanuel, mučenec; Maksima, devica
27 Nedelja	**4. POSTNA, SREDPOSTNA;** Janez Dam.
28 Ponedeljek	Janez Kap., spoznavalec; Sikst III., papež
29 Torek	Ciril, mučenec; Jona, mučenec
30 Sreda	Janez Klimak, opat; Kvirin, mučenec
31 Četrtek	Modest, škof; Benjamin, mučenec

Evangeliji:

6. marca: Jezus trikrat skušan (Mt 4, 1—11)
13. marca: Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1—9)
20. marca: Jezus izžene hudega duha (Lk 11, 14—28)
27. marca: Jezus nasiti 5000 mož (Jan 6, 1—15)

IREŅEJ FRIDERIK BARAGA

1797—1868.

Rojen na gradiču Mala vas pri Dobrniču na Dolenjskem je študiral v Ljubljani in na Dunaju, kjer mu je bil duševni voditelj sv. Klemen Marija Hofbauer. Leta 1823 je bil posvečen v mašnika. Po nekaj letih je odpotoval kot misijonar v Ameriko. Leta 1831 ga sprejel škof v Cincinnatiju, ki ga je prosil, da ga pošlje na misijonsko delo med Indijance. Odločno je povsod branil pravice Indijancev. Leta 1853 je bil posvečen za škofa. Večji del svojega življenja je prebil Baraga med Indijanci, širil med njimi krščansko vero, jim zidal cerkve in šole, jih civiliziral in se zlasti trudil, da jih odvrne od žganih pijač. Da bi imelo njegovo delo čimveč uspeha, se je do dobrega naučil njihovega jezika in o njem izdal številne nabožne knjige, katekizem, Jezusovo življenje in razna premišljevanja. Napisal je tudi slovar in slovnico; za Slovence, katerih tudi v tujini ni pozabil, pa Dušno pašo in Premišljevanja o štirih poslednjih rečeh.

Baraga je bil kakor njegov učitelj Hofbauer pravi ljudski apostol in svetniški škof.

Zapiski

MALI TRAVEN

Dan zraste za 1 uro 39 minut.
Dan je dolg od 12.50 do 14.29 minut.

APRIL

6. ob 14.01 (lepo)
13. ob 5.08 (sneg)
20. ob 4.27 (dež)
28. ob 9.02 (spremenljivo)

1 Petek	Hugon, škof; Venancij, škof
2 Sobota	Frančišek Pavelski; Lecpold G.
3 Nedelja	**5. POSTNA, TIHA NEDELJA;** Rihard, škof
4 Ponedeljek	Izidor, Sev.; Benedikt, Nig.
5 Torek	Vincencij (Vinko), spoznavalec
6 Sreda	Sikst I., papež; Krescencija
7 Četrtek	Herman Jožef, spoznavalec
8 Petek	Devica Marija 7 žalosti; Albert, škof
9 Sobota	Marija Kleofova; Tomaž Tolent., mučenec
10 Nedelja	**6. POSTNA, CVETNA;** Marko Bol., spozn.
11 Ponedeljek	Leon IX., papež; Konrad, spoznavalec
12 Torek	Julij I., papež; Angelus
13 Sreda	Hermenegild, mučenec; Ida, devica
14 Četrtek	**Veliki četrtek;** Justin, mučenec
15 Petek	†† **Veliki petek;** Helena, kraljica
16 Sobota	**Velika sobota;** Benedikt spoznavalec
17 Nedelja	**VELIKA NOČ, VSTAJENJE GOSPODOVO**
18 Ponedeljek	**Velikonočni ponedeljek,** Ciril, dijakon
19 Torek	Leon IX., papež
20 Sreda	Neža Montepulčanska, devica
21 Četrtek	Anzelm, cerkveni učenec; Simeon, škof
22 Petek	Soter in Gaj, papeža; Leonida
23 Sobota	Vojteh (Adalbert), škof; Egidij Asiški
24 Nedelja	**1. POVELIKONOČNA, BELA NEDELJA;** Jurij
25 Ponedeljek	Marko, evangelist; Ermin, muč.
26 Torek	Klet in Marcelin, papeža, mučenca
27 Sreda	Cita, devica; Peter Kanizij, cerkveni učenik
28 Četrtek	Pavel od križa, spoznavalec; Vital
29 Petek	Peter, mučenec; Robert, opat; Hugo, opat
30 Sobota	Katarina Sienska, devica; Jožef Kotolengo

Evangeliji:

3. aprila: Judje hočejo Jezusa kamenjati (Jan 8, 46—59)
10. aprila: Jezus jezdi v Jeruzalem (Mt 21, 1—9)
17. aprila: Jezus vstane od mrtvih (Mk 16, 1—7)
24. aprila: Jezus se prikaže (Jan 20, 19—31)

ANTON MARTIN SLOMŠEK

1800—1862.

A. M. Slomšek je sin kmetskih staršev. Ko je dovršil licej v Ljubljani, je vstopil v Celovško bogoslovje. Še kot bogoslovec je po želji semeniškega vodje pričel svoje tovariše poučevati v slovenščini. 5 let po svoji novi maši je bil spet klican v celovško semenišče in sicer za spirituala. Celovško sodišče ga je tedaj prosilo, naj poučuje tudi sodnijske uradnike v slovenščini. Leta 1846 je bil imenovan za lavantinskega škofa, ki je imel tedaj svoj sedež v Št. Andražu. Slomšek je škofijski sedež prenesel v Maribor in združil vse štajerske Slovence v svoji škofiji. Slomšek je bil svetniški duhovnik in bo morda prištet blaženim. To je želja vseh Slovencev. Kot izvrsten šolnik je znal ceniti materni jezik in je s knjigami in opomini Slovence navajal k spoštovanju slovenščine. Tako je dajal:

„Hočemo, naj bi slovenska beseda slovela in imela čast vpričo narodov, naših sosedov!"

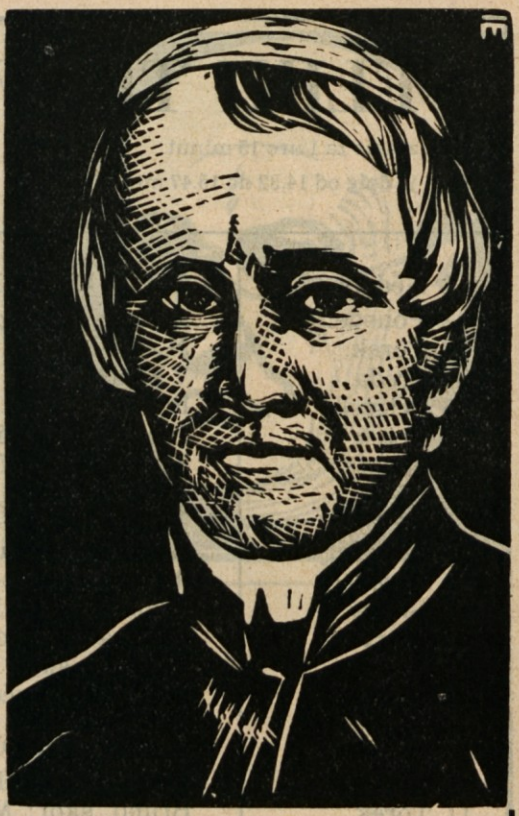

Zapiski

VELIKI TRAVEN

Dan zraste za 1 uro 15 minut.
Dan je dolg od 14.32 do 15.47 minut.

MAJ

5. ob 22.33 (lepo)
12. ob 13.51 (veliko dežja)
19. ob 20.22 (lepo)
27. ob 23.24 (lepo)

1 **Nedelja**	**2. POVELIKONOČNA**; Filip in Jakob, apostola
2 Ponedeljek	Atanazij, škof; Sekund, mučenec
3 Torek	Najdenje sv. Križa; Aleksander, papež
4 Sreda	Vaństvo sv. Jožefa; Florijan (Cvetko), muč.
5 Četrtek	Pij V., papež; Irenej, škof
6 Petek	Janez Evangelist; Judita, mučenica
7 Sobota	Stanislav, škof; Gizela
8 **Nedelja**	**3. POVELIKONOČNA**; Prikazen Mihaela nadangela
9 Ponedeljek	Gregorij Nacian, škof; Beat, spoznavalec
10 Torek	Antonin, škof; Janez Avil.
11 Sreda	Frančišek H.; Mamert, škof
12 Četrtek	Pankracij in tovariši, mučenci
13 Petek	Servacij, škof; Peter Reg.
14 Sobota	Bonifacij, mučenec; Pashal I., papež
15 **Nedelja**	**4. POVELIKONOČNA**; Zofija, mučenica
16 Ponedeljek	Janez Nepomuk, mučenec; Ubald, škof
17 Torek	Bruno, škof; Maksima, devica
18 Sreda	Venancij, škof; Erik, kralj; Teodot, mučenec
19 Četrtek	Peter Celestin, papež; Ivo, spoznavalec
20 Petek	Bernardin Sienski, spoznavalec
21 Sobota	Feliks Kantaliski, spoznavalec
22 **Nedelja**	**5. POVELIKONOČNA, KRIŽEVA**
23 Ponedeljek	Deziderij, škof; Andrej Bobola
24 Torek	Marija Pomočnica kristjanov
25 Sreda	Gregorij VII., papež; Urban I., papež
26 **Četrtek**	**VNEBOHOD GOSPODOV**; Filip Nerij
27 Petek	Beda Častitljivi, cerkveni učenik
28 Sobota	Avguštin, škof; Viljem opat
29 **Nedelja**	**6. POVELIKONOČNA**; Maria Magdalena Paciška
30 Ponedeljek	Ivana Orleanska, devica; Feliks
31 Torek	Angela, devica; Marija Srednica

Evangeliji:

1. maja: Jezus dobri pastir (Jan 10, 11—16)
8. maja: Jezus napoveduje svoj odhod (Jan 16, 16—22)
15. maja: Jezus obeta Svetega Duha (Jan 16, 5—14)
22. maja: Jezus uči o moči molitve (Jan 16, 23—30)
29. maja: Jezus govori o pričevanju Sv. Duha (Jan 15, 16—27; 16, 1—4)

ANDREJ EINSPIELER

1813—1888.

Rodil se je v Svečah v Rožu, pel leta 1837 novo mašo in nato služboval kot kaplan v raznih koroških farah. Nad štiri desetletja je deloval v Celovcu in tu tudi umrl. Ljubezen do slovenskega naroda sta mu vzbudila Slomšek in Matija Majar Ziljski. Odtlej je neumorno deloval za koroške Slovence. Skupno s škofom Slomškom je leta 1851 ustanovil Društvo sv. Mohorja. Z Antonom Janežičem je pozneje društvo preosnoval v bratovščino in je nazval Družbo sv. Mohorja. Neutrudljivo se je boril za narodne pravice koroških Slovencev. Einspieler je zastopal zahtevo, naj se Koroška deli v dve okrožji, nemško in slovensko. Ustanavljal je časopise in v njih budil Slovence ter dokazoval Nemcem pravico svojega naroda do samosvojega življenja:

„Dajte Slovencem v slovenskih okrajih ravno tisto in ravno v tisti meri, kar imajo Nemci in Lahi v svojih okrožjih!"

Zapiski

ROŽNIK

Dan zraste do 21. za 19 minut in se zopet skrči do 30. za 3 min. Najdaljši dan in najkrajša noč. Dan je dolg od 15.48 do 16.02.

JUNIJ

4. ob 4.27 (dež)
10. ob 22.45 (lepo)
18. ob 13.29 (veliko dežja)
26. ob 11.02 (veliko dežja)

1 Sreda	Fortunat, spoznavalec; Kuno
2 Četrtek	Marcelin, mučenec; Erazem, škof
3 Petek	Klotilda, kraljica; Pavla, devica
4 Sobota	Frančišek Kar.; Kvirin, škof
5 Nedelja	**BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA;** Bonifacij, škof
6 Ponedeljek	**Binkoštni ponedeljek;** Norbert, škof
7 Torek	Robert, opat; Baptista Varani, devica
8 Sreda	Kvatrna; Medard, škof; Viktorin, škof
9 Četrtek	Primož in Felicijan, mučenca
10 Petek	Kvatrni; Marjeta, kraljica; Bogumil, škof
11 Sobota	Kvatrna; Barnaba, apostol; Rembert, škof
12 Nedelja	**1. POBINKOŠTNA; PRESVETA TROJICA; KVAT.**
13 Ponedeljek	Anton Padovanski, spoznavalec
14 Torek	Bazilij, cerkveni učenik; Elizej, prerok
15 Sreda	Vid in tovariši, mučenci; Germana
16 Četrtek	**PRESVETO REŠNJE TELO;** Beno, škof
17 Petek	Adolf, škof; Nikander
18 Sobota	Efrem Sirski, cerkveni učenik; Marko
19 Nedelja	**2. POBINKOŠTNA;** Julijana, Gervazij in Prot.
20 Ponedeljek	Silverij, papež; Florentina, devica
21 Torek	Alojzij (Slavko), spoznavalec
22 Sreda	Ahacij, mučenec; Pavlin Nolanski, škof
23 Četrtek	Agripina, devica; Edeltruda, kraljica; Ceno
24 Petek	Srce Jezusovo; Roj. Janeza Krst.; Kres
25 Sobota	Viljem, opat; Henrik, škof
26 Nedelja	**3. POBINKOŠTNA;** Janez in Pavel, mučenca
27 Ponedeljek	Hema, vdova; Virgilij, škof
28 Torek	Irenej, škof; Potamijena, mučenica
29 Sreda	**PETER IN PAVEL, apostola**
30 Četrtek	Spomin sv. Pavla; Lucina, devica

Evangeliji:

5. jun.: Jezus govori o Sv. Duhu in o ljubezni (Jan 14, 23—31)
12. jun.: Jezusu je dana vsa oblast (Mt 28, 18—20)
19. jun.: Prilika o veliki večerji (Lk 14, 16—24)
26. jun.: O izgubljeni ovci (Lk 15, 1—10)

ANTON JANEŽIČ

1828—1869.

Doma je bil v Lešah pri Št. Jakobu v Rožu. Po končani gimnaziji in univerzi je postal profesor slovenščine in nemščine v Celovcu. Že mati mu je vcepila ljubezen do materinega jezika. Ahacelj in Matija Majar ter Slomšek so mu spoštovanje slovenščine še poglobili. Za slovenski pouk je priredil več učnih knjig. S svojo „Slovensko slovnico« je utrdil enotni slovenski pismeni jezik. Slovnica je bila v šolah v rabi 62 let. V leposlovnem mesečniku „Slovenski glasnik" je združil mlade slovenske pesnike in pisatelje. Glasnika so se oklenili vsi tedanji mlajši slovenski kulturni delavci.

Janežič je bil prvi urednik Mohorjeve družbe. Urejal je „Koledarje" in „Večernice". Za slovenske družine je še tik pred smrtjo ustanovil poseben list z imenom „Besednik". Janežič je bil nenavadno delaven in vztrajen. Vse svoje duševne in gospodarske sile je posvetil kulturnemu napredku Slovencev.

Zapiski

MALI SRPAN

Dan se skrči za 56 minut.
Dan je dolg od 16.02 do 15.06 minut.

JULIJ

3. ob 9.08 (spremenljivo)
10. ob 8.41 (spremenljivo)
18. ob 7.01 (spremenljivo)
25. ob 20.33 (lepo)

1 Petek	Presveta Rešnja Kri; Teobald, puščavnik
2 Sobota	Obiskovanje Marije Device; Procesij, muč.
3 Nedelja	**4. POBINKOŠTNA**; Leon II., papež
4 Ponedeljek	Urh, škof; Berta, devica
5 Torek	Anton; Marija Cakarija, spozn.
6 Sreda	Izaija, prerok; Bogomila; Dominika
7 Četrtek	Ciril in Metod, slovanska apostola
8 Petek	Elizabeta, kraljica; Evgenij III., papež
9 Sobota	Nikolaj in tovariši, mučenci; Tomaž Morus
10 Nedelja	**5. POBINKOŠTNA**; Amalija, devica
11 Ponedeljek	Pij I., papež; Olga, kneginja
12 Torek	Mohor in Fortunat, mučenca; Janez Gval.
13 Sreda	Marjeta, devica in mučenica; Evgenij, škof
14 Četrtek	Bonaventura, škof; Justin, mučenec
15 Petek	Henrik I., kralj; Vladimir, kralj
16 Sobota	Devica Marija Karmelska
17 Nedelja	**6. POBINKOŠTNA**; Aleš, spoznavalec
18 Ponedeljek	Kamil Lel., spoznavalec; Miroslav, mučenec
19 Torek	Vincencij Pavelski, spoznavalec; Avrea (Zlata)
20 Sreda	Marjeta, devica; Hijeronim Emilijan, spoznavalec
21 Četrtek	Daniel, prerok; Prakseda, devica
22 Petek	Marija Magdalena (Majda), spokornica; Teofil, muč.
23 Sobota	Apolinarij, škof; Liborij, škof
24 Nedelja	**7. POBINKOŠTNA**; Kristina, devica
25 Ponedeljek	Jakob, apostol; Kristof, mučenec
26 Torek	Ana, mati M. D.; Valent, škof
27 Sreda	Rudolf in tovariši, mučenci; Pantaleon, mučenec
28 Četrtek	Viktor (Zmagoslav), p.; Nazarij in Celzij
29 Petek	Marta, devica; Beatrika; Simplicij
30 Sobota	Abdon in Senen, mučenca; Julita, mučenica
31 Nedelja	**8. POBINKOŠTNA**; Ignacij (Ognjeslav) Loj.

Evangeliji:

3. jul.: Obilni ribji lov (Lk 5, 1—11)
10. jul.: O grehu v misli in besedi (Mt 5, 20—24)
17. jul.: Jezus nasiti 4000 mož (Mk 8, 1—9)
24. jul.: Lažnivi preroki (Mt 7, 15—21)
31. jul.: Prilika o krivičnem hišniku (Lk 16, 1—9)

FRAN LEVSTIK

1831—1887.

Rodil se je kot sin malega kmeta. Že v gimnaziji se je odlikoval v znanju slovenščine. V češkem Olomucu je bil nekaj let v semenišču, se tam naučil češčine in seznanil s češko knjigo. Medtem so izšle v Ljubljani njegove pesni, katere je mladina navdušeno prebirala. Iz Olomuca je nato odšel študirat na Dunaj in se odtod vrnil domov, kjer je bil nekaj časa urednik, pozneje pa se je posvetil izključno pisateljevanju.

Neizprosno se je Levstik boril za čisto in lepo slovenščino. Neizprosno je zahteval od pisateljev: „Učite se jezika iz ljudstva!« S sočnim, krepkim „Martinom Krpanom", ki je prva slovenska izvirna povest, je pokazal, kaj in kako naj se piše. V Einspielerjevem „Slovencu" pa je odločno zastopal slovenske narodne težnje. Kot književni in politični kritik se je bojeval za resnico, pravico in poštenje. Začrtal je pot in cilj slovenščini s svojo neizprosno zahtevo:

„Naj bi videl Slovenec Slovenca v knjigi, kakor vidi svoj obraz v ogledalu!"

Zapiski

VELIKI SRPAN

Dan se skrči za 1 uro 34 minut.
Dan je dolg od 15.03 do 13.29 minut.

AVGUST

1. ob 13.57 (veliko dežja)
8. ob 20.33 (lepo)
16. ob 23.59 (lepo)
24. ob 4.59 (dež)
30. ob 20.16 (dež)

1 Ponedeljek	Vezi sv. Petra, apostola; Makabejski bratje
2 Torek	Porciunkula; Alfonz M., škof
3 Sreda	Najdenje sv. Štefana; Lidija, vdova
4 Četrtek	Dominik (Nedeljko), spoznavalec
5 Petek	Marija Snežna; Ožbolt, kralj
6 Sobota	Gospodovo spremenjenje; Sikst II.
7 Nedelja	**9. POBINKOŠTNA**; Kajetan, spoznavalec
8 Ponedeljek	Cirijak, Larg in Smaragd, mučenci
9 Torek	Janez Vianney, spoznavalec; Peter Fab.
10 Sreda	Lavrencij, mučenec; Pavla, devica
11 Četrtek	Tiburcij, mučenec; Suzana, devica in mučenica
12 Petek	Klara, devica; Hilarija, mučenica
13 Sobota	Janez Berhmans; Kasijan, mučenec
14 Nedelja	**10. POBINKOŠTNA**; Evzebij, spoznavalec
15 Ponedeljek	**VELIKA GOSPOJNICA**
16 Torek	Rok, spoznavalec; Joahim, oče Marije Device
17 Sreda	Hiacint, spoznavalec; Julijana, devica
18 Četrtek	Helena (Jelena), cesarica; Agapit, mučenec
19 Petek	Ludovik Tol.; Janez Ed., spoznavalec
20 Sobota	Bernard, opat; Samuel, prerok
21 Nedelja	**11. POBINKOŠTNA**; Ivana Š., vdova
22 Ponedeljek	Srce Marijino; Timotej, mučenec
23 Torek	Filip (Zdenko) Benicij, spozn.
24 Sreda	Jernej, apostol; Ptolomej, škof
25 Četrtek	Ludovik, kralj; Patricija, devica
26 Petek	Cefirin, papež; Bernard Of., spozn.
27 Sobota	Jožef Kal., spoznavalec; Antuza, mučenica
28 Nedelja	**12. POBINKOŠTNA**; Avguštin, cerkveni učenik
29 Ponedeljek	Obglavljenje Janeza Krstnika; Sabina
30 Torek	Roza Limanska, devica; Pamahij
31 Sreda	Rajmund (Rajko), spoznavalec; Pavlin, škof

Evangeliji:

7. avg.: Jezus joka nad Jeruzalemom (Lk 19, 41—47)
14. avg.: Farizej in cestninar (Lk 18, 9—14)
21. avg.: Jezus ozdravi gluhonemega (Mk 7, 31—37)
28. avg.: Usmiljeni Samarijan (Lk 10, 23—37)

JOSIP JURČIČ

1844—1881.

Jurčiča je dal Slovencem Levstik. Sam je večkrat dejal, da bi nikdar ne bil začel pisati, če bi mu Levstik ne bil odprl oči za pisateljevanje. Postal je prvi slovenski pripovednik. Mohorjeva družba je izdala lepo število njegovih knjig, med njimi znamenitega „Desetega brata". Že naši očetje so z velikim zanimanjem prebirali ta prvi slovenski roman. Več njegovih povesti je bilo prirejenih za ljudske odre, tako „Domen«, „Rokovnjači" i dr. Junaki Jurčičevih pripovednih spisov so tako dobri posnetki iz našega življenja, da bodo živeli, dokler bo živel naš narod. Vzrok nam pove Jurčič sam: „Veš, da imam tudi jaz kmeta rad, ker sem kot deček že za brazdo plužne držal. Med preprostimi kmetiškimi možaki čuješ včasih izvirno in tako modro misel, da se je ne bi smel sramovati noben modrijan. Kmet je po moji misli šola tudi mislečemu človeku."

Zapiski

KIMAVEC

Dan se skrči za 1 uro 40 minut.
Dan je dolg od 13.26 do 11.46 minut.

SEPTEMBER

7. ob 10.59 (veliko dežja)
15. ob 15.29 (spremenljivo)
22. ob 13.21 (dež)
29. ob 5.18 (dež)

1 Četrtek	Egidij (Ilij), opat; Verena, devica
2 Petek	Štefan, kralj; Maksima, mučenica
3 Sobota	Evfemija, Doroteja in tovarišice, device
4 Nedelja	**13. POBINKOŠTNA; ANGELSKA;** Rozalija, devica
5 Ponedeljek	Lavrencij Just.; Gentilij, mučenec
6 Torek	Caharija, prerok; Peregrin
7 Sreda	Marko in tovariši, mučenci
8 Četrtek	**Rojstvo Marije Device, Mala Gospojnica**
9 Petek	Peter Klaver, spoznavalec; Serafina
10 Sobota	Nikolaj Tol., spoznavalec; Pulherija, cesarica
11 Nedelja	**14. POBINKOŠTNA;** Milan, škof
12 Ponedeljek	Ime Marijino, Macedonij, škof
13 Torek	Frančišek K., spoznavalec; Notburga, devica
14 Sreda	Povišanje sv. križa; Ciprijan, škof
15 Četrtek	Marija sedem žalosti; Nikomed, mučenec
16 Petek	Kornelij, papež; Ljudmila, vdova
17 Sobota	Lambert, škof; Frančiškove rane
18 Nedelja	**15. POBINKOŠTNA;** Zofija in tovarišice
19 Ponedeljek	Januarij in tovariši, mučenci
20 Torek	Evstahij in tovariši, mučenci
21 Sreda	Kvatrni; Matej, apostol in evangelist
22 Četrtek	Tomaž Vil.; Mavricij in tovariši
23 Petek	Kvatrni; Linus, papež; Tekla
24 Sobota	Kvatrna; Marija Devica, reš. ujetnikov
25 Nedelja	**16. POBINKOŠTNA;** Kamil in tov., muč.
26 Ponedeljek	Ciprijan in Justina, mučenca
27 Torek	Kozma in Damijan, mučenca
28 Sreda	Venčeslav, kralj; Lioba (Ljuba), op.
29 Četrtek	Mihael, nadangel; Evtihij, mučenec
30 Petek	Hieronim (Jerko), c. uč.; Zofija

Evangeliji:

4. sept.: Jezus ozdravi 10 gobavih (Lk 17, 11—19)
11. sept.: O božji previdnosti (Mt 6, 24—33)
18. sept.: Jezus obudi mladeniča (Lk 7, 11—16)
25. sept.: Jezus ozdravi vodeničnega (Lk 14, 1—11)

SIMON GREGORČIČ

1844—1906

Bil je drugi otrok srednjega kmeta z Goriškega. Po dovršeni gimnaziji je vstopil v bogoslovje in postal duhovnik. Že kot dijak je pesnil in pesmi objavil v Janežičevem „Glasniku«. S „Poezijami“ je postal mahoma ljubljenec našega naroda. Pesmi so mu vrele iz notranjega trpljenja, iz sočutja do ubogih in trpečih, iz ljubezni do ljudstva. Cela vrsta jih je ponarodela in jih pojemo po naših vaseh, druge so si osvojili pevski zbori, še druge čujemo znova v deklamacijah naše mladine.

O Gregorčičevi pesmi so zapisali, da „nam je odprla oči za naš dom, za vse, kar je naše, slovensko.“ Vsi jih beremo in slišimo ter vsi jih razumemo. Mi vsi prosimo z njim za naš rod:

„Pridi, zvezda naša, pridi,
jasne v nas upri oči,
naj moj dom te zopet vidi,
zlata zvezda srečnih dni!«

Zapiski

VINOTOK

Dan se skrči za 1 uro in 43 minut.
Dan je dolg od 11.43 do 10.00 minut.

OKTOBER

7. ob 3.52 (mrzlo, dež)
15. ob 5.06 (dež)
21. ob 22.23 (lepo)
28. ob 18fl04 (dež in sneg)

1 Sobota	Remigij, škof; Janez D., spoznavalec
2 Nedelja	**17. POBINKOŠTNA, ROŽENVENSKA;** Ang. varuhi
3 Ponedeljek	Terezija Deteta Jezusa; Felicija, devica
4 Torek	Frančišek Serafinski, spoznavalec; Edvin, kr.
5 Sreda	Placid in tovariši, mučenci; Flavijana
6 Četrtek	Brunon, spoznavalec; M. Frančiška, devica
7 Petek	Marija, kraljica sv. rožnega venca
8 Sobota	Brigita, vdova; Starček Simeon
9 Nedelja	**18. POBINKOŠTNA;** Dionizij in tov., muč.
10 Ponedeljek	Frančišek Borgija; Daniel in tov., m.
11 Torek	Materinstvo Matere božje; Nikazij
12 Sreda	Maksimilijan, škof; Serafin, spoznavalec
13 Četrtek	Posvečenje farne cerkve; Koloman
14 Petek	Kalist, papež; Just, škof
15 Sobota	Terezija, devica; Avrelija, devica
16 Nedelja	**19. POBINKOŠTNA, ŽEGNANSKA;** Gal, opat
17 Ponedeljek	Margareta M. Alak., dev.; Hedviga
18 Torek	Luka, evangelist; Julijan, puščavnik
19 Sreda	Peter Alkant., spoznavalec; Etbin, opat
20 Četrtek	Janez Kan., spoznavalec; Felicijan, muč.
21 Petek	Uršula in tovarišice, mučenice; Hilarion
22 Sobota	Kordula, mučenica; Fides (Vera), mučenica
23 Nedelja	**20. POBINKOŠTNA;** Teodor, mučenec
24 Ponedeljek	Rafael, nadangel; Kristina, devica
25 Torek	Krizant in Darija; Krispin, mučenec
26 Sreda	Evarist, papež; Bonaventura Pot.
27 Četrtek	Frumencij, škof; Antonija, devica
28 Petek	Simon in Juda, apostola; Cirila, devica
29 Sobota	Narcis, škof; Ida, devica; Donat, spoznavalec
30 Nedelja	**21. POBINKOŠTNA, KRISTUS KRALJ;** Alfonz R.,
31 Ponedeljek	Volbenk, škof; Krištof, mučenec

Evangeliji:

2. okt.: O največji zapovedi (Mt 22, 34—46)
9. okt.: Jezus ozdravi mrtvoudnega (Mt 9, 1—8)
16. okt.: Kraljeva ženitnina (Mt 22, 1—14)
23. okt.: Jezus ozdravi sina kraljevega uradnika (Jan 4, 46—53)
30. okt.: Neusmiljeni hlapec (Mt 18, 23—35)

ANTON MAHNIČ

1850—1920.

Sredi razcveta slovenske književnosti je vstal v Gorici odličen in učen duhovnik, dr. Anton Mahnič. Medtem ko je Levstik terjal lepo obliko in živ jezik v slovenski knjigi, je Mahnič zahteval, naj slovenska knjiga vzgaja ljudstvo k dobremu in plemenitemu. Neizprosno se je boril za to, da se vse javno delo postavi na katoliško podlago. V knjigi in govoru je neutrudljivo in neustrašeno zastopal svoje mnenje:
„Mož se mora držati načela. Pot načela je sicer ozka in težavna, pot načela je dolga, toda častna in zmagovita!" Kot še noben Slovenec poprej, se je Mahnič poglobil v miselni tok svojega časa in opetovano prorokoval predstoječe socialne prevrate med narodi, če ne bodo spoznali, da zanje ni druge rešitve razven v Bogu in njegovi Cerkvi. Mahnič je pozneje postal škof na otoku Krku in med svetovno vojno odločno branil pravice ljudstva pred italijanskim nasiljem.

Izza njegovega časa velja do danes njegov klic:

„Več luči."

Zapiski

LISTOPAD

Dan se skrči za 1 uro in 16 minut.
Dan je dolg od 9.57 do 8.41 minut.

NOVEMBER

5. ob 22.09 (lepo)
13. ob 16.47 (lepo)
20. ob 8.29 (spremenljivo)
27. ob 11.01 (mrzlo)

1 **Torek**	**VSI SVETI**
2 Sreda	Spomin vernih duš; Just, mučenec
3 Četrtek	Viktorin, škof; Venefrida, devica
4 Petek	Karel Boromejski, škof; Vital; Modesta, devica
5 Sobota	Caharija in Elizabeta; Emerik, spoznavalec
6 Nedelja	**22. POBINKOŠTNA**; Lenart, opat
7 Ponedeljek	Janez Gabriel Perb., mučenec
8 Torek	Bogomir, škof; Klavdij in tovariši, mučenci
9 Sreda	Teodor (Božidar), mučenec
10 Četrtek	Andrej Avelin, spoznavalec; Trifon, mučenik
11 Petek	Martin (Davorin), škof; Menas, mučenec
12 Sobota	Martin, papež; Avrelij, škof
13 Nedelja	**23. POBINKOŠTNA**; Stanislav Kostka, spozn.
14 Ponedeljek	Jozafat Kunč., škof; Veneranda, devica
15 Torek	Jedert; Leopold; Albert Veliki, c. uč.
16 Sreda	Otmar, opat; Neža Asiška, devica
17 Četrtek	Gregorij Čudod., škof; Saloma, devica
18 Petek	Odon, opat; Roman, mučenec
19 Sobota	Elizabeta, kraljica; Poncijan, papež
20 Nedelja	**24. POBINKOŠTNA**; Feliks (Srečko)
21 Ponedeljek	Darovanje Marije Device; Kolumban
22 Torek	Cecilija, devica; Filemon, mučenik
23 Sreda	Klemen (Milivoj), papež; Felicita
24 Četrtek	Janez od Križa; Hrizogon, mučenec
25 Petek	Katarina, devica; Mozes, mučenec
26 Sobota	Silvester, opat; Leonard P., spoznavalec
27 Nedelja	**1. ADVENTNA NEDELJA**; Virgilij, škof
28 Ponedeljek	Gregorij III., papež; Jakob M., spoznavalec
29 Torek	Saturnin, mučenec; Gelazij, papež
30 Sreda	Andrej (Hrabroslav), apostol

Evangeliji:

1. nov.: Osem blagrov (Mt 5, 1—12)
6. nov.: O davku cesarju (Mt 22, 15—21)
13. nov.: Jezus obudi Jajrovu hčer (Mt 9, 18—26)
20. nov.: O razdejanju Jeruzalema in o poslednji sodbi (Mt 24, 15—35)
27. nov.: O poslednji sodbi (Lk 21, 25—33)

JANEZ EVANGELIST KREK

1865—1917.

Oče mu je bil učitelj. Študiral je s pomočjo poučevanja drugih dijakov. Na Brezjah je pel novo mašo. Po doktoratu na dunajski univerzi je postal profesor v ljubljanskem bogoslovju. Ljudstvo ga je kmalu nato izvolilo za državnega poslanca, katero mesto je s kratko prekinitvijo obdržal do smrti.

Dobro je Krek študiral gospodarska in socialna vprašanja in je svoje sile posvetil gospodarskemu podvigu Slovencev. Slovenskega kmeta je organiziral v kreditnih in blagovih zadrugah. Za delavce je ustanavljal strokovne zveze in konzumna društva. V dunajskem državnem zboru so slovenski poslanci pod njegovim vodstvom zahtevali združitev južnoslovanskih narodov. Rotil in prosil je celih 30 let, a ni našel med nemškonacionalnimi krogi razumevanja. Ko ga je cesar Karel klical po majniški deklaraciji k sebi, mu Krek odgovoril:

„Majestät, es ist zu spät!«

Zapiski

GRUDEN

Dan se skrči za 19 min. do 22. in zraste za 4 min. do 31. Dan je dolg od 8.39 do 8.24 min. Najkrajši dan, najdaljša noč.

DECEMBER

5. ob 16.13 (lepo)
13. ob 2.48 (sneg)
19. ob 1.55 (mrzlo)
27. ob 7.31 (sneg)

1 Četrtek	Edmunt in tovariši; Natalija
2 Petek	Bibijana, devica; Pavlina, mučenica
3 Sobota	Frančišek Ksaverij, spoznavalec
4 Nedelja	**2. ADVENTNA NEDELJA;** Barbara, devica
5 Ponedeljek	Saba, opat; Krispin, mučenec
6 Torek	Miklavž (Nikolaj), škof; Leoncija
7 Sreda	Ambrozij, škof; Urban, škof
8 Četrtek	**BREZMADEŽNO SPOČETJE MARIJE DEVICE**
9 Petek	Peter Fourier, škof; Delfina
10 Sobota	Lavretanska Mati božja; Melhiad
11 Nedelja	**3. ADVENTNA NEDELJA;** Hugolin, puščavnik
12 Ponedeljek	Aleksander, mučenec; Dionizija, mučenka
13 Torek	Lucija, devica; Otilija, devica
14 Sreda	Kvatrna; Konrad Of.; Spiridion
15 Četrtek	Kristina, dekla; Valerijan, škof
16 Petek	Kvatrni; Evzebij, škof; Albina, devica
17 Sobota	Kvatrna; Lazar, škof; Vivina, devica
18 Nedelja	**4. ADVENTNA NEDELJA;** Gracijan, škof
19 Ponedeljek	Urban V., papež; Favsta, vdova
20 Torek	Evgenij in Makarij, mučenca
21 Sreda	Tomaž (Tomislav), apostol; Severin
22 Četrtek	Demetrij, mučenec; Flor, mučenec
23 Petek	Viktorija (Zmagoslava), devica, muč.
24 Sobota	Adam in Eva; Hermina, devica
25 Nedelja	**BOŽIČ. ROJSTVO GOSPODOVO**
26 Ponedeljek	**Štefan, prvi mučenec**
27 Torek	Janez Evangelist, apostol; Fabiola
28 Sreda	Nedolžni otročiči; Kastor, mučenec
29 Četrtek	Tomaž, škof; Liberij, škof; Nicefor
30 Petek	Evgenij, škof; Liberij, škof
31 Sobota	Silvester, papež; Melanija

Evangeliji:

4. dec.: Janez pošlje učenca k Jezusu (Mt 11, 2—10)
11. dec.: Janez pričuje o Kristusu (Jan 1, 19—28)
18. dec.: Janez predhodnik Kristusov (Lk 3, 1—6)
25. dec.: Jezus rojen v Betlehemu (Lk 2, 1—14)

IVAN CANKAR

1876—1918.

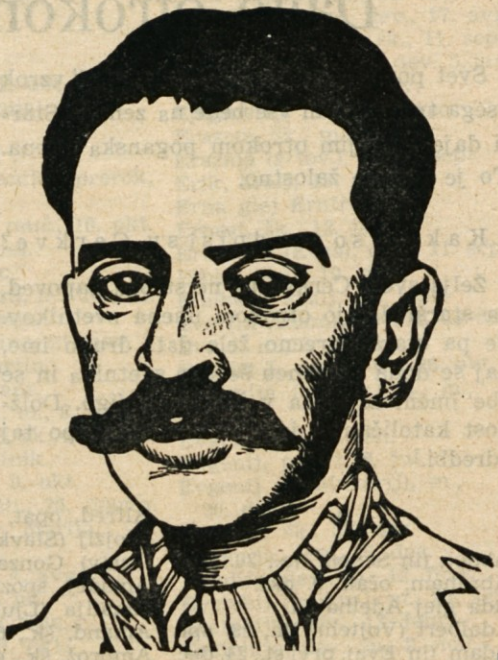

Rodil se je kot sin revnega krojača. Njegova mati je bila preprosta ženica. Po dovršeni ljubljanski realki je študiral na Dunaju najprej tehniko in nato univerzo. Po povratku z Dunaja je postal časnikar, a kmalu se je posvetil izključno pisateljevanju. V njegovih številnih knjigah živi ljubezen, najprej razkošno-mladostna in bolestna, potem izčiščena ob vzorih matere in domovine in končno svetlo čista v prividu najvišjega vzora — Boga.

Cankar je velikan med slovenskimi pisatelji. Njegova dela so danes prestavljena v vse evropske jezike. Njegova beseda govori danes tudi nam:

„Narod, tisoč let krvaviš, izkrvavel nisi! Mehkužnež bi dušo izdihnil in še sveče bi mu ne žgali, še bilj bi mu ne peli! Ti pa, tisočkrat ranjen, v trpljenju utrjen, komaj zmaješ s rameni pod sovražno pestjo in praviš: Ta burka je stara tisoč let."

Zapiski

Dajte otrokom sveta imena!

Svet postaja poganski. To je zadnji vzrok vsega trpljenja in vse bede na zemlji. Starši dajejo svojim otrokom poganska imena. To je nadvse žalostno.

Kakšni so predpisi sv. Cerkve?

Želja svete Cerkve je, ne stroga zapoved, da starši dajejo otrokom imena svetnikov. Če pa starši izrecno žele dati drugo ime, naj se doda krščencu še ime svetnika in se obe imeni zapišeta v krstno knjigo. Dolžnost katoličanov je, da se ravnajo po tej odredbi.

Zakaj damo otroku sveto ime?

Zato da ima otrok priprošnjika in patrona v nebesih, ki mu je tudi zgled v življenju. Starši, ki ne dajo svojemu otroku imena svetnika ali svetnice, ga oropajo prošenj in varstva nebeškega patrona. Tak otrok nikdar ne bo vedel, kdaj ima svoj god.

Ne dajajte svojim otrokom imen, ki nič ne pomenijo, ki jih ljudje, kakor je danes moda, po svojem krajšajo in oblikujejo. Skozi stoletja med Slovenci udomačena imena so za nas najlepša in obenem tudi značilna. Tu so našteti oni godovi in imena svetnikov, ki so pri nas najbolj v navadi.

A.

Abdon (in Senen), m., 30. jul.
Abraham, očak, 9. okt.
Ada glej Adelhajda.
Adalbert (Vojteh), šk., 23. apr.
Adam (in Eva), prvi st., 24. dec.
Adela glej Adelhajda.
Adelhajda, vdova, 16. dec.
Adolf, šk., 11. febr.
Adolf, spoz., 12. jun.
Adolf, šk., 17. jun.
Adrijan, m., 8. sept.
Afra, m., 24. maja.
Afra, m., 9. avg.
Agapa, dev., m , 5. marca.
Agapit, papež, 20. sept.
Agapit (Ljubo), m., 18. avg.
Agata (Doroslava), dev., m., 5. febr.
Agaton, papež, 16. febr.
Agaton, m., 7. dec.
Agripina, dev., m., 23. jun.
Ahacij (in tov.), m., 22. jun.
Ahilej (in Nerej), m., 12. maja.
Akvilina, dev., 13. jun.
Alban (Belo), m., 21. jun.
Albert, šk., m., 8. apr.
Albert Vel., spozn., 15. nov.
Albin (Belko), šk., 1. marca.
Albina, dev., m., 16. dec.
Albuin (in Ingenuin), šk., 5. febr.
Aleksander (Saša), šk., 23. apr.
Aleksander, papež, m., 3. maja.
Aleksander Sauli, 11. okt.
Aleksander, m., 12. dec.
Aleksandra, m., 20. marca.
Aleksandra, dev., m., 18. maja.
Aleš, spozn. 17. jul.
Alferij, opat, 12. apr.
Alfonz, šk., 23. jan.
Alfonz Lig., šk., 2. avg.
Alfonz Rodr., spozn., 30. okt.
Alfred, opat, 12. jan.
Alojzij (Slavko, Slava, Vekoslav) Gonzaga, spozn. 21. jun.
Amadej, spozn., 30. marca.
Amalija (Ljubica), 10. jul.
Amand, šk., 6. febr.
Ambrož, šk., cerkv. uč., 7. dec.
Ana, mati Marije Dev., 26. jul.
Ana, prerokinja, 1. sept.
Anaklet, papež, 13. jul.
Ananija, m., 25. jan.
Ananija, m., 1. dec.
Anastazij, m., 22. jan.
Anastazij, papež, 27. apr.
Anastazij, m., 7. sept.
Anastazija, m., 6. febr.
Anastazija, m., 15. apr.
Anastazija, dev., 14. avg.
Anastazija, m., 25. dec.
Andrej (Hrabroslav) Korz., šk., 4. febr.
Andrej Bobola, 21. maja.
Andrej Avelin, spozn., 10. nov.
Andrej, ap., 30. nov.
Angela Folinjska, vd., 4. jan.
Angela, dev., 10. maja.
Angela Meriči, dev., 31. maja.
Angelina, 21. jul.
Angelus, spozn., 12. apr.
Angelus, 30. okt.
Anicet, papež, 17. apr.
Antia, m., 18. apr.
Anton, pušč., 17. jan.
Anton Padovanski, 13. jun.
Anton M. Caharija, spozn., 5. jul.
Antonija, dev., m., 29. apr.
Antonija, m., 4. maja.
Antonija, dev., 27. okt.
Antonin, šk., 10. maja.
Antonin, m., 22. avg.
Antonin, m., 2. sept.
Antonina, m., 1. marca.
Antuza m., 27. avg.
Anzelm, šk., cerkv. uč., 21. apr.
Apolinarij, šk., m., 23. jul.
Apolonij, m., 18. apr.
Apolonija, dev., m., 9. febr.
Arkadij, m., 12. jan.
Atanazij, šk., cerkev. uč., 2. maja.
Atanazija, vdova, 14. avg.
Avguštin, šk., ap. angl., 28. maja.
Avguštin, šk., cerkv. uč., 28. avg.
Avrea (Zlata), dev., m., 19. jul.
Avrelij, šk., 12. nov.
Avrelija, dev., m., 15. okt.

B.

Baldomir, spozn., 27. febr.
Baltazar (Boltežar), kr., 6. jan.
Bara glej Barbara.
Barbara, dev., m., 4. dec.
Barbea, m., 29. jan.
Barnaba, apost., 11. jun.
Bazilij, šk., cerkv. uč., 14. jun.
Bazilisa (in Julijan), m., 9. jan.
Beatrika, m., 29. jul.
Beda (Veda) Čast., c. uč., 27. maja.
Belo glej Alban.
Benedikt, op., 21. marca.
Benedikt Niger, spozn., 4. apr.
Benedikt Jožef, spozn., 16. apr.
Benedikta, m., 4. jan.
Benedikta, dev., 6. maja.
Benedikta, dev., m., 8. okt.
Benigen, m., 13. febr.
Benigen, m., 1. nov.
Benjamin, m., 31. marca.
Benon, šk., 26. jun.
Benvard (s tov.), šk., 25. okt.
Benvenut, šk., 22. marca .
Berard, m., 16. jan.
Bernard, šk., 12. marca.

Bernard, op., 20. avg.
Bernard Ofiški, spozn., 26. avg.
Bernardin Foški, 27. nov.
Bernardin Sienski, spozn., 20. maja.
Berta, dev., 4. jul.
Bertold, spozn., 29. marca.
Bertram, šk., 3. jul.
Bertrand, patr. oglejski, 6. jun.
Bibijana, dev., m., 2. dec.
Blaž, šk., m., 3. febr.
Blaženko glej Makarij.
Bogdan glej Deodat.
Bogdan glej Matija.
Bogo glej Bogomir.
Bogoljub glej Teofil.
Bogomil, šk., 10. jun.
Bogomila, 6. jul.
Bogomir (Bogo, Božo, Godfrid), šk., 8. nov.
Bojan glej Mohor.
Boltežar glej Baltazar.
Bonaventura, šk., c. uč., 14. jul.
Bonifacij, m., 14. maja.
Bonifacij, papež, 25. maja.
Bonifacij, šk., m., 5. jun.
Bonifacij, papež, 25. okt.
Boštjan glej Sebastijan.
Božena glej Natalija.
Božidar glej Teodor.
Božo glej Bogomir.
Branimir glej Frančišek.
Breda glej Friderika.
Brezmadežno spočetje Marije Device, 8. dec.
Brigita, dev., 1. febr.
Brigita, vd., 8. okt.
Bronislava, nuna, 7. sept.
Brunon, šk., 17. maja.
Brunon, spozn., 6. okt.
Budislav glej Gregor.

C.

Caharija, papež, 15. marca.
Caharija, prerok, 6. sept.
Caharija (in Elizabeta), 5. nov.
Cecilija, dev., m., 22. nov.
Celestin, papež, 6. marca.
Celestin, papež, 19. maja.
Cenon, m., 5. apr.
Ciprijan, šk., m., 14. sept.
Ciprijan (in Kornelij), m., 16. sept.
Ciprijan (in Justina), m., 26. sept.
Cirijak (Larg in Smaragd), m., 8. avg.
Ciril Aleksandrijski, šk., cerkv. uč., 9. febr.
Ciril Jeruzalemski, škof, cerkv. uč., 18. marca.
Ciril, m., 29. marca.
Ciril (in Metod), sl. ap., 5. jul.
Cirila, m., 5. jul.
Cirila, dev., m., 28. okt.
Cita, dev. 27. apr.
Cvetana, Cvetka glej Flora.
Cvetko glej Florijan.

D.

Damaz, papež, 11. dec.
Damijan (in Kozma), m., 27. sept.
Dana glej Daniel .
Daniel (Dana, Danilo), prerok, 21. jul.
Daniel (in tov.,), muč., 10. okt.
Danilo glej Daniel.
Darij, m., 19. dec.
Darija (in Krizant), m., 25. okt.
Darinka glej Darija.
Darovanje Marijino, 21. nov.
Davorin glej Martin.
Demeter, m., 9. apr.
Deodat (Bogdan), m., 8. nov.
Deziderij (Željko), šk., 23. maja.
Dinko glej Dominik.
Dionizij, šk., m., 9. okt.
Dizma, desni razb., 25. marca.
Dobrega sv. Dev. Marija, 26. apr.
Dominik, spozn., 4. avg.
Dominika, m., 6. jul.
Donat, šk., m., 7. avg.
Donat, spozn., 29. okt.
Dora glej Doroteja.
Doroslava glej Agata.
Doroteja (Dora), d., m., 6. febr.
Doroteja (in tov.), d. m., 3. sept.
Dragica glej Karel.
Drago, spozn., 16. apr.
Dragotin, glej Karel Bor.
Dušan glej Spiridion.

E.

Eberhard, šk., 8. jan.
Eberhard, šk., 23. jun.
Eberhard, šk., 28. nov.
Ecehiel, prerok, 10. apr.
Edita, dev., 16. sept.
Edmund, šk., 16. nov.
Edmund (in tov.), m., 1. dec.
Edvard, kralj, m., 18. marca.
Edvard ,kralj angl., 13. okt.
Efrem, cerkv. uč., 18. jun.
Egidij (Roger in Odorik), 28. jan.
Egidij od sv. Jožefa, 7. febr.
Egidij (Ilij, Tilen), op., 1. sept.
Eleonora, dev., 21. febr.
Elevterij, šk., m., 20. febr.
Elevterij, papež, m., 26. maja.
Elija, prerok, 20. jul.
Elizabeta (Špela,, kralj., 8. jul.
Elizabeta, kralj., 19. nov.
Elizej, prerok, 14. jun.
Ema, vdova, 19. apr.
Emanuel, m., 26. marca.
Emeram, šk., m., 22. sept.
Emerencijana, dev., m., 23. jan.
Emerik, vojvoda, spozn., 5. nov.
Emigdij, šk., m., 9. avg.
Emil (Milan), m., 22. maja.
Emilija (Milica), dev., 17. avg.
Emilijan (Milan), šk., 11. sept.
Emilijana (Milena), dev., 5. jan.
Engelbert, šk., 7. nov.
Epigmenij, m., 24. marca.
Erazem, šk., m., 2. jun.
Erazma (s tov.), m., 3. sept.
Erik, kralj, 18. maja.
Erna glej Erntruda.
Ernest, šk., 12. jan.
Erntruda (Erna), dev., 11. sept.
Etbin, opat, 19. okt.
Etelbert, kralj, 25. febr.
Eva (in Adam), prvi st., 24. dec.
Evald, m., 3. okt.
Evarist I., papež, m., 26. okt.
Evfemija (in tov.), d., m., 3. sept.
Evgenij m., 24. jan.
Evgenij, papež, 8. jul.
Evgenij (in Makarij), m., 20. dec.
Evgenij, šk., 30. dec.
Evgenija, dev., 25. dec.
Evlalija, dev., m., 12. febr.
Evstahij (in tov.), m., 20. sept.
Evstohija, dev., 13. febr.
Evstohija, dev., m., 2. nov.
Evtihij, m. iz Mez., 14. marca.
Evtihij, m. iz Tracije, 29. sept.
Evtihijan, papež, m., 8. dec.
Evzebij, m., 6. marca.
Evzebij, duh., spozn., 14. avg.
Evzebij, šk., m., 16. dec.

F.

Fabij, m., 31. jul.
Fabijan (in Sebastijan), m., 20. jan.
Fabiola, vdova, 27. dec.
Favsta, vdova, 19. marca.
Favstin (in Jovita), m., 15. febr.
Felicijan (in Primož), m., 9. jun.
Felicijan, šk., m., 20. okt.
Felicita (in Perpetua), m., 7. marca.
Felicita s 7 sinovi, m., 10. jul.
Felicita, m., 23. nov.
Feliks (Srečko), duh., m., 14. jan.
Feliks, šk., 21. febr.
Feliks Kantal, spozn., 21. maja.
Feliks (in Fortunat), 18. jun.
Feliks (in Nabor), m., 12. jul.
Feliks Val., spozn., 20. nov.
Ferdinand, kralj, 30. maja.
Fides (Vera), dev., m., 1. avg.
Filemon (in Apolonij), m., 8. marca.
Filip (in Jakob), apost., 1. maja.
Filip Nerij, spozn., 26. maja.
Filip Benicij (Zdenko), spozn., 23. avg.
Filomena, dev., 11. avg.

Firmin, šk., m., 25. sept.
Firmin, šk., 11. okt.
Flavijan, m., (v Rimu), 28. jan.
Flora (Cvetka, Cvetana), dev., 12. jun.
Flora, dev., m., 24. nov.
Florentin, šk., 16. okt.
Florentina, dev., 20. jun.
Florijan (Cvetko), m., 4. maja.
Fortunat, spozn., 1. jun.
Fortunat (in Feliks), 18. jun.
Fortunat (in Mohor), m., 12. jul.
Frančišek (Branimir, Branko) Saleški, šk., cerkv. uč., 29. jan.
Frančišek Kle, m., 17. febr.
Frančišek Pavl., spozn., 2. apr.
Frančišek Hier., 11. maja.
Frančišek Kar., spozn., 4. jun.
Frančišek Regij, spozn., 16. jun.
Frančišek Solan., spozn., 21. jul.
Frančišek Kald., spozn., 13. sept.
Frančišek Seraf., spozn., 4. okt.
Frančišek Borgia, spozn., 10. okt.
Frančišek Ksaverij, spozn., 3. dec.
Frančiška Rimska, vdova, 9. marca .
Friderik (Mirko, Miroslav), šk., m., 18. jul.
Fridolin, opat, 6. marca.
Frumencij, šk., 27. okt.

G.

Gabriel od Žal. M. B., 27. febr.
Gabriel, nadangel, 24. marca.
Gaj (in Soter), pap., m., 22. apr.
Gal, opat, 16. okt.
Gala, vdova, 5. okt.
Gaspar (Gašper), kralj, 6. jan.
Gavdioz (Veselko), šk., 25. okt.
Genovefa, dev., 3. jan.
Gentilij, m., 5. sept.
Gerard, m., 8. marca.
Gerard, šk., m., 24. sept.
Gerard Majella, 16. okt.
Germana, dev., 15. jun.
Gervazij (in Prot.), m., 19. jun.
Godfrid (Bogomir), šk., 8. nov.
Godhard, šk., 5. maja.
Gorgonij, m., 9. sept.
Gracijan, šk., 18. dec.
Gregorij, papež, 13. febr.
Gregorij, papež, 17. febr.
Gregorij Nis. (Budislav), šk., 9. marca.
Gregorij Vel., papež, 12. marca.
Gregorij Nacijan, šk., 9. maja.
Gregorij, papež, 25. maja.
Gregorij Čudodelnik, šk., 17. nov.
Gregorij, papež, 28. nov.
Gvido, spozn., 12. sept.

H.

Habakuk, prerok, 15. jun.
Hadrijan, m., 8. sept.
Hedviga (Vika), 17. okt.
Helena (Jelena, Jelka), kraljica, 15. apr.
Helena, dev., 22. maja.
Helena ,mati Konstantina Vel., 18. avg.
Hema, vdova, 27. jun.
Henrik Suzo, spozn., 2. marca.
Henrik, kralj, spozn., 15. jul.
Hermagor (Bojan) glej Mohor.
Herman Jožef, spozn., 7. apr.
Hermenegild, m., 13. apr.
Hiacint, spozn., 17. avg.
Hiacint (in Prot), m., 11. sept.
Hiacinta, dev., 30. jan.
Hiacinta, dev., 6. febr.
Hieronim Emilij, sp., 20. jul.
Hieronim, cerkv. uč., 30. sept.
Higin, papež, m., 11. jan.
Hilarij (Radovan), cerkv. uč., 14. jan.
Hilarij (in Tac.), m., 15. marca.
Hilarija, m., 12. avg.
Hilda, 18. nov.
Hildegarda, opatinja, 17. sept.
Hipolit (in Kas.), m., 13. avg.
Hipolit, šk., m., 22. avg.
Honorij, šk., 30. sept.
Hrabroslav glej Andrej.
Hrizogon, m., 24. nov.
Hugolin (in tov.), m., 13. okt.
Hugon, šk., 1. apr.
Hugon, šk., 10. avg.

I.

Ida, dev., 13. aprila.
Ida, grofinja, 4. sept.
Ida, dev., 29. okt.
Ignacij (Igo, Ognjeslav), šk., m., 1. febr.
Ignacij Lojola, spozn., 31. jul.
Igo glej Ignacij.
Ime Marijino, 12. sept.
Ingenuin (in Albuin), šk., 5. febr.
Inocencij, papež, 22. jun.
Inocencij, papež, 28. jul.
Irena (Mirosl.), dev., 21. febr.
Irena, dev., m., 5. apr.
Irena (s tov.), m., 18. sept.
Irenej, šk., 5. maja.
Irenej, spozn., 28. jun.
Irenej, šk., m., 4. jul.
Irenej, šk., m., 15. dec.
Irmina, dev., 24. dec.
Ivan glej Janez.
Ivana (Jana, Joana) Valoa, vdova, 4. febr.
Ivana Orleans., dev., 30. maja.
Ivana Frančiška Šantalska, 21. avg.
Ivo, spozn., 19. maja.
Izabela, dev., 31. avg.
Izaija, prerok, 6. jul.
Izak, menih, 11. apr.
Izidor, šk., m., 2. jan.
Izidor, šk., cerkv. uč., 4. apr.
Izidor, kmet, spozn., 15. maja.

J.

Jakob (Rad.) ml., ap., 1. maja.
Jakob st., ap., 25. jul.
Jakob, pušč., 6. avg.
Jakob iz Marke, spozn., 28. nov.
Jana glej Ivana.
Janez Zlatoust, šk., c. uč., 27. jan.
Janez Miloščinar, šk., 30. jan.
Janez Matajski, spozn., 8. febr.
Janez Jožef od Križa, opat, 5. marca.
Janez od Boga, spozn., 8. marca.
Janez Damaščan., c. uč., 27. marca.
Janez Kapistran, sp., 28. marca.
Janez Klimak, opat, 30. marca.
Janez Evangelist pred lat. vrati, 6. maja.
Janez Nepomučan, sp., 16. maja.
Janez de Rossi, sp., 23. maja.
Janez, papež, m., 27. maja.
Janez Fakund, spozn., 12. jun.
Janez Franc, spozn., 16. jun.
Janez Krstnik, rojstvo, 24. jun.; obglavlj., 29. avg.
Janez (in Pavel), m., 26. jun.
Janez Gualbert, opat, 12. jul.
Janez Berhmans, spozn., 13. avg.
Janez Kancij., spozn., 20. okt.
Janez Gabriel Perb., m., 7. nov.
Janez od Križa, spozn., 24. nov.
Janez Evangelist, 27. dec.
Januarij, šk., m., 19. sept.
Jedert Brab., dev., 17. marca.
Jedert, dev., 15. nov.
Jelena glej Helena.
Jelisava glej Elizabeta.
Jelka glej Helena.
Jernej, apostol, 24. avg.
Joahim, oče Marije, 20. marca in ned. v osmini Mar. vnebozetja.
Jona, prerok, 21. sept.
Jordan, spozn., 15. febr.
Jošt, opat, 16. jun.
Jovita (in Favstin), m., 15. febr.
Jozafat Kunčevič, šk., m., 14. nov.
Jožef, ženin M. D., 19. marca.
Jožef Oriol, 23. marca.
Jožef Kal., spozn., 27. avg.
Jožef Kupertin, spozn., 18. sept.
Juda (in Simon), ap., 28. okt.
Judita, m., 6. maja.
Jukund, šk., 14. nov.
Jukunda, dev., m., 27. jul.

Julij, spozn., 31. jan.
Julij, papež, 12. apr.
Julij, m., 1. jul.
Julij, senator, m., 19. avg.
Julij, m., 20. dec.
Julija, dev., 22. maja.
Julija, dev., m., 10. dec.
Julijan (in Bazilisa), m., 9. jan.
Julijan, šk., 28. jan.
Julijan, šk., 8. febr.
Julijan, m., 19. febr.
Julijana, vdova, 7. febr.
Julijana, dev., m., 16. febr.
Julijana Falk., dev., 19. jun.
Julijana, dev., m., 17. avg.
Jurij, m., 24. apr.
Just, šk., 28. maja.
Just, m., 14. jul.
Just, m., 15. okt.
Just, m., 2. nov.
Justin, m., 14. apr.
Justina, dev. (in Cprijan), m., 26. sept.

K.

Kajetan, spozn., 7. avg.
Kalist, papež, m., 14. okt.
Kamil Lelijski, spozn., 18. jul.
Kamil (in tov.), m., 25. sept.
Kancijan glej Kocijan.
Kandid, m., 3. okt.
Kanut, kralj, m., 19. jan.
Karel (Dragotin) Boromej, šk., 4. nov.
Karmelska Mati božja, 16. jul.
Kasijan (in Hipol.), m., 13. avg.
Kastor, m., 28. marca.
Katarina Riči, dev., 13. febr.
Katarina Gen., 22. marca.
Katarina Sienska, dev., 30. apr.
Katarina, dev., m., 25. nov.
Kazimir, spozn., 4. marca.
Kilijan, šk., 8. jul.
Klara, dev., 12. avg.
Klavdij, m., 30. okt.
Klavdij (in Simfor.), m., 8. nov.
Klemen Mar. Dvorak (Hofbauer), spozn., 15. marca.
Klemen, papež, m., 23. nov.
Klet (in Marcelin), šk., m., 26. apr.
Klotilda, kraljica, 3. jun.
Klotilda, dev., m., 23. okt.
Kocijan (in tov.), m., 31. maja.
Koloman, m., 13. okt.
Konrad Plac., pušč., 19. febr.
Konrad, šk., 26. nov.
Konstancija, dev., m., 19. sept.
Konstantin, m., 29. jan.
Kordula, dev., m., 22. okt.
Kornelij (in Ciprijan), m., 16. sept.
Korona, m., 14. maja.
Kozma (in Dam.), m., 27. sept.
Krispin, šk., 19. nov.
Krispin, m., 5. dec.
Kristijan, m., 17. febr.
Kristina, dev., m., 24. jul.
Kristina, dekla, 15. dec.
Krištof Milanski, 11. marca.
Krištof, m., 25. jul.
Krištof, 31. okt.
Krizant (in Darija), m., 25. okt.
Ksist glej Sikst.
Kunigunda, cesarica, 3. marca.
Kvirin, m., 30. marca.

L.

Ladislav, kralj, 27. jun.
Lambert, šk., m., 17. sept.
Larg (Cirijak in Smaragd), m., 8. avg.
Lavra, nuna, 17. jun.
Lavrencij (Lovro), m., 10. avg.
Lavrencij Just, šk., 5. sept.
Lavrentanska M. božja, 10. dec.
Lazar, šk., 17. dec.
Lea, 22. marca.
Lenart glej Leonard.
Leon, papež, c. uč., 11. apr.
Leon, papež, 19. apr.
Leon, šk., 22. apr.
Leon, papež, 28. jun.
Leon, papež, 3. jul.
Leonard (Lenart), opat, 6. nov.
Leonard Portom., spozn., 26. nov.
Leopold Gaj., 2. apr.
Leopold, vojv., spozn., 15. nov.
Lidija, vdova, 3. avg.
Lin, papež, m., 23. avg.
Ljubica glej Amalija.
Ljubo glej Agapit.
Ljudmila, vdova, 16. sept.
Lovro glej Lavrencij.
Lucij, papež, m., 4. marca.
Lucija, dev., m., 13. dec.
Lucijan, m., 7. jan.
Ludovik Tol., šk., 19. avg.
Ludovik, kralj, 25. avg.
Ludovik Bertr., spozn., 10. okt.
Luka, evang., 18. okt.
Lurška Mati božja, 11. febr.

M.

Magdalena (Majda, Magda) Paciška, dev., 29. maja.
Magdalena, spokor., 22. jul.
Makarij (Blaženko) Aleks., opat, 2. jan.
Makarij, šk., 10. marca.
Makarij (in Evgen.), m., 20. dec
Maksencij, m., 12. dec.
Maksim, šk., m., 29. maja.
Maksima, m., 26 marca
Maksimilijan, šk., 21. febr.
Maksimilijan, šk., m., 3. okt.
Maksimilijan (Lovr.), šk., m., 12. okt.
Mamert, šk., 11. maja.
Marcel, papež, m., 16. jan.
Marcela, vdova, 31. jan.
Marcelijan (in Marko), m., 18. jun.
Marcelin (in Klet), šk., m., 26. apr.
Marij (in tov.), m., 19. jan.
Marije bl. Device godovi:
Zaroka z Jožefom, 23. jan.
Očiščevanje (Svečnica), 2. febr.
Lurška M. B., 11. febr.
Oznanjenje M. D., 25. marca.
M. D. dobrega sveta, 26. apr.
Pomočnica krist., 24. maja.
Obiskanje Marijino, 2. jul.
Karmelska M. B., 16. jul.
Marija Snežnica, 5. avg.
Vnebovzetje M. D., 15. avg.
Rojstvo M. D., 8. sept.
Ime Marijino, 12. sept.
Marija 7 žalosti, petek po tihi nedelji in tret. n. v sept.
Rešiteljica ujetnik., 24. sept.
Roženvenska Kraljica, prvo nedeljo v oktobru.
Darovanje Marijino, 21. nov.
Brezmadež. spočetje, 8. dec.
Lavretanska M. B., 10. dec.
Marija Kleofova, 9. apr.
Marija Magdalena (Majda, Magda), 22. jul.
Marija Magd. Pazzi, dev., 29. maja.
Marijan, m., 17. jan.
Marijan, spozn., 19. avg.
Marijana glej Ana.
Marin, m., 26. dec.
Marjeta (Margareta, Meta), dev., 28. jan.
Marjeta Kort., spok., 22. febr.
Marjeta, kraljica, 10. jun.
Marjeta, dev., m., 13. jul.
Marjeta Alakok, dev., 17. okt.
Marko, evang., 25. apr.
Marko (in Marc.), m., 18. jun.
Marko (in tov.), m., 7. sept.
Marta (in tov.), m., 19. jan.
Marta, dev., 29. jul.
Martin (Davorin), šk., 11. nov.
Martin, papež, m., 12. nov.
Martina, dev., m., 30. jan.
Matej, apostol, 21. sept.
Matija (Bogd.), ap., 24. febr.
Matilda, dev., 26. febr.
Matilda, kraljica, 14. marca.
Maver, opat, 15. jan.
Mavricij (in tov.), m., 22. sept.
Medard, šk., 8. jun.
Mehtilda, dev., 10. apr.
Melanij, šk., 6. jan.
Melhijad, papež, m., 10. dec.
Melhior, kralj, 6. jan.
Metod (in Ciril), slov. apost., 5. jul.
Mihael, nadangel, 29. sept.; njegova prikazen, 8. maja.
Miklavž glej Nikolaj.

Milan glej Emilijan.
Milena glej Emilijana.
Milica glej Emilija.
Milka glej Ljudmila.
Mirko glej Friderik.
Miro, šk., 8. avg.
Miroslav glej Friderik.
Miroslava glej Irena.
Modest, šk., krški, 31. marca.
Mohor (in Fortunat), m., 12. jul.
Monika, vdova, 4. maja.

N.

Nabor (in Feliks), m., 12. jul.
Narcis, šk., 29. okt.
Natalija (Božena), m., 27. jul.
Natalija, spozn., 1. dec.
Nazarij, m., 12. jun.
Nerej (in Ahilej), m., 12. maja.
Neža, dev., m., 21. jan.
Neža Praška, 2. marca.
Neža, dev., 20. apr.
Nikolaj (in tov.), m., 9. jul.
Nikolaj Tol., spozn., 10. sept.
Nikolaj (Miklavž), šk., 6. dec.
Nikomed, m., 15. sept.
Norbert, šk., 6. jun.
Notburga, dev., 13. sept.

O.

Obglavljenje J. Krst., 29. avg.
Obiskanje Marijino, 2. jul.
Očiščevanje Marijino, 2. febr.
Odilo, opat, 1. jan.
Odon, opat, 18. nov.
Odorik (Rog. in Egid.), 28. jan.
Ognjeslav glej Ignacij.
Olga, 11. jul.
Onezim, m., 16. febr.
Orest, m., 9. nov.
Oskar, šk., 3. febr.
Otilija, dev., 13. dec.
Otmar, opat, 16. nov.
Oznanj. Marijino, 25. marca.
Ožbolt, kralj, m., 5. avg.

P.

Pankracij, m., 12. maja.
Pantaleon, m., 27. jul.
Pashal, spozn., 17. maja.
Pastor, spozn., 26. jul.
Patricij (Patrik) šk., 17. marca.
Pavel, prvi pušč., 10. jan.
Pavel od Križa, spozn. 28. apr.
Pavel, šk., 7. jun.
Pavel (in Janez), m., 26. jun.
Pavel (in Peter), ap., 29. jun.; njeg. spreobrnjenje, 25. jan.
Pavla, vdova, 26. jan.
Pavla, dev., m., 3. jun.
Pavlin, oglejski šk., 11. jan.
Pavlin Nol., šk., 22. jun.
Pavlina, 14. marca.
Pavlina, m., 6. jun.
Pavlina, dev., 2. dec.
Pavlina, dev., 31. dec.
Pelagija, m., 23. marca.
Pelagija, spozn., 17. dec.
Peregrin, spozn., 27. apr.
Peregrin, spozn., 28. jul.
Perpetua (in Felicita), m., 6. marca.
Peter, šk., 9. jan.
Peter Nol., spozn., 31. jan.
Peter Damijan, šk., cerkv. uč., 23. febr.
Peter Kanizij, 27. apr.
Peter, m., 29. apr.
Peter Regalat, spozn., 13. maja.
Peter Celestin, pap., 19. maja.
Peter (in tov.), m., 2. jun.
Peter (in Pavel), ap., 29. jun.
Peter Klaver, spozn., 9. sept.
Peter Alkantara, spozn., 19. okt.
Peter Zlatoslov, c. uč., 4. dec.
Peter Fourier, šk., 9. dec.
Petra stol (v Rimu), 18. jan.
Petra stol (v Antiohiji), 22. febr.
Petra vezi, 1. avg.
Petronij, šk., 6. sept.
Petronila, dev., 31. maja.
Pij, papež, 5. maja.
Pij, papež, 11. jul.
Placid (in tov.), m., 5. okt.
Placida, dev., 11. okt.
Platon, menih, 4. apr.
Polikarp, šk., m., 26. jan.
Pomočnica kristjan., 24. maja.
Poncijan, papež, m., 19. nov.
Praksseda, dev., 21. jul.
Primož (in Felicijan), m., 9. jun.
Priska, dev., m., 18. jan.
Prokopij, spozn., 27. febr.
Prot (in Hiacint), m., 11. sept.
Protazij (in Gervazij), m., 19. jun.
Pudencijana, dev., 19. maja.
Pulherija, dev., 7. jul.

R.

Radegunda, kraljica, 13. avg.
Radgand glej Radegunda.
Radoslav glej Jakob.
Radovan glej Hilarij.
Rafael, nadangel, 24. okt.
Rajmund Penjaforški, 23. jan.
Rajmund, spozn., 31. avg.
Rane sv. Frančiška, 17. sept.
Regina, dev., m., 7. sept.
Remigij, šk., 1. okt.
Rihard, kralj, 7. febr.
Rihard, šk., 3. apr.
Robert, opat, 29. apr.
Robert, opat, 7. jun.
Roderik m., 13. marca.
Roger (Egidij in Odorik), 28. jan.
Rojstvo Marijino, 8. sept.
Rok, spozn., 16. avg.
Roman, opat, 28. febr.
Roman, m., 9. avg.
Romana, dev., 23. febr.
Romuald, opat, 7. febr.
Roza Limanska, dev., 30. avg.
Rozalija, dev., 4. sept.
Rozina, vdova, 13. marca.
Roženvenska Kraljica, prvo nedeljo v oktobru.
Rudolf, m., 17. apr.
Rudolf, šk., 26. jun.
Rudolf (in tov.), m., 27. jul.
Rupert, šk., 27. marca.

S.

Saba (Sava), m., 12. apr.
Saba, opat, 5. dec.
Sabina, m., 29. avg.
Sadot, šk., (in tov.), m., 20. febr.
Saloma Mar., 22. okt.
Salvator, spozn., 18. marca.
Saša glej Aleksander.
Saturnin, m., 29. nov.
Savin, m., 11. jul.
Sebastijan (in Fabijan), m., 20. jan.
Sekunda, dev., m., 10. jul.
Senen (in Abdon), m., 30. jul.
Serafin, spozn., 12. okt.
Serapion, šk., 21. marca.
Sergij, m., 7. okt.
Servacij, šk., 13. maja.
Severin, opat, 8. jan.
Severin, šk., 23. okt.
Severin, šk., 21. dec.
Sholastika, dev., 10. febr.
Sibila, dev., 17. avg.
Sidonij (Zdenko), šk., 23. avg.
Sigmund (Žiga), 11. maja.
Sikst, papež, 28. marca.
Sikst, papež, 6. apr.
Sikst, papež, 6. avg.
Silverij, papež, 20. jun.
Silvester, opat, 26. nov.
Silvester, papež, 31. dec.
Simeon, šk., m., 18. febr.
Simeon, m., 24. marca.
Simeon, šk., 21 apr.
Simeon, starček, 8. okt.
Simforijan (in Klavdij), m., 8. nov.
Simforoza, m., 18. jul.
Simon (in Juda), ap., 28. okt.
Simplicij, papež, 2. marca.
Slavka, Slavko glej Alojzij.
Smaragd (Ciriak in Larg), m., 8. avg.
Snežnica Marija, 5. avg.
Sofronij, šk., 11. marca.
Sonja glej Zofija.
Soter (in Gaj), p., m., 22. apr.
Sotera, dev., m., 10. febr.
Spiridion (Dušan), op., 14. dec.
Spočetje brezmadežno, 8. dec.
Spomin sv. Pavla, 30. jun.
Srečko glej Feliks.

Stanislav (Stanko, Stana), šk., m., 7. maja.
Stanislav Kostka, spozn., 13. nov.
Suzana, dev. (in Tiburcij), m., 11. avg.

Š

Špela glej Elizabeta.
Štefan, opat, 17. apr.
Štefan, papež, m., 2. avg.
Štefan, kralj ogrski, 2. sept.
Štefan, prvi mučenec, 26. dec.; najdenje njegovo, 3. avg.

T.

Tacijan (in Hilarij), m., 15. 3.
Tarbula, dev., m., 22. apr.
Tarzicij, m., 15. avg.
Tarzila, dev., 24. dec.
Tekla, dev., m., 23. sept.
Telesfor, p., m., 5. jan.
Teobald, pušč., 1. jul.
Teodor (Božidar), sp., 7. jan.
Teodor, m., 15. apr.
Teodor, m., 9. nov.
Teodora, m., 13. marca
Teodozija, dev., 2. apr.
Teofil (Bogoljub), m.., 8. jan.
Teotim (in tov.), m., 18. dec.
Terezija, dev., 15. okt.
Tiburcij (in tov.), m., 14. apr.
Tiburcij (in Suzana), m., 11. 8.
Ticijan, šk., 3. marca
Tilen glej Egidij.
Timotej, škof, 24. jan.
Timotej, muč., 22. avg.
Tit, škof, 4. jan.
Tomaž Akvinski, spozn., cerk. učenik, 7. marca
Tomaž Tol., m., 9. apr.
Tomaž Vilan., škof, 22. sept.
Tomaž, škof, 3. okt.
Tomaž, apostol, 21. dec.
Tomaž, škof, m., 29. dec.
Trifon, m., 10. nov.

U.

Ubald, škof, 16. maja.
Udalrik glej Urh.
Urban, pap., 25. maja.
Urban, škof, 7. dec.
Urban, papež, 19. dec.
Urh, škof, 4. jul.
Uršula (in tov.), d., m., 21. okt.

V.

Valburga, dev., 25. febr.
Valentin (Zdravko), šk., 7. jan.
Valentin, m., 14. febr.
Valentina, dev., 25. jul.
Valerija, m., 5. jun.
Valerijan (in tov.), m., 14. apr.
Vekoslav glej Alojzij.
Venancij, škof, m., 1. apr.
Venancij, m., 18. maja
Venčeslav, kralj, 28. sept.
Vendelin, spozn., 20. okt.
Venefrida, d., m., 3. nov.
Vera glej Fides.
Veronika, dev., 13. jan.
Veronika Jul., dev., 9. jul.
Veselko glej Gavdioz.
Vid, m., 15. jun.
Vigilij, šk., m., 26. jan.
Vika glej Hedviga.
Viktor (Zmagoslav), spoznav., 26. febr.
Viktor, m., 10. marca.
Viktor, m., 12. apr.
Viktor, m., 28. jul.
Viktor, škof, 23. avg.
Viktorija, dev., m., 11. febr.
Viktorija, m., 17. nov.
Viktorija, dev., m., 23. dec.
Viktorin, m., 25. febr.
Viktorin, šk., m., 3. nov.
Vilibald, škof, 7. jul.
Vilibrord, škof, 7. nov.
Viljem, pap., 10. febr.
Viljem, opat, 25. jun.
Vincencij (Vinko), m., 22. jan.
Vincencij Fer., sp., 5. apr.
Vincencij Pavl., sp., 19. jul.
Virgilij, m., 13. sept.
Virgilij, škof, 27. nov.
Vital, m., 28. apr.
Vital, m., 4. nov.
Vivina, dev., 17. dec.
Vladimir, kralj, 15. jul.
Vnebovz. Marijino, 15. avg.
Vojslava, dev., 27. maja.
Vojteh (Adalbert), šk., 23. apr.
Volbenk (Volfgang), šk., 31. 10.

Z.

Zaroka Marijina, 23. jan.
Zdenko glej Sidonij, Filip.
Zdravko glej Valentin.
Zefirin, pap., 26. avg.
Zlata glej Avrea.
Zmagoslav glej Viktor.
Zofija, 15. maja.
Zofija (in tov.), m., 18. sept.
Zofija, vdova, 30. sept.
Zofronij, škof, 11. marca.

Ž

Žalostna Mati božja, petek po tihi nedelji in tretjo nedeljo v septembru.
Željko glej Deziderij.
Žiga glej Sigmund.

Slovenski nabožni pregovori

Ako bi se ljudje za nebesa tako pulili kakor se za denar, bi bila že davno premajhna.

Ako Bog hoče, boš iz plevela stoteren sad žel.

Bil je Savel, pa je postal Pavel.

Bog čuje nad svojci.

Bog je rekel: Pomagaj si sam, in jaz ti bom pomagal.

Bog je toliko trpel za berača kakor za bogatina.

Bog je visoko, pa vidi daleč.

Bog je začetek in konec.

Bog ne plačuje vsako soboto.

Bog ne potrebuje spletene šibe, ampak hudobnega človeka, da nas tepe z njim.

Bog ne ostane nikomur nič dolžan.

Bog ne vleče nikogar za lase v nebesa.

Bog nikoli ne zamudi.

Bog zapre ena vrata ,a odpre stotera.

Bogu ni dar iz vsake roke prijeten.

Bogu posojuje, kdor revežem daruje.

Boj se tega, ki rad prisega.

Bolje je biti pobožen pa ubožen, kakor pa hudoben pa premožen.

Bolje je pošteno umreti, kakor sramotno živeti.

Brez Boga ni sreče doma.

Cerkve ne delajo zidi nego prsi.

Cerkveno je ognjeno, a sirotsko in občinsko, pekleno.

Čez Boga ga ni moža.

Papež Pij IX. o Mohorjevi družbi

V večen spomin

Kakor smo obveščeni, obstoji v Krški škofiji kanonično ustanovljena dobra in pobožna bratovščina za vernike obeh spolov z imenom sv. Mohorja. Njeni udje — bratje in sestre — opravljajo ali imajo vsaj namen opravljati čim več pobožnih del in del usmiljene ljubezni, predvsem za utrjevanje katoliške vere.

Da bi bratovščina v nadalje bolje uspevala, podeljujemo po usmiljenju vsemogočnega Boga in v moči apostolov Petra in Pavla vsem vernikom obojega spola, ki bodo vstopili v omenjeno bratovščino, popolni odpustek prvi dan, ko vstopijo, če se skesano spovedó in prejmejo sv. Rešnje Telo. Istotako prejmejo milostno v Gospodu odpuščanje vseh svojih grehov in popolni odpustek vsi bratje in sestre, ki so že vstopili ali bodo kdaj koli vstopiti v omenjeno bratovščino, v vsaki neposredni smrtni nevarnosti, če so se skesano spovedali in sprejeli sv. obhajilo. Če pa isto ne bi bilo več mogoče, naj skesano kličejo Jezusovo ime, če morejo ustno, sicer pa vsaj v srcu. Popolni odpustek podeljujemo prav tako tudi vsem sedanjim in bodočim udom, bratom in sestram, za praznik sv. Mohorja ali na en poljuben dan v njegovi osmini, če po pobožnem sprejemu sv. zakramentov obiščejo bratovsko cerkev ali pa svojo domačo župnijsko in tam pobožno molijo za slogo krščanskih vladarjev, odpravo verskih zmot in povišanje Matere sv. Cerkve.

Na štiri enkrat za vselej od udov izbrane in od škofa potrjene delavnike ali nedelje podeljujemo imenovanim bratom in sestram odpustek sedem let in sedem kvadragen, če vsaj s skesanim srcem obiščejo svojo bratovsko ali domačo župnijsko cerkev in v njej molijo, na kateri dan bi pač to opravili. Kolikokrat pa se udeležijo sv. maše in drugih sv. opravil v bratovski cerkvi, kapeli ali oratoriju ali kadar se udeleže procesij, ki jih je dovolil ordinarij, ali kadar spremljajo Najsvetejše naj si bo v procesiji ali da se nese k bolnikom in kadar se kakor koli prenaša, jim olajšujemo, kakor je navada v sv. Cerkvi, njih zasluženo ali naloženo pokoro za tolikokrat po šestdeset dni, kolikor omenjenih del so izvršili. Isti odpustek po šestdeset dni podeljujemo vsakokrat tudi onim, ki so, ko je dano znamenje z zvonom, zadržani, da Najsvetejšega ne morejo spremljati, pa pomolijo zato enkrat očenaš in zdravamarijo, nadalje onim, ki za duše umrlih sobratov in sosester molijo petkrat očenaš in zdravamarijo, in onim, ki opravijo kakršno koli drugo delo pobožnosti ali dejavne ljubezni.

Vse te odpustke in vsakega posameznega izmed njih, odpuščanje grehov kakor tudi olajšavo spokornih kazni, podeljujemo z namenom, da se morejo po priprošnji nakloniti vernim dušam, ki so se, združene v ljubezni z Bogom, ločile od tega sveta.

Za sedanje in vse večne prihodnje čase pa hočemo, naj velja za preklicano, če bi bil imenovanim bratom in sestram podeljen kak morebiten podoben odpustek, ki bi veljal za vedno ali vsaj še za sedanji čas, kakor tudi mi z apostolsko oblastjo preklicujemo sedaj dane odpustke, če je imenovana bratovščina že pridružena kakšni nadbratovščini ali, če bi se kdaj kasneje in iz katerega koli vzroka kam pridružila ali preosnovala. Nihče naj se ne sklicuje na kakršna druga apostolska pisma, ker so s tem sama po sebi nična.

Dano v Rimu pri sv. Petru z ribiškim pečatom dne 18. maja 1860. v štirinajstem letu Našega papeževanja.

L. S. Pro Dno Cardinali Macchi, m. p.

I. B. Brancaleoni Castellani, m. p.

DUHOVNA OBNOVA

Minilo je štiristo let, odkar je sv. Cerkev potrdila in priporočila knjižico duhovnih vaj sv. Ignacija Lojolskega. Kot hraber vitez je služil Ignaciju svojemu zemeljskemu vladarju. Ko je bil v boju težko ranjen, je na bolniški postelji spoznal ničevost vsega zemeljskega. Sv. pismo, „Hoja za Kristusom", življenje svetnikov mu je kazalo pot v božje kraljestvo. Spoznal je, da je cilj našega življenja, služiti Bogu, izpolnjevati njegovo voljo. Ko ozdravi, se poda v samoto Manrezo, tam premišljuje večne resnice, spozna hudobijo greha, se oklene z vsem srcem Kristusa Kralja, za njega živi, za njegovo slavo in zveličanje duš žrtvuje odslej vse svoje življenje. Sv. Duh ga razsvetljuje in vodi. To, kar je sam doživel in spoznal v samoti, zapiše v posebno knjižico, ki je postala vodilo za duhovne vaje. Ustanovil je red Družbe Jezusove, ki deluje za božje kraljestvo po vseh delih sveta kot mogočno drevo posebno z vodstvom in prirejanjem duhovnih vaj za vse stanove.

Preživeli smo težka leta. Hude preskušnje nam je poslal dobri Bog, preskusil nas je, ali smo zvesti in hrabri v Kristusovem taboru na križevem potu življenja. Hvala Bogu, mnogi so najtežje preskušnje dobro in junaško prestali. Vdani v božjo voljo so bili, ko so morali zapuščati očetov dom, domačo grudo, domačo faro in se podati v taborišče, v ječo. Koliko so tam molili! Zaupanje v Boga in pomoč Marijino jim je bilo edino upanje. Mnogi se niso več vrnili v naše fare. Dozoreli so v preskušnji Kristusovega križa. Nebeški Oče jih je presadil v domovino večne neskaljene sreče in in ljubezni. Nam je božja previdnost še ohranila življenje. Nezaslužen božji talent je to. Ne smemo ga zakopati, rabiti ga moramo v božjo čast, za lastno zveličanje, da pomagamo bližnjemu na poti do večnega cilja.

Potrebna nam je duhovna obnova. Posledice vojne in vzgoje, ki je bila nasprotna načelom krščanstva, se kažejo več ali manj tudi med nami. Del naše mladine je zapustil Kristusa ali ga zapušča. Sledijo krivim naukom, hitijo po široki cesti zemeljskega uživanja, ne ozirajoč se na božje in cerkvene zapovedi Prej cvetoča lica in čiste oči se spreminjajo, na obrazih se berejo posledice greha... In naše družine? Hvala Bogu, še je v naši sredi število dobrih družin, v katerih je strah božji, ljubezen, edinost, mir, pravo veselje božjih otrok in s tem prava sreča. Mnogo pa je družin, ki razpadajo ali so že razpadle. Zakonska ljubezen in čistost, ljubezen in spoštovanje do otroka, družinska molitev, posvečevanje nedelje in zapovedanih praznikov, ti temelji družinske sreče se rušijo... Če bodo družine propadle, bo izginil rod iz grude naših očetov. Družina je celica človeške družbe. Le zdrave družine nam jamčijo boljšo bodočnost. Duhovna obnova je torej potrebna posameznikom in družinam. Kako naj se obnovimo v duhu Kristusovem?

Duhovne vaje so po svojem bistvu posebno pripravne, da se obnovimo v duhu. Kdor se poda na duhovne vaje, odloži za nekaj časa dnevne skrbi dela in poklica, išče v molitvi Boga in njegovo sv. voljo, spoznava večne resnice, cilj življenja, po večnih resnicah preuredi svoje življenje. Življenje Kristusovo mu postane merilo pravega božjega življenja. Čudoviti so sadovi duhovnih vaj. Ne samo za duhovnike in redovnike so duhovne vaje, tudi verniki vseh stanov naj se podajo vsaj za nekaj časa v samoto duhovnih vaj.

Na Predarlskem so takoj po vojni l. 1945 začeli prirejati tečaje duhovnih vaj za razne stanove, posebno za mladino. Zgradili so primerno velik dom duhovnih vaj. Tja prihajajo verniki iz vse dežele. Župnije in razne skupine imajo tam svoje posebne tečaje. Do zdaj je v mali deželi tekom zadnjih

treh let šest tisoč udeležencev bilo pri duhovnih vajah. Kako srečni so. Navdušena katoliška mladina se je vnela ravno pri teh dnevih duhovne sreče z novim navdušenjem za Kristusa in vztrajno delo za njegovo kraljestvo. Sadovi te obnove se kažejo v zasebnem, družinskem in javnem življenju.

Dežela je deležna tudi posebnega božjega varstva in blagoslova. Zares tudi danes se izpolnjuje Gospodova beseda: „Iščite najprej božjega kraljestva in njegove pravice in vse drugo se vam bo navrglo."

Skrajšane duhovne vaje so stanovski dnevi. Po naših župnijah so se vršili že razni stanovski dnevi, treba bo, da se vršijo kolikormogoče v vsaki župniji letno. Adventni in postni čas je za stanovske dneve najbolj pripraven.

Vsak mesec pa je stanovska nedelja, dan kratke duhovne mesečne obnove za posamezne stanove. Vedno lepše naj se po naših župnijah vršijo stanovske nedelje s skupno sv. mašo, s skupnim sv. obhajilom in stanovskim naukom, vedno večji naj bo krog vernikov iz vseh stanov, ki redno mesečno pridejo k mizi Gospodovi in očistijo vest v mesečni spovedi. Prva nedelja v mesecu je dan za naše može, druga za fante, tretja za dekleta, četrta za žene in matere. Po stanovskih nedeljah se razodeva pravo farno življenje. Verniki, ki vsaj mesečno redno sprejemajo kruh življenja, bodo močni v viharjih življenja. Sv. obhajilo jim bo dalo moč, da bodo mogli izpolnjevati božjo voljo, pričati sv. vero, če treba tudi junaško, živeti dosledno po naukih Kristusovih.

Milosti polni dnevi duhovne obnove za vsako župnijo so dnevi sv. misijona. To so dnevi duhovnih vaj za vso župnijo. Po splošnocerkvenih in škofovih navodilih se mora v vsaki župniji vršiti sveti misijon vsaj vsakih 10 let. V današnjih razmerah nam manjka misijonarjev, in vendar so tudi naše župnije potrebne obnove po sv. misijonu. „Žetev je velika, delavcev pa malo... prosite Gospoda žetve, da pošlje delavcev v svoj vinograd..." Prosimo posebno v duhovniških sobotah, da nam Marija izprosi duhovniških poklicev, poslancev božjih po božjem srcu.

Ko je živel na Francoskem veliki apostol krščanske ljubezni sv. Vincencij Pavelski, je bilo stanje dušnega pastirstva silno žalostno. Mnoge župnije so popolnoma razpadle, cerkve porušene, desetletja so bili farani brez lastnega duhovnika. Namesto krščanske ljubezni se je čimdalje bolj razpaslo sovraštvo, čednost je ginevala, vladal pa je greh z vsemi žalostnimi posledicami. Vincencij je začel s svojimi misijonarji prirejati ljudske misijone najprej po vaseh, potem tudi po mestih. Uspehi so bili naravnost čudoviti. Versko življenje se je dvignilo, po jeseni in zimi je spet zasijalo toplo sonce pomlajenega verskega življenja. Življenje božjih otrok se je kazalo tudi zunaj po delih ljubezni, ki so jih vršili v veri prenovljeni kristjani. Na sv. misijon pa se mora vsaka župnija pripraviti z molitvijo. Goreče duše naj darujejo poleg molitve žrtve in spravo Srcu Jezusovemu in Marijinemu za spreobrnjenje grešnikov.

Gospod je blizu... Bodite pripravljeni, ne veste dneva, ne ure... Še je čas božjega usmiljenja in ljubezni. Hvaležno sprejmimo božjo milost in sodelujmo z njo. Če se bodo posamezni, družine, naše fare duhovno obnovili, potem bo med nami nova spomlad božjega življenja. Za to milost prosimo Boga v zaupni molitvi, prosimo Marijo, srednico milosti, posebno z gorečo molitvijo sv. rožnega venca, sv. Jožefa, varuha družin, in vse naše prijatelje pri Bogu.

„Pošlji svojega Duha in prerojeni bomo in prenovil boš obličje zemlje". (Ps. 193).

Mlad človek nekaj vé,
košati se, ponosen je;
a star je skušen, veliko zna
in to mu vernost in ponižnost da.

Krščanska vzgoja mladine

„Naredimo človeka po svoji podobi in sličnosti" (1. Moz. 1, 26), je bil večni načrt vsemogočnega Stvarnika. Bolj kakor druge stvari je človek deležen božje popolnosti. V telo, narejeno iz zemlje, mu je Bog vdihnil neumrljivo dušo. Ustvarjena človeška duša ne bo umrla, po božjem sklepu bo deležna božjega večnega življenja. Samo Stvarnik bi mogel človeško dušo uničiti, pa je ne bo, ker bi to ne bilo v skladu z njegovo neskončno modrostjo.

Bog je dal človeku vzvišen cilj, da ga spoznava, ga ljubi, mu služi in doseže po kratki preskušnji zemeljskega življenja večno blaženost v Bogu. Vzvišen je ta cilj. Da ga človek doseže, mora živeti po božji volji. Svobodno bitje je človek, sam se naj odloči, ali hoče hoditi pot božjih otrok, ali pa to pot zavrže in hodi pot božjih sovražnikov. Prva pot ga vodi v večno veselje, druga v večno pogubljenje. Temeljne so te resnice. Zdijo se nam često vsakdanje in vendar vsebujejo rešitev najglobljih vprašanj posameznika in narodov.

K naravnemu življenju nam je Bog dal pri krstu še nadnaravno življenje v milosti. Postali smo v resnici božji otroci. Deležni smo božje narave. To nadnaravno življenje božjega otroštva je najdražji zaklad vsakega človeka. Kakor naravno tako mora človek gojiti, varovati, pospeševati tudi nadnaravno življenje, da ga ne zgubi. Talent je in dragoceni biser. Vse zemeljsko bogastvo, dobrine, umetnine se v vrednosti ne dajo primerjati z vrednoto nadnaravnega življenja milosti.

Da človek živi bogohoteno naravno in nadnaravno življenje, mu je poleg pomoči božje milosti potrebna krščanska vzgoja. Papež Pij XI., ki je gledal globoke rane današnje človeške družbe, je izdal 31. 12. 1929 posebno okrožnico o krščanski vzgoji mladine. V njej so zbrana načela Kristusove Cerkve o vzgoji, ki niso samo pisana, temveč preizkušena v tisočletni zgodovini Cerkve. Oglejmo si vodilne misli te temeljne okrožnice o vzgoji.

„Vzgoja ni zadeva posameznega človeka, temveč je po svoji naravi zadeva družbe."

Ni vsakemu posameznemu človeku prepuščeno, kako se bo vzgojil, saj se sam niti ne more. Človek je včlenjen po svojem rojstvu v tri družbe, on je član družine, naroda - države, Cerkve. Vsem tem družbam je poverjena svojevrstna velika naloga vzgoje človeka. Vzgoja mora pospeševati celotnega človeka v vseh življenskih naravnih in nadnaravnih področjih.

Zato imajo vse tri družbe: družina, država in Cerkev pravico in dolžnost vršiti delo vzgoje.

„Najvišjo pravico vzgoje ima Cerkev"

Sam božji sin in Zveličar je dal Cerkvi to vrhovno oblast vzgoje, ko je pred svojim vnebohodom govoril: „Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite in učite vse narode... učite jih spolnjevati vse, kar koli sem vam zapovedal..." (Mat 28, 18). V tej oporoki Kristusovi je jasno izražena naloga in povelje vzgoje. Nobena zemeljska oblast nima pravice, sv. Cerkvi prikrajševati ali odvzeti to njeno pravico. Če to stori, se pregreši zoper božje zapovedi in prekorači meje od Boga dane oblasti.

Sv. Cerkev ima pravico do vzgoje tudi radi tega, ker je ona prava duhovna mati, ki rodi človeka v vrelcu sv. krsta za nadnaravno življenje božjega otroka. Kakor je otrok last matere, tako je tudi vsak krščeni posebna last matere sv. Cerkve. Ona ima pravico in dolžnost, vzgojevati božjega otroka, ohraniti mu božje življenje in ga krepiti v rasti. Zato nima Cerkev samo pravice, učiti verske resnice, temveč sme uporabiti tudi vsa področja človeške znanosti, da doseže zaželeni cilj vzgoje celega človeka.

Od nekdaj je Cerkev gojila in pospeševala pravo znanost in razne umetnosti in tako ustvarila pravo krščansko kulturo. Prinesla je s tem narodom pravo omiko in pripomogla tudi k časnemu blagostanju. Zgodovina narodov kaže, da so ravno tedaj, kadar so sledili vzgojnim načelom Cerkve, dosegli najlepši in najplodovitejši razmah duševnega narodnega življenja.

„Vzgojna naloga družine je v zvezi z vzgojno nalogo Cerkve"

V nadnaravnem redu podeli Bog rodovitost sv. Cerkvi, v naravnem redu pa družini. S tem je postala družina celica življenja in nositeljica vzgoje k življenju. Družina ima pravico do vzgoje v življenju. Družina ima pravico do vzgoje neposredno od Boga. Tej pravici in dolžnosti se družina ne more odreči.

Ker ima to pravico po naravnem zakonu od Boga, ne sme nobena zemeljska oblast družini te pravice do vzgoje vzeti. Popolnoma zmotna je trditev, da je otrok predvsem last države, potem šele družine. Starši so od Boga postavljeni kot prvi vzgojitelji otroka. Pod vodstvom in po načelih Cerkve naj vzgajajo mladino v duhu Kristusovem. Država naj to naravno pravico družine s svojo zakonodajo ščiti.

Država mora pravice Cerkve in družine do vzgoje priznati

Njena naloga je, skrbeti za varstvo, da se vzgoja po Cerkvi in družini bogoholeno razvija in vrši. Dolžnost države je, pravice potomstva ščititi. Če bi starši zanemarjali dolžnost vzgoje, mora država poskrbeti za pravo vzgojo. V splošnem ima država pravico in dolžnost naravno in versko vzgojo mladine, ki odgovarja razumu in veri, varovati in vse odstraniti, kar v javnem življenju tem načelom nasprotuje.

Država mora vsa podjetja Cerkve in družine podpirati, ki pospešujejo krščansko vzgojo mladine krščanskih staršev. Tudi sama ima pravico ustanavljati šole in podjetja, ki pa ne smejo nasprotovati smernicam krščanske vzgoje. Ker je popolna družba, sme zahtevati od družinskih in cerkvenih vzgojnih zavodov, da vzgajajo svoje gojence v sposobne člane državnega občestva.

„Cerkev, družina in šola naj tvorijo eno svetišče krščanske vzgoje"

Sv. oče podčrtava vnovič predpise cerkvenega prava glede vzgoje v šoli. Katoliška mladina naj obiskuje katoliške šole, v katerih je ves pouk v skladu z resnicami sv. vere. Dobesedno pravi: „Vsak krščanski otrok in vsa krščanska mladina ima najsvetejšo pravico, da je pouk, ki ga sprejema, v skladu z naukom Cerkve, ki je skala resnice."

On poziva vse katoličane, naj pošiljajo svoje otroke v katoliške šole, kjer so. Kjer katoliških šol ni, naj katoličani ustvarijo lastne šole, četudi bodo zato potrebne najtežje žrtve. Naj se jih ne ustrašijo. Le iz pravih katoliških šol bo zrastel pravi katoliški rod. Dokler pa še katoliških šol ni ali jih ni zadostno, pa je sveta dolžnost škofov, da v svojih škofijah pazijo, ali odgovarjajo državne šole duhu krščanske vzgoje. Veliko odgovornost nosi učitelj in vzgojitelj mladine. Njegova sveta dolžnost je, da poučuje katoliške otroke v katoliškem duhu. Starši naj ne dopustijo, da bi njihove otroke vzgajali učitelji, ki nasprotujejo krščanskemu prepričanju družine in naukom sv. Cerkve.

Sv. oče pa tudi omenja žalostno dejstvo, da danes v mnogih družinah domača družinska vzgoja propada. Najdražji zaklad, katerega je izročil nebeški Oče družini in narodu, je naša mladina. Čuvajmo te svetinje! Dobro krščansko vzgojena mladina je mladostni cvet naroda, ki zagotavlja pravi bogoholeni razvoj vsakega ljudstva. Temelj vzgoje nam mora biti Kristus in njegova Cerkev. Na tem temelju naj se vzgaja naša mladina tudi v šoli. Naša sveta pravica in dolžnost je, da skrbimo za pravo krščansko vzgojo mladine.

Družina in šola

Družina je najmanjša celica naroda. Le tisti narod, ki ima veliko število zdravih družin, bo tudi v bodoče obstal. Družini je od Stvarnika poverjena najbolj vzvišena naloga v svetu: skrbeti za obstoj in razmnoževanje človeške družbe.

Družina pa nima samo naloge, dati otroku telesno življenje, skrbeti mora tudi za njegov duševni in duhovni razvoj, to se pravi, vzgojiti otroka v človeka z zdravimi nazori in trdnim značajem.

Da more to vzvišeno nalogo rešiti edino-le družina, nam jasno kažejo rezultati takozvane „državne vzgoje' v različnih sistemih, kateri so hoteli in še hočejo otroka vzeti iz materinega naročja in ga dati v last državi, da ga ona odgoji in vzgoji po svojih nazorih.

Še eno nam pokaže ta način vzgoje in njene posledice, na katerih še danes trpi vse človeštvo: če hočemo vzgojiti otroka v človeka, ki naj bo koristen človeški družbi, potem moremo storiti to edino na podlagi krščanskih načel, katerih temelji so že po naravi položeni v dušo vsakega človeka. Treba je ta načela v otroku še razviti in utrditi. Mladega človeka je treba že v najnežnejši dobi njegovega življenja navajati k izpolnjevanju vseh dolžnosti, dokler toliko ne doraste, da sam spozna vse krščanske vrednote in jim v življenju sledi.

Čisto naravno pa je, da mora biti otrok v prvi dobi svojega življenja popolna last družine, ne samo v materialnem, ampak tudi v duhovnem pogledu. Zato je popolnoma nujno, da mu družina oziroma oče in mati kot prva usmerita korak v življenje, ki pa mora biti v popolni skladnosti z načeli, ki so že v otrokovi naravi, to je v skladu s krščanskimi načeli. Saj ne trdi zastonj rimski modrijan, da je človekova duša že po naravi krščanska. Iz tega sledi, da oče in mati, ki te svoje najvzvišenejše naloge ne vršita in ne vzgajata otroka v pravem duhu, ubijata naravnost v otroku njegovo duhovnost, ki mu je že dana, in izvajata nad otrokom nasilje, ali pa ga odgajata zgolj v materialnem pogledu, kakor mogoče domače živali v hlevu.

Na žalost pa moramo ugotoviti, da se velik del današnjih staršev ne zaveda dolžnosti duhovne vzgoje, in zato se ni čuditi, da hodijo današnji mladostniki po tako slabih potih, zlasti še, ko tudi pri starših le redkokdaj najdejo vzpodbudne zglede.

Kot naravno nadaljevanje družinske vzgoje je šolska vzgoja, ko otrok doseže gotovo življensko starost. Prva naloga šole bi zato morala biti, ne priučitev osnovnega znanja, pač pa vzgoja celega človeka v dobrega in koristnega člana človeške družbe. Ker torej vplivata na vzgojo otroka družina in šola, bosta imeli uspeh le tedaj, če bosta sodelovali. Če pa ena stran sproti podira, kar druga v otroku zgradi, potem je jasno, da otrok nikoli ne ve, kaj je prav in tako nujno zaide na zmotno pot.

Na žalost se vedno znova sliši mnenje staršev: „Oh, da bi otrok vendar že enkrat hodil v šolo, potem bo mnogo manj sitnosti z njim". Istočasno se dogaja, da se starši vsa leta, ko hodi otrok v šolo, niti ne pozanimajo, kako otrok v šoli napreduje. Nasprotno pa najdemo tudi učitelje, ki so leta in leta v kakem kraju in se ne brigajo, da bi spoznali starše svojih učencev in razmere, v katerih učenci živijo. Tako potem vzgajata šola in družina vsak zase, namesto skupno in to seveda brez uspeha.

Zato postaja vedno močnejša potreba po rednih posvetovalnih urah med starši šolarjev in učiteljstvom. V teh posvetovanjih naj bi se obravnavali najrazličnejši vzgojni problemi. Starši in učitelji bi se na ta način bližje spoznali in vzgoja bi tako mogla biti dosti bolj uspešna. V nekaterih krajih so že uvedli take posvetovalne večere, v

Ljubka Šorli:

Češnjev cvet

Razbohôtil se je v vrtu
beli češnjev cvet,
kakor bi krilatce božje
vabil na poset . . .

Glej, nad njim sam Bog je zgrnil
sinji pajčolan —
vanj v prelepi vezenini
češnjev cvet je vtkan . . .

Moja duša se potaplja
v to prelest, v ta čar . . .
Kakor češnjev cvet bi pila
sonca topli žar . . .

---

ostalih pa bi se morali za njih uvedbo čimprej pozanimati. Kjer pa sta si šola in družina tuja, tam se tudi mnogokrat zgodi, da iz teh ali onih razlogov nastane med starši in učitelji nesoglasje. Ta ali ona slaba opazka staršev o učitelju zadostuje, da pri otroku izpodkoplje ugled učitelja, in naravno je, da bo otrok bolj verjel svojim staršem. Tako je avtoriteta učitelja za vedno pogažena. Naj se učitelj še tako trudi, da bi vzgojil otroka, nič ne pomaga. Črni madež leži na njem, ki mu je od staršev dostikrat krivično prizadejan. Škodo seveda trpi le otrok in njegova vzgoja, saj otrok sam ne ve, za koga bi se odločil.

Zato naj velja za starše: nikoli ne govori o učitelju vpričo otroka slabo, tudi če bi bilo samo na sebi resnica; kaj šele zlagane ali samo domnevane stvari. S tem namreč boš škodoval le svojemu otroku in to v veliki meri. Zgodi se seveda, da tu in tam nastanejo nesporazumevanja med učiteljstvom in starši glede otroka, toda ta nesporazumevanja ne smejo starši nikdar obravnati z otroki, pač pa z učiteljem. Samo taka rešitev bo v prid otroku.

Eden najvažnejših činiteljev v vzgoji je in ostane z g l e d, tako pri starših kakor pri učiteljih. Kako kvarno vpliva v naših krajih dejstvo, da je življenje tolikih učiteljev vse prej kot krščansko! Če otrok opazuje, da stoji njegov učitelj v absolutnem nasprotju z nauki, ki mu jih dajeta družina in Cerkev, če vidi, da je njegovo življenje vrh tega še v moralnem pogledu slabo, je čisto razumljivo, da otrok polagoma začne dvomiti nad vsem; saj, če njegovi vzgojitelji in oni, ki bi morali biti postavljeni na svetilnik, tako delajo, bo že verjetno prav. In tako je duhovna zgradba v otrokovi duši podrta ali vsaj omajana.

Mnogo premalo se še zavedamo tega vpliva, čeprav smo mogli v zadnjem času mnogokrat čitati v časopisju, kako odločno borbo so vodili katoličani različnih držav za svoje katoliške šole in koliko so zanje žrtvovali.

Najmanjša naša zahteva pa bi morala biti: v katoliško faro hočemo edino katoliškega učitelja, ki pa ni samo katoličan po krstnem listu, ampak res tudi katoliško živi.

Razumljivo je, da na tem, tako pičlo odmerjenem prostoru nikakor ni mogoče celotnemu problemu pogledati do dna. Poudariti sem hotel samo najosnovnejša dejstva: poleg oskrbe otrok je najvažnejša naloga družine otrokova vzgoja v človeka, ki mu bodo sveta najosnovnejša načela o človečanskih pravicah in dolžnostih in da bo kot tak dostojen član človeške družbe. In še drugo: glavni namen šole pa mora biti, ta načela v otroku poglobiti, jih objasniti in na njihovi podlagi vzgojiti samostojnega človeka. To vzgojno delo pa mora biti v popolnem soglasju z družinsko vzgojo otroka. Le s takim vzgojnim delom bomo mogli vzgojiti nov rod, ki ne bo narodu v sramoto in pogubo, rod, ki bo sposoben častno popisati knjigo naše bodočnosti. Zato naj nas vedno vodi načelo: Dobra vzgoja — pošteni ljudje, pošteni ljudje — zdrave družine, zdrave družine — zdrav narod, zdrav narod — lepša bodočnost. Z. V.

Stoletnica romarske poti v Dolini

Dolina, ki ni nobena dolina, leži ob cesti, po kateri danes drvijo avtovozila iz Celovca v Velikovec in dalje naprej v Gradec. Ime je dobil kraj, ko so ga gledali ljudje iz Pokerč, iz kraja pod Gorico. Tam ob cesti, le nekoliko porinjena v borov gozd, stoji pol dogotovljena cerkvica. Ni še stara, zidali so jo pred 80 leti. Danes je romarsko svetišče Marijino.

Bilo je v dneh 17. 18. in 19. junija l. 1849, ko se je tukaj Marija prikazovala trem pastiricam. To je bilo deset let, predno se je Milostna Mati božja prikazovala v Lurdu in je tam nastala božja pot, kjer se je godilo v teku let na tisoče čudežev. Dolina ni Lurd, pa Bog pusti na svetu rasti velika drevesa in male rožice. Vse je božje, vse čudežno in ne godi se na svetu prav nič, ne da bi Bog vse vedel. Tudi Dolino moramo presojevati po besedah Zveličarja, da dobro drevo prinaša dober sad in da na sadu drevo spoznamo.

Morda bo kdo vprašal: „Ali se je Mati božja resnično prikazala?“ Tako so ljudje vpraševali tudi v Lurdu, tako se ljudje vprašujejo tudi danes v Fatimi na Portugalskem. Vse to preiskujejo zastopniki Cerkve. Pa tudi ti ne morejo nič drugega reči, kot da je deklica Bernardka res nekaj videla. V našem slučaju so trdile deklice, da so Marijo videle. Dokazalo se je in se bo sčasom, ko pridejo sadovi na dan.

Ko so ljudje izvedeli o prikaznih, so začeli kar trumoma prihajati in na god svete Ane 1861. so položili temeljni kamen romarske cerkvice. L. 1863. so dozidali sprednji del, presbiterij. Potem so zidali naprej z darovi, ki so jih verniki polagali na Marijin oltar. Dogradili so tudi stolp, ki se je pa dne 5. junija 1898 podrl. Ker v bližini ni kamnoloma, so zidarji polagali v zid preveč drobiža. Stolp je pa le stolp in teža je teža. Stolp se je torej podrl, božja pot je pa ostala in se ni podrla.

Leta 1882. je podaril dobrotnik 1389 kg težek zvon, katerega so obesili pred cerkvijo. Zvonil je in vabil z ganljivo lepim glasom vernike k Materi božji.

Dvakrat v letu je v Dolini večja slovesnost in sicer ob nedeljah: po 2. juliju in po rožnovenski nedelji. Pred petdesetimi leti je tudi še bil ob teh nedeljah tukaj nekak semenj. Semenj je zlasti med vojsko precej ponehal.

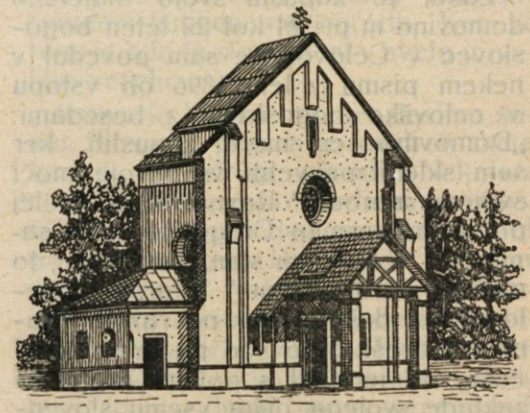

Sv. Marija v Dolini pri Pokrčah

Verniki pa cerkev z veseljem naprej obiskujejo. Stari ljudje kaj radi prihajajo, češ: „Da slišimo zopet slovensko pridigo“, ki je morebiti v domači župniji obmolknila. Za mlade ljudi pa je pot v Dolino lep izlet. Na teh shodih se ljudje zbirajo okrog spovednic in se vračajo z lahkim srcem zopet na svoje domove. Vsako leto je na razpolago tudi več duhovnikov, da romarjem ni treba šele dolgo čakati, da pridejo na vrsto.

V teku minulih sto let je Dolina postala za naše Slovence kraj milosti. Ko pridejo zopet boljši časi, je upati, da bodo na razpolago tudi sredstva za novo gradbo. Če že ne za nov, ponosen stolp, pa vsaj za novo cerkev, ki bi bila dosti velika za vse množice pobožnih romarjev.

K zlatemu jubileju Ksaverja Meška

Toliko jih je manjkalo v minulih letih, da smo se na Koroškem mnogokrat vprašali: Ali naš Ksaver Meško še živi? Celo pismena vprašanja so prihajala: Kaj je s priljubljenim pisateljem? Njegov zlatomašniški jubilej dne 19. julija 1948 v Slovenjgradcu je dal odgovor na ta vprašanja in je zopet opozoril na pesnika-slavilca koroških praznikov in koroških potov, koroške boli in koroških gor.

Zakaj je zapustil svojo štajersko domovino in prišel kot 22 leten bogoslovec v Celovec, je sam povedal v nekem pismu iz leta 1896 ob vstopu v celovško bogoslovje z besedami: „Domovino sem moral zapustiti, ker sem sklenil posvetiti vse svoje moči svojemu narodu.“ Ravnal se je vselej po geslu pesnika Gregoriča: „Ne samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan.“ Vzorno je deloval kot dušni pastir po raznih župnijah Koroške, povsod pa je še našel časa, da je delil s polnim prgiščem zaklade svojega duha vsemu slovenskemu narodu.

Najlepša njegova dela so nastala pri nas... Prvo delo koroških tal je roman „Kam plovemo?“, katerega je spisal kot bogoslovec. Njemu so sledila druga, da omenim samo največja in najlepša: kot kaplan v Škocijanu je spisal: Slike in povesti, kot župnik v Št. Danijelu: Ob tihih večerih, kot župnik pri Mariji na Zilji: Mir božji, Na poljani, Na smrt obsojeni?, Mladim srcem, Mati, Povesti in slike.

Ko se je moral leta 1920 umakniti iz Koroške, ni poslušal vabila sončnih južnih krajev, ne vabila Slovenskih goric in svoje ožje domovine, izbral si je za službeno mesto v neposredni soseščini nekdanje koroške meje: Sele pri Slovenjgradcu. In s pogledom na koroške planine je pisateljeval in deloval naprej. V enem prvih del po slovesu iz Koroške piše:

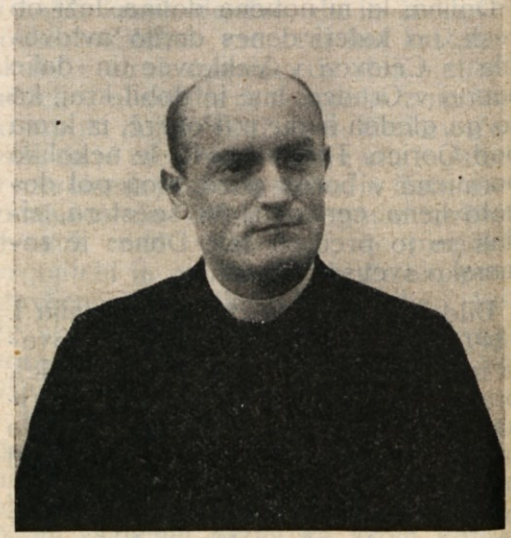

„Delavec sem, veliki moj Gospod, ki si delal ves dan in nisi mrmral in si upiral oko vdano in zaupno večeru naproti.

Najel si me, in kaj je moja naloga, če ne delo od jutra do večera?

Težak in vroč je bil dan. A vso njegovo težo in vročino mi je pomagala nositi misel na Te, veliki moj Gospod, in misel na tiste, ki si jih ljubil najbolj: blagoslavljaj jih z najslajšim svojim blagoslovom: misel na male in nedolžne.

Za te sem delal, veliki moj Gospod. Zato vem, da sem delal v tvoji službi...“

Iz njegovega neumornega dušnopastirskega in pisateljskega delovanja so ga dvignili zopet težki viharji minulih let. Obiskovalcu v njegovi samoti je pripovedoval brez grenkosti o zaporih v Šmartnu pri Slovenjgradcu in Mariboru in Rajhenburgu, o pregnanstvu na Hrvaško. Bil je tu nekaj časa v Požegi, kjer je bilo središčno taborišče izgnancev duhovnikov iz lavantinske škofije. Od tu se je podal v Palo, zunaj Sarajeva, kjer je bil samostanski duhovnik redovnic v Pali.

Strašno je bilo, ko so to vas napadli četniki in požgali hišo, kjer je pri šolskih sestrah stanoval g. Meško. Njega in sestre so nato odpeljali čez hribe. Ker so ti pravoslavni četniki smrtno sovražili švabe — Nemce in tudi katoličane, posebno duhovnike, je bila za njegovo življenje največja nevarnost. Usodi šolskih sester je samo ušel, ker se je med četniki nahajal tudi neki Slovenec — izseljenec; ta je spoznal g. Meška, ga v ugodnem trenutku odpeljal iz četniškega tabora in mu nujno svetoval, naj beži in sicer kar v Sarajevo in od tam po progi čim dalje proč, da ga četniki vnovič ne dobijo v pest. Tako je prehodil v strašni zimi na begu celo dolgo progo od Sarajeva do Beograda v vedni smrtni nevarnosti.

Več tednov je nato hodil po Bosni starček skozi strahotno zimo dvainštirideseteta leta, trpljenje je padalo čezenj, večkrat je šla smrt tik mimo njega. V Srbiji je našel slovenske izseljence, ki so mu pomagali, da je prišel v Beograd, od tam v Zagreb in naprej v Slovenijo, v Stično, kjer je dočakal konec vojne. Vrnil se je zopet v svoje planine, v Sele pri Slovenjgradcu.

V svojih skritih Selah, v planinski samoti je hotel tiho, čisto zase obhajati petdesetletnico dneva, odkar mu je v Celovcu blagi g. knezoškof dr. Kahn položil roke na glave in mu podelil zakrament svetega mašniškega posvečenja. Na prižnici je prej jasno povedal, da bo vsem zameril, ki bodo kaj pripravljali.

Pa kljub temu so vsi pripravljali, posebno še v Slovenjgradcu, za katerega pač oznanilo v selski cerkvi ni veljalo. In tako se je moral na prošnjo prijateljev in častilcev podati k obhajanju svojega zlatega mašniškega jubileja v poldrugo uro oddaljeni Slovenjgradec ravno na obletnico mašniškega posvečenja, dne 19. julija. Zbralo se je tu v središču Mislinjske doline čez 30 duhovnikov in iz Maribora je prihitel sam pomožni škof dr. Držečnik. Ta dan je bil jubilant najprej inštaliran za častnega kanonika, nato pa je pel svojo zlato mašo. Pridigal je prezvišeni g. škof dr. Držečnik. Od blizu in daleč se je zbralo na tisoče vernikov, za katere je bila prelepa slovenjgraška cerkev veliko premajhna, da bi vse objela. Bil je kakor narodni praznik, čeprav se je slovesnost vršila na delavnik, na ponedeljek. Okoli 200 belo oblečenih deklic je delalo špalir v cerkev in obsulo jubilanta s cvetjem.

Bila je ta veličastna slovesnost poklonitev in počeščenje delu, idealizmu in trpljenju in kakor je vse svoje življenje posvetil domovini in svojemu narodu, tako je g. jubilant daroval tudi „duševno in telesno trpljenje" tega dne svojemu ljubljenemu narodu. Ker za tega je bila ta slovesnost v sveto in veliko veselje.

Ksaverja Meška pa ne slavimo samo Slovenci tostran in onstran meje, ampak tudi drugi narodi. Nekatera njegova dela so prestavljena v nemščino in nek ugleden nemški pisatelj ga imenuje: „der Dichter der Reinheit und Feinheit." V češki jezik so prevedena skoro vsa njegova dela. Pa tudi Slovaki, Srbi, Hrvati, Poljaki, Rusini, Španci, Angleži, Italijani, Lužiški Srbi in še drugi imajo prevedenih mnogo njegovih del. Ogromno je napisal in še vedno piše. V rokopisu ima: „V koroških gorah" in dramo „Koroška bol" in za dva zvezka „Mladim srcem". „A je s tiskom silno težko, tudi papirja primanjkuje," mi piše.

Velika in lepa so tvoja dela, Ksaver Meško, večje je tvoje življenje, največje in najzaslužnejše pa trpljenje tvoje, ki si ga prestal kot delavec Gospodov v službi svojega naroda. Hvala tebi za vse!

Družba sv. Mohorja, kateri si dal na razpolago toliko svojih najlepših del, ji posvetil toliko ljubezni in skrbi, se ti klanja in zahvaljuje. Nikoli ji nisi odrekel nobene prošnje. Velika je tvoja ljubezen do koroške zemlje. Lepo si nam opisal koroške poti in koroške praznike. Ljubezen in bol tvoje duše odseva iz teh lepih vrstic, ki si jih posvetil našemu človeku in naši zemlji.

Koroške poti

Vse naše poti od prvih let spoznanja do groba, niso li vse potresene s cvetjem in trnjem: z lepimi in bolestnimi spomini? Še po mnogih mnogih letih vzame človek tak cvet v roko, in glej čudo, razcveti se ti mahoma v prelestno rožo. Dotakneš se v bolestni uri že davno pozabljenega trna, in glej, rani te nanovo, da ti spet curkoma poteče vroča srčna kri.

Izmed tisočerih utrgam danes, utrgam spoštljivo in pobožno le en cvet: spomin na pot z Marije na Zilji v Bače. Kakor krasota raja, z zabrisanim, sladke mehkosti polnim svitom zahajajočega solnca ožarjene se mi zde danes tiste poti.

Tista prva pot zadnje septembrske nedelje leta 1906 — začetkom septembra sem prišel na Ziljo. Rad bi bil videl Bače in jezero že prej, pa mi je zabičal baški cerkovnik Kuk: »Prej ne smete priti! Na žegnanje!« In se je smehljal prijazno-skrivnostno. Da mi nameravajo prirediti slovesen sprejem, ni povedal.

Pa smo šli v mladem nedeljskem jutru skozi tiste prelestne gozdove: stari nadučitelj Eller, mož, kakršnih danes najbrž ni več; Štofov oče, glavni steber naše posojilnice, blag in kremenit Ziljan, da se mi stoži po njem in njegovi družini vselej, kadar se spomnim nanj, in jaz.

V Bačah slovesen sprejem. Načelnik požarne brambe Treiber — oslepel je pozneje, še mlad, in mlad umrl — je govoril pozdravni govor v tisti prelepi ziljski slovenščini, ki slovi in je vredna sestra ponosite sosede gorenjščine. Poveljeval pa je svoji četi nemško. Omenil sem pozneje Kuku: »Vse je bilo lepo, ljudje so izredno prijazni in dobri, a čemu nimajo slovenskega poveljnega jezika, ko pa so sami Slovenci!« Kuk, velik mož z izklesanim začrnelim obrazom, je v velikem začudenju zamahnil z mogočno roko, kakor bi se branil nevarnega napada, in je razsodil z odločno besedo: »Gospod, tega še Bog ne bo predelal, ne da bi kdo drugi.«

Cerkev okusno ovenčana. To so brhke Bačanke razumele, da ne kmalu kdo tako. In so delale za cerkev z veseljem. In cerkovnik je bil vendar Kuk! (Pisal se je za Markoviča). Več mu je bila cerkev ko jed in pijača, več ko domača hiša in družina in vse na svetu. Žal, da sem moral tudi njega mladega pokopati. Solze sem skrivaj brisal ob njegovem pogrebu.

Od tedaj neštete poti z Zilje v Bače, poleti in pozimi, vsak teden vsaj enkrat, če ne večkrat. A sem hodil rad, ker so bile Bače v verskem in narodnem duhu najboljša vas v župniji; semkaj, ker je lepa vas s prijaznimi belimi hišicami bolj oddaljena od Beljaka in ker tedaj tudi še železnica ni tekla mimo, kvarni duh mesta ni tako hudo vplival.

Ko sem prišel zjutraj navsezgodaj iz ziljske vasi na polje, sem se redno vsako pot ozrl gori proti Sv. Višarjem, bi li videl cerkvico Matere božje. Ob lepih jutrih, ko je solnce pravkar vzhajalo, se je belila z višav kakor bela, vrh gore počivajoča golobica. Nekega popoldne med vojno pa je nenadoma nastal v vasi velik nemir: iznad Sv. Višarij se je dvigal oblak dima, za njim je vzplamtel visok plamen, kakor bi gora bruhala. Cerkev je gorela, vsa vas je za njo žalovala. Od tedaj so nas gledale z gore z oslepelimi očmi le nizke, očrnele razvaline.

Povzpevši se čez polje pod gozdove na hribu, sem se tudi tam na obronku navadno okrenil in z dolgim pogledom objel in pobožal mesto in okolico. Ne vem, se li kaže Beljak še s kake točke v taki mameči krasoti kakor odtod. Sredi ravnine morje hiš; v ozadju slikovito zastorje gorovja: Drava, valeča se v širni in oblastni mogočnosti skozi mesto; dolge vrste vitkih topolov na vsaki strani ceste proti Osojam; nad mestom kakor belo-rdeča cerkvica Sv. Martina; pred mestom kakor vestni, resni stražniki vitka stolpa in visoka kupola romarske cerkve Sv. Križa na Peravi; nad mestom šotor neskončnega neba, na mogočno gorovje v ozadju povezanjen in pritrjen — oko gleda in gleda, nagledati se ne more . . .

Sam gozd, nepretrgano se razprostirajoč od Zilje do Bač, le dva travnika, »na Poljani« imenovana, snivata ob stezi sredi gozda kakor dve zeleni pravljični jezeri. V vsakem letnem času je imel svoje zanimivo-

sti in čare, v vsakem drugačne, a vedno lepe, vedno misli, duha mameče in oplodujoče.

Ko se je spomladi budilo v lesu novo življenje, brstelo popje, na dan sililo presno mlado zelenje — kako so se mi v balzamičnem jutranjem zraku bočile prsi, kako je valovilo srce v sladkem nemiru, v mladostnem hrepenenju, v kipečem veselju in velikem občudovanju: »Kako čudežno lep je vendar svet božji!« Pelo je z vseh vrhov, z vseh vej, kakor bi vsak list imel svoj glas in bi pel z brati in sosedi za stavo. Stopal sem ob teh himnah po samotni gozdni poti kakor v sanjah, kakor v prečudežno lepi, pojoči pravljici. Poslušal sem in poslušal in najrajši bi se še sam pridružil stoteroglasnemu zboru ter zapel slavospev deviškemu mlademu jutru, vsi ti pomladni krasoti in Gospodu Bogu, Umetniku vseh umetnikov, stvaritelju vse te lepote in radosti.

Večkrat mi je dejala v vigredi kaka preprosta ženica, navaden kmetski fant iz Bač, če sem se čudil, da so bili že navsezgodaj v cerkvi na Zilji: »O, ko pa je tako lepo iti zjutraj skozi les. Ves les poje.«

Poleti, ko so smreke jokale svetle solze in je ves gozd dehtel v smolnatem vonju — saj se tedaj skoro ni bilo mogoče ločiti od njega. Zunaj vročina in soparica, da je človeka morila, mu pila iz telesa vso moč, ulenjala in ubijala ves polet duha, a v širnem svetišču gozda prijeten osvežujoč hlad, da bi človek ležal na voljnem dehtečem mahu ves dan, ves dan zavzet prisluškoval skrivnostim, ki jih nevidna roka plete od drevesa do drevesa, razgrinja od veje do veje, da je naposled vsa šuma kakor ena sama prelepa pravljica, prebajen sen. Ležal bi človek v tej mameči krasoti od jutra do noči ter sanjaril, sanjaril.

Jeseni, ko je gozd umiral, ko je listje rumenelo, z bolestnim šumom odpadalo, ob vsakem koraku pod nogami vzdihovalo in jokalo, ko je bil gozd poln ostrega vonja gnijočega listja in mahu — kako težka, hladna melanholija se je polaščala tedaj srca, kakor bi se ga vsega ovijala tista neprijetna vlažna pajčevina, ki je bila razpeta od drevesa do drevesa, od grma do grma.

Pozimi, ko je gozd spal in snival in si odpočival pod težkimi belimi ogrinjali, ki jih je nebo napredlo čez vrhove in veje — čudovit svetonočen mir v vsem širnem prirodnem kraljestvu. Le sneg pod čevli je ob vsaki stopinji ostro zaškripal. Zdaj, zdaj je v to mrtvaško tišino nenadoma zavzdihnilo: deblo je počilo. Ali pa se je sesula s svrži kepa snega in poltih, sunkovit zvok je pal v globoke brezglasne sanje hoste in pokrajine.

Rad sem, zlasti poleti in jeseni, vzel na te poti kako knjigo. Najrajši Stifterja ali Roseggerja, da sem užival v gozdu njih prelestne, v vseh barvah se blesteče opise gozda in njegovega tajinstvenega šuma in čutil mehke, kakor tančica voljne in dehteče poezije njegovih novel, kakor v teh gozdih. Marsikaka zamisel, mnogoter osnutek za lastna dela se mi je porodil v duši na teh potih, ob njih topli, v sanjarije zazibavajoči, obenem pa bogato oplodujoči poeziji...

Stopil sem iz gozda. Pred menoj na vzvišeni ravnici nad vasjo baška cerkvica. Pod njo vas: hiše tesno druga pri drugi kakor piščeta, če jim preti nevarnost; rdeče strehe živo rde in bleste v veselih, nanovo umitih solnčnih žarkih ob belih jasnih jutrih ali se čmerikavo solzé ob jesenskih dneh pod vlažno sluznato meglo, ki se je nakuhala ponoči iz jezera. Na levo jezero, biserna solza na krasnem licu čudovite pokrajine. Dalje v ozadju suhorebrata Jepa in Karavanke, vedno resne, vedno molčeče, kakor žalujoče, da morajo ločiti Koroško in sestre Gorenjske.

Kadar so prišle nadme sitnosti in težave in sem bil žalosten in potrt, sem iz Bač nameril korak po poti pod gozdovi k sosedu v Šteben. Kratka pot, ki pa sem jo navadno hodil prav dolgo, zakaj hodil sem kakor na posvečeni romarski poti. Vsak hip sem postal, gledal, strmel, užival, pil z očmi, z mislimi in z vsem srcem krasoto pokrajine. In sem si dejal: »In najsi nimam na Zilji ničesar ko težave, sitnosti in boje, v rajsko lepem svetu živim. Zaradi te prirodne krasote ne morem zapustiti teh krajev.«

Pa sem jih vendar moral. In moral jih je sosed in pobratim, s katerim sem tolikokrat z oduševljenim občudovanjem govoril o tem zemeljskem raju.

Koroški prazniki

Kakor osirotelemu in zapuščenemu otroku po materi se mi čestokrat stoži po Koroški. Po tisti Koroški mislim, ki smo živeli v njej nekdaj, ko smo pač trpeli krivice dan na dan in smo se dan za dnevom borili in bili za najnavadnejše pravice, a borili se s toplim idealizmom in z neumrljivim, dan za dnevom se nanovo oživljajočim upanjem v srcu: če ne zmagamo danes, zmagamo jutri, če jutri ne, čez leto, čez dve, po desetih letih.

Bili so vroči, a lepi dnevi v tisti bajni deželi molčečih, resnih gorá in poezije polnih jezer. Kako se mi ne bi tožilo po krasoviti deželi, kako ne po letih, v njej preživetih!

Nikoli pa se mi ne toži po njej tako silno, tako bolno kakor o praznikih. S sladkostjo in bolestjo preživljam ob teh spet dneve in praznike, preživete v Koroški pred desetimi, dvajsetimi leti.

Kako mi vprede srce v svojo mehko kopreno spomin na praznik vseh svetnikov in vernih duš dan, ki imajo povsod svojo čarobno, mehko-turobno poezijo, v Koroški pa še nekako povsem samolastno, še lepšo kakor drugod! Gledam v duhu spet tisto dolgo vrsto siromakov, sedečih pred župniščem v slikovitem planinskem Št. Danielu. Kadar smo v cerkvi in na grobovih opravili in sem opomnil vse, ki imajo mamon tega sveta, naj odkupljajo duše svojih rajnih in lastne duše iz trpljenja v vicah z miloščino, so pristopili postavni, resni gospodarji, gospodinje še z solzami v očeh k čakajočim ubožčkom in jim delili »hlebčke za verne duše«, ki so jih v velikih jerbasih prinesle dekle.

Ali vsi svetniki in vernih duš dan na Zilji. Od večernega mraka na vseh svetih dan, skoro do poldneva na vernih duš dan so trajala tam opravila za rajne. Na vsakem posameznem grobu je bilo treba moliti; na nekaterih po štiri, pet, več očenašev. Nisem vedel, kam bi se naj obrnil najprej, komu bi naj ustregel prej, ko so pa vsi težko čakali, ko se je vsem mudilo domov. Vsem bi rad storil po volji, ko bi vsem mogel; saj je bilo grobišče vse črno žalujočih vernikov od zida do zida, od zida do cerkve.

Hudo je bilo katero leto. Kakor bi ga molitev dražila k besnemu srdu, je divjal in bril marsikdaj ob teh dneh čez tisto vzvišeno plan nad Ziljo in Dravo veter; in dež je lil, da so škripali in se šibili dežniki od vetra in dežja. Pa smo vztrajali, molili in grobove kropili noter do mraka. Ljudstvo je hotelo tako — Bogu hvala, da je — mi duhovniki smo bili služabniki ljudstva; na Koroškem morda bolj nego kjerkoli; služabniki v ljubezni.

Božični prazniki, prazniki najmehkejše, najskrivnostnejše, najslajše poezije... Lepota in sladkost so bili že v bogoslovju, kjer so nam jih očetje jezuiti, možje širokega obzorja, srečnih, otroških radostnih duš, umni vzgojitelji, skušali narediti kar najprijetnejše. Zvečer jaslice in božično drevesce in za vsakega darilo; preprosto pač in neznatno, a smo ga bili v srce veseli, kakor bi nam ga bilo prineslo samo božje Detece. Pevci so zapeli nekaj božičnih. Še smo se malo porazgovorili, še se veselili nekaj časa kakor pastirci ob jaslicah betlehemskih, pa smo morali k počitku. Z mehko svetonočno radostjo smo legli, a že se je budilo ob radosti tiho domotožje po hiši domači, po jaslicah v kotu za mizo, po sv. duhu, zibajočem se kakor v sanjah v toplem ozračju nad mizo, po poeziji hoje k polnočnici tam doli v Slovenskih goricah, kjer sem hodil in se opajal s skrivnostno krasoto svetih noči še v nedavnih dijaških letih.

Ni bilo spanca na oči, strmeče v temo, iščoče daljnih krajev, daljnih dragih, minulih dni in noči. Še smo se poltiho pogovarjali iz postelje do postelje. A redkejše in redkejše so postajale besede; kakor neljuba vsiljenka je padla še katera v mir in tišino spalnice; naposled smo umolknili vsi, vsi se pogreznili v svoje misli in sanjarije, čakajoči, da zapojo svetonočni zvonovi in da smemo vstati.

Za temi prvi božični prazniki zunaj v pastirstvu, v Škocijanu ob Klopinjskem jezeru. Še sedaj se spominjam z vznesenim začudenjem, kako bajnokrasni so bili smrekovi gozdovi med vasjo in jezerom in po

hribih nad jezerom: sama belookrašena božična drevesca. Bilo mi je, kakor bi živel v pravi pravljici.

A zima je bila strupeno mrzla, kakor so rade koroške zime. Vse tri sv. maše sem imel na božični dan na podružnici v Šmarkežu, vse tri zaporedoma. Po službi božji sem si šel v Sinčo vas po pošto. Pa mi pravi Melita, mlada nečakinja gospe poštarice: »Kaj ste za božjo voljo tako počasi maševal! Mislila sem, da mi noge od mraza odpadejo.« Še v topli sobi so se ji ob spominu na pravkar prestano trpljenje ovlažile lepe oči. Priznal sem ji, da se meni ni godilo mnogo bolje. Podoba sv. Rešnje Krvi mi je pri tretji maši v kelihu zmrznila. Moral sem jo šele odtajati s tem, da sem kelih z rokami grel in dihal vanj. Posebno toplo mi pri tem kajpada ni bilo.

Že dolgo je mrtva tista lepa, prijazna Melita, kakor je mrtvo izvečine vse, kar so lepega sanjala v tistih lepih mladih dneh naša srca...

Božični prazniki v nemški Knezovi (Gnesau) nad Trgom leta 1900. Da ne bi bil tako samoten in zapuščen med Nemci in protestanti, so me za sv. post povabili očetje bosonogi karmeliti k sebi v sosedno faro, v Zedlitzdorf. Mala družinica, trije patri, telesni bratje iz Ahena na Nemškem, in jaz smo sedeli v njihovi topli obednici v prijateljskih pogovorih. Le kadar so se porazgovorili med sabo v svoji ahenski nemščini, sem sedel med njimi kot daljni, nem tujec, saj niti ene besedice nisem razumel.

Vrnil sem se v svoj lepi in prostrani, a samotni dom šele ponoči — skoro vso pot sem stopal med slavnostno razsvetljenimi hišami, polnimi radosti in sreče.

Ob knjigi, spominih, načrtih za bodočnost sem čakal, da se oglasi pesem svetonočnega zvona, vabečega ovčice iz doline ob Krki v hišo božjo. In prišli so stari in mladi, tudi protestantov lepo število — skoro na oltar mi je silila tista živa, nepočakana nemška mladina.

Pač sem se čutil precej tujca, ko sem slišal pri polnočnici nemško petje. A peli so lepo krasni, mladi, nekako melanholični ženski glasovi. In tolažila in dvigala me je misel, kako dobri so ti ljudje, dasi Nemci. Dobri tudi meni, edinemu Slovencu med njimi.

Zatem svetonočna poezija v planinskem Št. Danielu in še višji Strojni. Navadno sem imel čez božične praznike v Št. Danielu kakega pomočnika iz Celovca, sam pa sem opravljal v Strojni.

V tihi, skrivnosti noči sem korakal ali jezdil gori. Gozd ob cesti, skoro vso pot gozd, je stal negiben in nem, kakor bi tudi on ves zavzet prisluškoval nezaslišanim skrivnostim te noči. Ta čudeči se molk me je zazibaval v še mehkejše, globlje, pobožnejše misli; dvigal mi je duha k zvezdam, sevajočim čudežno pokojno, nemozavzeto na svet, ki je bil to noč deležen tolike sreče, tolikega blagoslova.

Kar zdrznil sem se, ustrašil se je tudi konjiček, pozorno in vprašaje napel ušesa, če se je sesula z veje kepa snega, če je skozi les poltiho, tajno zavzdihnilo.

In gori v Strojni, tisoč metrov nad morjem: kako bajen, očarljiv prizor, ko so se po vseh vrhovih gibale drobne lučke in se nemirno, naglo, kar drhte pomikale proti hiši božji, kakor da so se nocoj vzdignile vse luči gorskih sel, iz vseh hiš in koč sosednih vrhov, in romajo proti Sv. Urhu.

Pri polnočnici lepa cerkev natlačeno polna, glava pri glavi. Na stranskem oltarju jaslice; na velikem oltarju in vseh stranskih smreke — malo čudno skoro; nemška božična drevesca v teh živozavednih slovenskih krajih; vse veje polne lučic, kakor bi gorel in blestel slednji vršiček; vsa cerkev goreča v angelski svetlobi prve svete noči na poljanah betlehemskih.

Naposled božične noči pri Mariji na Zilji. Tam, v bližini mesta, je bila noč do polnočnice nekako najbolj nervozno-nemirna: ves večer ljudje na cesti, ves večer govorjenje, klici, smeh.

Tudi staro, prostrano ziljsko cerkev so verniki napolnili skoro do zadnjega kotička. Prvi so prihajali Bačani, ki se v verskem oziru v župniji prednjačili. Dolga je pot iz Bač skozi gozde, krijoče malone ves svet med jezerom in farno cerkvijo, čestokrat zasnežene, da so prišli Bačani na Ziljo vsi beli in mokri. Pa so prihajali z veselimi, od svetonočne radosti zardelimi lici, s srečnimi očmi, polnimi navdušenja in pobožnosti. Oživel sem, kadar sem jih videl take, ves se razvnel in razmahnil v toplem svetonočnem zanosu.

Po polnočnici, ko se je množica razlila proti domovom in je v vasi zavladala tišina, sem navadno še dolgo stal pri oknu v župnišču, strmeč tja na mesto, polno električnih žarnic, kakor da je tudi ono prižgalo svetonočne svečke, prižgalo po vseh ulicah in cestah, največ pa na železniških postajah, pač popotnikom in tujcem v opomin in tolažilo, naj bi se tudi oni, po svetu blodeči brez tople svetonočne sobice, brez jaslic in božičnih lučic, spomnili svetih časov in se jih tudi oni veselili...

Čudoviti časi, polni materinsko-božajoče toplote sredi brnečih koroških zim, kje ste, ali in kdaj vas doživim spet?

Bili — minili...

Vinko Beličič:

Pri Sv. Justu

Temna, molčeča modrina,
do koder seže oko —
tam jo prestreže oko,
tam jo ozaljša sinjina.

Ptiči (ko slivovi cveti
se krilite nad vodo),
ladjice z belo sledjo:
têžko je, težko živeti!

Hribi tu zadaj mi pusti
ne dajo v ljubljeni kraj.
Veter od onkraj, pihljaj,
bajaj z nevidnimi usti!

Vidim, ne vidim Barbano?
V predaljno sinj se blešči
cerkvica... iskrica tli
v srcu mi: Bog, saj si z mano!

Na Svetih Višarjah

Kot mrzle meglè iz temnih sotesk
splavajo v jutranje sonce,
da jih z zlatom obrobi, presije, popije:
tako sem se vzpel iz nižinskih sopar,
pokleknil pred starodavni oltar.
V kadilu molitve je žalost zgorela,
ki jo zasejal je demon Čas.
Lahak sem ko travna semena v dolini,
na krilih vetra iščoča novih tal:
z orglami, s petjem, z vrhunci v sinjini
duša prepeva nesmrtni koral.

Kruh

Bela miza v kotu,
hleb na njej počiva,
oče se mu vdano
in otrok odkriva.

Mati hleb pokriža
s trudnimi rokami
in ga blagoslavlja
s svojimi solzami.

Bela miza v kotu,
hleb na njej počiva,
Daj mi, romar, roko,
k mizi prisediva!

Riko.

Ljubka Šorli:

Ob bregu Tolminke

S srebrno nitko sonce je žareče
v Tolminko rož natkalo brez števila,
da lesketa se kakor gozdna vila,
ko proti Soči mimo Roden teče.

Ob njenem bregu vrbe hrepeneče
se k vodi sklanjajo, da ohladila
bi v vročem soncu jih in napojila,
ko valčke božajo, ob njih hiteče.

Igra v Tolminki se otrok kopica.
Razposajeni na ves glas kričijo,
da se smejó jim zagorela lica.

A moje misli v davni čas bežijo
(kot se povrača v gnezdo lastavica)
in dni otroških si nazaj želijo...

Dr. Francé Prešeren

Ob stoletnici pesnikove smrti

„O Vrba, srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta..."

Tako poje pesnik sam. Tam v Vrbi se je rodil 3. decembra 1800.

Vrba v bližini Bleda, Ljubljana, Dunaj, Celovec in Kranj so bistvene postaje iz Prešernovega življenja. Ljubljana kot študijsko mesto in Ljubljana kot prvo mesto poklicnega dela. V tej Ljubljani je pesnik doživljal najgloblja doživetja in najhujše duševne pretresljaje. Iz teh so se rodile najlepše pesnitve naše literature. Najsi bo pesnikova neuslišana ljubezen do Primičeve Julije, ki je našla svojega izraza v sonetnem vencu, najsi bo izguba prijatelja in življenskega sopotnika Čopa, ki je 6. julija 1835 pri kopanju utonil v Savi, ker nam je dala slovenski ep „Krst pri Savici."

Prešernovo življenje in delo vpada v čas med dvema revolucijama. 1789 je dala francoska revolucija pod geslom enakosti, bratstva in svobode evropskim narodom prvi zagon in temu je sledila po navidezno mirnem razvoju druga revolucija 1848.

V tem meddobju je France Prešeren ustvaril slovenskemu narodnemu življenju jeklene temelje, na katerih sloni in bo slonelo slovensko kulturno življenje. Prešeren je s svojo pesniško silo pokazal Slovencem v jezikovnem pogledu svojstveno pot in s tem zmagal nad vsemi onimi, ki so živeli v prizadevanju, ustvariti vsem Jugoslovanom skupni književni jezik. Prešeren je vsem onim, ki so do tedaj podcenjevali zaklade slovenske govorice, s svojimi pesnitvami dokazal vso globino in pestrost jezika. On je požlahtnil slovenski jezik in ga izobrazil do možnosti izraza najrahlejših čustev in najtežjih misli. Po Prešernu nimamo več resnih poskusov za odstranitev slovenskega jezika. Medtem ko je bila Trubarjeva slovenščina v šestnajstem stoletju le prvi poskus, dosega Prešernov jezik tako višino, da je z njim ves nadaljnji razvoj usmerjen in določen.

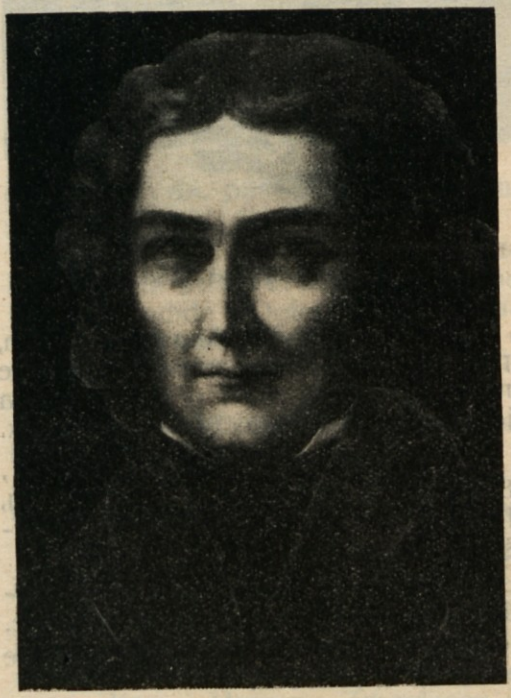

To bi bila ena stran Prešernovega ustvarjanja in dela. Da pomeni Prešernova pesem tudi v vsem slovenskem pesništvu nekaj povsem novega po vsebini in obliki, je druga stran. V vsem jezikovnem boju je bil pesnik neomajen v svoji veri v slovensko narodno in kulturno samostojnost.

Prešeren slovenskemu narodu ni ustvaril samo trdne podlage pismenega jezika in dal novih pesniških oblik, on je s svojim delom predstavil slovenski narod vsem kulturnim narodom sveta kot enakovreden in enako kulturen. On je uvrstil Slovence med evropske narode in povzdignil slovensko pesništvo na evropsko kulturno višino.

Prešernova rojstna hiša v Vrbi

Nemški pesnik Anastazij Grün, prvotno Prešernov učenec, pozneje njegov prijatelj, pravi o Prešernu, da je odvezal in sprostil Slovencem jezik.

V listu Carinthia, letnik 41, štev. 11, 8. februarja 1851 piše g. Levitschnigg, Prešernov sodobnik in častilec, o Prešernu sledeče:

„Prešeren je dokazal, da je slovenščina sposobna za vse pesniške oblike.

Tok Prešernovih besed in misli je naraven in prisrčen.

Prešeren predstavlja v jezikovnem pogledu tako silo, da se ni pustil begati in motiti po katerem koli drugem narečju.

Evropa pozna „Krst pri Savici", to mojstrsko umetnino.

Dne 8. februarja 1849 je ugasnila na slovenskem literarnem nebu zvezda prve velikosti.

Ob mrtvaškem odru so umolknila vsa nasprotstva in ves narod je tekmoval, da pripravi ljudskemu pesniku najsvečanejši pogreb na pokopališču v Kranju, kjer so mu Slovenci 1850 postavili časten nagrobni spomenik."

Sedanji italijanski zunanji minister grof Sforza navaja v svoji zadnji knjigi Prešerna kot enega izmed prvih slovenskih kulturnikov, ki so pritegnili pozornost vsega kulturnega sveta na slovenski narod. V tej knjigi jako laskavo piše o slovenskem narodu kot celoti, o njegovih gospodarskih sposobnostih, o njegovem kulturnem delu in političnem življenju. Nadalje navaja grof Sforza v dokaz slovenske demokratične miselnosti ustoličenje koroških vojvod na Gosposvetskem polju.

Če je Prešeren oblikovno pri svojih pesmih uporabljal tudi tuje vzore, je vsaka njegova pesem tako slovenska, tako svojstvena, tako sama zase umetnina, da izsili od vsakogar občudovanje.

Pesnikove oči so sicer ugasnile, njegovo pesniško srce pa danes močneje ko tedaj utripa v vsem narodu. Mladina se napaja ob pesnikovem jeziku in črpa tam iz globine njegovih misli ter se poglablja v duševno življenje pesnika, ki nam je zapustil take umetnine. Odrasli pa zopet in zopet segamo po Prešernovih poezijah, v katerih najdemo to in drugo duševno razpoloženje, vlito v pesem, kakor bi pesnik govoril nam iz vsega svojega srca in vse svoje duše.

Prešernovo delo in njegov pomen so nam najboljši dokazi, da ni važno, „koliko", marveč „kaj" je napisal pesnik ali pisatelj.

Naj govori pesnik sam:

O Vrba, srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta;
da b' uka žeja me iz tvoj'ga svéta
speljála ne bilà golj' fiva kača!

Ne vedel bi, kako se v strup prebrača
vse, kar srcé si sladkega obeta;
mi ne bilà bi vera v sebe vzeta,
ne bil viharjev nótranjih b' igrača!

Zvestó srcé in delavno ročico
za doto, ki je nima miljonarka,
bi bil dobíl z izvóljeno devico;

mi mirno plavala bi moja barka;
pred ognjem dom, pred točo pšenico
bi bližnji sosed vároval — svet' Marka.

V svojem tridesetem življenskem letu se pesnik poslavlja od svoje mladosti:

Slovo od mladosti

Dni mojih lepša polovica kmalo,
mladosti leta, kmalo ste minule;
rodile ve ste meni cvetja malo,
še tega rož'ce so se koj osule,
le redko upa sonce je sijalo,
viharjev jeze so pogosto rjule;
mladost, vendar po tvoji temni zarji
srcé bridkó zdihuje, Bog te obvarji!

Neizprosno veličanstvo smrti opeva pesnik v sonetu:

Memento mori

(Spominjaj se, da boš umrl)

Dolgóst življenja našega je kratka,
kaj znancev je zasúla že lopáta!
odprta noč in dan so gróba vrata;
al' dneva ne pové nobena prat'ka.

Pred smrtjo ne obvárje koža gladka,
od nje nas ne odkup'jo kupi zlata,
ne odpodí od nas življenja tata
veselja hrup, ne pevcev pesem sladka.

Naj zmisli, kdor slepoto ljubi svéta
in od veselja do veselja leta,
da smrtna žetev vsak dan bolj dozóri.

Znabiti, da kdor zdaj vesel prepeva,
v mrtváškem prtu nam pred koncem dneva
molčé trobental bo: „Memento mori!"

Ko je Prešeren leta 1835. zgubil svojega življenskega prijatelja in svetovalca, je tej odpovedi posvetil svojo največjo pesnitev „Krst pri Savici". V uvodu pripoveduje, kako je Črtomir, vodja poganov, ostal v krvavem boju sam in se ukvarjal z mislijo samomora „saj ležé na tleh slovenstva stebri stari". Misel na zaročenko ga obvaruje. Drugo jutro pride njegova zaročenka Bogomila, ki se je medtem dala krstiti,

Cerkev v Vrbi, posvečena sv. Marku.

z duhovnikom. Tudi Črtomir se po duhovnikovem pouku in Bogumili na ljubo dá krstiti, odide v Oglej in postane katoliški duhovnik. Pesnik sam poje v tej zvezi:

Minljivost sládkih zvez na sveť oznáni,
kak' kratko je vesélih dni števílo,
da srečen je le ta, kdor z Bogomilo
up sreče onstran groba v prsih hrani.

Prešeren je tako zelo pel iz svoje in vse narodove duše, da je vrsta njegovih pesmi ponarodela, torej postala izraz skupne življenske zavesti. Kdo ne pozna Prešernovih pesmi: Pod oknom, Kam, Mornar, Zdravljica in druge?

Kakor je Prešerna v njegovem poklicnem življenju kot pravnika spremljalo veliko strokovno znanje, rahel čut za pravico in resnico, tako preveva vse njegove pesmi dobrotljivost in vera v dobro jedro človeštva, ki je našla posebnega izraza v pesmi „Zdravljica":

Živé naj vsi narodi,
ki hrepené dočakať dan,
da, koder sonce hodi,
prepir iz svéta bo pregnan,
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak.

ŠTEFAN GORNIK:

Domačija pod Peco

Novela

Karničnikova domačija je kraljestvo zase. Mogočna hiša je zasidrana koj pod lesom. Okna kakor svetli stražarji gledajo v dolino, kjer se na griču beli prijazna cerkvica sv. Katarine. Vasice so raztresene, tja pod Komel silijo in še v hribu vise kakor lastavičja gnezda.

Bistrica, Dvor, Gonovece, Suha, Letina, Črgoviče in tam proti lesu so Rinkole, vasica kakor skrito jezerce.

Karničnikova hiša je samotna. Kakor mogočna grba je na jasi sredi lesa. Z oškrabanim zidom je podobna trdnjavi, mimo katere je šla huda vihra.

Karničnik je trden gospodar, mož z močnimi brki in s sivimi, čudno trmastimi očmi. Morda zato, ker je tako samoten, tako odtrgan od ljudi, ali zato, ker mora za kanec sreče spiti bokal pelina.

Karničnik sam ne ve. Včasih na večer, ko sedi pred hišo in gleda v dolino, se mu oči omehčajo. Kar vesel je, da je tako visoko, da je sam svoj gospod, da je zasidran v hribu kot skala, ki je od vekomaj vkopana v zemljo. Tam spodaj se zadevajo ljudje eden ob drugega, žrejo eden drugega, bore se za ped zemlje, za mejo ob njivi. Karničnikova pa je vse naokrog, tja v Peco se širi Karničnikova zemlja.

Vendar pri Karničniku ni prave sreče. Kakor da je v zidu nekaj, kar zadržuje žegen od hiše.

Zlodej vedi!

Foltej je bil najstarejši. Pobil se je na Peci. Razbitega so prinesli domov. Dva dni se je mučil, v tretjem je ugasnil. Tedaj se je Karničnik postaral za deset let. Kakor da je nekdo prav pri temelju pričel glodati Karničnikovo domačijo. Foltej je pomenil Karničniku vse. Saj je imel ženo tudi rad, tudi na Mojco je bil navezan, toda Foltej je pomenil zanj več kot žena in Mojca. V Folteju so bile korenine Karničkovega rodu, v Folteju so se vezale njive in les, ki so bili prepojeni s Karničnikovo krvjo.

Zato Karničnik Folteja ni mogel pozabiti. Vsak večer nekoliko povasuje pri mrtvem sinu. Takrat ga ne sme nihče motiti. Sveta ura je, ko se pogovarja s svojo krvjo. Včasih brez besede, samo s srcem, včasih polglasno in s solzami.

Tak je Karničnik.

Karničnica je tiha in bolehna. Zgarala se je, reva, v tej samoti in komaj še visi. Obraz ji kar utone pod ruto. Bleda, s sivimi ustnicami velikokrat gleda proti šmihelu. Ne bo dolgo, ko jo bodo zanesli na pokopališče.

Mojca je pa deklič, živ in bister, kar nič podobna Karničnikovi krvi. Dvajset jih je bila v marcu. Pravšna leta. Kar škoda jih je za Karničnikovo samoto.

Sicer se pa Karničnik tudi zavoljo Mojce dosti žene. Koj po Foltejevi smrti se ni zmenil za nobeno stvar. Še k mari mu ni bilo, kam deklič zahaja in kje se najraje mudi. Preveč je bil privezan na žalost. Ko je prva, najhujša bridkost popustila, se je kakor zdramil. Trma Karničnikovih rodov je rinila vanj. Ni se hotel vdati. Hotel je še gospodovati, še ukazovati, hotel je ostati kralj na svoji domačiji.

Zdaj je obrnil oči na dekliča. Navsezadnje, tudi po njej se pretaka kaplja Karničnikove krvi.

Počemu Poltnikov Hanzej tolikokrat pride mimo. Res, tesari, toda čudno je le, da gre vselej po daljši poti mimo Karničnika, ko ima bližnjic na pretek.

Karničnik dobiva ravnotežje. Kakor velikan skuša z obema rokama zase ohraniti dom in njive in les in svoje ljudi.

Toda Poltnikov Karničniku ne gre

iz glave. Fant je v službi pri Miklavu na Dvoru. Nekje iz Roža je doma in tesar je. Priden fant res, zal tudi, toda ni, da bi ga Karničnik potrkal po rami ali da bi z njim kaj dolgo marnjal. Takih kot Poltnikov je še dosti. Tesarska res ni slaba, stalna pa ni.

Karničnik skuša živeti kljub temu, da čuti umiranje, ki mu gre po udih. Noče tega pokazati. Posebno Mojci ne. Kadar je sam, je sklonjen, res tak, kakor je v resnici. Pred Mojco pa skuša biti stari Karničnik, ki je z eno roko oprt ob mizo, razdeljeval delo in povelja. Noče pokazati, da je slabši, da se je postaral in da le s težavo drži vajeti.

Hoče potrditi, da Karničniki drže do zadnjega. Prej se bo Peca ponižala, kakor se Karničnik uklonil.

Vsaj na zunaj ne.

*

Z dvora gleda Karničnik proti Peci. Nič prida ne kaže. Rado se bo napravilo na dež. Na polju pa je še nekaj kopic pšenice. Škoda ko bi jo namočilo.

Zgodaj je in prijetno hladno. Toda nad dolino je zamegleno. Tudi to ni prida znamenje.

Karničnik voha dež. Jezen je, da ne more dobiti delavcev. Nobenemu se ne ljubi delati. Ljudje bi radi hodili prekrižanih rok. Prosiš, pa se ti smejejo.

V petovjaku so vreščali prašiči.

„Žinjam„ da bo še pred poldnevom nekaj rose," se razgleduje Karničnik.

„Eh!" zamahne z roko. Jezen je, ker ni mogel dobiti delavcev.

Opletajoč z rokami stopi za hišo. Ravno je zavil k vrtiču, ko je stopil Poltnikov na stezo. Rad bi se mu umaknil, toda Hanzej ga je že videl. Zdaj ni hotel s poti. Obstal je, kakor da gleda nekam v drevje.

„Dobro jutro, oče. Za dež se nareja, žinjam."

„Bo rad," obrne Karničnik svoje sive oči v fanta. „No, pa v lesu boš že tesaril. Našo pšenico bo pa pokropilo. Premalo nas je, da bi začasa vse spravili na gumno. Vse beži s kmetov. Z lučjo pri belem dnevu zaman iščeš dobrega delavca."

Karničnik se počasi obrne nazaj k hiši. Hanzej stoji in videti je, da ga nekaj tišči.

„Oče, bi vam pa jaz pomogel, če vam je prav."

Kar zvalil je besede iz sebe. Mislil je, da jih ne bo.

Karničnik se je zasukal in zravnal. S sivimi očmi se je zavrtal v Hanzejeve. Kaj skrivajo? Mirne so videti, skoraj plašne.

V Karničnikovem srcu je upor. Sive oči se ne morejo odtrgati od Hanzejevega obraza. Zdaj naj ga sam vabi k hiši.

Potlej se zagleda v Peco. Megle se kar gnetejo, kakor da vro iz čarovniškega kotla.

„Če hočeš," je skoraj revsknil. Nato je stopil proti hiši in Hanzej je koračil za njim. Srečen, kakor da so se mu odprla vrata v paradiž.

Koj so pričeli z delom. Ko je prišel Hanzej z vozom na njivo, je Mojca razprla oči, kot da se misli zdaj sesesti. Ni mogla verjeti. Rada bi zavpila, pa se je bala dekle. Nemara bodo oče kaj popraševali.

Samo gledala sta se.

Vrh Pece je zginil v oblake. Soparica je pritisnila že navsezgodaj. Hanzej je garal, da je v curkih teklo od njega. Vselej ko je pripeljal domov, ga je Karničnik že čakal. Pogledala sta se, toda nista spregovorila besede.

Okrog enajste je Hanzej pripeljal zadnji voz. Malo pred hišo se je ulil dež. V galop je privozil na dvor in zapeljal voz pod streho.

Tokrat se je Karničnik rahlo nasmehnil. Samo za hip, potlej se je zresnil, izpregel in zapeljal konje v hlev.

Hanzej ni vedel, kako bi se obrnil. Mojca je stala v lopi in gledala na dvor. Karničnik se je motovilil s konji, kakor da mu Poltnikov ni mari.

Hanzej je stopil pod streho in se-

gel po svojem orodju. Šele zdaj se je Karničnik obrnil in počasi dejal:

„Počakaj, da boš mavžnal in da se zmeniva. Kar v hišo stopi."

Hanzej je ubogal, čeprav bi raje odšel naprej. S Karničnikom ni vedel kaj marnjati. In tudi zavoljo Mojce mu je bilo nerodno.

Ko so sedli za mizo, je videl, da so Mojcine oči plašne. Karničnik je prinesel mošta.

„Zdaj tako ne moreš naprej," je marnjal in pri tem gledal skoz okno. Dež je v dolgih štrenah padal na dvor.

„Dolgo ne bo," se je odtrgalo iz Hanzeja. Ni mogel spraviti prave besede iz sebe. Mojcine plašne oči so ga strašile.

Po jedi je Karničnik vprašal za račun. Hanzej se je branil.

„Karničnik noče ničesar zastonj. Torej, če ne, ti bom sam plačal."

Hanzej ni hotel reči.

„Prav."

Karničnik mu je z roko porinil šilinge prek mize. Hanzej jih ni prešteł. Malomarno jih je vrgel v žep.

„Dosti si nam pomagal," je pridal Karničnik. Nato je vstal in odšel iz hiše.

Tudi Hanzej se je dvignil. Nevihta se je prenesla, le prav drobno je še pršilo. Mojca je šla z njim v lopo.

„Bala sem se, da bodo kaj rekli," je šepnila. „V nedeljo pojdem k prvi maši v šmihel."

„Dro, dro."

Hanzej ji je stisnil roko in jo mahnil za hišo. Karničnik je z gumna gledal za njim, dokler ni utonil v lesu. Nato je iz klasa izluščil pšenično zrno, ga zmel med zobmi in vse skupaj izpljunil.

Mojca se je umaknila v hišo in pospravila posodo. Karničnik pa se je zgubil za gumnom in se s sivimi očmi zazrl v dolino, ki jo je spral dež.

„Folteja manjka," je vzdihnil skoraj glasno. Nato je zlezel vase in pričel tiho žebrati.

Za sina, ki mu bo mrtev zmedel rod. Mojca se ni prav zagnala. Čeden je Hanzej, priden je, toda ni pravi za Karničnikovo kri.

Kakor do kolen vkopan v zemljo strmi Karničnik v dolino. Ne more se premakniti. Nizko spodaj so vasice z opranimi strehami.

Za njim je mogočna hiša, gumno, petovjak — vse to je njegovo, Karničnikovo. Njegov je les, skozi katerega je odšel Hanzej. Vse je njegovo.

In vendar je nekaj, ki žre kakor rak. Spodjeda srčno žilo Karničnikove domačije. Folteja ni, Karničnica umira in Mojca je nastavila svojo pot. Usoda se je zaklela proti njemu, kakor gora se je postavila predenj in z golimi, starimi rokami stoji pred njo.

Sive Karničnikove oči mežikajo. Ostre so kakor šivanka. Nakrat se zravna, zraste, roke se mu stisnejo v pest.

„Jaz sem gospodar!"

široka, oprana Peca se smeje v soncu.

*

Ko je pričelo listje odpadati in so bila vsa pota nastlana, so se stekle ure tudi Karničnici.

Bilo je pozno jesensko popoldne, mrzlo, deževno; samota okrog Karničnikove hiše je bila še težja kakor po navadi. Mojca je imela obvekane oči, Karničnik pa se je komaj še vlačil. Ženo je imel rad, čeprav tega odkrito nikoli ni kazal. Ljubil jo je kakor zemljo. Z neko trpečo, strastno ljubeznijo, ki je živela samo v srcu. Žena mu je bila del zemlje, del domačije, duša hiše. Pred ljudmi je ni ne grajal, ne hvalil. Bila mu je kakor zrak. Živiš od njega, pa nikoli ne misliš nanj.

V tem poznojesenskem popoldnevu jo je zgrabilo. Pepelnato sivi obraz ji je pričel rumeniti. Karničnik je koj videl, da je končano. Že zjutraj je bila videti vsa spremenjena. Karničnik je že hotel oditi iz sobe, pa ga je kar naprej zadrževala. Kakor da jo nekaj tišči.

„Foltej," je rekla, kakor bi počasi žebrala. „Pusti Mojco, naj naredi po

svoje. Ne ukazuj ji. Tudi če bi vzela Hanzeja."

Težko je dihala. Karničnik se je zmagal, čeprav je hotel po svoji navadi izbruhniti.

Vedela je torej, da se nekaj spleta, pa je molčala. Še potuho je dajala dekliču.

Toda nič ni rekel.

„Kajne, da ji boš pustil? Naj naredi po svoje."

Karničnica se skuša vzdigniti, toda preveč je bila že pri kraju.

Karničniku se beseda ni mogla odpreti. Strmel je v ženin obraz in v srcu mu je bilo, kakor da je ostal sam sredi neznanega lesa, da vpije in kliče, toda od vsepovsod buči samo rogajoč odmev.

Odmotovilil je iz sobe in odšel na skrito mesto za gumno.

Karničnici se je slabšalo. Jedel ni ta dan nihče. Okrog druge ure je dobila bolnica težko sapo. Karničnik je sedel na stolu in roke so se mu tresle kakor izpitemu beraču. Mojca je vekala. Dekla je nažgala mrliško svečo. Karničnica je pričela počasi ugašati. Lovila je z očmi obraze, toda pot ji je že stal na čelu.

Karničnik je čutil, kako se mu trgajo žile od srca. Z vsakim ženinim dihom je zakrvavela vsa notranjost. Kakor bi nekdo z železnimi grabljami česal srce. Iz sto ran krvavi, samo krvava kepa je še, ki sunkovito poganja poslednjo moč po otrplih žilah.

Malo pred četrto uro je dihnila poslednjič. Takrat je bledica dosegla poslednjo gubico. Pod oknom je v vetru plesalo listje, ki se je v vrtincih prenašalo proti dolini.

Karničnik je otrpnil. Mojčin vek se mu je zdel oddaljen, tuj. Ni ga mogel poslušati. Kakor da trga noge prav iz sredine zemlje, se je vzdignil in omahnil iz sobe.

Zunaj šele ga je zapeklo v grlu in počasi so se mu orosile oči.

Nato je zavekal. Njegov vek je bil podoben plazu, ki se je odtrgal nekje visoko v hribu.

Spodaj je ležala dolina in golo drevje je bilo videti kakor roke, ki odrivajo od sebe Karničnikovo bridkost.

Zvečer je Karničnica že ležala na parah.

*

Karničnik se je zaklenil vase. Mojca se je bala, da se mu bo zbledlo. Shujšala je, da je nazadnje še Karničnik zapazil.

Med očetom in hčerko je stala skrivnost, ki se je ni upal nihče dotakniti. Na Mojčini strani so bile materine besede, ki jih Karničnik ni pozabil. Tiščale so ga kakor božji rop. Rajni ni nič obljubil, pa tudi ne oporekel. Vendar je videl v njenih očeh, da je bila prepričana o njegovi osebni volji. Morda je prav zaradi tega laže umrla.

Sicer Hanzeja ni več videl iti mimo. Menda dela zdaj pri Katniku v Pliberku. Toda da bi fant dekliča pustil z mirom, ne verjame. Oba sta se potuhnila in čakata.

To Karničnika grize. Razkopava se domačija kakor mravljišče. Brez moči mora to gledati. Do neba se je dvignila meja okrog domačije, zagrajeno je življenje, zaprto, povsod diši po plesnobi.

Mlade krvi je treba, mlade ljubezni in mladih rok.

Karničnik opazuje Mojco. Gara, kakor da je ob pamet. Šele sneg, ki je zaprl delo, jo je privezal v hišo.

Zdaj so na Karničnikovi kmetiji samo trije: Karničnik, Mojca in dekla.

Vsi trije so potopljeni v samoto, ki je to zimo brez dna. Vsi se boje večerov. Ko Mojca nažge petrolejko in bleda luč ošine obraze, so vsi spremenjeni. Čudno togi, zaprti. Karničnik dvigne sive oči in preko mize gleda Mojco. Mojca gleda v steno, dekla strmi v vrata. Pogovor se ne more razpresti. Prve besede vise v zraku, toda pretežke so. Karničnik jih ne upa izreči.

Šele na sveti večer se je Karničniku odprla beseda.

„Sami ne moremo ostati."

Samo to.

Mojca ni nič rekla.

Hanzeju je že povedala. Če ne prideš ti k nam, pridem jaz k tebi. Tako ne more iti.

V Mojčinem molku vidi Karničnik svojo sodbo. S poslednjo silo skuša rešiti svoje kraljestvo.

„Vzemi Sadjekovega Pepa. Njive imamo skupaj."

Za mizo sedi Karničnik in mežika s svojimi sivimi očmi.

„Njive so skupaj, oče, ljubezen pa daleč vsaksebi."

Težko so padle besede na mizo in obstale trepetaje ob petrolejki.

Dekla je gledala v tla. Tudi Karničnikove sive oči so se stisnile.

Čez čas je vstal in odšel v svojo sobo. Vlekel je noge za sabo, kakor da so mu v kolenih zlomljene.

Mojci se je smilil.

Do pomladi je ostalo tako. Karničnik, Mojca in dekla so si bili kakor tujci. Brez pravega pogovora so posedali zvečer v hiši, dokler niso legli.

Prišla je pomlad z mlačnim vetrom, sneg je kopnel in Karničnik oživel.

Hotel je zmagovati.

Delo se je odprlo. Karničnik je spet oral. Mojca se ni mogla načuditi.

S sivimi očmi je strmel v razore in Mojca ga je po stisnjenih zobeh poznala, da ga kuha trma.

Vedela je, da se bo kmalu odločilo.

Vdano je čakala. Niti z besedico ni skušala prehiteti tega, kar je moralo priti.

Nekega večera, ko je dekla že legla, Mojca pa za mizo šivala, je Karničnik priprl oči in ob medli petrolejki opazoval hčer. Shujšala je kakor rajnica.

Bridkost mu je legla v srce.

„Delo se grmadi," je rekel skoraj tiho.

Mojca je prikimala.

Stari je kar naprej marnjal.

„Sadjekov čaka na tvojo besedo. Vidiš, da ne moremo naprej. Sama sva ostala."

„Rekla sem že," je hlipnila Mojca. Vsa njena bridkost se je zdaj zgnetla v dve solzi.

Karničnik je do kraja odprl srce.

„Hanzej je tujec zame, Mojca. In nič nima. Držal sem se na tej zemlji kakor klošč. Kralj sem bil v tej samoti. Nočem, da od nekod pride človek in stopi v to moje svetišče, da nadaljuje, kar sem naredil jaz in rodovi pred menoj. Sadjekov mi je najbližji sosed."

Odložila je šivanje. Petrolejka je jezikala za steklenim, motnim cilindrom.

„Oče, ne morem pokopati svoje sreče. Storite, kar hočete."

„Po mojih žuljih hodiš, od mojih žuljev ješ."

Karničnikove sive oči so zagorele.

Mojca je brez odgovora odšla. Karničnik je zasihal in s široko razprtimi očmi strmel za hčerjo.

*

Ravno pred žetvijo je Karničnik legel. Do zadnjega se je skušal držati pokonci. Zrušil se je sredi popoldneva, da sta ga Mojca in dekla morali zanesti v posteljo.

S sivimi očmi je srepel v strop in ni nič govoril. Mojca je silila vanj. Še jesti ni hotel. Včasih za žlico zmečkane repice in požirek juhe.

V nedeljo potlej je šla Mojca k maši v Šmihel. Po maši je stopila še k Sv. Katarini. Namenila se je, da opravi Križev pot. Ko je prišla do stranskega oltarja, se je zazrla v Marijin obraz, po katerem so polzele belkaste solze.

Jezus pade pervizh pod Krisham.

Pokleknila je, kakor da jo je nekdo z roko pritisnil k tlom.

Morala je vekati.

Tako lepo se je bila že zmenila s Hanzejem. Na Peco bi šla, nazaj grede bi posedela v Veškem stanu. Dovolj bi imela časa, da bi se pogovorila do kraja.

Pa je vse tako prišlo.

Ko je dospela domov, je čula, da je nekdo pri očetu. Prisluhnila je. Klemenjak je.

„Trep si, Karničnik. Ne ženi se!"

„Preteklost sem prinesel v sedanjost, zvezal sem rodove in zdaj se bo vse ustavilo. Bajtar bi prišel na to

zemljo, njemu bi se debelil les, njemu bi rodile njive. Ne morem tega."

Slišala je, kako je zamahnil z roko po odeji.

Klemenjak je utihnil. Šele čez čas je pristavil:

„Ti veš. Rajnica bi te morda preprosila."

Čez štirinajst dni so prišli gospod Vintar Karničnika sprevidet. Vekal je, ko so odšli.

Čez dober mesec je bila Mojčina ohcet. Ko je Hanzej stopil k bolnikovi postelji, je Karničnik počasi potegnil roko spod odeje. Suhi prsti so se oklenili desnice novega gospodarja. Hanzej je čutil, kako se trese.

Življenje pri Karničniku je spet steklo. In stari Karničnik? Ozdravel je, ko je pri Karničniku zavekalo. Vzdignil se je in ob palici kar dobro hodil. Vek mladega Karničnika ga je prijetno buril. Na očetovo željo so bučmana krstili za Folteja. Zdaj je bil stari Karničnik srečen.

Ko se je nekoč Mojca tiho vrnila s polja, je slišala očeta, ki je za gumnom marnjal z otrokom.

„Trep sem bil, Foltej, trep! Zdaj si pa ti vse tako lepo uredil."

Mojca se ni mogla zmagati. Solzna je stopila k očetu in jokaje rekla.

„Zdaj niste več hudi, ata."

„Beži, beži," je bilo nerodno staremu.

In ker ni vedel kaj reči, je pristavil:

„V petovjak poglej. Svinja se mi zdi nemirna. In čoleja spusti h kravi. Lačen bo."

Nato se je vzdignil in s prstom pokazal Folteju v dolino.

„Vidiš, tam pa stara mama aja."

Otrok je razumno strmel v dolino. Potlej se je sam od sebe zasukal in se zagledal v Peco, ki je kakor stražar varovala Karničnikovo domačijo.

Veter, ki je padal s hriba, je obema kuštral lase. Stari se je pritisnil k otroku in njegovi srebrni lasje so belo žareli ob žoltozlatih Foltejevih laskih. Mojca je zakurila in veter je raznašal dim Karničnikovega ognjišča.

Karničnikovo domačijo varuje Peca in mladi Foltej, Hanzejeve roke in Mojčina ljubezen.

In stari Karničnik? Pije od vseh štirih in upa, da še ne bo umrl.

Kadar pride Klemenjak, se smeje.

„No, Karničnik, kaj sem ti rekel?"

„Trep sem bil, trep, trep."

In se oba smejeta.

Hanzej jima prinese mošta, Mojca pa Folteja.

In so vsi srečni, zakaj Foltej ima starega očeta najraje.

Vinko Beličič:

Kresni večer

Podeževen oblak v zamolkli modrini
ugaša ko velik dogorel papir.
Zlatordeče ognje v dolini
pije višnjev večer.

Svetoivanski klenkajo zvonovi,
brežine utripajo naokrog . . .
skopneli so z dlani darovi,
zdaj si praznih rok.

Tesen, mrzel je svet,
koder zdaj noga mora:
preveč računov, preveč besed,
premalo duši prostora.

Ljubka Šorli:

Sredi zime

Sredi zime je na oknu
nagelj zacvetel,
da ob njem je plaho, plaho
rožmarin vzdrhtel . . .

Sredi zime je zapela
ptica raz drevo . . .
Rada bi čez mrtve grede
kvišku, pod nebo . . .

Sredi zime o pomladi
sanja mi srce . . .
Čezenj sneg ledene čipke
tiho, tiho tke . . .

Gnojišče – zlata jama

Večkrat tožijo kmetovalci, da zemlja ne rodi več tako kot včasih v starih, dobrih časih. Takrat zemlji ni bilo treba toliko gnojiti, niso poznali umetnih gnojil, vendar pa so dosti pridelali in so mogli rediti več živine kot danes.

Danes so naše njive in so naši travniki izčrpani. Saj že deset in desetletja, tudi stoletja vedno znova vsako leto dajejo nove pridelke in ni čudno, da se morajo končno izčrpati. Saj naše kulturne rastline hrano, ki jo nujno rabijo za svojo rast in za tvorbo plodov, ne dobivajo iz zraka, črpajo jo iz zemlje.

Zato moramo zemlji dodajati vedno novih hranilnih snovi: zemljo moramo gnojiti!

Najnaravnejši in tudi najboljši gnoj, ki ga ne more nadomestiti nikako umetno gnojilo, sta hlevski gnoj in gnojnica. Zato bi bil naravnost greh nad lastnim in nad narodnim gospodarstvom, ako ne bi pravilno skrbeli za hlevski gnoj iz lastnega gospodarstva, pač pa bi kupovali draga umetna gnojila, ki pa ne morejo nikdar v zemlji učinkovati tako kot hlevski gnoj.

Nobena investicija se v kmetijskem gospodarstvu ne izplača tako hitro in tudi nobena investicija ni tako neobhodno potrebna pri vsakem kmetijskem gospodarstvu kot pa ureditev gnojišča in gnojnične jame, kar nam nato omogoča pravilno gospodarstvo z gnojem.

Zato naj bi vsak dober kmečki gospodar — in tak menda želi biti vsak — premislil, kako bi čimprej uredil svoje gospodarstvo z gnojem.

Prostor za gnojišče

Gnojišče z gnojnično jamo naj bo blizu hleva, da moremo gnoj tja spravljati brez posebnih težkoč in brez velike izgube časa. Ne sme pa biti gnojišče popolnoma ob steni hleva, da se ne kvari zidovje, da ne zamaka gnojnica temeljev zidovja hleva in da ne teče deževnica s strehe hleva na gnojišče. Zato naj bo gnojišče oddaljeno od stene hleva vsaj 1½ m. Gnojišče naj bo zgrajeno tako, da moremo pri razvažanju gnoja voz postaviti od vseh strani čim bližje gnojišču.

Gnojišče naj bo po možnosti zavarovano pred sončno vročino in pred vetrom, da se gnoj preveč ne izsuši; zato naj bo gnojišče v senci višjih stavb ali pa naj bo zasenčeno s košato drevesno senco (oreh, kostanj).

Gnojišče naj bo postavljeno in zgrajeno tako, da ne priteka na gnojišče potočna voda, voda iz obcestnega jarka ali pa deževnica. Zato je navadno gnojišče za malenkost dvignjeno nad površino dvorišča.

Najprimernejši naravni prostor za gnojišče je severna stran hleva, ako je tam dosti prostora za lahek odvoz; nikakor ne spada gnojišče sredi dvorišča. Tudi nimamo posebne koristi od tega, ako gnojišče prekrijemo s streho.

Gnojišče naj bo čim bolj oddaljeno od ceste. Važno je, da je gnojišče vsaj 10 metrov oddaljeno od studencev in potokov s pitno vodo, da ne more v nje pronicati gnojnica, ki more vodo onesnažiti pa tudi okužiti.

Vedno je priporočljivo, da je gnojnična jama zvezana z gnojiščem. To je mogoče najenostavnejše urediti tako, da dno gnojišča enakomerno pada proti sredini ali proti podolžni strani gnojišča, ki je najbližja hlevu in je nato na tem najnižjem delu gnojišča zgrajena gnojnična jama. Tako se odteka v gnojnično jamo vsa gnojnica, ki prihaja iz hleva in ona, ki se odteka izpod gnoja.

Gnojnična jama je deloma ali pa tudi popolnoma pod gnojiščem. Je pa to odvisno od velikosti gnojišča in od raznih drugih okolnosti.

Velikost gnojišča in gnojnične jame

Velikost gnojišča preračunamo tako, da računamo za eno veliko žival

površino od 3 do 3½ m². Ta površina je manjša, ako je živina mnogo na paši, ako je mnogo zaposlena pri delu in ako je malo stelje.

Ako pa gnoj le bolj poredko razvažamo, ako so živali večinoma v hlevu in ako nam ni treba preveč varčevati s steljo, vzamemo za izračunanje površine gnojišča malo višje številke.

Za izračunanje velikosti gnojnične jame računamo, da je potrebna za eno veliko žival vsebina oziroma prostornina enega in pol kubičnega metra (1.5 m³).

Za izračunanje velikosti gnojišča in gnojnične jame naj nam pomagajo tile podatki:

Vrsta živali	Teža živali kg	Površina v m²		Vsebina gnojn. jame v m³
		tla enoj.	dno in jame	
Govedo	500	2·00	0·80	2·00
Govedo (1½ leta)	320	1·60	0·68	1·70
„ (1 leto	240	1·10	0·60	1·50
„ (½ leta)	140	0·80	0·32	0·80
Konj	500	1·50	0·75	1·875
Svinja	100-200	0·50	0·15	0·375
„	50-100	0·35	0·125	0.3125
Ovca in koza	50	0·04	0·125	0·3125

Pri gnojišču je pri tem računano, da nalagamo gnoj 1.5 do 2 m visoko in da ga razvažamo vsake štiri mesece, torej trikrat na leto.

Pri gnojnični jami je računano, da je jama globoka 2.5 m in da izpraznimo jamo tri — do štirikrat letno.

Oblika gnojišča je navadno pravokotna, včasih tudi kvadratna. Dno gnojnične jame najbo kvadratno ali pa okroglo.

Gnojišče

Pri gradnji gnojišča in gnojnične jale moramo paziti na to, da je tlo in da so stene čimbolj nepropustne. Da se vsled teže dno gnojišča in gnojnične jame ne pogreza in da vsled tega ne nastanejo razpoke v dnu gnojišča in gnojnične jame, je priporočljivo, da navozimo pri gradnji in nato dobro zbijemo pod dno gnojišča in gnojnične jame do 30 cm debel sloj ilovice. Namesto iz ilovice moremo napraviti temelj dna gnojišča tudi iz kamenitega tlaka, kamenje pa zalijemo z betonsko mešanico.

Ako pa tudi kamenja nimamo na razpolago, moremo napraviti tlo gnojišča tudi iz 12 do 15 cm debelega sloja betona, ki ga napravimo iz mešanice v razmerju 1:8, to je 1 del cementa, 3 deli peska in 5 delov gramoza.

Gnojišče naj bo obzidano z zidom, ki je 30 do 50 cm visok in 20 do 40 cm debel. To obzidje je iz kamenja ali pa iz betona. Bolj visok zid ni potreben. Da gnojnica ne odteka preko tega zida iz gnojišča, naj bo gornji notranji rob zida malo nagnjen na notranjo stran. V obzidju gnojišča sta ena ali dve odprtini za dovažanje gnoja na gnojišče. Na zunanji strani obzidja gnojišča je jarek, kjer se ob deževju in nalivih zbira deževnica in nato hitro odteka, da ne more na gnojišče.

Zlasti je potrebna velika pažnja pri gradnji stičnih delov gnojišča, to je tam, kjer se stika dno z obzidjem. Tu najraje nastanejo razpoke. To preprečimo tako, da prevlečemo vsaj 20 cm višine notranje strani obzidja in 20 cm dna gnojišča z betonskim slojem. Ta sloj je do 2 cm debel in je napravljen iz betona v mešanici 1:2, to je en del cementa in 2 dela peska. Od tega tankega betonskega sloja je do ¾ napravljenega iz bolj grobega; gornja, to je zadnja četrtina pa in zelo drobnega peska. Površino pa nato še dobro zgladimo.

Tlo gnojišča naj pada proti gnojnični jami do 2 cm na en meter dolžine, da se more odtekati gnojnica.

Tam, kjer se zliva gnojnica izpod gnoja v gnojnično jamo, napravimo v dno gnojišča vdolbino, ki je globoka do 4 cm in ravno toliko široka in dolga. Stene te vdolbine napravimo iz betonske mešanice po 20 cm debele. Končno prevlečemo stene s tanko plastjo cementne mešanice iz enega

dela cementa in enega dela drobnega peska.

V tej vdolbini, ki jo prekrijemo še z železno mrežo, zastajajo deli gnoja, ki naj ne pridejo v gnojnično jamo. Iz te vdolbine se izliva nato gnojnica po železni cevi, s premerom 10 do 15 cm, v gnojnično jamo. Tudi pred to cev pritrdimo železno mrežo, ki smo jo prevlekli preje s katranom.

Gnojnična jama

Še z večjo skrbnostjo moramo graditi gnojnično jamo. Zlasti bi bilo nevarno, ako bi nastale v dnu ali v stenah gnojnične jame razpoke, po katerih more nato gnojnica pronicati v zemljo. Zato pa tudi pod dno in ako je le mogoče tudi pod stene gnojnične jame nabijemo okrog 30 cm debeli sloj ilovice.

Dno in stene gnojnične jame so iz betona v razmerju 1:6, ali še bolše, v razmeru 1:4 (to je 1 del cementa, 2 dela peska in 4 deli gramoza, oziroma še boljše: 1 del cementa, 2 dela peska in 2 dela gramoza).

Stene so debele od 20 do 70 cm, odvisna pa je debelina stene od globine in od širine gnojnične jame. Ako je na pr. gnojnična jama globoka 3 m in široka 2 m, bi morale biti stene debele po 35 cm.

Da je nevarnost nastajanja razpoklin manjša, je zelo priporočljivo, ako vložimo v beton, zlasti v kote, železne palice. Vsako staro železje pomaga znatno k ojačanju betona.

Pri gradnji gnojnične jame napravimo najprej stranske stene, nato šele dno in ne narobe. Dno je 12 do 20 cm debelo, ima padca 2 cm na en meter dolžine in je napravljeno iz armiranega betona, to se pravi iz betona (mešanica: 1 del cementa, 2 dela peska in 2 dela gramoza), v katerega so vložene železne palice.

Na najnižjem mestu dna gnojnične jame je vdolbina, jamica, ki je okrog 15 cm globoka in kamor seže cev gnojnične sesalke.

Notranje stene gnojnične jame prevlečemo z betonskim ometom na način, kakor je opisan pri gnojišču. Le delo moramo izvesti bolj pazljivo.

Vse gradivo ali materijal za gradnjo gnojišča in gnojnične jame čim bolj skrbno pripravimo. Pesek in gramoz naj bodeta čim bolj čista, brez primesi zemlje in prsti. Pesek, ki ima primesi zemlje, zelo slabo veže in v stenah, zlasti pa še v dnu gnojišča, nastanejo nato razpoke, skozi katere pronica gnojnica v zemljo, kjer se porazgubi. Vsa taka zgradba gnojišča in gnojnične jame zato ni nič vredna.

Najprimernejši čas za ureditev gnojišča sta vigred in jesen. Seveda moramo vsa dela končati pred zmrzovanjem, da se beton še pravilno suši.

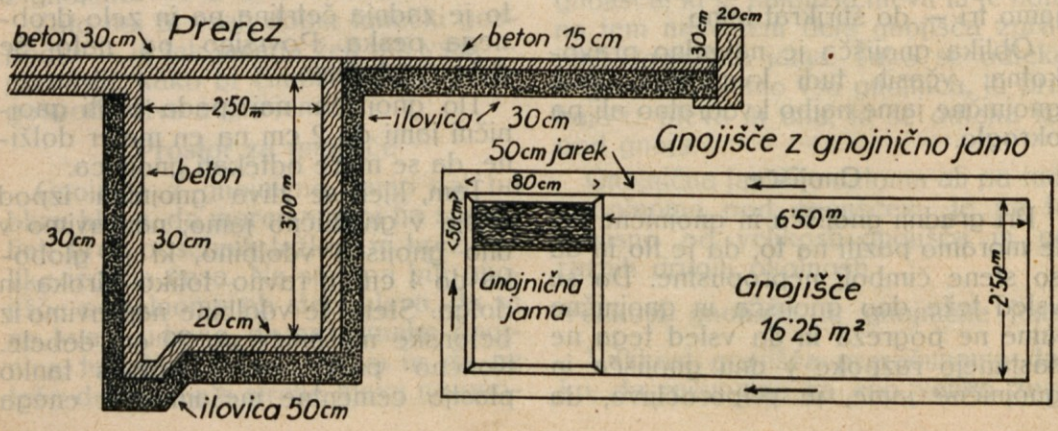

Da zboljšamo nepropustnost sten nove zgradbe, prevlečemo vse stene gnojišča in gnojnične jame še z inertolom ali asfaltom.

Vrhnja stena, strop ali pokrov gnojnične jame je iz betonske plošče ali pa iz lesa, to je iz lesenih tesanih, rezanih ali pa okroglih tramov. Na pokrovu je odprtina, 50 cm široka, skozi katero pride cev gnojnične sesalke. Ta odprtina se mora dati dobro zapreti z železnim ali lesenim pokrovom.

Za izpraznjevanje gnojnice iz gnojnične jame imamo gnojnično sesalko ali črpalko. Ako je le mogoče, si uredimo črpanje gnojnice na motorni pogon.

V planinskih krajih, kjer je teren nagnjen, je mogoče odtok gnojnice iz gnojnične jame urediti tako, da teče gnojnica po cevi naravnost v gnojnični sod in ne potrebujemo sesalke.

Ni pa še dosti, da imamo lepo zgrajeno gnojišče z gnojnično jamo. Paziti moramo skrbno tudi na to, da gnoj pri odvažanju iz hleva ne ostane razmetan na gnojišču. Gnoj mora biti na gnojišču v slojih in vedno sproti stlačen oziroma pohojen.

Koliko cementa, gramoza in peska?

Za en kubični meter betona je potrebno:

Gramoz in pesek	Cement	Razmerje mešanice betona
1·1 m³ do 1·2 m³	400 kg	1 : 3
	300 kg	1 : 4
	240 kg	1 : 5
	200 kg	1 : 6
	170 kg	1 : 7
	150 kg	1 : 8

Koliko cementa, gramoza in peska rabimo za zgradbo gnojišča in gnojnične jame, izračunamo najenostavnejše takole:

Zgraditi hočemo na pr. gnojišče, ki je dolgo 6.50* m, široko pa 2.50 ma. To gnojišče ima površino (6.50×2.50 m) 16.25 m². Dno je 15 cm debelo.

Potreba betona je torej (16.25 m² krat 0.15 m =) 2.4 m³ in beton je iz mešanice 1:8, to je en del cementa, 3 deli peska in 5 delov gramoza.

Iz preglednice je razvidno, da je za 1 m³ takega betona potrebno 150 kg cementa in 1.1 m³ peska ali gramoza. Za 2.4 m³ betona potrebujemo torej (2.4×150 =) 360 kg cementa in skupno 2.64 m³ gramoza in peska.

Za obzidje gnojišča, ki je 30 cm visoko in 20 cm debelo ter skupno (5.50 m+5.50 m+2.50 m+2.50 m =) 14 m dolgo (na vsaki podolžni strani pustimo namreč odprtino po 1 m široko), je potrebno (0.30 m×0.20 m×14 m) = 8.4 m³ betona, ki je iz mešanice 1:6, to je en del cementa, 2 dela peska in 4 deli gramoza. Iz preglednice je razvidno, da je potrebno za 1 m³ takega betona 200 kg cementa in 1.1 m³ peska in gramoza. Za 8.4 m³ betona potrebujemo torej (8.4×200) = 1680 kg cementa in 9.24 m³ peska in gramoza.

Za celo gnojišče rabimo torej 2040 kg cementa in 11.88 m³ peska in gramoza.

Gnojnična jama je 3 m globoka, 2.5 m široka in 2.5 m dolga. Dno gnojnične jame je debelo 20 cm, stranske in gornja stena so debele po 30 cm.

Potrebna količina betona je (2.50 m ×2.50 m×0.20 m) = 1.25 m³ za dno, 2.25 m³ za vsako zunanjo steno (2.50 m×3.00 m×0.30 m), torej skupno 9.00 m³ za vse štiri zunanje stene in (2.50×2.50×0.30 m) = 1.875 m³ za strop. Skupna potreba betona za gnojnično jamo je torej (1.25 m³+ 9.00 m³+1.875 m³) = 12.125 m³.

Ta beton je iz mešanice 1:4, to je 1 del cementa, 2 dela peska in 2 dela gramoza. Iz preglednice je razvidno, da je za 1 m³ takega betona potrebno 300 kg cementa in 1.1 m³ peska in gramoza. Za 12.125 m³ betona potrebujemo torej (12.125×300) = 3638 kg cementa in skupno okrog 13.000 m³ peska in gramoza.

*) Ta pika med številko kakor tudi vse nadaljnje v tem članku pomenijo decimalko.

Za gnojišče in gnojnično jamo potrebujemo torej skupno (2040 kg+ 3638 kg) = 5678 kg cementa in (11.88 m^3+13.00 m^3) = 24.88 m^3 peska in gramoza.

Mogoče se bodo komu zdele te številke — ki so seveda za vsako gnojišče drugačne — ogromne. Toda že začetkoma smo zapisali: ta investicija, ta izdatek se izmed vseh izdatkov v gospodarstvu najpreje izplača. Zato moramo gledati, da imamo denar za ta izdatek najpreje na razpolago.

Za vse še posebej potrebne podatke naj se obračajo kmetovalci na okrajne kmetijske zbornice ali pa tudi na slovensko kmečko zvezo. Te organizacije bodo dale tudi pojasnila, ako je mogoče dobiti za ureditev gnojišča in gnojnične jame kake podpore ali prispevke ali pa cement po znižani ceni.

Smisel modernega kmetovanja

Dostikrat smo mnenja, da obstoji gospodarstvo v gnojenju in setvi, v žetvi in mlačvi, v umni živino- in svinjereji. Celo strokovni kmetski listi često razumejo pod kmetovanjem le delo na njivi in v hlevu, v sadovnjaku in v gozdu. Za industrijo pa vemo, da v tovarnah delavci sicer delajo, gospodarstvo pa vodijo upravni tovarniški oddelki, ki računajo, cenijo in kalkulirajo, gospodar je pa v trgovini podjetnik, ki v knjigi primerja stroške z dohodki. Taisto pravilo velja tudi za moderno kmetijstvo. Oglejmo si v naslednjem naloge sodobnega kmetijstva!

NATURALNO GOSPODARSTVO

Pred stoletji je bilo kmetovanje sila preprosto. Kar je kmet s svojo družino potreboval, je prideloval in izdeloval sam. V družini se ni samo kmetovalo, kmet je bil svoj lastni rokodelec in obrtnik. V redkih slučajih je klical rokodelce — strokovnjake v hišo in jim poverjal v takozvanih „šterah" svoje delo. Trga tedanji gospodar ni poznal. Njegovi pridelki in izdelki niso imeli cene in jih je kvečjemu izmenjaval pri sosedih za druge gospodarske dobrine. To preprosto gospodarstvo imenujemo naturalno gospodarstvo. Kmeta zanima v tem gospodarstvu dober pridelek na njivi in v hlevu, cene in računi pa mu ostanejo neznani. V naturalijah daje desetino, drugih dajatev razen robote v glavnem ni. V gospodarstvu velja načelo kritja domačih potreb. Trgovcev in obrtnikov je v tem gospodarskem razdobju le malo in so za kmeta brez pomena.

TRŽNO GOSPODARSTVO

V teku zadnjih stoletij se je razvil nov način gospodarjenja. Ljudstva so številčno napredovala. Tehnika je v gospodarstvo uvedla stroje in ustvarila veleobrat, ki je povezal mesta in dežele.

Svet je postal manjši v času železnice, avtomobila in letal. Pričela se je delitev gospodarskega dela: obrtnik se je specializiral in začel izdelovati samo določeno blago. Tovarne so se istotako usmerile na proizvodnjo le ene same vrste blaga. Zacvetela je trgovina, ki je prevzemala od obrti in industrije njuno blago in ga pripravljala za trg. Ta gospodarski ustroj imenujemo tržno gospodarstvo, ker stoji trg v njegovem osrčju. Za trg se producira, na trgu se kupuje, trg ustvarja cene, plače in obrestno mero. Načelo tega modernega gospodarstva ne more več biti kritje potreb, marveč čim večji pridobitek. Moderni gospodar stremi za tem, da prodaja svoje blago na trgu za ceno, ki mu ne krije samo njegovih stroškov, marveč daje še presežek kot nagrado za njegovo delo in za njegov gospodarski riziko. Zato mora moderni gospodar neprestano računati. V knjigovodstvu in kalkulaciji primerja v številkah svoje stroške

in dohodke ter izračunava prebitek svojega gospodarjenja. Bistvo modernega gospodarstva torej ni več tehnika dela, marveč številčna primerjava stroškov z dohodki. Motil bi se, kdor bi menil, da je tako gospodarstvo prehodnega značaja. Tržno gospodarstvo se ne bo več odpravilo nikoli, razen če se po strašnih razdejanjih bodočih vojn vrnemo prisilno k preprostim oblikam davnih stoletij.

Kapitalizem je pri tem oni način tržnega gospodarstva, v katerem postane mrtvi kapital vodja vsega gospodarjenja, da določa proizvodnjo in vodi delo samo tako, kakor velevajo njegove koristi. Ta kapitalizem se je danes v svojih škodljivih, nesocialnih oblikah izživel in bo prej ali slej izginil.

KMETIJSTVO IN TRG

Kmetijstvo je ona gospodarska panoga, ki se edina do danes še ni vključila v novi gospodarski sestav. Resnica je, da je nebroj težkoč, ki ovirajo kmetijstvo v tem, da bi svojo proizvodnjo usmerilo na trg. Posebna umetnost je, če hočemo gospodarske stroške v kmetijstvu izraziti v številkah. Kako naj se n. pr. oceni gnoj, vprega, obraba strojev, delo družinskih članov itd. Pri tem se kmetijsko gospodarstvo v mnogočem razlikuje od gospodarstva v drugih panogah. Tovarnar more nove stroje dokupovati in jih po potrebi prehodno ustavljati. On se po tržnih prilikah lahko specializira in more svoj obrat mehanizirati. Kmetovi glavni in najvažnejši stroji so naravni zakoni, katerih ne more spreminjati. Tudi se kmet ne more poljubno omejiti na to ali ono delo, ki je trenutno najbolj donosno. Te in še druge težkoče so glavni vzrok, da se sodobni kmet brani popolne vključitve v tržne prilike. Medtem se je tudi izkazalo, da je kmetijstvo v normalnih prilikah med vsemi gospodarskimi panogami najmanj rentabilno. Zato se dogaja, da pomenijo splošne gospodarske krize zlate čase za kmete, normaliziranje gospodarskih prilik pa njihova suha leta. Oglejmo si v naslednjem glavne vzroke tega čudnega pojava. In če se kmet še tako brani trga, mu le-ta vendar diktira cene njegovih pridelkov. Na trgu tekmuje domači pridelek z inozemskim, ki je često cenejši in boljši. Nobena država ne bo uvoza žita ali mesa ali masti iz inozemstva popolnoma prepovedala, ker ji to branijo interesi večjega dela njenih državljanov. Konkurenca ameriških žit je na evropskem trgu vedno bolj občutljiva, ker so njihove cene znatno nižje. Zato se opaža, da žitne cene v Evropi polahno padajo in da postaja evropsko žitarstvo vedno manj donosno. Medtem ko se tovarnarji in veleobrtniki v svojih organizacijah uspešno branijo, da bi prodajali svoje izdelke pod ono ceno, ki krije njihove stroške, je neorganizirano kmetijstvo prisiljeno jemati tržne cene kmetijskih pridelkov kratkomalo na znanje. To je drugi izmed vzrokov, da je v kmetijstvu le malokdo obogatel, pač pa se že mnogoteri zadolžil ali celo prišel ob posestvo. Torej nikakor ni čudno, če se kmetje branijo prevelikega tržnega vpliva. Gospodarsko zlo pa se seveda s starokopitnostjo le še veča in z leti poostruje. V čem je torej rešitev kmetijstva?

POVEČANJE PRIDELKA

Čim več kmet pridela, tem laže krije svoje stroške. Za povečanje je potrebno najprej strokovno znanje, ki ga nudijo šole, knjige in članki. Hkrati se mora povečanje ravnati po tržnih prilikah. Teh dveh pogojev ni lahko izpolniti. Čestokrat je potreben za nabavo strojev, umetnih gnojil, semen i. dr. kredit, katerega dobi gospodar le za razmerno visoke obresti. Druga težava je v tem, da je dober pridelek na njivi in v hlevu dosegljiv le pri trajnem izboljšavanju v poljedelstvu in živinoreji. Zato so potrebna vztrajna kmetova podjetnost in njegov stalni interes na razvoju gospodarskih prilik. Kmet, ki gospodari ne glede na trg in njegove zahteve, mora slej ali prej zaiti v dolgove ali pa mora svoje potrebe omejiti na minimum.

POVEČANJE ČISTEGA DONOSA

V povečanju čistega donosa je jedro kmetijskega gospodarskega vprašanja. Donos sam pomeni ono svoto denarja, ki preostane, če odtegne gospodar od tržnih cen svojih pridelkov svoje gospodarske stroške. Medtem ko tovarnar, veleobrtnik in trgovec s skrajno pozornostjo sledijo temu računu čistega donosa v svojem gospodarstvu, so v kmetijstvu le redki veleobrati, ki poznajo v svojem gospodarjenju prepotrebno knjigovodstvo in kalkulacijo. Temu je krivo pomanjkljivi interes za računanje. Čim bi kmet vodil gospodarske knjige, bi spoznal, da so tudi v časa najhujše krize v njegovem kmetovanju panoge, ki se še vedno obnesejo. Gospodar, ki sledi svojemu obratovanju tudi v številkah in ume ob koncu leta sestaviti svoj letni obračun ter se zna po dobljenih rezultatih tudi ravnati, bo ostal na svoji kmetiji tudi v času suhih let. Za uspešno vodstvo kmetije je torej danes potrebno troje: molitev, delo in računanje. Do tega spoznanja bo končno prišel tudi zadnji gospodar, če ne drugače, pa po svojih vedno večjih gospodarskih neuspehih.

KAJ JE ČISTI DONOS?

Moderni gospodar preračuna vse dobrine, ki mu služijo v gospodarstvu, v kapital. On si reče: zemlja, poslopja, živina, orodje, stroji, zaloge žita in drugih pridelkov, vse to predstavlja določen kapital, s katerim gospodari. Vzemimo primer: posestvo z gruntom, živino in vsem ostalim, kar je na kmetiji potrebno, je vredno 100.0000 S. Če bi kmet vložil teh 100.000 S v hranilnico in bi hranilnica obrestovala vloge po 4 procente, bi sprejel 4000 S letnih obresti. Tako mora tudi v kmetijskem posestvu naloženi kapital prinašati nekake obresti ali čisti donos. Tekom celega leta je na primer ta gospodar imel iz prodanih pridelkov 10.000 S izkupička. Za davke, zavarovalne premije, plače poslov, poprave v gospodarstvu, krmo in gnojila je izdal v vsem letu skupno 5500 S. Potem mu ostane 4500 S čistega letnega donosa. Gospodar, ki ima na svojem posestvu upravitelja in sam ni kmet, bo sprejel teh 4500 S čistega donosa in jih bo ali uporabil za zasebne namene ali pa jih naložil v svojem posestvu, ki bo imelo torej z novim letom vrednost 104.500 S. Če je to posestvo obremenjeno z hipoteko, bo moral plačati hipotekarne obresti iz čistega donosa. Obresti za hipoteke in druge dolgove čistega donosa torej ne zmanjšujejo, pač pa jih mora gospodar plačati iz tega donosa. Čisti donos kmetije daje torej nekako gospodarsko fotografijo in pove, kako se v kmetiji naloženi kapital obrestuje. Ti računi se morajo voditi z vso natančnostjo. Pridelke, ki jih gospodar porabi v lastnem gospodinjstvu, je treba vračunati med dohodke, ker bi jih lahko prodal na trgu. Lastno delo kakor tudi delo družinskih članov pomeni na drugi strani izdatke, katere je treba ravnotako vpisati v knjige. Večji obrati se ne zadovoljujejo s tem preprostim knjigovodstvom, marveč izračunavajo donos iz poljedelstva, živinoreje in drugih kmetijskih panog za vsako posebej. Tako razvidijo iz številk, kako se obrestuje v živini, v njivah, v vrtu i. dr. naloženi kapital. Prej ali slej bodo gospodarske razmere zahtevale od vsakega kmeta, da bo izračunaval donosnost svoje kmetije v točnih številkah. Šele s tem trenutkom bo omogočeno gospodarju, da bo brez rizika najemal v gospodarstvu prepotrebni kredit in kmetiji zasigural varen razvoj. Nobena država ne bo mogla kmetom zavrniti njihove naravne zahteve po pravičnih cenah za kmetijske pridelke, s katerimi bodo krili svoje gospodarske stroške in zajamčili minimalno donosnost svojega kmetovanja. Poleg točnih gospodarskih računov v kmetiji je potrebna še strumna kmetijska organizacija, ki bo to nad vse upravičeno zahtevo kmetov v državi tudi uveljavila.

Moti se, kdor misli, da komunistično gospodarstvo ni uravnano na rentabilnost oz. donosnost. Stalin se je leta

1931 ostro pritožil, da „se v mnogih gospodarstvih nič več ne računa, ne kalkulira, ne sestavlja računov o stroških in dohodkih.“ Sam poudarja, da se morajo vsa podjetja organizirati in voditi strogo po trgovskih načelih. Razlika med našim in komunističnim kmetijstvom je v načelu ta, da prednjačijo v Rusiji kmetijski veleobrati v obliki kolhozov in sovhozov, v katerih zemlja ni zasebna last posameznih kmetov, marveč pripada zadrugi ali državi. Rentabilnost pa je gospodarsko načelo tudi komunizma.

NALOGE MODERNEGA KMETOVANJA

Kmetijstvo pričakuje sedaj svoja suha leta. Dobro se bo držal samo oni gospodar, ki bo posvetil tudi gospodarskim računom svojo pozornost. Treba bo čim več pridelati, pridelati čim boljše pridelke, katere bo sprejemal trg za razmeroma še ugodno ceno, kmetijsko proizvodnjo bo treba čim najbolj prilagoditi tržnim prilikam in končno s podvojeno pazljivostjo voditi točne račune o stroških in dohodkih na kmetiji. Če bo kmet kos vsem svojim nalogam, bo smel v času najtrših let zahtevati, da mu tudi država nudi vsestransko pomoč, kot jo danes n. pr. nudi delavcem, ki bi bili sami preslabi, da uveljavijo svoje pravice v družbenem in gospodarskem redu, ki sloni na zasebni lastnini in na svobodi proizvodnje, dela in potrošnje.

Naše kmetijske razmere

Po poklicu se večina prebivalstva našega ozemlja peča s kmetijstvom. Saj se preživlja v okraju Velikovec 56% prebivalstva s kmetijstvom. V okraju Beljak 34, v okraju Šmohor pa 51. Pri tem nista upoštevani mesti Celovec in Beljak, kjer se peča s kmetijstvom le 3% oziroma 4% prebivalstva.

Koroško moremo razdeliti v geološkem in kmetijskem oziru v dva dela, ki sta zelo različna glede rodovitnosti zemlje.

Severni pas, na levem bregu Drave, pokriva pragorovje, čigar kopasti vrhovi, položni obronki in doline so porastle z bujnim rastlinstvom, ki v tem delu dežele omogoča visoko razvito kmetijstvo, zlasti živinorejo .

Na desnem bregu Drave je zemlja manj rodovitna vsled prevladujočega apnenca in ta del slovenskega ozemlja na Koroškem tudi nima tako bujnega rastlinstva.

Po številu kmetijskih obratov prevladuje v naših krajih srednja in mala kmečka posest. Velikih kmetijskih obratov je številčno le malo, vendar pa zavzemajo ti velike površine plodne zemlje.

Tako je v okraju Šmohor 2827 kmetijskih obratov, ki imajo 75.612 ha površine. Od tega je 105 posestev s površino nad 100 ha in teh 105 posestev ima skupno 39.952 ha zemlje.

Odgovarjajoče številke v drugih okrajih slovenskega ozemlja so: Okraj Celovec ima skupno 6210 kmetij s 132.490 ha; 142 veleposestev ima 49.549 ha. Celovec mesto ima skupno 445 kmetij s 7168 ha; 7 veleposestev ima 3765 ha. Okraj Beljak ima skupno 5891 kmetij z 99.129 ha; 97 veleposestev ima 33.532 ha. Beljak mesto ima skupno 350 kmetij s 3528 ha; 6 veleposestev ima 1533 ha. Okraj Velikovec ima skupno 4358 kmetij s 87.117 ha; 67 veleposestev ima 27.479 ha.

To ozemlje zavzema okrog 2830 km² površine.

Od te površine je približno 43.950 ha poljedelske površine, torej orne zemlje. Travnikov je 36.230 ha, pašnikov in planin 33.485 ha, gozda pa 141.720 ha. Ostanek so sadonosniki, reke in jezera, močvirja, stavbišča in neporaščene

(nerodovitne) površine (skalovje in peči).

Od orne površine je zasejano s krušnim žitom (pšenica in rž) okrog 10.590 ha, z ječmenom 2970 ha, z ovsom 3695 ha, s koruzo 1870 ha, s krompirjem je zasajeno 5185 ha, z deteljo in travami pa je zasejano 13.605 ha.

Živine je v omenjenem okolišu: 13.836 konj, 64.802 goveje živine, 24.826 ovc, 56.437 svinj, 6285 koz, 116.757 kokoši in 17.578 je čebelnih družin. Vseh živinorejcev pa je 20.956.

K a k o k m e t u j e m o?

Prednje številke nam tudi povedo, kako se prebivalstvo tega ozemlja preživlja.

Glavni dohodek je bil in je iz lesa. Takoj nato pa sledi po važnosti govedoreja z mlekarstvom. Ovce so bile za te kraje pred desetletji zelo važne; pozneje pa je njih pomen padel. Šele med zadnjo svetovno vojno so ovce pridobile spet na vrednosti in pomenu. Toda ne toliko zaradi prodaje, ampak zaradi uporabe v lastnem gospodarstvu: zaradi mesa in volne.

Večjega pomena je svinjereja, ki je pomenila pred prejšnjo svetovno vojno velik vir denarnih dohodkov zlasti srednjim kmetijam.

Za nekatere kraje je velikega pomena pridelovanje in prodaja industrijskega, jedilnega pa tudi semenskega krompirja.

Še enega važnega stebra naših kmetij ne smemo pozabiti, četudi se tega mnogokrat niti dosti ne zavedamo: to sta sadjarstvo in zelenjadarstvo. O sadjarstvu smo se tekom zadnjih let prepričali, kako važen del našega kmetijskega gospodarstva more biti. Saj včasih ni bilo mogoče ničesar drugega prodati za primerno ceno kot sadje in sadne izdelke. Za vse pridelke, za katere je bila predpisana prisilna oddaja, so kmetovalci dobili tako nizke cene, da s temi dohodki ni bilo mogoče kupiti niti najnujnejših gospodarskih in gospodinjskih potrebščin.

Tudi zelenjadarstvo je važno za okolice mest, letovišč in večjih delavskih središč.

S tem pa je tudi že povedano, v kakšnem okviru in v kakšnem obsegu se bo morala gibati v bodoče naša kmetijska proizvodnja, ako hočemo, da bo ta rentabilna. Rentabilna pa kmetijska proizvodnja mora biti, ker bo drugače naše kmetijstvo na Koroškem obsojeno na hiranje, na počasno propadanje in umiranje.

G o z d a r s t v o.

Vse sile moramo zastaviti v pravilno izkoriščanje in istočasno obnovo naših gozdov.

V zadnjih letih so bili gozdovi nepravilno in prekomerno izkoriščani. Deloma so temu krivi tudi preveliki, deloma krivično odmerjeni predpisi pri oddaji lesa.

Zaradi pomanjkanja delavcev in zaradi pomanjkanja sadik so ostali veliki gozdni predeli goli, nepogozdeni.

Ž i v i n o r e j a i n p a š n i š t v o.

Brez dobro razvite govedoreje, brez reje dobre plemenske živine tudi za prodajo, brez zbiralnic za mleko in brez primerno urejenih mlekarn si našega bodočega kmetijstva na našem ozemlju skoraj ne moremo zamišljati.

Gotovo bo reja in prodaja plemenske živine v bodočnosti velikega pomena. Ni pa mogoče vzrediti dobre plemenske živine brez dobro urejenih pašnikov in planin. Saj v hlevu sicer moremo vzrediti tudi zelo lepe živali, toda zdrava in odporna plemenska živina zraste le na paši in to predvsem na planinskih pašnikih.

Dobrih in urejenih planinskih pašnikov imamo pri nas le malo. Važna naloga bodočnosti bo skrbeti za ureditev nižinskih, zlasti pa planinskih pašnikov.

Pri tem zadenemo takoj na zelo važno vprašanje, to je vprašanje ureditev zemljiške lastnine ali vprašanje zemljiške reforme. Naše načelo je: zemljo onemu, ki jo obdeluje in čigar glavni poklic je kmetovanje pri vsem spoštovanju lastninske pravice.

Pri ureditvi pravne lastnine do planin pa naj bi prodrlo načelo, da naj bi bile večje planine last živinorejskih skupnosti, last živinorejskih organizacij, to je zadrug; ali pa naj bi bile pla-

nine last občinske gospodarske skupnosti oziroma srenje.

Pravilno urejenega travništva in pašništva, pa tudi dobro urejenega poljedelstva na splošno pa ni brez dobro urejenega gospodarstva z gnojem. Ena prvih in najvažnejših nalog vsakega kmečkega gospodarja je ,urediti gnojišče in gnojnično jamo. Nobena investicija se v kmetijstvu tako hitro ne izplača kot pa investicija za ureditev gospodarstva z gnojem.

Poljedelstvo.

Pridelovanje žita za prodajo se zelo verjetno pri nas ne bo izplačalo. Ni pa še s tem rečeno, da bomo pridelovanje žita kar opustili in bomo žito tudi za lastno uporabo kupovali.

Mogoče bo do gotove mere v posameznih primerih to opravičljivo in celo priporočljivo, vendar pa bomo že zaradi plodoreda, zaradi nujnosti kolobarjenja pri obdelovanju zemlje in zaradi potrebe po slami v lastnem kmetijskem obratu sami pridelovali žito za lastno porabo.

Zaradi pomanjkanja delavcev na podeželju bomo morali obdelovanje zemlje čimbolj mehanizirati, to je, čim več obdelati s stroji. Obdelovanje s stroji pa je mogoče spet zelo olajšati in pospešiti, ako bi bile naše kmetije bolj zaokrožene, bolj arondirane, kakor pravimo. Naše kmetije bodo morale biti komasirane, to je, izvesti bo treba zložbe. Pri planinskih kmetijah to seveda večinoma ni potrebno, toda toliko večja je potreba po zložbah v ravnini.

Seveda tega ni in ne bo mogoče izvesti kar naenkrat, toda zavedati se moramo važnosti tega vprašanja.

Organizirati bo treba tudi pridelovanje krompirja. Zahteve trga bodo pokazale, ali bo treba pridelovati krompir za industrijo ali za jed. Danes v tem še ni mnogo razlike, ker zaradi pomanjkanja živil prevzema trg kot jedilni krompir tudi vsako vrsto in vsako količino industrijskega krompirja. Časi pa se hitro spreminjajo in bo treba pridelovanje krompirja prilagoditi zahtevam trga. Razmeroma važno bo gotovo tudi pridelovanje semenskega krompirja.

Sadjarstvo in sočivje.

Pravijo nekateri, da koroško podnebje pač ni primerno za pridelovanje dobrega namiznega sadja in za pridelovanje zelenjave. To dvoje, mnogi mislijo, uspeva le pod milim južnim soncem. To pa ne drži: podnebje v slovenskem delu Koroške, tudi v višjih legah, pač ni preostro za uspevanje dobrega namiznega sadja.

Ni res, da bi pri nas uspevalo le moštno sadje. Moramo pa urediti naše sadjarstvo tako, da bomo gojili le nekaj izbranih sort jabolk in hrušk in da ne bomo imeli v naših sadovnjakih cele zbirke vseh mogočih sort sadja. To za prodajo ni nikdar ugodno.

Niti zavedamo se ne, kolikega gospodarskega pomena bi lahko bilo za naše kmetijstvo pridelovanje zelenjave, pridelovanje raznega sočivja. Koliko sočivja danes uvažajo mesta, večji kraji in letovišča na Koroškem iz Italije in drugih južnih dežel! Velik del tega sočivja bi mogli pridelati tudi pri nas doma in denar za sočivje bi dobili kmetovalci v okolišu večjih potrošnih središč.

V skupnosti je rešitev.

Toda sedaj pride glavno. Vse lepo, saj verjamemo, da bo najbrž razvoj šel v tej smeri in da se bo naše kmetovanje moralo temu razvoju gospodarstva prilagoditi. To pa še ni dosti; kdo pa more kmetu zagotoviti, da bo označene pridelke mogel tudi prodati in sicer prodati po primerni ceni.

Tega zagotovila ne more dati kmetu nihče, to zagotovilo si more dati le kmet sam. To zagotovilo je v samopomoči, v strnjenosti, v skupnosti. To samopomoč, strnjenost in skupnost pa najde kmet v trdnem, v pravilno in — če hočete tudi načrtno organiziranem zadružništvu.

Ne mislimo tu le na kreditno zadružništvo. To je bilo nekoč pri nas že lepo razvito in je tudi zelo važno. Toda kreditno zadružništvo je pri današnjih razmerah le en del zadružništva.

Poleg tega niso nič manj važne proizvodne, nabavne in prodajne, strojne in pašniške zadruge. Te zadruge so v ostalih slovenskih deželah veliko bolj razvite kot pri nas. Šele s trdno povezanostjo našega kmetijstva v teh zadrugah bo kmet postal neodvisen od volje trgovca, ali in po kakšni ceni bo kupil njegov les, njegovo živino, njegovo sadje in sočivje.

Slika kmečke vasi na Koroškem bo popolna šele takrat in takrat bo tudi kmetu zagotovljen obstoj, ko bo zadružni dom združeval vse gospodarsko življenje kmetovo.

V tem zadružnem domu naj bi se stekale tudi vse niti prosvetnega dela na vasi. Vodstvo pa naj bi bilo v rokah najboljših kmečkih ljudi na vasi.

Naše cerkveno petje

Če naše ljudstvo sicer rado poje, kako naj ne bi odpiralo svojega srca v pesmi pred Bogom? V cerkveni pesmi diha dobršen del našega cerkvenega, verskega življenja. Saj si ne moremo misliti praznika brez pete maše, še v navadnih dneh radi čujemo petje ali pa sami pojemo pri božji službi. In še te pesmi! Kako so nam prirasle k srcu! Bolje pa rečem takole: zrastle so iz našega srca, stare, nove, še najnovejše. Vedno znova jih hočemo slišati, vedno znova nam vnemajo sveta čustva in pomagajo nam ubogim, v zemljo zaljubljenim zemljanom dvigati „misli k nebeškim željam". Te pesmi so naša molitev, molitev prav iz srca. Te pesmi so naša uteha v težavah življenja.

Naša cerkvena pesem je lepa, objektivno lepa. Ni samo lepa za nas, ker je pač naša, temveč lepa je tudi za druge narode. Vsak, kdor jo sliši, jo hvali. Vsakemu ugaja. Nekatere naše verske pesmi pojejo tudi Italijani, Francozi, Angleži, še celo Arabci. In to brez propagande. Le ker so jih pri tej ali oni priložnosti slišali in so jim ugajale, je zadostovalo, da so jih med svoje sprejeli. Le kogar se je dotaknil strup narodne nestrpnosti ali pa kdor ne umeva ljudske duše, bo eno ali drugo stran naše pesmi kritiziral. Pa nas to ne moti. Za nas je naša pesem dragocen kamen, je del naše verske kulture, našega verskega življenja.

Pa zatulila je burja in prevpila našo pesem. L. 1941 je prišel ukaz, da mora ta pesem utihniti. Naši duhovniki, organisti in organistke, pevci in pevke in vse ljudstvo ni moglo sprva prav umeti in se je vpraševalo, ali je kaj takega mogoče. Pa je moralo spoznati, da kruti sili in nestrpnosti ni nobena reč dovolj sveta, tudi če je še bolj sveta kot naše pesmi. Teptali so vse naše najosnovnejše pravice, tudi to, da častimo svojega Stvarnika v tistem jeziku, ki smo ga od svoje matere prejeli. Klonili smo, toda vdali se nismo. Pevovodje so pobrali s korov knjige in zvezke, ki so iz njih prepevali pesmi. Srce se jim je trgalo. „To vse naj se zdaj konča? Vsa leta smo peli te pesmi. Veliko smo žrtvovali za nje, dela, časa, in še povrhu marsikatero sramotenje od nasprotnikov naše pesmi smo radi prenašali, ker smo jih ljubili, ljubili naše domače bogoslužje. Vsega tega naj bo zdaj konec?" Niso mogli verjeti. Pobrali so knjige in zvezke s slovenskimi pesmimi. Sovražnik pa se je posmehoval, rogal: „Kar v peč s tem smetjem". Toda niso se vdali. V srcu je ostala živa iskra, vera, da ta krivica ne more ostati: Še je pravica, še bo zmagala pravica. Še bomo peli naše lepe domače pesmi. Pobrali so knjige in jih spravili, dobro spravili, da jih ne bi izvohal sovražnik, da ne bi uničil še tiste, na zunaj tako uboge, obrabljene, natrgane, pomazane knjige, tiste zvezke in liste, na katerih so bile napisane s pridno, četudi včasih okorno roko, naše stare in nove pesmi. Tako so postale naše pevske knjige v pravem pomenu zaklad.

Burja je divjala. Pa še med tem ni mogla povsem utihniti naša cerkvena pesem. Njeni ritmi in melodije so se

glasile dalje. V tuji obleki, v tujem jeziku in še v tujem kraju. Podložili so napevom nemško besedilo in tako je postala naša pesem kakor neko daljno zvonjenje, kakor lipa, ki si je nadela hrastovo listje. V tuji obleki so marsikatero našo pesem sprejeli tudi Nemci, tam kjer so bivali v pregnanstvu naši duhovniki. In v tej tuji obleki je ugajala. Mi pa smo vedeli, da je naša pesem še vsa lepša v njeni pravi, pristni obleki, tako kot je bila ustvarjena. Po njej smo hrepeneli in čakali dneva, ko bo spet zadonela.

*

„Anica, prosim vas, vodite vi petje. Kakšen božič pa bo to, če ne bo pravega petja", je prosil nemški dušni pastir na slovenski fari.

„Oprostite, gospod župnik, jaz nisem nikdar nemško pela, ne znam, pa tudi ne morem. Tudi če bom jaz zraven, ne bo pravega petja."

„Razumem, toda glejte, tudi Sin božji je pustil svoja svetla nebesa in prišel iz ljubezni do nas v ta revni svet. Saj izkažete ljubezen do Boga, če pustite tisto, kar vam je sicer drago in pojete nemško."

In Anica se je s krvavečim srcem vdala. Toda petje ni šlo iz srca. Davilo jo je v grlu in božično glorijo bi bilo kmalu zadušilo ihtenje. Le upanje, da bo spet enkrat tako, kot je bilo, jo je držalo pokonci.

Tako je naše ljudstvo v globoki vernosti sprejelo nase krivico. Ali ne bi katoliška vernost mogla nagniti srca drugorodnih katoličanov, da bi iz ljubezni do Boga storili pravico?

*

Burja se je znesla. Nasilje se je moralo poskriti. Tedaj so hiteli pevovodje, da so izkopali svoje zaklade. Koliko jih je še bilo? Pri vsej ljubezni do domačega petja vendarle ni bilo mogoče zabraniti, da je šlo marsikaj v izgubo. Manjkalo je not, manjkalo rok, marsikateri pevec pa je prepeval slavo Bogu tam, kjer ni nobenega nasilja več. Toda z navdušenjem in z veseljem smo se lotili dela. Poiskali smo spet stare „Cecilije", ki jih je izdala Mohorjeva družba v Celovcu, poiskali „Slava Brezmadežni" in „Svete pesmi,", zbrali Riharjeve, Cvekove, Belarjeve, Hribarjeve, Foersterjeve in druge, tudi novejše cerkvene pesmi, jih prepisovali, razmnoževali, ponavljali, se jih nanovo učili in spet so zadonele častitljive, v preganjanju posvečene svete pesmi po naših cerkvah, ki so zasijale v prijazni svetlobi, kakor da so prišli vanje spet stari, dragi znanci po dolgih letih ločitve. V očeh naših mater in očetov so zablestele solze veselja, iz src pa se je dvignil slavospev v zahvalo Bogu, da je ustavil nadaljnje divjanje hude vihre.

Tudi dušnopastirski urad za Slovence je začel spet delovati, začela je izhajati „Nedelja". Takoj smo dobili od tod pomoč za cerkveno petje. Razmnoževali so note vseh pri nas na Koroškem bolj znanih cerkvenih pesmi. Izšla je prav za 100-letnico Matija Majerjeve cerkvene pesmarice spet zbirka „Svetih pesmi" in k besedilu mnogih pesmi so letos prejeli tudi še glasbeno partituro. Vsi ti pripomočki za petje v cerkvi so prirejeni tako, da kolikor mogoče ustrezajo našim koroškim razmeram.

Naše koroške cerkvenoglasbene razmere res niso take, da bi se mogli z njimi hvaliti. Res, da imamo lepo pesem, to se pa še ne pravi, da imamo tudi lepo petje. Zato pa hočemo stremeti za zboljšanjem. Zboljšale se pa bodo, če bomo z vsem srcem skušali slediti njej ,ki ima edina pravico, voditi nas in učiti prave pobožnosti, torej tudi pravega cerkvenega petja. Ta vodnica je sv. Cerkev. Ponižno sprejmimo njene zahteve glede cerkvene glasbe. Zdaj nam je naša pesem dragocena kakor drag kamen. Ko se bomo pa za cerkveno petje izšolali po zahtevah sv. Cerkve, tedaj se bo še naša domača cerkvena pesem zasvetila kakor drag kamen, ki so ga obdelali, obrusili, da še bolj žari v vseh barvah. Naša pesem bo pridobila na lepoti, naša molitev pa na globini in moči, ker bo bolj tesno povezana s prvim molilcem in duhovnikom Kristusom. Tako bomo tudi najlepše uporabili naš biser v božjo čast in hvalo.

Kristus ali Cezar

Zadnja skrivnost svetovne zgodovine

Ko je veliki češki mislec in državnik Masaryk zaključeval svojo obširno razpravo o svetovni revoluciji, se je poglobil v zadnje globine državniške modrosti: Kristus ali Cezar? Četudi ni stal na katoliškem stališču, je dognal, da zavisita pravičen red in mir med narodi in v narodih od vernosti in spoštovanja božjih zakonov. Brez Kristusa sili človeštvo v razkroj, ogroženo je dostojanstvo narodov in držav, poedinčeva čast in dobro ime postaneta igračа samosilnikov, ki si z nasiljem in premetenostjo izvojujejo oblast nad drugimi. Ta diktatura poedinih oseb postane prej ali slej neznosno breme in zavira zdravo socialno in kulturno življenje. Ta svoj notranji dvoboj, Kristus ali Cezar, je Masaryk zaključil s svojo odkritosrčno izpovedjo za Kristusa.

Naša doba pretresljivo izpričuje resničnost misli velikega slovanskega državnika. Na lastnem telesu doživljajo narodi v zadnjih desetletjih brezobzirnost in krutost samozvancev, ki si lastijo pravico odločevanja o usodi ne samo poedinih oseb, marveč tudi družin in ljudstva. Diktatura človeka je tisočkratno krutejša kakor dobrohotna zapoved Očetova.

Že nad sto let se odtujujemo Očetovi zapovedi. Čim manj je v nas spoštovanja božjega imena, tem bolj pada ugled človeštva. Modroslovje sodobnih let prezira človeka in njegovo dostojanstvo. Nemški filozof Schopenhauer, čigar misli so postale last vse Evrope, imenuje človeštvo gadjo zalego in tovarniško blago narave ter dostavlja: „Ljudje so kakor spake in da ne bi bilo psov, bi ne mogli živeti.“ Spengler je v svoji črnogledi obsodbi evropskih ljudstev napovedal predstoječi zaton evropskega kontinenta. Njegova obsodba Evrope je postala danes gibalo vse svetovne politike. Takole govori Spengler o sodobnem človeku: „Če imenujem človeka zverino, koga sem žalil s tem? Velike zveri so plemenite živali v najpopolnejši obliki brez lažnjivosti človeške nravnosti in slabosti.“

Največjega vpliva na sodobno miselnost je nemški filozof Nietsche. Pred desetletji že je umrl v popolni duševni zmedenosti. Njegove misli pa se nam zdijo šele včeraj izgovorjene. Takole je govoril:

„Nekoč je bil največji zločin grešiti nad Bogom. Bog pa je umrl. Danes je najbolj grozno zlorabljati življenje.“

„Človek je vrv, ki veže žival z nadčlovekom. Nadčlovek je smisel sveta.“

„Novi človek se ne briga za izročila preteklosti. Drži se načela: Mrtvi naj pokopljejo mrtve.“

„Zločinec je vsekakor človek, ki tvega svoje življenje, svojo čast in svobodo, torej je mož poguma.“

„Bolnik je škodljivec družbe. V nekem gotovem položaju je nepošteno, če kdo živi naprej.“

„Mi ne moremo preprečiti, da ne bi bili rojeni. Zmoremo pa to napako popraviti. Kdor sebe odstrani, je izvršil spoštovanja polno delo.“

„Suženjstvo spada k bistvu kulture. Siromašnost v težavah živečih ljudi je treba še stopnjevati, da se omogoči malemu številu olimpijskih ljudi proizvodnja umotvorov.“

„Kdor zasleduje kak cilj, mora hoteti tudi sredstva. Kdor hoče sužnje, bi bil norec, če bi jih vzgajal za gospode.“

„Ti greš k ženi? Ne pozabi vzeti s seboj bič.“

„Zverino v nas moramo nalagati, da nas ne raztrga. Če bi ne bilo pomoti, kot je pomota sodobna nravnost, bi človek ostal žival. Za novega človeka pa je nravnost protiživljenska domišljija. Preprostemu ljudstvu le je treba še naprej pridigati čednosti starih tabl s Sinajske gore.“

„Država je najnenaravnejši nestvor na svetu. Tam kjer se neha država, šele začne človek, ki ni nepotreben."

„Kristus ni ne ženij, ne junak. Vedno spet se moram čuditi, čemu še danes zvoni temu židovskemu sinu. Krščanstvo in alkohol sta strupa, vsled katerih je zbolela Evropa."

To so nekatere misli, nanizane iz Nietzschejevih knjig. Kdor jim je dobro sledil in ve za njihov vpliv v svetu, se ne čudi več minulemu desetletju v vseh njegovih grozodejstvih na bojiščih, v taboriščih in na moriščih. Kot že neštetokrat poprej se je tudi danes uresničila veličastna resnica svetovne zgodovine. Ljudstva, ki odpovedo pokorščino božjim zapovedim, se neizbežno podajo pod kruto diktaturo oseb ali razredov, narodov ali plemen. Izza prvega stvarniškega jutra sledi Luciferjevi nepokorščini: Ne bom služil! vedno spet se ponavljajoča kazen v nasilni pokorščini strastem in slabostim.

Kdor noče utoniti v brezosebni množici, ima veliko in težko dolžnost. Vsikdar je bilo v svetu tako, da so diktatorji dovoljevali samo slepo pokorščino svoje podložne mase. Od včeraj nam je njena žalostna usoda jasno pred očmi. Ni več smela samostojno misliti, ker so zanjo mislili diktatorji. Zaposlili so jo povsem v gospodarstvu, da ji vzamejo možnost svobodnega razgleda. Delili so ji hrano, obleko in zabavo in jo tako docela ponižali v sužnja. Brez poznanja in spoštovanja vzvišenih vzorov se je vsebolj predajala svojim slabostim in postala igračka svojim gospodom.

Veliki indijski mislec mahatma Ghandi, ki je dobro poznal miselno revščino evropskih ljudstev, je kratko pred svojo mučeniško smrtjo, četudi sam pogan, s tole prisrčno prošnjo odgovarjal na vprašanje, Kristus ali Cezar:

„Pridi, Blagoslovljeni, Sveti, k nam v Azijo! V Evropi Te široki krogi ne poznajo več, mnogi so Te odslovili. Azijska tla so Te nosila, vrni se nazaj med azijsko ljudstvo! V globokem spoštovanju se Ti, o Sveti, klanjamo in Te bomo sprejeli z vso ljubeznijo."

Evropa naj torej voli!

Tudi mi smo eden njenih delov in na vsakega izmed nas, na vsako našo družino in na vsa ljudstva se glasi taisto vprašanje: Kristus ali Cezar? Kdor bo iz bojazljivosti ali nevednosti molčal, se je že obsodil v brezosebno in brezoblično maso.

Št. Ilj ob Dravi

Slomškovi vzori

Čim bolj se sodobni rod oddaljuje od večne Resnice in se pogreza v snovnost, tem silneje vstaja spoznanje, da materializem in vse, kar je z njim v zvezi, nujno vodi k propadu vsega dobrega in lepega. Trpljenje naših dni, suženjstvo v različnih oblikah žene misleče ljudi k razmišljevanju, kako doseči varen pristan miru in vse osrečujoče zadovoljnosti. V ta kaos različnih mnenj in nasvetov žari vsem Slovencem svetel lik velikega verskega in narodnega preporoditelja, škofa A. Martina Slomška. Čeprav poteka letos že 86 let od njegove blažene smrti, vendar so Slomškove življenjske smernice danes prav tako sodobne, kakor so bile tedaj. Slomškov vzgled, njegova delavnost na verskem, kakor tudi na narodnostnem področju, njegova velika požrtvovalnost, iskrena in nesebična ljubezen do zapuščenega slovenskega naroda, kateremu je po vzgledu apostola Pavla hotel postati vse, bi mogle tudi danes dvigniti slehernega Slovenca na dostojno višino nravnega, Bogu in bližnjemu posvečenega življenja.

Veliki mojster slovenske besede, Ivan Cankar je izpovedal svoj idealizem v treh življenskih smernicah: „Mati, domovina, Bog". škof Slomšek pa ga je izrazil v besedah: „Vrli Slovenci, sveta vera bodi vam luč, materni jezik pa ključ do zveličavne in narodne omike." K uresničenju tega življenskega programa je poklical hišo očetovo, farno cerkev in ljudsko šolo. Vse troje: dom, cerkev in šola naj bodo v službi narodnega občestva, katerega naj privedejo nekoč v večni dom, k Bogu. Trije domovi, za vsakega človeka najvažnejši, naj človeka izoblikujejo duhovno tako, da postane dovršena posoda zdrave, čiste, značajne, k Bogu hrepeneče duše.

Človek se rodi v družini. Družinski dom je temelj vsake vzgoje. V družini se otrok navzame ali kreposti ali pa hudobije. Oče in mati sta prva vzgojitelja, ki prižigata otrokom luč svete vere in ki s svojim vzgledom tej luči prilivata novega netiva, da gori iz leta v leto vedno lepše, vedno svetlejše. Da je luč vere marsikje tudi med nami zatemnela, da le slabotno brli, so tega krivi vzgojitelji, v prvi vrsti oče in mati. Če oče in mati ne molita, ne živita pošteno, če ne hodita v cerkev in k zakramentom, če je doma prepir in sovraštvo, kako naj otrok ponese v življenje kaj lepega, osrečujočega! Jabolko ne pade daleč od drevesa.

Kako lepo uči Slomšek: „Nič ni pri hiši, ne živina, ne polje, ne vinograd, ne lepi hram, ne denar, kar bi bilo več vredno, kakor ljube otročiče dobro vzgojiti. Starši, ki svoje otroke dobro vzgojijo, si prihranijo velik kapital, katerega obresti bodo uživali celo večnost, medtem ko bodo morali vse posvetno zapustiti." Mati je prva otrokova učiteljica. Zopet uči Slomšek: „Trojno moč ima srce materino, po kateri pri otroku vse premore: ljubezen, veselje in pobožnost..." In zopet: „Učite otroka: potrpežljivo, ljubeznivo in dolgo, to je prva in tako imenitna materina dolžnost, da se je nikoli ne more dovolj priporočati." Ne samo mati, tudi oče kot glavar družine, kot vodja domače hiše mora sodelovati. Oba, oče in mati, roko v roki morata sodelovati, sicer pri vzgoji uspeha ne bo. Soglasje obeh, očeta in matere, v besedah, zlasti pa v živem vzgledu more iz otroka napraviti vzglednega kristjana, dobrega državljana in koristnega člana človeške družbe. Zopet poudarja Slomšek: „Svet se po samih šolah poboljšal ne bo, ako starši dobrega temelja ne položijo."

Farna cerkev je dopolnilo očetove hiše. Domača hiša je postavila prve temelje, na katerih Cerkev s svojo trojno oblastjo gradi dalje. Da luč svete vere ponekod bolj brli kot

gori, ni kriva Cerkev, kriva je domača hiša, ker ne sodeluje s Cerkvijo. Nekoč so naši očetje bili vse bolj povezani z življenjem Cerkve kot mi danes. Otroci so morali doma ponoviti pridigo, ki so jo slišali v cerkvi. Kdo se danes briga? Pomanjkanje verske izobrazbe, verska brezbrižnost in mlačnost že kažejo svoje nasledke. Propadanje nravnosti, podivjanost, sebičnost, surovi materializem so nujna posledica vsega tega.

Hočemo nazaj na pot, ki vodi k lepši bodočnosti? Tedaj se oklenimo znova Slomškovih smernic in vzorov. „Sveta vera bodi vam luč!..“ Ko so za časa Slomškovega življenja sovražniki dvigali svoje glave ter javno in tajno širili strupene nauke, je Slomšek dvignil svoj glas in zlasti verne Slovence pozval, „naj stopijo v armado Kristusovo in se oklenejo zastave svetega križa.“ Ko opisuje neko svoje potovanje, pravi med drugim: „Proklet bodi nauk, da država ne rabi nobene vere.“ Slomškov poziv velja tudi našim časom. Brezboštvo dviga glavo in hoče s pomočjo zaslepljenih kristjanov vkovati v verige duše in telesa ljudi vsega sveta. Slomškov klic: „Oklenimo se zastave svetega križa“ naj odjekne v nas z vso silo ter nas vzdrami k delavnosti. Domača hiša, oče in mati, cerkev in dušni pastirji si morajo biti zvesti zavezniki v borbi proti organiziranemu brezboštvu!

T r e t j i d o m p a j e š o l a. Ona naj bo po božji zamisli tesno povezana z domačo hišo in cerkvijo. Slomšek je bil vzgojitelj. Kaplan Prašnikar ga je vzgojil. Za šolo je Slomšek gorel kot nihče pred njim. Ali je današnja šola to, kar bi naj po Slomškovi zamisli bila? V mnogočem ni. Šola naj bi bila predvsem vzgojevalnica. Ni glavni namen šole natrpati mladini glave z vso mogočo modrostjo, marveč mladega človeka duhovno in nravno oblikovati.

„Le tisto omiko jaz štejem za pravo, ki voljo zadeva, srce in glavo,“ je zapisal Gregorčič. Slomšek pa je to povedal še lepše: „Učenost brez čednosti je sad brez cvetja.“ Nekje drugje pa je zapisal: „Šola pa če dobra ni, boljše da je ni,‘ in zopet: „Učenost in dobrotljivost sta le kresnici, ako prave vere, trdnega zaupanja in krščanske ljubezni pri ljudeh ni.“ Ne bo prej bolje, dokler ne bo zavladal Slomškov vzgojiteljski duh v naših vzgojevališčih.

Vrata naših šol se vsako leto odpirajo. Ali mislimo kaj na to, kaj nam mora biti šola? Ali mislimo vedno tudi na to, da pravih uspehov ne bo, če ne bodo roko v roki šli oče in mati, dušni pastir in učitelj? In še eno pomislimo ob Slomšku, velikem vzgojitelju in pedagogu! Namreč, da mora imeti materina beseda najčastnejšo, to je prvo mesto v šoli, sicer je vse delo le polovičarsko, vzgoja polovičarska, uspehi jalovi, iz šol ne bodo prihajali značaji, marveč slabiči in mevže v verskem in narodnem pogledu. V Blatogradu (Moosburg) je Slomšek l. 1838 govoril: „Naš materni jezik je varuh prave vere. Katoliška vera ravno v tej meri med nami omaguje, kakor se slovenski narod ponemčuje, to nam spričuje več kot tristoletna skušnja“...

Evo, Slomškovi vzori: vzgoja v domači hiši; kakor se nagne mlado drevo, tako bo rastlo tudi, ko bo staro; ljubezen do svete vere, katero imenuje „najdražjo dedščino naših očetov“; farna cerkev — naš dom; in sodelovanje z šolo in učitelji, ki nam naj pomagajo vzgojiti nravno zdrav rod na temelju krščanskih načel!

*

Sledimo Slomšku! Umrl je v sluhu svetosti. Boga prosimo, da ga poveliča s čudeži, da bo sin slovenske matere deležen časti oltarja. Slomškovi vzori naj bodo tudi naši vzori!

Socialno zavarovanje

Za slučaj bolezni, nezgode, brezposelnosti, stalne delovne nesposobnosti in starosti so delojemalci zavarovani in sicer ne prostovoljno, marveč obvezno po zakonskih predpisih. Pod to obveznost spadajo splošno vsi delavci in nastavljenci, če dela ne vrše le iz kakršnih koli družinskih, prijateljskih itd. čustev in brezplačno. V gotovih primerih se delo smatra tudi lahko kot malenkostno in v tem slučaju ne obstoja obveznost zavarovanja. Ti slučaji pa se morajo v posameznih primerih šele določiti pri pristojni bolniški blagajni. Zato je delodajalec v vsakemu slučaju obvezan, prijaviti svoje delavce in nastavljence. Zaposlitev enega zakonca po drugem ne spada pod obvezno zavarovanje. Isto velja za življensko družico (v tako zvanem divjem zakonu).

Pod gotovimi pogoji (n. pr. če je delojemalec penzionist ali rentnik) se delojemalec lahko oprosti zavarovalne obveznosti s tem, da vloži tozadevno prošnjo na deželno vlado, katera o tem odloča. Povdariti pa je treba, da oprostitev zavarovalne obveznosti proti nezgodam (Unfall) ni mogoča. Prispevki k le tej pa delavca ne zadenejo, ker jih mora nositi delodajalec sam v nasprotju z ostalimi prispevki, ki obremenjujejo — izvzemši prispevke za delavsko zbornico, katere nosi delojemalec sam — vsakega polovično.

Povdariti je treba, da bolniške blagajne — za naše razmere nas zanimata le bolniška blagajna (Gebietskrankenkasse für Arbeiter und Angestellte) ter kmetijska bolniška blagajna (Landwirtschaftskrankenkasse) — ne sprejemajo le prispevkov za svoj institut, marveč tudi prispevke za zavarovalnino proti nezgodam (Unfallversicherung), invaliditetno zavarovalnino (Invalidenversicherung), zavarovalnino nameščencev (Angestelltenversicherung) in delavsko zbornico. Po posebnem ključu se prispevki razdelijo na posamezne zavode.

Vsi delojemalci v kmetijstvu, neglede na to, kakšno je njihovo delo, to se pravi, ali delajo na polju ali pa opravljajo druga dela pri kmetijskih ali gozdarskih podjetjih, spadajo v pristojnost kmetijske bolniške blagajne. Za ostale, v kolikor niso obvezno zavarovani po načinu in mestu svoje zaposlitve pri kaki drugi postavni blagajni (n. pr. državni uradniki ali rudarji in drugi) je pristojna bolniška blagajna za delavce in nameščence.

Poleg omenjenega kroga zavarovancev so po zakonu obvezno zavarovani proti bolezni tudi rentniki pri pristojni blagajni, brezposelni, ki dobivajo običajno podporo (Hauptunterstützung), pa pri bolniški blagajni za delavce in nameščence. Niso pa zavarovani brezposelni, ki dobivajo samo še krizno ali zasilno podporo (Krisen- oder Notstandsunterstützung). Vsi brezposelni pa imajo pravico do redne bolniške pomoči, če zbolijo tekom prvih treh tednov svoje brezposelnosti. Predpogoj je, da so bili v zadnjih dvanajstih mesecih vsaj 26 tednov ali pa tik pred brezposelnostjo vsaj 6 tednov obvezno zavarovani.

Z zavarovancem so sozavarovani žena in otroci. Kot otroci v tem smislu veljajo: zakonski, pozakonjeni, adoptirani, pastorki (Stiefkinder) in vnuki, če skrbi za nje zavarovani v pretežni večini, ter nezakonski otroci zavarovanega moža, če je njegovo očetovstvo dokazano, ter nezakonski otroci zavarovane žene.

Omenjene blagajne ne sprejemajo samo prispevkov, marveč nudijo v slučaju bolezni seveda tudi pomoč. V tem slučaju dobi zavarovani pri svojemu delodajalcu bolniški list, s katerim obišče zdravnika, ki ima z bolniško blagajno pogodbo. Taki zdravniki so v vsakem večjem kraju in so obvezani, nuditi vsako potrebno pomoč. Medtem ko prvi del bolniškega lista ostane pri zdravniku, mora drugi del bolnik poslati ali oddati osebno bolniški blagajni. To je važno, ker sicer zgubi dotični za ves čas, dokler prijava ni izvršena, pravico do bolniške podpore (Krankengeld). V večini slučajev to prijavo radevolje napravi zdravnik sam, vendar pa to ni njegova dolžnost, marveč je za to prijavo odgovoren bolnik, ki nosi tudi posledice.

Če je bolezen taka, da je dotični delo nesposoben, ima delavec, če ni zaposlen v kmetijstvu, po tretjem dnevu pravico do izplačevanja bolniške podpore. Ta znaša 50% osnovne plače (Grundlohn). Delavci na kmetih te podpore, ki jo nudi blagajna poleg brezplačne zdravniške oskrbe, v prvih šestih tednih niso deležni, ker je njihov delodajalec za ta rok bolezni obvezan, izplačevati najmanj polovico redne plače. To velja tudi za nekatere maloštevilne skupine drugih delavcev, ki spadajo v pristojnost bolniške blagajne za delavce in nameščence. Vsi ti roki so točno urejeni v raznih kolektivnih pogodbah (Kollektivvertrag), ki veljajo za posamezne gospodarske panoge. Na vsak način se izplačevanje bolniške podpore prične šele z dnem, ko delodajalec ni več obvezan dajati plače.

Za primere, v katerih ima delojemalec v slučaju delovne nesposobnosti pravico do izplačevanja mezde po delodajalcu več kot 14 dni, se prispevki, ki znašajo sicer 6% celokupnega zaslužka, primerno znižajo, kot to predvidevajo statuti posamezne blagajne. Ker v prvih 6 tednih bolezni ne izplačuje bolniške podpore in ker vrhu tega ne nudi zavarovanja proti brezposelnosti, je kmetijska bolniška blagajna cenejša od delavske in nameščenske. Zavarovane žene imajo pravico do posebne podpore ob porodih (Wochenhilfe). V tem okviru se plačujejo: 6 tednov pred porodom podpora za noseče (Schwangerengeld) in 6 tednov po porodu podpora za porodnico (Wochengeld), nadalje podpore za dojenje (Stillgeld), stroški za babico in enkratni prispevek v višini 40.— šilingov. Če blagajna nudi oskrbo v bolnici, se vsota, ki se izplača porodnici, zniža za toliko, kar znašajo stroški za bolnico. Sozavarovani ženi pa se izplača v okviru družinske pomoči ob priliki poroda pavšalna vsota 500.— šilingov, s katero so vse zahteve sozavarovane porodnice poravnane.

V slučaju smrti zavarovanca sprejmejo upravičenci posmrtnino (Sterbegeld) v 30 kratni višini osnovne plače. Tudi za sozavarovane člane družine se izplača del posmrtnine v višini 50% normalne.

Zavarovanci, ki so zadnjih 12 mesecev bili vsaj 6 mesecev postavno zavarovani proti bolezni, imajo razen omenjenih rednih podpor še pravico do posebne bolniške pomoči. Ta obstoja med drugim v tem, da se nudi prispevek k večjim zdravilom, proteze, razni aparati za zdravljenje itd. in bivanje v okrevališču, dodatno zvišanje bolniške podpore od 43. dne bolezni naprej za poročene zavarovance (in sicer za ženo 10% in za vsakega ostalega člana družine nadaljnih 5%) in domača podpora (Hausgeld). Domače podpore je deležen le poročeni zavarovanec za svojo ženo, če mu blagajna nudi zdravljenje v bolnici, okrevališču itd. Izplačuje se v tem primeru namesto bolniške podpore in znaša ⅓ osnovne plače. Tudi domača podpora se zviša, slično kot prej navedeno za vsakega nadaljnega člana družine po 5%.

Kot podlaga za odmero vseh omenjenih podpor in prispevkov velja redna plača dotičnega v zadnjem času pred boleznijo. V vseh posameznih slučajih naj se delojemalci obračajo na svojo bolniško blagajno, ki jim da tozadevno vsa pojasnila.

Zaključno je treba ugotoviti še to, da imajo po postavi za oskrbo žrtev fašizma (Opferfürsorgegesetz) vsi oni, ki imajo izkaznico po § 4, v slučaju bolezni pravico do vseh ugodnosti, ki jih nudi bolniška blagajna za delavce in nameščence, v najvišji kategoriji. To velja seveda samo, če dotični niso že sicer obvezno zavarovani po zakonu.

V pripravi je nova postava za soc. zavarovanje in je verjetno, da stopi, ako se ne pripeti kaj nepredvidenega — v veljavo še v tem letu. Seveda se bo po tej postavi marsikaj spremenilo. Zato je nujno, da se zavarovanci, če pridejo v položaj, da rabijo pomoč bolniške blagajne ,informirajo pri pristojni blagajni, da ne utrpijo iz nevednosti kakršnekoli škode.

Kdor zase, za svoje skrbi,
Vselej na svojih nogah stoji.

Cilj vzgoje mora biti potrpljenje,
vztrajna ljubezen in srečno življenje.

DRAGA OBIRJEVA

(Valentin Just)

Daleč gori pod skalnatim Obirjem je stoletja stal opevani, bajni Obirjev grad. Bobneče se je veter zaletaval v trdno zgrajene stene ter pel svojo strahotno pesem, da se je slišalo daleč naokrog. Tik ob stenah gradu je voda slapa grmeče in brizgaje drvela v prepad.

Vejice dreves in grmičja, vitke travice in lepa erika so drgetale od bobnenja kipečih voda, ki so daleč naokoli porosila zeleno livado. Na obeh straneh slapa so se spletale ob skali majhne in nežne, divno lepe planinske cvetlice. Ker so rasle le redko kje, dehtele tako nežno in se prelivale v tako lepih barvah, so zvabile marsikaterega sina planin v pogubo. Gledal je mameči kras na strmem skalovju, pozabil nevarnost in splezal vedno više in više, dokler ni nogi zmanjkalo trdnih tal. Pretresajoč krik... padec — in nežne planinske rože so dobile zopet novo žrtev.

Nekega dne, sonce je samo tu in tam pogledalo izza oblakov, ki so se divje podili na nebu, se je Draga Obirjeva podala na pot. Njena domovina je bila na sončnem jugu, njen cilj je bila krasna dežela globokih jezer in visokih gora. Zapustila je svojo domovino, da si ustanovi novo. Nepoznana sila jo je gnala k temu. Preden je odšla, je poljubila mater zemljo. Ponosen in vzravnan je bil njen nastop, krepak njen korak. Z svojo dovršeno lepoto telesa, oblečena v žamet in svilo, je bila podobna mladi boginji, pred katero je vsakdo začuden obstal in se oziral za njo, dotlej da ni izginila izpred njegovih oči.

Nešteto snubcev je prihajalo k njej. Zaman so se vsi trudili za njeno ljubezen; zaman so sanjali o neki zemeljski sreči s to krasoto deklet. Nobenemu ni naklonila srca.

Prekoračila je Karavanke, preko katerih tedaj še ni vodila nobena cesta. Lahno je zletela po hribih kot bi jo nosile nevidne peroti. Z lahkoto je zibajočih korakov hitela skozi temni smrekovi gaj Selske doline. Vsaka njenih kretenj je kazala dovršeno umerjenost. Njeni črni lasje so bleščali kakor marmor in njene oči so se lesketela v nebeškem sijaju.

Ustavila se je na severni steni Obirja, izpod katerega se zliva v globino Biljštanjski slap. Tam je našla zavetišče v neki votlini. Prekrasno in ganljivo je prepevala pesmi o duhovih Karavank. Nežno je božala pesem vso plemenitost zemlje pod Karavankami ter je v svojem višku burno vzkipela proti vrinjajočemu se duhu nasilja in zatiranja. Tužno šumenje temnega gaja je šepetalo po čudnih skrivnostih in odmev pesmi se je razlegal po zibajočih se vrhovih dreves daleč naokoli. Vedno in vedno je odjeknilo od mogočnih gora in se razlegalo dalje in vedno dalje, kot bi hotelo naznanjati: »Pustite me pri miru v tej sreči na moji pisani in dehteči zemlji!«

Tuja pesem Drage je privabila prebivalce gora. Pokrižali so se in plašni občudovali njeno lepoto. Draga pa je raztegnila svoje roke ter jim namignila, da naj ji služijo. Sinovi gorá, — čeravno jim je bila Dragina govorica tuja —, so vendarle razumeli njene želje. Priklonili so se in odhiteli domov ter se kmalo vrnili in prinesli mesa, mleka, medu in nekaj kožuhov. Okrasili so votlino s kožuhi in napravili s svojim preprostim orodjem za lepo devo vse, kar so zmogli.

Pesem čarobno lepe vile pa je zaslovela tudi daleč preko Drave. Radovednost je prignala mnogo mož iz tujih dežel. V bližini so se hoteli opojiti prekrasne melodije. Tako so romali v divjo Dravsko dolino ter zgradili čez reko pod silnimi težavami most. Enakomerno so se igračkali valovi ter pošiljali tujcem svarilne pozdrave, vendar so ob angelsko lepi pesmi Drage Obirjeve pozabili vso nevarnost. Upanje, pridobiti si od vsakogar zaželjeno boginjo, jih je krepilo in jim dajalo poguma.

Tako so prihajali sinovi severnih dežela, pridni in delavni možje, ki so bili vajeni zavojevanja in osvajanja, v slikovite kraje pod Obirjem. Le težko so se znašli v temnem gozdu, a tajinstvena moč Draginega glasu jih je nevešče vodila.

Kadar pa je utihnila njena ubrana pesem, so čutili tavajoči dih srebrno se bleščečega, v globino deročega slapa. Voda se je v padcu sprašila ob skalovju in povzro-

čala hladno, modrikasto meglo, izza megle pa je pogledavalo mogočno skalovje.

Narava je tedaj imela še svojo prvotno, neoskrunjeno haljo. Na temnih skalah so tu in tam rasle živo rumene cvetlice. Krasna barva in njih mamljivi vonj sta vzbujala pozornost tujih gostov. Nehote so se ustavljali in prisluškovali. Oči so zagledale nezaslišno lepo sliko: na visoki skali je stala v nepopisljivi lepoti Draga Obirjeva. Topel veterček je dihal v njeno obleko in se igral z njenimi črnimi kodri. Tiho je šumljal temni gaj; skozi to šumenje in šepetanje je milo zaklical zveneči Dragin glas občudovalcem v dolino:

»Kaj iščete v tehle gorah?«

»Slišali smo o tvoji lepoti, o tvojem angelsko lepem petju in tako smo prišli. Radi bi obdelali ter preorali tvoje poljane in bi tebi služili.«

»Jaz vas nisem pozvala! Pojdite, od koder ste prišli. Ne kalite mi svetega miru naših gora.«

»Varaš se!«

»Jaz se ne motim!«

»Vendar le: res, tvoja lepota in tvoja pesem sta nas bile zvabile.«

»Moja lepota in pesem? Res le zaradi tega ste prišli?«

»Da, samo zato; ne bomo kalili miru.«

»Besede včasih le preslepijo.«

»Naše besede so resnične in poštene. Dovoli, da ostanemo.«

»Naj bo! Podvrzite si to skalo in zgradite mi grad, ki bo zabranil vsem nezaželenim osvajalcem pohod v moje gore. Spoštovanje in strah naj bo vzbujal pri vseh, ki ga bodo videli.«

Možje ob vznožju so sedaj splezali na goro.

Ko so dospeli gor, so pričeli z delom, kot jim je bilo ukazano. Sezidali so grad, ki je bil tako velik in silen, kot bi hotel kljubovati tisočletjem. Na svojstven način so vzidavali kamenje tako, da je stavba tvorila eno samo celoto.

Skoroda pošastno se je ponoči dvigalo zidovje gradu iz temine. Čarobno in tajinstveno se je včasih svetilo nekaj na strehi. Sove smrtnice so klicale v noč svoj pretresljivi »poj-dí! — poj-dí! —«. Le redkokdaj je mesec posvetil skozi oblake in razlil nekako čarobno luč na grad in na goro.

Ljubka Šorli:

V samoti

Nežno ko dih se je sonce večerno
tolminskih gora dotaknilo
in čez vrhove blestečo kopreno
z nevidno rokó razgrnilo.

Gledajo moje oči to lepoto,
napaja ob njej se mi duša . . .
Kakor začarana svetu se umika,
da tajnosti božje posluša . . .

Ko je bil grad končno zgrajen in opremljen, se je začel prepir med junaki. Vsak si je hotel le sam zase pridobiti krasno boginjo. Njih pohlepnost jih je gnala v kruti, smrtonosni boj. Vsak je hotel kot zmagovalec le v svoji posesti lepo Drago in biti gospodar in poglavar gradu na skali Bilštanjskega slapa. Neizprosen je bil boj in zastonj je s solzami prosila in branila Draga. Nič ni pomagalo, srd in sovraštvo sta zatrla vsako iskro zdravega človeškega razuma. Eden za drugim se je zgrudil v svoji krvi in ko sta se poslednja junaka v boju zvalila čez skalo, je Draga na ves glas zakričala.

Oči so se ji zrosile, njena pesem je postala otožna in vsa v obupu je zbežala iz kraja krvavega boja. Odšla je tja, kjer ji je bila tekla zibelka. Okoli Obirja je postalo vse tiho in prazno. Samo slap je grmel in šumel še naprej . . .

Stoletja so začela razjedati Obirjev grad. Razpadel je. Grmovje je zaraslo razsipajoče se zidovje in vzelo vsak pogled nanj. Na gotovih krajih se vidi po večerih, kako zemlja, ki je prepojena s krvjo, žari krvavo-rdeče. Če jutro porosi cvetlice, se vidi, da visé na njih solze, ki jih je pretakala Draga.

Samo pripovedka nas še spominja nekdaj mogočnega gradu.

Če se napoti sin Karavank v hladni jesenski noči v domači log, ga od vseh strani pozdravlja srebrno ivje, njegov mehki glas pa opeva sveti pokoj noči, tedaj se ustavi tu in tam ves zamaknjen tuji popotnik in čut osamljenosti, zapuščenosti in brezmejnega miru mu stiska srce.

Ob 40-letnici Narodne šole v Št. Petru

Ta hiša nam je mati krušna . . .
(Simon Gregorčič)

Rož ima svoje rože. Zgodaj spomladi že cveto, ko se poslavlja sneg. Toda dolgo ne cveto — bele snežnice. A tam, kjer v Št. Petru pri sv. Jakobu v Rožu prehaja dolina v hrib in gozdove, stoji že 40 let v deviški belini okamenela roža — samostan šolskih sester. Na njegovem pročelju se je leskétal svojčas pozlačen napis: „Narodna šola" in letnica 1908. Oboje je zbrisano. A kaj zato? Kar je ta dom vernemu ljudstvu dal, stoji zapisano z zlatimi črkami v zgodovini fare sv. Jakoba, Zgornjega Roža, Zilje in Podjune. „Ta hiša nam je mati krušna," je zapel Simon Gregorčič v slavo kmečki hiši. Temu domu v Št. Petru veljajo njegove besede še bolj. „Krušna mati" je bil 40 let s skrbljivo roko in ljubečim srcem. Kruh je rezal za telo in še bolj za dušo dekliškega sveta, kruh božjih resnic, nauka in vzgoje, kruh molitve in tihih žrtev.

Deset let je župnik Matej Ražun že na delu v Št. Jakobu, da poveže faro v verno družino. Kako mu je to ležalo na srcu! Učil je, molil je, žrtvoval je. Tedaj pa začnejo graditi železnico, ki naj poveže Celovec in Beljak z morjem. Od Beljaka in Celovca naj teče železniški tir, skozi predor do morja. Tako je fara sv. Jakoba razkosana na štiri dele. Ražun je spoznal, da železniška proga ne bo samo razkosala zemljo, razdvojila bo tudi srca, razkosala bo živo vernost in toplo domačnost. Kakor žila je tir, je proga. Veliko dovaža in veliko odvaža. Dobro in slabo.

Kakor cesta je, kjer mnogo prihaja in še več odhaja. In ko so določali pot novi železnici v večletnem delu, je imel tudi zaskrbljeni dušni pastir Ražun zamišljen in izdelan načrt. Marijino družbo deklet je ustanovil, da dekleta po Mariji ostanejo povezana z Bogom v živi veri in delavni ljubezni. In še povezana s svojim ljudstvom v topli domačnosti in med seboj v sestrinski ljubezni. Vsaka naj bi v Marijini modrosti zgradila zdravo, veselo in pošteno družinsko življenje. Domovi naj bodo Nazaret vernosti, delavnosti in vzgledne skupnosti. Kar razkosava svet, naj poveže Marijina družba.

V načrtu ima župnik Ražun tudi dom s posebno važno nalogo. Šola naj bo, ki naj skrbi, varuje, poglablja in utrjuje duhovno bogastvo naroda — sveto vero in materino besedo. Tako piše Ražun že leta 1904 v brošuri, ki je izšla kot priloga „Miru", pomenljive besede: „Šola je ono jabolko, za katerega se borijo vsi — že to dejstvo priča, da šola mora biti nekaj zelo važnega, kajti za prazen nič se nihče ne bo toliko trudil. Da, velikega pomena je šola . . . za vsak narod, pa tudi za vsak stan: to pa radi tega, ker kdor ima šolo, ima tudi bodočnost! Dragi rojaki! Gotovo ste že slišali besede umrlega papeža Leona XIII. o šoli, da „šola je torišče, je kraj, kjer se bode odločilo, ali ostane človeška družba še katoliška, ali pa se bo povrnila nazaj v poganstvo." Da šola je čas in kraj žetve — kar pa človek seje, to bo tudi žel! Nauki, katere polagajo v srce učitelji, ti nauki v otroških srcih ne usahnejo, marveč z otrokom vred rastejo ter spremljajo in vodijo otroka skoz celo življenje.

Opomini in vzgledi, ki jih je šolar slišal in videl pri svojih učenikih, ti vzgledi, dobri in slabi, niso brez velikega, da, odločilnega pomena za poznejšega moža. Vse, kar je otrok v šoli slišal ali videl, vse to se ga prime, vsejano je v njegovo srce, vse to poganja, kali in raste s človekom vred, vpliva na mladeniča, vpliva na moža ter vodi, odločuje njegovo delovanje, njegovo obnašanje: skratka: šola je moč, ki človeka dela takšnega, kakršen je." (stran 3 in 4.)

V tej šoli, ki jo ima zamišljeno Ražun, morata biti na delu prava vera in materin jezik. Ravnal se je pri vsem svojem boju po modrih besedah škofa Antona Martina Slomšeka: „Sveta ve-

ra naj bo vam luč, beseda materina pa ključ do zveličavne narodne omike." Sveta vera naj gori v srcih mladine in kaže varno pot skozi zmote časa in težave življenja. Ključ pa naj bo materina beseda, z njo odpiramo, dobivamo, množimo srčno bogastvo, z njo pa tudi zapiramo, varujemo, kar je bogatega v naših dušah, našem življenju.

Boj za šolo, v kateri naj bi imela materina beseda prvo in častno mesto in vzvišeno nalogo pri vzgoji mladine, ni bil lahek. Trajal je dolgo vrsto let. Ražun ni klonil, imel je jeklene živce in borbeno voljo. Pomočnikov in dobrotnikov ni manjkalo. Ni manjkalo pa tudi nasprotnikov. Leta 1905. je mogel Ražun kupiti 2600 kvadratnih metrov za 1800 kron. Zemljišče je že na varnem! Pa kdaj bo vzrasel na njem dom? Kdaj se bo začelo vzvišeno delo učenja in vzgoje po šolskih sestrah in vernih posvetnih učiteljih? Kako bo poskrbljeno za obstoj in vzdrževanje „Narodne šole"?

Na vse to je mislil Ražun. Znal je s pravo besedo trkati na dobra srca in ne zastonj. Roke so se odpirale in darovale... Rož, Zilja in Podjuna so sodelovali, prav posebno pa Mohorjeva družba v Celovcu. Začetkom junija leta 1907. začnejo z delom. 14. julija 1907. so že z delom tako daleč, da položijo temeljni kamen in ga blagoslovijo. Mnogi še pomnijo slovesno blagoslavljanje temeljnega kamna, ki je privabilo, kakor pravi župnijska spominska knjiga, 4000 ljudi od blizu in daleč.

V gostih gručah so se zlivale množice naroda po potih in cestah peš in na vozovih v Št. Peter. Odlični rodoljubi duhovske in posvetne inteligence so bili častno zastopani. Narodne noše so obdajale temeljni kamen. Bil je lep, sončen dan! Prošt Gregor Einspieler iz Tinj ,obdani od številne duhovščine, so blagoslovili temeljni kamen in vzidali vanj spominsko listino. Vse se je zavedalo, da je s tem storjeno zgodovinsko dejanje. Potem je spregovoril kmet in poslanec France Grafenauer tisočim, kakor je znal le on pri takih priložnostih. Njegove besede so z modrostjo in ljubeznijo klesale iz src poslušalcev kamne zvestobe do vere in jezika. Vsak je kamen, mora biti kamen za zgradbo boljše in srečnejše bodočnosti.

Delo je zelo dobro napredovalo. Kmalu so zgrajeni temelji, zidovje raste, saj zidajo delavci pridnih rok, zidajo pa tudi darovalci s številnimi darovi, zida pa tudi Ražun, ko s sklenjenimi rokami moli, moli... polaga trud in žrtve na oltar v cerkvi sv. Jakoba na griču, odpušča vsem, ki ga hočejo ovirati. Božji blagoslov spremlja vse delo! Do jeseni leta 1907. je stavba pod

Šola
Št. Peter

streho, leto navrh poslopje izgotovljeno. 24. 9. 1908. napravi že pristojna oblast uradni pregled, takoimenovano kolavdacijo. Stroški so narasli na svoto 37.675 kron. Narod je pokazal, da je modrosti in ljubezni bogat! Spet je prošt Gregor Einspieler, ki kliče v molitvi blagoslov božji nad dom in vse njegovo delo. In trume ljudstva so priča, kaj zmore močna volja in ljubeče srce. Dom je zgrajen in blagoslovljen! Poskrbel je Ražun, da dobi dom tudi dobro, verno in zlato srce. Poklical je šolske sestre sv. Frančiška iz Maribora, ter jim izročil oskrbo hiše ter večji del učnega in vzgojnega dela. Prednica sestra Uršula, s. Leonarda Košir, s. Monika Rauscher so povezane v verno in skrbljivo redovno skupnost in gredo z modrostjo in ljubeznijo na delo.

Največ skrbi je stalo Ražuna, kako zajamčiti bodočnost hiše, njen obstoj, vzdrževanje in vzvišeni namen — versko vzgojo mladine. Brošura: „Bodoča narodna in gospodinjska šola v Št. Jakobu na Koroškem", izšla v založbi Ražunovi leta 1905, in: „Slovensko šolsko društvo v Celovcu in Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani", izdana leta 1910, pričata, kako je vse možnosti dobro premislil, vse zapreke — in teh ni bilo malo — premagal, da je končno dozorel v njem sklep, da naj prevzame šolo v last „Šolsko društvo". Šolsko društvo je bilo ustanovljeno in 4. decembra 1908. od deželne vlade potrjeno.

3. novembra 1908. začne šola kot trirazrednica s slovenskim učnim jezikom že delovati. Prvi šolski vodja je Gregor Bürger iz Škofič do 1911; nato N. Primožič iz Loč, Mara Mikuluš in Franc Aichholzer iz Loč. Kot učiteljici podučujeta tudi prednica s. Uršula Gosak in s. Leonarda Košir. Šola šteje prvo leto 173 otrok, leto navrh 1909 že 192 otrok, v šolskem letu 1910/1911 pa 206, leta 1913 pa 252 otrok.

Kako je znal v letih od 1908 do 1914 Ražun polagati temelje domače vernosti v mlada srca! S spoštovanjem govorijo vsi, ki so zahajali k njemu v šolo, kako je znal povedati, učiti in vzgojevati. Le najboljše je nudil mladini, z modrostjo in ljubeznijo se je pripravljal, pisal leto za letom kateheze in pridige, jih izpopolnjeval. Le škoda, da je šlo vse v zgubo! Kako bi se mogli iz njegovih del učiti! „Narodna šola" žal ni mogla dolgo vršiti vzgojo mladine, kakor jo je zamislil Ražun. Prva svetovna vojna je ustvarila težaven položaj — tudi za narodno šolo v Št. Petru. Župnija sv. Jakoba izgubi Ražuna, obsodili so ga v križevo pot, katero je hodil skoraj 30 let. Zdelo se je, da bo uničeno njegovo življensko delo — šola. Zaprli so jo. Ko torej hiša s šolskimi sestrami ni mogla več učiti in vzgajati šolsko mladež, jim je pa Bog poslal sirote. 4. januarja 1917. je dovolil deželni šolski svet v Celovcu, da smejo sestre odpreti sirotišnico za dekleta-sirote. Še bolj kot prej je sedaj v tej hiši požrtvovalna ljubezen na delu, ki vzgaja, tolaži, varuje in žrtvuje. Kakor matere so sestre med sirotami! Tudi vzgoja deklet za bodoče gospodinje jim je uradno dovoljena. S 1. septembrom 1925 prične tudi šivalnica svoje delo, katero dekleta pridno obiskujejo. Tako postajajo dekleta pod skrbnim vodstvom izkušenih sester bolj in bolj „skrbljive Marte" pri štedilniku in šivalnem stroju, v hlevu in na polju, pa še več! Ne samo Marte, tudi Marije! V verskih urah in v duhovnih vajah postajajo tudi srca deklet globoka v veri, značajna, poštena, vzgledna. Številne župnije Roža, Zilje in Podjune so zastopane po dekletih, ki doživljajo vzgojno delo Kristusovo v prijazni kapelici. Že več sto deklet se je v tej hiši izšolalo z glavo in srcem za bodoče družinsko življenje. Tukaj so spoznale veliko poslanstvo vernega materinstva v luči vere in milosti. Tudi žene in matere so v svojih duhovnih vajah zbirale nove modrosti in vztrajnosti za svoj težavni poklic. Tako je hiša v vojnem in povojnem času bila in ostala „Mati krušna". Sestre prednice, prva s. Uršula, nato s. Cirila, potem s. Frančiška in s. Leona so s svojimi sestrami vršile veliko in zaslužno delo za versko živ-

ljenje družin. Vztrajale so tudi tedaj na svojem mestu, ko so krogle koroških bojev vtisnile v stene doma trajne sledove, ki se še sedaj poznajo.

Hišo pa je čakala še težka preizkušnja. Preko Evrope zadivja druga svetovna vojna. Kaj bo prinesla? Prestrašeni smo se vpraševali, ko je moral tudi narod za Karavankami zgrabiti za orožje. 12. 4. 1941 (velikonočna sobota) je že izgledalo, kakor da je vse delo hiše uničeno. 12 šolskih sester je v hiši, ko izvedo od oblasti, da morajo v 8 dneh svoj dom brezpogojno zapustiti. Križev pot za sestre se je začel! Kako bo končal?

19. 4. 1941 se že pomika par vozov s skromnim osebnim imetjem sester preko Srej, Reke in Rožeka... Izseljene so, izgnane so! Sestre Dobrega pastirja v Harbachu pri Celovcu in sestre uršulinke v Celovcu jih prisrčno sprejmejo v svojo skupnost. Nato najdejo šentjakobske sestre svoj „Egipt" v župniščih v Stall, Flattach, Malta na Zgornjem Koroškem, v Maria Hilf (Gutta-ring), Böckstein in pri očetih jezuitih v Celovcu.

Doma v Št. Petru pa je zamrla molitev sester, petje deklet, ugasnila je v hišni kapeli večna luč, oltar sv. Družine ni imel več prostora, napoti je bila obhajilna miza in križev pot. Iz posvečenega prostora, kjer je bil od 2. majnika 1912 (posvečenje hišne kapele) na delu odrešenja Kristus Gospod, je nastala kmečka soba... Tako je ostalo cela 4 leta. V hiši je deželna oblast v nacionalnosocialističnem duhu vodila sirotišnico, šivalno in gospodinjsko šolo.

Ko pa z majnikom 1945. zamre mrzla, poganska burja sedmih let, zasedejo hišo angleški vojaki. Šele 24. avgusta 1945. je Bog poklical iz „Egipta" izseljenja prednico s. Leono Pečnik v Nazaret sv. Petra. Tako revna kakor sv. Frančišek je prišla peš v Št. Peter in svoj redovni dom... brez hrane, brez oprave, brez drv. Šele v oktobru 1945. so mogle spet 3 sestre hišo prevzeti in jo z velikim trudom za silo pripraviti.

17. decembra 1945. torej v adventu se je spet naselil Kristus v na novo popravljeni hišni kapelici, večna luč je spet zagorela, molitev se je spet oglasila in napolnjevala prostore, sv. daritev je spet postala vsakdanja dobrota hišne skupnosti... 3. novembra 1945. so že spet dekleta v šivalni šoli, kar 80 se jih je nabralo, leto navrh (1946) je prvi polletni zimski gospodinjski tečaj (20 deklet) poleg šivalne šole (80 deklet) in 1947 je že 40 deklet iz 19 župnij zbranih v zimskem gospodinjskem tečaju. V treh večjih sobah pritličja se je naselila ljudska šola (6 razredov), ker so v občinskem šolskem poslopju stanovali angleški vojaki (od 1945 do 1948).

Od leta 1946. naprej imajo šolske sestre tudi otroški vrtec. Jeseni l. 1948 se je preselila ljudska šola iz hiše sester v svoje prejšnje prostore, izpraznjene po Angležih.

Koliko je dom v Št. Petru v teh 40 letih svojega obstanka že doživel! Mir in vihar, veselje in žalost, čast in nečast.

Na sveti dan 1943. je v svoji domači fari Škocijanu v Podjuni umrl trpin Matej Ražun. Z večletnim trpljenjem je zalival kakor vrtnar svoje življenjsko delo v Št. Petru in Št. Jakobu. Tako zdravo, tako močno je postalo, da je junaško prestalo vse preizkušnje dveh svetovnih vojn. In sedaj spet raste delo v hiši šolskih sester v Št. Petru, spet je hiša posvečeno vzgojevališče, spet „mati krušna."

To s hvaležnostjo do Boga priznamo, ki smo doživljali začetek in napredek zaslužnega dela. Klonimo se vsemu trudu šolskih sester, ki so znale in še znajo kakor matere vzgajati mladino. Naj bi ostala hiša, s požrtvovalno ljubeznijo zgrajena, ves čas mladini „mati krušna"!

Zato ti slava peta bodi,
o zibel naših boljših dni!
Nebo ti tisoč sreč prisodi,
ves blagoslov na te razlij!

(Simon Gregorčič: Kmečki hiši)

Cerkveno in versko življenje na Tržaškem

Krščanska vera se je v Trstu ukoreninila že v prvih stoletjih našega štetja. Bila je seveda tudi preganjana kakor po drugih mestih in deželah velikega cesarstva. Kakor drugod je tudi v Trstu končno zmagala nad poganstvom.

Na to prvo dobo ima Trst veliko spominov. Predvsem so tu tržaški mučenci: Sv. Just, sv. Sergij, sv. Servul in še drugi. Glavni patron mesta je postal sv. Just, kateremu so posvetili desno ladjo današnje stolne cerkve na hribu, ki se dviga okrog 80 m nad morsko gladino. Vendar je bila leva ladja starejša; bila je to bazilika, posvečena Materi božji (4. stoletje). V srednjem veku so obe cerkvi združili v eno samo in tako je nastala stolnica sv. Justa v današnji obliki. V apsidi desne ladje si popotnik lahko ogleda stare mozaike, ki predstavljajo mučeništvo sv. Justa. Častljive mozaike bizantinskega sloga pa vidimo v apsidi leve ladje. Stolnica ima tudi sicer mnogo starih spominov, ki pričajo o veri prvih krščanskih prednikov. V stranski kapeli sv. Janeza je shranjen krstilnik iz te prve dobe: velik kamenit tolmun, v katerega peljejo stopnice do vode. V tisti zgodnji dobi so namreč krščevali s potapljanjem.

Naj omenimo iz prve dobe še cerkvico, ki je bila posvečena mučenicama Evfemiji in Tekli. Najdemo jo v starem mestu prav tik nekdanje jezuitske cerkve Marije Velike. V novejši dobi jo uporabljajo za svojo božjo službo tako imenovani valdenci ali valdovci, ki so neznatna protestantska ločina. Ker je ta stavba ena najstarejših, so jo v dobi po prvi svetovni vojni na državne stroške postavili v stari stan, ki nam kaže v majhnem, kakšne so bile krščanske bazilike v prvih stoletjih.

Takratni Trst je bil drugovrstno mestece, ki je štelo morda kakih 12 tisoč prebivalcev. Raztezal se je v trikotni obliki po pobočju hriba od Sv. Justa do morja in je bil seveda po tedanji šegi obdan z močnim zidom. Zunaj obzidja so imeli meščani svoje vinograde, polja in travnike ter potrebna gospodarska poslopja. Morje pa je bilo glavna prometna cesta, ki je Trst vezala z istrsko obalo, posebno pa z velemestom Akvilejo (Oglejem), ki se je raztezalo v vidni daljavi tam, kjer se začenja italska ravan.

Stari vek se je nehal s propadom rimskega cesarstva. Ponosni Oglej so Huni požgali. Majhnemu Trstu so se pa najbrž ognili. Ko so pa l. 568 prišli v naše kraje germanski Langobardi, so hudo razdejali tudi Trst.

Srednji vek in Sloveni

Koj za Langobardi so pritisnili v te kraje Slovenci. Okoli leta 600 so že posedli dober kos Istre in prišli do tržaških vrat. Prejšnji prebivalci dežele so se deloma umaknili na varne kraje, deloma pa so se pobotali in pomešali z novodošleci. Tako je bil Trst že v 7. stoletju po Kr. od vseh strani zalit s slovenskim prebivalstvom. Za mestnim obzidjem se je latinsko govoreče prebivalstvo dobro branilo in vzdržalo svoj narodni značaj, toda zunaj so gospodarili novi naseljenci. Med obojimi so nastali po sili razmer stiki in izmenjava dobrin. Prišlo je do sporazuma o zemljiški posesti in v okolici so nastale slovenske vasi, n. pr. Lonjer, Škedenj, Opčine, Bazovica itd. Slovenci so bili tedaj pogani. Kmalu pa so spoznali odličnost in lepoto krščanske vere in so se je začeli oprijemati. Postali so kristjani in za to duhovno dobroto se imajo v precejšnji meri zahvaliti vplivu krščanskega Trsta.

Že v 6. stoletju je Trst imel svoje škofe, ki so bili podložni oglejskemu patriarhu. Župnija je bila pri sv. Justu za vse ozemlje tržaške občine. To pa ne pomeni, da ni bilo cerkvá in duhovnikov. V srednjem veku so bili ljudje vse bolj verni in goreči ko v naših časih. Radi so postavljali cerkve in kapele Bogu v čast in svetnikom v počešče-

nje. V starem Trstu in v njegovi okolici je bilo za čuda veliko cerkvic. Pričajo nam o tem krajevna imena. Tam, kjer je kolodvor prekoalpske železnice, se pravi „pri sv. Andreju", dasi o tej cerkvi ni več sledu. Hrib, ki od tam raste gor proti sv. Justu, je imel nekoč cerkvico sv. Vida in se še imenuje Šentvidski vrh (Colle S. Vito). Če greste od mestnega magistrata (občinske palače) proti škofiji, morate skozi ulico S. Sebastiano. Kjer je ulica najožja, imate na desno roko veliko trgovino steklenih predmetov. Postojte za hip in poglejte pročelje te hiše: cerkveno pročelje! Bila je cerkev sv. Boštjana. Na glavnem trgu je stala svoje čase cerkev sv. Petra. V njej so se vsak večer zbirali ribiči in mornarji k molitvi rožnega venca. Tam, kjer stoji na Korzu moderni nebotičnik, je bila na mestnem obzidju cerkvica sv. Jakoba. Ko so kmetje zjutraj čakali, kdaj se bodo odprla mestna vrata, so bili lahko pri sveti maši, ki se je brala v tej cerkvici.

Za slovensko okoliško prebivalstvo pa so bile še važnejše kuracijske cerkve v okolici. Ena najstarejših je bila cerkev sv. Primoža v bližini Sv. Križa. Mestni statut iz l. 1350 jo omenja po latinsko z izrazom „Sancti Primosii". Latinsko bi bilo pravilno „Sancti Primi", toda zapisnikar je po slovenski obliki „Primož" naredil latinsko „Primosius". Križani vam še vedo pokazati, kje je ta cerkev stala. Ker so pa vneti ribiči, so novejšo cerkev v sedanji vasi posvetili sv. Petru, ki je lovil prej ribe in pozneje duše.

Ime Barkovlje se najbolj verjetno razlaga iz besede Bartolomej (Jernej), ki je patron tamošnje cerkve. Prvotno se je reklo vasi Barkovljane. V novejši dobi se je to okrajšalo v Barkovlje. Pridevniška oblika je še stara „barkovljanski". Tam je morala biti torej že v sivi davnini cerkev sv. Jerneja.

Tudi pri Sv. Ivanu so imeli cerkvico že v sivi davnini. Zgodovinar Ireneo della Croce meni, da je ta kraj bil nekoč „Šempolaj", radi cerkve, posvečene mučencu Pelagiju. Če je to mnenje pravilno, so imeli na Verdeli cerkev že zgodaj. Novejši spomini vedo samo za „Sv. Ivan".

Pogled na Trst

Podobno je morala biti tudi v Škedni že zelo zgodaj postavljena cerkev na čast sv. Lovrencu. Med najstarejše spada tudi cerkev sv. Urha v Dolini.

Božja beseda se je po teh okoliških cerkvah oznanjevala v slovenskem jeziku in ljudje so se naučili slovenskih molitev. Tedanje pozne latinščine, ki se je govorila v Trstu, so se le slabo privadili v zrelih letih, ko so imeli opravka z meščani. Iz srednjeveških zapiskov doznavamo tudi imena slovenskih duhovnikov in celo kanonikov stolne cerkve. Tudi v notranjosti mestnega obzidja se je slovenska beseda slišala vsevprek, četudi je prevladovala latinščina, ki se je v tisti dobi razvijala v moderno italijanščino. Slovenci, ki so se stalno naselili v mestu, so se polagoma čisto prilagodili novolatinski govorici.

Novi vek in novo mesto

Srednjeveške razmere so se v Trstu ohranile tja do časov cesarja Karla VI. (18. stol.). Nauki tedanjih „fiziokratov" in razvoj kapitalističnega gospodarstva so potegnili mirno tržaško mestece v silni vrtinec gospodarskega razmaha. Cesar je proglasil Trst za prosto luko in privabil vanj trgovcev in podjetnikov od vseh vetrov. Naselilo se je v tej dobi veliko Armencev, Srbov, Grkov in Judov. Zunaj starega mestnega zidu je začelo rasti novo mesto, ki se je posebno razmahnilo pod Karlovo hčerjo Marijo Terezijo. Po njej se je tudi imenovalo Theresienstadt, Città Teresiana. Širilo se je na prostoru med sedanjim korzom in glavnim kolodvorom. Med novim in starim mestom je bila precejšnja razlika v miselnosti. Stari meščani so prezirno gledali na to mešanico priseljencev, ki so se gnali samo za denarjem in ga znali tudi razuzdano zapravljati. Novodošleci pa so se posmehovali staromodnim šegam mestnih očetov. V Napoleonovi dobi (1800) je bila ta razlika že precej zabrisana in je v nadaljnjem razvoju docela prenehala.

Tudi slovensko prebivalstvo bližnje in daljne okolice je bilo potegnjeno v ta vrtinec. V moralnem pogledu je bila tu brez dvoma precejšnja škoda. V verskem pogledu se škoda ni kdovekaj poznala, kajti tedanji rod je še vedno trdno držal verska izročila.

V cerkvenem oziru je za to dobo najvažnejši dogodek ustanovitev nove župnije za Terezijansko mesto, župnije sv. Antona Padovanskega (1774), ki je sčasoma postala glavna cerkev vsega Trsta. V okolici je takrat že obstajala samostojna župnija na Opčinah (od 1622). Slovence iz bližnje okolice, z Grete, Rojana, Škorklje, Kolonje, Kjadina in Rocola je pritegnila nova župnija sv. Antona nase. Zato je spočetka nova cerkev kazala bolj slovenski kot italijanski značaj. Duhovščina te župnije je vsevprek obvladala slovenščino, ki jo je morala neprestano uporabljati pri spovedi, pridigi, krščanskem nauku in previdevanju bolnikov.

Novi vek je z naselitvijo jezuitov tudi v starem mestu prinesel važno spremembo na verskem področju. Ti so prišli v Trst l. 1619 in začeli graditi veličastno cerkev Marijinega oznanjenja prav tik Sv. Evfemije in Tekle. Ker je bilo verno ljudstvo v krščanskem nauku le površno poučeno, so se jezuiti lotili sistematične razlage verstva pri popoldanski božji službi. Vsako nedeljo popoldne so imeli nauk posebej za Italijane in posebej za Slovence. Tudi Nemcev niso zanemarjali, kajti v tisti dobi se jih je mnogo naselilo v Trstu. Jezuitski cerkvi so Slovenci rekali „Pri zovitarjih" še do najnovejše dobe, Italijani pa ji pravijo S. Maria Maggiore, kar se po naše reče „Marija Velika". Ta cerkev tudi hrani prvo krstno knjigo, ki jo more Trst pokazati. Naj na tem mestu omenimo še, da imajo Opčine tudi že 300 let staro krstno knjigo.

V istem času kot jezuitska cerkev je bila v neposredni bližini pozidana lepa cerkev Rožnega venca. Posvečena je bila l. 1651. Ob posvetitvi je bila pridiga v italijanskem, nemškem in slovenskem jeziku. Verski gorečnosti tedanjega ljudstva je ustrezala tudi širokogrudnost duhovščine, ki ni delala razlike med jeziki. Saj so bile še ves novi

vek ob nedeljah slovenske pridige v stolnici sv. Justa samega. Številni verniki iz mesta in okolice so radi prihajali k Sv. Justu, ki je bil žarišče in središče vse škofije. V starem mestu je tiste čase imela sedež tudi vplivna bratovščina „Morske Marije" (Madonna del mare), v katero so se okoličani radi vpisovali in je sredi 18. stoletja izdala tudi tiskane sprejemnice v slovenščini. Imela je svojo cerkvico.

Reforme cesarja Jožefa II.

Velike spremembe so nastale v cerkvenih stvareh pod cesarjem Jožefom II., sinom Marije Terezije, ki je zavladal l. 1780. Kot otrok svoje dobe je bil do ušes zakopan v nove ideje, ki jih navadno označujemo z besedo „razsvetljenost". Lotil se je s pretirano vnemo vsakovrstnih reform. Marsikaj je bilo v njegovih načrtih dobrega, toda zameril se je na vse strani, ker je delal brezobzirno in nasilno. Na cerkvenem področju je bil ta cesar mnenja, da je preveč samostanov in cerkva, češ to je sama potrata časa in blaga. Odpravil je razne samostane in pobral njihovo premoženje v tako imenovani „verski sklad". Zaprl je razne manj potrebne cerkve ali jih obrnil v druge namene. Iz verskega sklada pa je ponekod tudi ustanavljal nove župnije. Tako je bilo v njegovem ravnanju nekaj dobrega in nekaj slabega. Jezuitski red je bil v tisti dobi sploh zatrt po vsem svetu razen v Rusiji. V Trstu je „zovitarska cerkev" (1774) postala svetna župnija, zavod, ki se cerkve drži, pa je postal jetnišnica. Cerkvico sv. Evfemije in Tekle pa je cesar prodal krivoverskim vladencem, ki smo jih omenili že spredaj. V Grljanu je bil star samostan, ki ga je cesar zatrl. Ustanovil pa je zato župnije v Barkovljah in na Katinari (1785), kjer je dal pozidati cerkve in župnišča. Marmorni veliki oltar v cerkvi sv. Trojice na Katinari je bil prenesen iz Grljana. Kako je bila nova župnija potrebna, vidimo iz dejstva, da so poprej Lonjerci spadali pod župnijo Gročano in so nosili tja gor pokopavat mrliče kaki dve uri daleč. Iz Rocola pa so ljudje dotlej hodili na faro k sv. Antonu. Tudi Rovtarji so imeli zelo daleč v Škedno. Te tri soseske so torej z novo župnijo dobile lepe ugodnosti.

Stolnica sv. Justa v Trstu

Škofje so bili v Trstu v starejši dobi ponajveč italijanskega porekla. Tu in tam pa je bil tudi kateri slovanskega kot n. pr. Škrlič (Scarlichius). Meje škofije so se v stoletjih zelo menjavale. Saj je na pr. Prosek, ki leži v tržaški občini, nekoč spadal h goriški škofiji. Vreme in vsa Pivka so v starejši dobi spadale pod Trst, kasneje pa (1829), so pripadle Ljubljani. Cesar Jožef je odpravil pičansko škofijo v Istri in jo pridružil Trstu. Ko je v Napoleonovi dobi propadla staroslavna beneška republika, je Avstrija dobila beneško Istro in koprska škofija se je združila s tržaško. Tako je na ozemlju velike škofije, ki je segalo do vrat Reke in globoko dol v Istro, docela prevladovalo slovansko prebivalstvo. Od tistega časa so bili tudi škofje skoro izključno slovanskega porekla. Že pisatelj Jurij Japelj, znan iz slovenske literarne zgodovine, je bil imenovan za tržaškega škofa, ni pa službe nastopil, ker je prej umrl. Potem je bil imenovan drug slovenski pisatelj Matevž Ravnikar Poženčan, ki je škofoval od 1831 do leta 1845.

Devetnajsto stoletje

Ko se je polegla francoska revoiucija in so se končale napoleonske vojske z dunajskim mirom (1815), se je Trst začel urno razvijati v veliko moderno mesto in pristanišče. Mesto je rastlo kot kvas in požiralo vase vso bližnjo okolico. Raztegnilo se je posebno v smeri proti Sv. Ivanu in proti Rocolu ter na Čarboli (Sv. Jakob, Sv. Vid). Novi naseljenci so prihajali od vseh strani iskat dela in zaslužka: Istrani, Kranjci, Štajerci, Furlani, Italijani z juga in še mnogo drugih. Da bi bilo zanje poskrbljeno tudi v verskem oziru, so se v 19. stoletju pozidale nove cerkve in ustanovile nove župnije. Nove cerkve so bile zidane pri Sv. Jakobu (1854), pri Sv. Ivanu (1858), v Škedni (1831), v Rojanu (1862). Pri teh cerkvah so bile tudi ustanovljene župnije. Tudi Sv. Križ je postal župnija l. 1847, osem let za njim pa Prosek. V mestu je bila pozidana v tistih letih velika bolnišnica, kjer je bila ustanovljena tudi samostojna župnija sv. Jožefa (1841).

Versko življenje je bilo v tej dobi dokaj cvetoče in zadovoljivo. Ljudje so še živeli iz vere, hodili v cerkev in spoštovali duhovnike. Doma za ognjiščem (Barkovljani bi rekli v „kuri") so zvečer molili rožni venec in peli ali recitirali stare pobožne pesmi. V adventu so hodili že ob petih zjutraj k zornicam s svetilkami v rokah. Rojanska cerkev, ki je zelo velika, je bila za zornice vsako jutro polna. Na Katinari so posebno cenili adventne sv. maše in dajali zanje župniku poseben prispevek. V poletni dobi so se ob nedeljah možje radi ustavili pod lipo pred cerkvijo in pokramljali med seboj z gospodom župnikom o tem in onem. Nekaj veličastnega je bila za ves Trst procesija na praznik presv. Rešnjega Telesa. K Sv. Justu so prišla tedaj zastopstva vseh duhovnij, ki so kdaj spadale pod njegov mogočni zvon: s Proseka in Sv. Križa, z Opčin, s Katinare in iz vse spodnje okolice so prišli križi in bandera in skupine vernikov. Molilo se je in pelo po latinsko, po italijansko in po slovensko in pri blagoslovih je topovski grom dajal poudarka slovesnemu razpoloženju. Tudi farne procesije so bile obilno obiskovane in zelo slovesne, navadno ob priliki domačega „opasila" (proščenja). Posebnost so bile v teh procesijah stare narodne noše. V tem so se odlikovali Ivančani in Škedenci. Pa tudi drugi niso zaostajali. V postnem času so ljudje prihajali k spovedi in velikonočnemu obhajilu, da so imeli duhovniki dosti opravka. Zlasti na oljčnico (cvetno nedeljo) je bila okoli spovednic gneča, da nikoli takega. Kristusovo trpljenje so po okoliških cerkvah peli po slovensko, tako da je res vsa cerkev sledila in umevala. V začetku 19. stoletja so v ta namen izdali Matejev pasijon v posebni knjigi. In narod je v tisti dobi res bil „narod". Krstne knjige spričujejo, da se ljudje niso bali življenja; saj poleg truda in bridkosti nudi tudi razvedrila in veselja, dokler se zavedamo, da čuva nad nami božje oko.

V našem času

Medtem je civilizacija po svetu napredovala s pospešeno hitrostjo, Trst se je širil in večal. Tudi na cerkvenem polju so nastale nove potrebe. V župniji sv. Antona je število prebivalstva narastlo na 70 tisoč. Misliti je bilo treba na nove cerkve in župnije. L. 1890 so jeli zidati v spodnjem Rocolu cerkev sv. Vincenca Pavelskega. L. 1908 se je tu osnovala nova župnija. Zaradi pomanjkanja svetne duhovščine so se po mestu naseljevali razni redovniki, ki so pomagali v dušnem pastirstvu. Tako je nastala v najnovejši dobi župnija očetov frančiškanov na Rossettijevi cesti, župnija španskih „klaretincev" v ulici sv. Anastazija blizu glavnega kolodvora, salezijanska župnija v magdalenskem okraju na Čarboli. Na meji med župnijama sv. Ivana in sv. Antona (julijska cesta) bo v doglednem času stopila v življenje nova župnija pri mogočni cerkvi, ki so jo v čast sv. Frančišku Asiškemu postavili konventualci (črno oblečeni frančiškani). V starem mestu je bila l. 1948 osnovana nova župnija pri že omenjeni cerkvi sv. rožnega venca, ki jo upravljajo frančiškani. Nova župnija se bo tudi ustanovila pri današnji jezuitski cerkvi Srca Jezusovega blizu Javnega vrta. Brez župnijskih pravic ostanejo karmeličani na Greti in služabniki Marije Žalostne (serviti) pri Sv. Ani, ki so pred letom dni postavili novo cerkvico v bližini stadija.

Moderna doba je žal močno omajala versko čustvovanje in udejstvovanje širokih ljudskih slojev. Seme brezboštva iz 18. stoletja se je povsod razbohotilo. Liberalizem 19. stoletja je dosledno pobijal ugled in oblast katoliške cerkve in zanesel verski dvom zlasti med srednji stan. Njegovo delo je z večjo silo in gorečnostjo povzel socializem Marxovega kova, ki je zlasti delavcem pridigal nebesa na zemlji. Oba ta dva bratca sta versko življenje na Tržaškem potisnila navzdol. Moralna lahkoživost, ki se v velikih mestih, zlasti pa v obmorskih pristaniščih bolj drzno šopiri ko drugod, je bila dobra zaveznica znanilcev brezboštva. Itali-

Grad Miramar

jansko izobraženstvo je bilo v dobi pred prvo svetovno vojno cerkvi izraziło nasprotno. Ti krogi so narodne vrednote stavili visoko nad verske. Slovensko izobraženstvo je bilo v precejnejši meri pod vplivom te miselnosti, vendar ni bilo Cerkvi v enaki meri nasprotno, pač pa je včasih padalo v zmoto, da je hotelo verske manifestacije in vrednote podrejati narodnim ciljem. Socializem pa je kar odločno pobijal vsako verstvo in ljudi brez hlimbe odvračal od Cerkve.

Vendar je tudi v tej zadnji dobi Cerkev storila, kar je bilo mogoče, da bi vernike obvarovala duhovne propasti. Živahno katoliško gibanje, ki se je začelo v Sloveniji koncem prejšnjega stoletja, je dalo tudi tržaškim Slovencem nove pobude. Katoliški časopisi, kot: Svetilnik, Zarja, Resnica, so cerkvi vdane Slovence osrčevali. Dobre knjige, ki jih je izdajala Mohorjeva družba v Celovcu, so se tudi po Tržaškem udomačile in razširile. Ustanavljala so se katoliška izobraževalna društva in Marijine družbe, od katerih so se nekatere ohranile prav do naših dni. Med temi je najodličnejša družba Marije Milostne, ki se pripravlja na svojo petdesetletnico. Ta družba je storila za dušni blagor slovenskih deklet in za pošteno ime slovenskega naroda nešteto dobrega.

Cerkev je vedno mlada

Prva svetovna vojna je uničila mnogo duhovnih dobrin. Pokazala se je že takrat volja temnih sil, da bi napravila konec krščanstvu. Vsa povojna doba je bila priprava na izbruh splošne protikrščanske revolucije na Zapadu. Še vse huje so te razdorne težnje izbruhnile v drugi svetovni vojni. Boj proti Kristusu in cerkvi je zajel široke ljudske množice, omamljene od slepilnih gesel svobode in enakosti v pozemeljskem raju. Ta boj se je ponekod razbesnel v požig in pomor in človeška modrost je sodila, da bo vere konec. Pa kaj je človek proti Bogu? Prav to, kar naj bi izbrisalo Kristusovo ime s površja zemlje, je pripomoglo, da se ljudje spet z večjim zaupanjem obračajo do Njega, ki v katoliški Cerkvi skrivnostno živi, da kaže vsem, ki so dobre volje, pravo pot do visokih vzorov, h katerim nepokvarjeno človeško srce hrepeni z najglobljimi čustvi. Zato lahko trdimo, da se zdaj sredi dvajsetega stoletja iz globin razočaranja in obupa začenja nov vzpon verskega čustvovanja in življenja, ki obeta v prihodnosti prelepe sadove na večjo slavo božjo in v blagor človeštva.

Vinko Beličič:

En kraj je

En kraj je, kjer pozabiš ječo časa:
Repentabor, naročje Krasa.

Beli kamni, zelèn grmičja,
grenko sveži duh bodičja
in slavčki, slavčki, slavčki.

Poletni oblaki visijo nad doli,
v daljni bliščobi gori Tomaj —
ko se sesuje zadnji malik,
vrnem se v tisti sijaj.

Stara gora

O sladki veter,
pijan od jesenov, akacij, šipka,
zelene trave se te veselijo,
in ko raznašaš regratovo seme,
sprejemajo ga ko najtišja zibka.

O sladki veter,
na tvojih krilih žgolijo ptiči vseh pobočij,
zvonovi spod Matajurja pošiljajo glas
— povrnem se v krhko ječo časa
s šmarnicami teh jas.

Velikonočni kres

(Črtica iz Prlekije)

I.

Obstal je na vratéh, izpustil ročaje samokolnice, pal na mlado travo, si z rokavom srajce obrisal potne srage na obrazu in vzdihnil: »Žmetno je.«

Pa ga je še tisti trenutek postalo sram trudnosti. »Veliki petek je. Za velikonočni kres gre, za vuzmenko,« mu je šinilo skozi možgane v srce. »In meni je Zemljičev Vanček ime.« Pognal se je kvišku, zgrabil vozilo in potiskal z vso svojo otroško močjo. Kolo stare, razklopotane samokolnice je žalostno cvililo.

Zavil je z vrati na že jeseni sprašeno njivo. Ustavil se je pred velikim kupom trešča, šibja, slame in vsakovrstnih nagrabkov. Bil je ponosen na to svoje veliko delo. Čisto sam je zvozil vse semkaj. Mamika so grabljali doma okoli voglov, v drvarnici, po sadovnjaku, po travnikih, on je pa vozil. Že ves veliki teden. Samo jutri bo pomogel starejši brat Tunek, Jožek in Gustek pa sosedov Martinek in morda še kdo. Povlekli bodo nekaj akacije iz klanca. Saj je že posekana. Potem bo Tunek zapregel Čilo in bodo pripeljali voz borovih vej in oklešč̌kov. Nametali bodo vse vrh akacije in kres se bo dvigal kakor gora visoko, visoko v nebo. Ko ga bodo zvečer prižgali in bo plamen zaplapolal, takrat bo Vanček, Zemljičev najmlajši, zahuškal, da bo vrisk zadonel v tretji breg. Takrat, a danes ne.

Fantič se je ozrl naokoli. Kakor da je ves svet zamrl, otrpel, onemel, se povrnil v bridkost, tako se mu je zdelo. Sonce se ni prikazalo, že vse od jutra ne. Sivi, pepelnati oblaki so preprezali nebo in tiščali k tlom, kakor da hočejo vse življenje zadušiti. Velika tišina je bila razlita čez vso Brebrovniško grabo, čez vse vrhé. Še pes ali ptič se ni oglasil nikjer, le tu in tam je kakor v strahu zakokodakala kokoš. Vanček je vedel, da mora vsak Veliki petek biti tako, saj je na Veliki petek umiral Bog.

Tudi zvonovi v zvoniku so onemeli: pri Miklavžu, v Svetinjah, v Ormožu, na Humu. Ko bo šel popoldne k božjemu grobu, bo v cerkvi vse tako tiho, žalostno. Jezus bo v grobu, tam pri zadnjih vratih cerkve. Vojaki bodo stražili, sveče bodo gorele, rože dišale, ljudje bodo klečali, molili. Vse bo tako, kakor je bilo pri sosedovih, ko so jim mamika umrli. Samo jokali ne bodo.

Zemljičev Vanček, desetleten deček velikih črnih oči in rdečih usten, se je večkrat izgubil v take samotne misli, dolge kot sanje. Rekli so mu zato, da je drugačen kot drugi otroci, da je samotar. Zares je bil rad sam. Zares je rad sanjal: na zelenih vratéh, na njivi, v šumi, na travniku ob potoku, v sadovnjaku, v goricah, povsod, kjer se je raztezala prijazna, tiha, samotna Zemljičeva kmetija.

»Vanček, Vanček!« Tihi, komaj slišni klic je stresel fantiča iz razmišljanja.

»Mamika me kličejo,« je spoznal. Prehitel je naglo samokolnico, iztresel in pohitel s praznim vozilom proti domačiji.

»Kam si se pa spet zamislil? Vidiš, koliko sem ti pripravila,« ga je sprejela mati in mu pokazala celo vrsto kupčkov, ki jih je nagrabila po sadovnjaku. »Moraš pohiteti. Poldne bo skoro. Popoldne boš šel k božjemu grobu.«

»Ah, mamika, mislil sem na Veliki petek. Tako žalostno je vse: ljudje, živali, zemlja, sonce, vse.«

»Mora biti vse žalostno, Vanček. Ko je pa umrl Gospodar ljudi, živali, zemlje, sonca, vsega sveta. Danes mora vse žalovati.«

»To je tako, kakor če bi nam oča umrli, kajne?«

»Tako, tako. Saj so nam najbrže res umrli...«

Pet let bo preteklo, kar so se ločili. Potem se nismo videli več. Tudi pisma nismo dobili nobenega. Ganilo je Zemljičevo mater, ki je vsa ta leta po vojni toliko mislila na moža. Zajokala je.

Tudi fantiču je bilo težko. Obrnil se je in hitro nakladal.

»Mamika, kaj boste jokali,« je iznenada počasi, resno, z globokim glasom spregovoril sinko in pogledal materi v obraz.

»Morda pa bi oča le znali priti nazaj. Bog že ve, kako in kaj. Saj je tudi Kristus umrl, pa je zopet oživel, ali ne, mamika?«

Kakor odrasel mož je Vanček prijel za držaje samokolnice in odpeljal. Z začudenjem je žena zrla za njim. Ali je bil res to njen otrok... Nekaj silnega, svetlega, božjega ji je polnilo dušo, ko je grabljala dalje.

Zopet in zopet se je ozirala gor na vrati', na njivo.

»Ta moj čeh, ta moj Vanček!« je šepetala.

II.

Skrivnostno vesela zarja je z zadnjimi smehljaji mehko božala pobeljene hiše, razcvetelo drevje krog njih, brsteče šume, ozelenele grabe, v pomlad prebujajoče se bregé. Natiho, skrivoma se je priplazil mrak. Prve zvezde so vzcvetale nad Prlekijo.

Zemljičevi so se pravkar vrnili od vstajenja v Ormožu. Povečerjali so v naglici in odmolili.

»Sosedovi so že prižgali svoje bakle; glejte, kako gori,« je nekdo pokazal skozi okno. Velik blesteč križ je žarel na nasprotnem hribu.

»Tudi Petračev kres že gori,« je opazil drugi.

»Pojdimo, pojdimo, da ne bomo zadnji,« je bil Vanček nestrpen.

»Pa pridite za nami,« je dejal Tunek ženskam, ki so pomivale in pospravljale posodo. »Mi bomo šli pomalem.« Vzel je šibice, odprl vrata v priklet in stopil na dvorišče. Za njim so bili vsi moški: Vanček prvi, Jožek in Gustek, zadnji stari hlapec Jakob.

»Slamo bom jaz vzel«, se je ponudil Vanček in že skočil na skedenj — nič ga ni bilo strah teme — ter privlekel šop slame z njega.

Molče so korakali po vratéh; čez njivo. Vanček je stekel naprej, hlapec Jakob je ostal daleč zadaj.

Na treh straneh hkrati so prižgali. Zaprasketalo je, se zabliskalo, plamen se je zvijal, se poganjal navzgor, prodrl do vrha, se združil v eno, zaplapolal zmagoslavno v vsej mogočnosti.

»Ju-hu, ju-hu-hu...« je zavriskal Vanček.

Prihajala so že dekleta z mamiko. Vse polje do doma je bilo razsvetljeno kot ob belem dnevu.

Od daleč so vsi obstopili gorečo grmado in strmeli: ganotje prime človeka takole na Veliko soboto zvečer pri velikonočnem kresu. Vesela sproščenost se ga polašča vse bolj.

Saj je lepo že poprej. Zvonovi so se razvezali, zapovrstjo: pri Miklavžu, v Svetinjah, v Ormožu, na Humu. Popoldne zvoni celo tukaj v Marijini kapeli v Brebrovniški grabi. To je znamenje, da prihajajo gospod župnik žegnavat. Vse poti so polne svetlih oblek, sijočih obrazov gospodinj in deklet. Na vzravnanih glavah se pozibavajo pisane košare, navrhane, z belimi prti pokrite. Iz njih diši tako lepo... Na bregu pokajo fantje z možnarji, da ženske vztrepetavajo. Otroci pokajo s škatlami na karbid že vse popoldne.

Saj je lepo pri vstajenju zvečer v Ormožu, zjutraj pri Miklavžu. Gospod župnik z monštranco pod nebom, vstali Zveličar v rokah cerkvenega ključarja, zastave plapolajo, strežniki zvončkljajo, pevci pojo veselo, veselo, godba igra, srce vsakomur poskakuje in vriska natiho.

Lepo je, ko zjutraj po rani maši vsi slovesno za belo pogrnjeno mizo sedejo in se z mize tako vabljivo smeje žegen, ki so ga mamika narezali in razpostavili: meso, klobase, jajca, hren, bel kruh, vsega, kolikor ti srce poželi.

Ali kres je vse kaj drugega: to ti lahko pove le ogenj, ki v nebo plapola; to ti pove vonj, ki valovi po vsej grabi; pove ti pesem in vrisk in smeh v svetlo polnoč.

Zemljičevi bi tega z besedami ne mogli povedati; čutili pa so vsi.

Obrnili so oči od domače vuzmenke naokoli: sosedov križ je bil še zmeraj ves blesteč; Petračev kres je pojemal; na gornjem koncu Pavlovskega vrha je gorela cela vrsta bakel: tri, šest, deset jih je bilo razločiti; visoko na Rojsu je med goricami sij kresa segal do neba, žareče iskre so med zvezdami plesale; na Humu so se svetile bakle, moralo jih je biti nad dvajset.

Od tu in tam je bilo slišati pesem, hušnanje, pokanje...

Zapeli so tudi Zemljičevi. Dvajsetletna Trezika je začela, poprijeli so vsi. Ves breg je pel z njimi.

Pa jih je streslo pri srcu. Vse. Nekdo vendar manjka. Nikoli več ga najbrže ne bo nazaj. Obmolknili so. Mati je bila zaihtela.

Tisti trenutek je Vanček, ki je z obrazom gledal proti domu, kriknil:

»Oča, oča . . .«

Vztrepetali so vsi. Od doma proti njim je prihajal nekdo s počasnim korakom.

»On je, tako je hodil, poznam ga,« je drgetaje spregovorila Zemljička. »Prikazen, o Bog,« je zašepetala.

»Marija, pomagaj!« so zakričala dekleta.

»Oča, oča, da ste prišli! Saj sem vedel, da pridete,« je veselo žlobudral Vanček in tekel prihajajočemu naproti. Vrgel se mu je v objem.

Vsi so pričakovali s široko odprtimi očmi, kaj se bo zgodilo.

Z otrokom v naročju je prišel mož do ognja.

»Kaj me res ne poznate? Anika! Deca!«

»Tunek! Oča, oča . . .«

In so se objemali vsi hkrati. Jokali so.

»Pa kje si hodil tako dolgo, je vpraševala žena z drhtečim, komaj razumljivim glasom.

»Pa nič se niste oglasili,« je očitala Trezika.

»Res, niti enega pisma nismo dobili,« je pojasneval Jožek.

Vsi so tiščali vanj.

»Pustite me, da se oddahnem. Dolga je povest. Ne bom je povedal v enem dnevu. Bog bodi zahvaljen za vse. Brez njegovega posebnega varstva bi danes ne bil tukaj med vami. Tako sem želel biti za praznike doma! Prav pri vuzmenki. Omagoval sem, a me je le vlekel kres naprej.«

»Oča, toliko smo molili za vas,« se je hitro oglasil Vanček, ki je še zmerom slonel ob očetu. »Gotovo vas je Bog tudi zaradi naših molitev rešil.«

»Gotovo, gotovo, Vanček. Tvoje so mu bile posebno všeč, če si le kaj priden.«

»Včasih.«

»Pa kako si me tako hitro spoznal? Tako majhen si še bil, ko sem šel z doma.«

»Rad vas imam, oča. Dosti sem mislil na vas. In zdelo se mi je, da morate priti nocoj, ko je tako lepo tu pri vuzmenki.«

»Da, lepo. Le da nam ne ugasne.«

Podregal je v ogenj in fantje tudi. Plamen se je dvignil visoko v nebo. Zdelo se je vsem, da vse lepše, vse veseleje kakor poprej.

»Čul sem prej, kako ste popevali. Pa dajmo še eno, a veselo.«

Zapeli so. In Zemljič, mož petdesetih let, nekoliko suhoten in oslabel, ki mu je poleg trpljenja še vedno poštenost sijala z obraza, je tudi zahuškal. Vanček pa trikrat za njim, da so se morali vsi smejati njegovemu cviljenju.

»Pa čindaro ste še kaj zaplesali?« je vprašal gospodar.

»Nič, dajmo, dajmo,« so vsi zavpili.

Spoprijeli so se za roke in se poganjali po razorih, se zvijali kot kača okoli vuzmenke, da je rep, ki je bil Vanček, kar švigal sem in tja. To je bilo kričanja, smeha, sopljenja! Zemljič je pozabil na svojo trudnost, lakoto, na vse. Veliko veselje ga je prevzelo: »Doma je, med svojimi, pri ženi, med deco, na svoji zemlji, na domu, ju — he . . .«

Po hribih naokoli so ugašale vuzmenke, bakle so bledele. Zemljičeva vuzmenka pa je gorela in sijala vedno bolj. Vsaj Zemljičevim se je zdelo tako.

KOSCI V ZABVATAH

POVEST IN SPOMINI

Na Koroškem nekje je kraj, ki se imenuje v Zabvatah. Ime ni le slučajno, marveč, kakor vse, kar je starega, značilno. Po tem kraju se razpostira širno »bvato«. Tako se na Koroškem zove močvirnasti travnik. Ob tem »bvatu« je stara kmečka naselbina, ki se imenuje »pri Bvatniku«. Posestvo ni preveliko. Ni čuda, ker naši Slovenci nikjer niso veleposestniki. Pa je bilo le toliko posestva, da Bvatnik ni mogel shajati brez žanjic in ob košnji ne brez koscev, na Koroškem pravimo »samsekov«. Žanjice je Bvatnik najel v Celovcu. Lintver je vabil k sebi razne ljudi, tudi čez mejo sem. Dekleta in ženske na Kranjskem so vedele, da se na Koroškem lahko nekaj zasluži. Prihaja-

le so trumoma v Celovec, usedle se poleg zelo miroljubnega zmaja, ki niti z repom ni pomignil, ko je čutil Slovenke ob stopnicah. Tokrat ko se je odigravala naša povest, še Bvatnik ni potreboval žanjic, ker žito še ni bilo zrelo, marveč le »samsekov.« Tistih pri lintveru ni bilo. Bvatnik pa jih je znal dobiti drugače.

Evangelij uči, da se volu, ki mlati, ne sme zavezavati gobca. Fantu pa še manj, če hočeš, da ti bo pošteno zgrabil za koso. Vabil je fante iz soseščine, ki jim je obetal vsako leto dobrega mošta in dišeče svinjine. Bolj ko mošt so fante vabile štiri Bvatnikove hčerke, brihtne in poštene, ki so prihajale sušit v belih predpasnikih in rokavih. Ker je bilo četvero deklet, tudi fantov ni smelo biti več ko štirje junaki. Prišli so navsezgodaj, ob treh zjutraj, ko je trava še vsa rosna in kosa reže kakor britev.

Predno je še zvonilo poldne, je bil travnik pokošen. Domača dekleta so prinesla malico in so se z grabljami lotila proženja.

Ko fantje kramljajo pri moštu in špehu, prileze sosed. Prilizuje in približuje se fantom. »Pobi, veste kaj? Tudi jaz bi vam dal mošta, kolikor ga želite, in klobas, kolikor jih pojeste, ko bi prišli še moj travnik seč.« Fantje so vedeli, da je sosed Bvatnikovim boter in da se je treba na tisto ozirati. Pogajali so se in pogodili. Sosed Kočnar bo dal mošta in klobas, fantje pa se še ta večer lotijo njegovega travnika in do jutra bo delo gotovo. Ko je Kočnar hodil domov, se mu je porodila skrb. Štirje samseki? Koliko pa bo treba mošta? Štirje zdravi fantje, koliko bodo pojedli klobas? Zdelo se mu je, da je bilo nespametno, kar je napravil. Pogodil se je kar tako na slepo, ne da bi določil, koliko litrov mošta bo treba in koliko klobas vsem skup. Kočnar stopi v klet in trka na sod, da vidi, koliko je v njem še mošta, in potem stopi v hram in gleda ter gleda rajžlje, na katerih so bile nanizane mastne klobase, ena za drugo, natančno seštete. Klobase so se mu začele smiliti. Tako po nepotrebnem se bo prvi, sicer že načeti rajželj kar izpraznil. Glava se je siromaku povesila: štirje fantje, pa mošta, kolikor ga hočejo in klobas, kolikor jih požrejo!

Fantje so opoldne — pri Bvatniku pod košato hruško — počivali in se hladili, ko se sosed Kočnar pojavi za plotom. Ves žalosten je bil in glava mu je visela v tla. »Pobi, veste kaj. Pogodbo bomo nekoliko spremenili, bo bolje za nas in za vas. Vi boste vedeli, koliko morate dobiti, in naša bo vedela, koliko je treba pripraviti. Mošt je pristen in močan, recimo da ga vsak dobi dva poliča. Klobase so velike in mastne in rad privolim, da vsak izmed vas dobi do jutra dve klobasi.« Fantom se je nova določba takoj zdela nekoliko sumljiva in trdili so, da košnja ne pojde tako izpod rok, če bi kdo izmed njih le moral trpeti žejo.

Francetu se je pri košnji nalomilo kosišče in je stopil zvečer h Kočnarju, da si izposodi drugo kosišče. Kočnarja najde pri studencu, kjer opira velik glinast vrč.

»Oče, posodite mi kosišče, da bom mogel delati, moje se mi je zjutraj skvarilo.«

Kočnar stopi k hlevu, kjer so visele kose in poišče še precej novo kosišče. »Tako, to že pojde.« Ko stari pride k fantu, mu ta pravi: »Oče, zdaj pa kar natočite kaj v vrč, ponesem ga s seboj, da se po večerji lotimo vašega travnika«. France se vrne k Bvatniku s kosiščem in vrčem, polnim zlatega mošta. Matilda prinese fantom na mizo štiri kozarce in nalije: »Bog živi botra Kočnarja!« Jaka zgrabi čašo in pokuša mošt: »Ta mošt pa ni kaj prida, smrdi po starem plesnivem sodu.« Po čaši seže tudi France in pije, pije: »Kaj, vraga, temu moštu je nekdo prilil precej vode!« Poskušali so po vrsti, in ko je končno še Tilda potrdila: »Seveda je v tem moštu nekoliko preveč vode«, so bili fantje ogorčeni. »Nema ruma, nema šturma,« so zatrjevali Hrvati v bitkah pri Doberdobu. »Ni mošta, ni košnje« so odločili fantje v Zabvatah. Odšli so v dolino proti domu.

Kočnar prileze zvečer gledat, kako delajo. Povprašuje pri dekletih, nobena ne ve nič drugega, kot da so po večerji odšli. Kam? Ali se vrnejo? Trdijo, da je bilo dogovorjeno, da gredo po večerji kosit. Kočnar se je tolažil in dekleta so mu pritrjevala: »So šli pač za par ur spat in se vrnejo.« Ob enajstih ponoči leze Kočnar zopet okoli svojega travnika, fantov pa ni bilo nikjer. »Seve«, si misli Kočnar, »so pač spa-

nja potrebni in bodo podnevi kosili.« Pride jutro, Kočnar je spet na travniku, pride deveta ura, kosca pa ni blizu nobenega. Kočnar je ves žalosten: »Takšna je pač sedanja mladina, besede ne držijo nobene.« V nedeljo po božji službi sreča Kočnar na trati pred farno cerkvijo očeta Francetovega. »Ti sosed, vzgajaj svoje fante tako, da bodo mož beseda.« Sosed pa je bil od fanta poučen o vsem in odvrne: »Ne zameri, Kočnar, fantje so se pogodili za tvoj mošt, ne pa za vodo.«

Bvatnik in Kočnar sta davno že v grobu. Fantje, ki so kosili, pa še žive. Morebiti nosi eden ali drugi gosposko obleko, pa se tudi v njej rad spominja mladih dni. Dekleta so odšle tudi po vsem svetu, kakor ptičice, ki v starem gnezdu nimajo prostora.

Družba svetega Mohorja

Najstarejša slovenska kulturna ustanova

Nemški cenzorji in oblastniki so leta 1845. preprečili, da bi Martin Slomšek osnoval Slovencem „Društvo za izdajanje dobrih slovenskih bukev". To vrzel je zamašil z „Drobtinicami", ki so bile več desetletij prava ljudska enciklopedija. Toda Slomšek se ni zadovoljil s tem. Stara misel, ustanoviti društvo, ki bi izdajalo knjige, je zaživela leta 1853., ko je Slomšek ustanovil „Društvo sv. Mohorja". Takrat je štela 785 udov. L. 1860 sta Janežič in Einspieler preosnovala Društvo v cerkveno bratovščino „Družba sv. Mohorja", ki se je odslej naglo in mogočno razvijala.

Leta 1872. je imela „Družba sv. Mohorja" 20.000 udov in lastno tiskarno.

Leta	1880	25.430	udov
„	1890	48.000	„
„	1900	80.000	„
„	1910	90.512	„

„Družba sv. Mohorja" je zajela ves slovenski narod in tudi izseljence. Njene knjige so romale v 13 škofij. V Afriki in Aziji je leta 1907 imela 206 udov, v Severni Ameriki pa 1694. Do danes je razposlala v svet okoli 30,000.000 knjig. Čeprav ima danes „Družba sv. Mohorja" zarade meja 3 sedeže (Celovec, Ljubljana, Gorica), je ostala zvesta Slomškovemu programu, ki je:

1. skrbeti, da se krščanski in pobožni duh obvarje in potrdi,

2. da se ljudem dobre in koristne knjige v roke dajo.

„Družba sv. Mohorja" je torej najstarejša slovenska kulturna ustanova, ki je orala ledino na vseh področjih.

Zbudila je ljubezen do slovenske knjige ter se tako ponaša z delom za narod in Boga.

Prešernov sošolec in prijatelj Slomšek je ostal s slovstvenim delom sredi ljudstva. Zanj je bila služba Bogu in narodu ista, kršitev dolžnosti do ljudstva in jezika mu ni bila nič manjši greh kakor kršitev božjih zapovedi. Slomšek je dvignil v ljudstvu speče duhovne sile. Pri tem prosvetnem delu se je naslanjal na dve trdni ustanovi: na Cerkev in šolo. Potrebo ljubezni do jezika in narodnosti je podkrepil še z božjo zapovedjo. Samo tako razumemo čudovito združenost verskih in narodnih načel, ki jih moremo primerjati samo Strossmajerjevi voditeljski in mecenski narodni družbi.

S te poti ni mogla Slomška odvrniti nobena oblast. Dunajska vlada ga ni marala. Večkrat je bil pod tajnim policijskim nadzorstvom. Nekemu visokemu uradniku z ministrstva je dejal: „Jaz se ne bojim vse evropske policije." — Kljub mnogim zaslugam, ki jih je imel kot edini izmed tedanjih avstrijskih škofov, ni prejel od cesarja nobenega odlikovanja.

„Ni ga popularnejšega imena med Slovenci; v najbolj skriti gorski vasi izgovarja Slomškovo ime vsak kmet kakor ime kakega svetnika." (Aškerc)

Dve novi maši med tržaškimi Slovenci

Novomašnik č. g. Rudolf Bogatec iz Sv. Križa pri Trstu z materjo in sestro

Letos smo doživeli tržaški Slovenci dva prelepa dogodka: Bog je poklical iz ljudstva dva glasnika svoje resnice, da ju med narod nazaj pošlje oznanjat pravo pot iz zmed tega časa. Ni

Skupina narodnih noš iz Sv. Križa pri Trstu Novomašni sprevod č. g. Rudolfa Bogatca

mnogo novih maš na Tržaškem, zato pa smo jih tem bolj veseli.

Prvi novomašnik g. Albin Grmek je iz Tomaja — kraškega raja. Niso mu peli tomajski zvonovi ob prvi daritvi niti niso bili njegovi starši pri njegovi novi maši. Zato pa je novomašnika spremila množica tržaških romarjev na Sv. Višarje, najvišjo slovensko božjo pot. Tamkaj je novomašnik opravil svojo novomašno daritev za ves slovenski trpeči narod. 11. julija 1948 so se planine lesketale v snegu, novomašnik pa je blagoslavljal našo lepo slovensko zemljo.

15. julija je g. Grmek na Opčinah ponovil svojo novo mašo in tam zdaj tudi kaplanuje.

Drugi novomašnik g. Rudi Bogatec pa je doma iz Sv. Križa pri Trstu,

Nova maša č. g. Germeka Albina na Opčinah

iz vasi slovenskih ribičev. G. novomašnik ima samo mater od svojih najožjih sorodnikov, ostale družinske člane je namreč med vojno zasula bomba; zato pa je novomašnika sprejela vsa soseska. V tej župniji že sto let ni bilo nove maše, zato pa je bilo to zares veličastna slovesnost. G. novomašnik deluje zdaj v Istri, v jugoslovanskem delu Svobodnega tržaškega ozemlja, kjer je pomanjkanje duhovnikov zares veliko.

Naj Bog blagoslovi delo mladih svojih duhovnikov med nami!

P. OŽBOLT RAVŠ

Rodil se je 8. oktobra 1780. na Golšovem, kjer so se njegovi starši kot mali kočarji preživljali s težkim delom. Nekaj let po Ožboltovem rojstvu so se preselili v Celovec in se nastanili v beljaškem predmestju pri p. d. Ajkslerju. Oče in mati sta bila pridna in skrbna in sta si že po dveh letih v Celovcu na Lerchenfeldu v beljaškem predmestju postavila lastno hišico. Oče je izdelaval skodle in je polagoma zboljšal položaj svoje družine.

Ožbolt je bil od vseh otrok najbolj nadarjen. Imel je veliko veselje do študija. Ljudsko šolo in gimnazijo je dokončal z odličnim uspehom. V letih 1801. do 1802. je napravil tudi filozofski tečaj, takratni licej, z odliko in je vstopil v celovško bogoslovje. Radi pomanjkanja prostora v bogoslovju je stanoval tudi kot bogoslovec doma pri svojih starših in odtod obiskoval predavanja. Poleg predpisanih predmetov se je že v liceju priučil italijanščine in skupno z Matijem Ahacljem tudi francoščine. Septembra leta 1804. je bil obenem z Francetom Lušinom iz Tinj, ki je pozneje postal goriški nadškof, posvečen v duhovnika. Svojo prvo sv. mašo je daroval na Malo Gospojnico v Marijini cerkvi v Žrelcu brez posebne slovesnosti. Še isti dan je odpotoval na svoje prvo službeno mesto k sv. Valburgi. Leto navrh je bil premešten kot kaplan v Št. Janž nad Mostičem, kjer je pastiroval štiri leta. Koncem leta 1809. pa se je odločil, da vstopi v jezuitski red, ki je takrat obstajal samo še v Rusiji.

Začetkom leta 1810. je odpotoval preko Dunaja, skozi takratno Galicijo in preko mesta Rügen v Dünaburg. Po noviciatu v Dünaburgu je deloval p. Ožbolt Ravš dve leti kot učitelj gramatikalnih razredov in osem let kot misijonar v Odesi in Kersonu. Tukaj se je priučil poleg ruščine in poljščine še novogrščine in angleščine.

Leta 1820. je pozval car Aleksander jezuite, naj izstopijo iz reda ali pa naj zapuste Rusijo. Ravš se je podal v takratno Galicijo, kjer je najprej tri leta deloval kot misijonar in dušni pastir v raznih krajih v Bukovini. Nato je bil tri leta vzgojitelj v plemiškem konviktu v Tarnopolu in končno istotam kot arhivar in ekspeditor na gimnaziji in liceju. Tukaj je celih deset let poučeval francoščino in zadnjih šest let še splošno zgodovino. Bil je tudi knjižničar pomembne jezuitske knjižnice. Radi nemirov v letu revolucije 1848. se je vrnil domov in dospel nazaj v Celovec.

P. Ravš je deloval v Rusiji in Galiciji pred letom narodnega prerojenja. Njegova mehka slovenska duša je vzljubila dobrega, a takrat po plemstvu hudo tlačenega ruskega človeka. Njegov životopisec, p. Jožef v. Brown poudarja, da je rad prinašal poleg dušnopastirske tudi telesno pomoč. Pridobil si je poleg obširnega bogoslovnega še pomembno zdravniško znanje. Kljub svoji vsestranski zaposlenosti si je pritrgal še toliko časa, da je spisal še grški slovar in splošno zgodovino. Obe knjigi sta ostali v rokopisu.

Po svojem povratku v Celovec je poučeval p. Ravš pri uršulinkah italijanščino in francoščino in uredil njih obširno knjižnico. K pedesetletnici mašništva ga je imenoval takratni knezoškof Adalbert Lidmansky duhovnim svetnikom. V svojih starih letih se je učil še češčine in hrvaščine. 11. oktobra 1855 je umrl v Celovcu po daljši bolezni. P. Ravš D. J. je bil eden naših velikih mož.

Libuški zvonovi

Bilo je meseca februarja leta 1942. Po celi Podjuni in tudi drugod so zadnjič zapeli zvonovi. Vsi smo vedeli, kaj to po-

meni. Bridko nam je bila pri srcu in marsikatero oko so zalile solze žalosti. Naši zvonovi so jemali slovo.

Bridka leta so bila. Vzeli so nam naše duhovnike, prepovedali nam milo slovensko besedo v cerkvi, družini in v spovednici. Domača vas je nam postala tuja. Usta naših najmlajših niso smela izgovarjati mile besede materinega jezika. Slovenska mati, ki je dete dojila, mu ni smela peti pesmi lepe in svete materinske ljubezni. Usta so morala izgovarjati le tujo besedo, v kateri srce ne more prepevati in peti. V cerkvi je utihnila molitev, utihnila je domača cerkvena pesem. Le zvonovi, naši zvonovi so nam še peli, peli kakor prej . . .

Zapeli so ob jutranji zarji, zapeli, ko je opoldansko sonce pripekalo, zapeli so vsak dan božji Materi v večerni pozdrav. In vsakokrat, ko so zvonovi zapeli, so se tudi naše žuljave roke sklenile, naša srca so zapela in tiho ter pobožno smo molili objokani Evini otroci k nebeški Materi Mariji. Vabili so nas k sv. maši, spremljali naše rajne k zadnjemu počitku. In ko smo jokali za padlimi sinovi, so z nami žalovali naši zvonovi.

Odšli so naši sinovi, daleč od domovine so umirali. Naše najboljše družine so nam izgnali, našo mladino in naše otroke so zapeljevali in jih učili sovraštva. Mnogim so vzeli poštenost in vero. In zdaj so zaplakali v slovo še naši zvonovi. Bridko je bilo in žalostno . . .

Odpeljali so zvonove tudi v Spodnjih Libučah pri Pliberku. Zvečer tistega dne sta se srečala dva vaščana, stara kakih 40 let. Bila sta prijatelja že izza šolskih let. Sklenila sta, rešiti zvonove, kolikor se jih z božjo pomočjo rešiti da. Bilo jih je večjo število iz okoliških far na pliberški postaji. Prostor je bil ograjen z visokim plotom. Nihče ni mogel do njih.

Prijatelja zaprežeta še isto noč. Vlomita do zvonov in jih v temi naložita na sani. Bilo je ob eni ponoči, ko sva peljala po gladkem sanincu tri zvonove skozi domačo vas. Nebo so zastirali sivi oblaki, skozi katere je le tu in tam pogledala bleda luna. Tesno nama je bilo pri srcu. Vedela sva, da sva v življenjski nevarnosti. Ko sva zapustila glavno cesto, sva se nekoliko oddahnila. Konje sva pustila korakati bolj počasi. Tam zunaj na domači njivi sva raztvorila vse tri zvonove. Teža je bila velika in vroče je nama postajalo. Ko je bilo delo dokončano, sem se oddahnil in zmolil: »Le Tebi v čast, o Bog, smo jih kupili. Le Tebi bodo služili. Nikoli ne bodo preliti v morilno

orožje. Daj mi, Vsemogočni, dočakati dan, ko bom mogel vrniti ta svoj zaklad v njivi Tebi in vernemu narodu.«

Poskusila sva še enkrat. Tokrat pa brez sreče. Le hiter beg naju je mogel rešiti. Alarmiran je bil ves gestapovski aparat. Toda zastonj. Vsaka sled je bila zabrisana. Zvonovi so izginili.

Po tri in pol letih je bilo v Libučah veselo razpoloženje. Vrnili so se izseljenci, vračali so se domači fantje iz ujetništva. Domača beseda je zopet zazvenela po hišah in na vasi. V cerkvi smo zopet peli in molili kot nekdaj. Prišli so veselejši dnevi.

Bilo je 11. avgusta 1945. Fantje so se odpravljali zvonove odkopavat. Oglasila se je zopet naša slovenska pesem, zapeli so tudi zvonovi, zapeli so Bogu in Mariji v čast. Naj bi peli in zvonili našim poznim potomcem in jim oznanjali o križevem potu, o trpljenju in o veliki zvestobi njihovih očetov.

Le spremljajte, zvonovi libuški, tudi mene in mojega prijatelja na najini zadnji poti v večno domovino miru!

Novo leto 1943 na Hesselbergu

Najbolj ganljiv silvestrov večer svojega življenja sem preživel leta 1942. Bil je obenem najbolj miren in tih, brez vsakega hrupa in glasnega veselja.

Oktobra 1942 sem drugič obiskal svoje znance na Hesselbergu. Prišla mi je misel: Ko bi tu na tihem vendar enkrat daroval sv. mašo? Saj je bilo taborišče dve do tri ure oddaljeno od bližnje cerkve in veliko starih ljudi nikdar ni moglo k sv. maši. Vendar se mi je zazdelo: Maše ne! Je prenevarno. Pač pa jim ponesem sv. obhajilo.

Končno se mi le nudi priložnost. Za par dni zapustim svoje mesto. Bilo je ob božičnem času. Zbral sem si silvestrov večer. Čuvaji in nadzorniki ga bodo v hrupu praznovali. V taborišču pa bo vse tiho in mirno. Tako sem si mislil. Pisal sem karto in sporočil: „Na novo leto bom obiskal domovino in prinesel bratom obljubljen pozdrav.“ („Domovino“ so imenovali izseljenci Hesselberg, ker so se tja vračali od dela. Izraz „bratom“ pa je vsak razumel, ki je kdaj bral povesti o katakombah.) Ne spominjam se več, sem li dobil pismen odgovor ali ne.

V dnevih po božiču sem se z brzovlakom odpeljal „domov“. Najprej pridem v München, potem se podam v neko faro blizu taborišča. Tamošnjega g. župnika zaprosim za sv. hostije. „Kaj, če Vas aretirajo?“ Tako me je svaril. Radi tega vzamem s seboj samo toliko hostij, kolikor bi jih mogel v nevarnosti zaužiti: 20. Upal sem, da jih bo dovolj. Položim jih v preprosto posodico. S štolo v aktovki in posodico na prsih nadaljujem najprej svojo pot z vlakom, nato dalj časa peš. Mračilo se je že, ko sem se srečal z gospo K. Imela je nalogo, da me varno pripelje v taborišče. Bil sem seveda civilno oblečen. Izogibal sem se čuvajev in stražnikov. Počasi sva se bližala taborišču. Že sem videl barake. Kakih 50 metrov pred njimi sva se morala ustaviti. Sumljiva oseba je hodila po dvorišču. Treba je bilo napraviti ovinek. Šla sva po poti, po kateri so hodili naši izseljenci naskrivaj k sv. maši.

Četrt ure čepim zunaj v snegu, predno pridejo pome. Skozi zadnja vrata so me spustili v skrivališče: v čevljarsko delavnico. Pretrese me misel na Jezusa, ki se da nositi brez vsakega spremstva v tako uboštvo. Tu ni oltarja, ne prta, ne sveče, ne luči.

Malo so zakurili, da bi me ne zeblo. Precej časa sem čakal, predno je bilo vse „varno“. Potem me peljejo v obednico barake. Najsvetejše nosim pri sebi. Prihajajo odrasli in otroci. Začel sem se z njimi pogovarjati: „Ali že dolgo niste bili pri sv. spovedi? Ali bi radi šli spet enkrat k sv. obhajilu, če bi mogel priti k vam duhov-

nik . . .?" Zdaj vzklikne deklica M.: „Meni se zdi, da ste itak Vi duhovnik." Vsi hočejo prejeti sv. obhajilo, dekleta in fantje, otroci in odrasli. Toda imel sem le 20 sv. hostij, komaj dovolj za stare ljudi. Tako dolgo so prosili, da sem sklenil, deliti vsako hostijo na štiri dele.

Prišel je čas, da smo smeli brez nevarnosti v spalne barake. Šel sem tja tudi jaz. Na visoko omaro so bili postavili kip Srca Jezusovega, ob katerem sta goreli dve sveči. Tja sem položil posodico z Najsvetejšim. Žene, otroci, možje in fantje so klečali okrog omare in molili rožni venec. Jaz pa sem čepel v kotu in otroci drug za drugim prihajajo k sv. spovedi. Kako srečno je moje duhovniško srce!

Po rožnem vencu se spravimo v postelje. Sklenili smo, takoj po polnoči vstati in objahati začetek novega leta s spovedjo, molitvijo in sv. obhajilom. Preden zaspimo, doživimo še malo vznemirjenje. V sosedno barako pride paznik. Proti svoji navadi je prišel danes tako pozno k šivilji. Potegnil sem odejo čez glavo in čakal . . . K nam ga ni bilo. Pa tudi če bi bil prišel, bi me ne bil zapazil, ker ni vedel, katera postelja naj bo prazna in katera zasedena.

Takoj po polnoči vstane g. M. in zakuri šolsko sobo. Vstal sem tudi jaz. Premislili smo si in pripravili kar v obednici. Postavil sem Najsvetejše na mizo. Prižgali smo dve sveči. Vsak je bil pripravljen, da pri najmanjši nevarnosti odide in se skrije. Pričel sem spovedovati. V manjših skupinah po šest in osem sem jih spovedal v enem kotu, v drugem pa so čakali kleče pred Najsvetejšim Zakramentom in se pripravljali na sveto obhajilo. Zmolil sem obhajilne molitve, jih obhajal in čakal, da je prišla druga skupina. Poklicali so še nekaj otrok. Tudi njim sem delil majhne koščke kruha Življenja. Končno je ostal zadnji košček za gospo M., ki je pomagala vse tako lepo urediti. Še predno se je zdanilo, sem se poslovil, zapustil taborišče in se vračal domov.

Spominjal sem se prvih kristjanov pred 1600 leti, ki so v katakombah skrivaj prejemali in molili Najsvetejši Zakrament. Tudi naši blagi verniki so bili to silvestrovo noč podobni tem našim bratom mučeniških stoletij. Kristus v sv. hostiji pa je isti, če ga prejemamo v mogočni katedrali, rasvetljeni domači cerkvi ali pa v izseljeniški baraki.

ZLATE RESNICE

Grd, da ni gršega, je pijanec, ali sedemkrat grša je pijanka.

Kriva vzgoja otrok je slabih časov mati.

Tudi beseda človeka ubije.

Kjer nobene postave ni, tam veljajo same pesti.

Denar se lahko povrne, dobro ime pa težko ali nikoli ne.

Časi so prav taki, kakršni so ljudje.

Potrpežljivost rožice sadi, jeza pa trnje.

Ne, kjer dobro živijo, ampak kjer se dobro zadržijo, tam je dobra služba.

Dober sosed je velik zaklad, ki se za denarje ne kupi.

Slomšek.

Hesselberg

50-letnica Šolskega doma v Gorici

V ulici Croce v Gorici stoji ponosna stavba Šolski dom, v katerem so nastanjene slovenska klasična gimnazija,

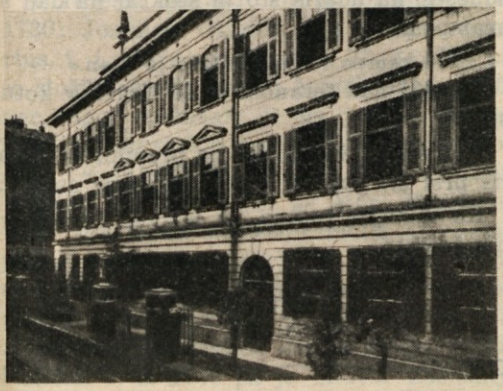

Šolski dom v Gorici

učiteljišče in osnovna šola. To lepo in še danes primerno šolsko poslopje so zgradili l. 1898. Lani je torej praznovalo 50letnico svojega obstoja. To je bilo prvo slovensko šolsko poslopje v Gorici. Šole pa so seveda obstajale še prej.

Šolski dom je zgradilo istoimensko društvo, katero je ustanovil znameniti goriški narodni preporoditelj dr. Anton Gregorčič. Ta je že kot mlad duhovnik spoznal pomen dobrih osnovnih in srednjih šol. Zato je že l. 1883. dal pobudo za ustanovitev prvega slovenskega otroškega vrtca v Gorici. Temu so sledile osnovne šole, nato obrtne in nadaljevalne šole in tečaji, pripravnica za srednje šole itd. Dr. Gregorčič je bil do prve svetovne vojne duša slovenske šole v Gorici in na Goriškem sploh. Mnogo njegovega dela so viharji med prvo svetovno vojno in po njej uničili. Ostalo pa je delo v dušah, ostala so šolska poslopja in med njimi tudi Šolski dom. Da imajo danes slovenske osnovne in srednje šole v Gorici lepe in zdrave prostore, je v veliki meri njegova zasluga.

Mihajlov:

Kri kraška je teran

Če so vsi sadovi zemlje človeku v veselje, je veselje nad vinom brez primere. Po svetu so slavna vina: šampanjec, tokajec, fraskati, orvieto, toda teran nima primere. Dunajčani nore za črnikalcem; kdo ne pozna brežonka in prosečana, toda vsi ti so skromni, mlajši bratje terana. Na teran je mislil sam Bog, ko je navdahnil svetopisemskega pisatelja: »Žalostnemu človeku dajte vina.«

Na kraških hrastih stojijo Benetke, na teranu stojijo Kraševci. Posekaj trte in Kras ne bo več Kras, ampak Čičarija.

Tudi Vipavcem so se cedile sline po teranu. Ponoči so ukradli kraško trto, jo vsadili in čakali eno leto. Ko so stiskali grozdje, je iz preše pritekel — vipavček. Z gnojnimi koši so napeljali zemlje s Krasa, vsadili nove trte in čakali spet eno leto. Iz preše je pritekel vipavček. Takrat so Vipavci spoznali, kako grda krivica se je zgodila Kraševcem, ko so jih obdolžili, da so Kristusu in sv. Petru ukradli gnjat. Teran ne more biti drugega kot nagrada za gostoljubnost in pa neločljiv prijatelj gnjati. Tako je sklenil Bog in človek naj se tega drži, kajti če ni kraškega neba, tudi terana ni. Narava skrbi, da vsaka zemlja rodi samo to, kar je Bog določil. In za Kraševce je Bog določil — teran. Cesarice so se nekdaj kopale v njem, da bi dolgo živele.

Ali ga imaš pred očmi, ta slap krvi, ki se preliva iz brente v brento? Dobro je pomislil Gradnik, ko je zapisal:

»Kri kraška je teran . . .«

Če že navadno vino dela iz podlih mevž junake, kaj šele teran! Teran je edino vino, ki ga smejo piti bolniki:

> Če ti želodec godrnja,
> pij terana, ti nehà.

Katero pesem najbolj pojo v naših krčmah?

> Prišla bo grenka smrt,
> moj hramec bo zaprt,
> kozarček djan na stran,
> jaz pa pokopan.

Kako uči oče sina na Krasu? »Jaz tebi ključ, ti meni luč.« Kateri ključ? — Od kleti!

Če ti teran ne diši, lahko misliš na svoj pogreb. Vprašaj Kraševce v Ameriki, po čem se jim najbolj toži. — Po materi in po teranu!

Teran ima eno samo napako: — premalo ga je! Teran ne potrebuje reklame, o teranu se ne sme govoriti, pisati; teran se sme samo hvaliti. In če je v hiši še tako veliko pomanjkanje, ves teran ne sme iz nje. Najprej je Bog sebi brado ustvaril! Kdor ima teran, je cigan baron. O, sveta kmečka preproščina, kako z malim se zadovoljiš! Kaj, če so hlače raztrgane, če iz čevlja palec gleda, da le terana ne zmanjka!

V kleti je hlad, v kleti je gnjat, vsakokrat stopim v klet s spoštovanjem. V klet peljem prijatelja, natočim, dvignem, ponudim, uživam, ko se peni, obrišem roke ob hlače. Kdor bi delal drugače, ne bi bil kmet.

Teran premaga burjo, teran da moč, da ne obupaš, da dvigneš zadnjo premo in jo odneseš, da udariš sto in stokrat na dan s krampom.

„Če kamen trd je, še trša je dlan.«

Veselju nad teranom se še Bogek v kotu smeji.

V kleti pa visi gnjat na prepihu in čaka na prst ali pogreb, kakor življenje nanese.

Ko zmanjka terana, se čez ves Kras razlije žalost:

Sod bobni,
denarja ni,
ubogi mi...

Uganke

Sem gladka in prav lepa,
zame sta kmet in hlapec slepa.
Sem grda in prav rogata,
oba me rada pač imata.

Ostrv.

Črn kakor kovač,
orje kakor orač;
pa ni kovač,
pa ni orač,
kdo je to?

Krt.

Ko se obraste senožet,
kosec pokosi jo spet;
če pa dobro ne kosi,
pod koso mu teče kri.

Brada.

Krščen sem, pa ne kristjan,
vendar je visok moj stan;
kradel nisem, ne moril,
vendar sem obešen bil.

Zvon.

Kaj me boš lovil? Kaj me boš lovila?
Ko imaš me, nisem več, kar sem bila.

Kaj težaven je moj stan,
nič pokoja noč in dan;
ko vse spi, jaz moram čuti,
ne zaspati dve minuti;
iti moram brez noge
prav kazati brez roke,
glasno biti zdaj pa zdaj.
Malo se oddahnem naj,
že vse v hiši godrnja,
nihče mi miru ne da.

Stenska ura.

Zlato valovje okrog in okrog;
bredem do pasa, ne zmočim si nog.

Žitno polje.

Pet sinov iz iste hiše,
pa se vsak drugače piše.

Prsti.

Prebito-
zvito:
konj na meni,
jaz na konju.

Podkev.

Kako mora gospodinja narediti, da v hiši kruha nikdar ne zmanjka?

Iz naše zgodovine

NAŠI „FURMANI“ V STARIH ČASIH

V rožeški mrliški knjigi beremo 1. 7. 1730: Joannes Ottobiz, fuit auriga vinarius, t. j. bil je voznik vina. 22. 3. 1766 pa je zložil tedanji rožeški župnik Janez Hafner, čigar spomenik je na južni cerkveni steni pri stranskih vratih, Otovčevemu sosedu Očeju sledeče latinske verze: Paulus Widmon vel Ouzhe (51 let star) Paule reverte tuis falaci ex orbe caballis, ad coelos potius dirige, faustus eris. T. j. Pavel, obrni se s svojimi konji iz goljufivega sveta, vozi raje proti nebesom, pa boš srečen. Ob smrti drugega soseda Jurija Prajn v Dolinčičah 8. 5. 1730 pa je skoval naslednji verz: Italicis auriga plagis bona vina vehebas, Dii nunc de pleno, dent tibi vase merum. T. j. Kot voznik iz laških krajin si dobra vina prevažal, nebesa naj ti sedaj dado čistega iz polnega soda.

Dobrih 100 let prej pa beremo v rožeških sodnijskih knjigah (sedaj v deželnem arhivu v Celovcu) prav podrobne zgodbice. 28. 6. 1630 toži Partelj Jernejc Tomana Otovica v Dolinčičah za 56 goldinarjev, katere mu je dolžan, ker mu je dal sod vina. Otovic prizna 51 goldinarjev, toži pa Jernejca. Šel mu je s konjem in mulo proti plačilu po vino. Mula mu je pa na Laškem zbolela. Zato jo je moral tam pustiti, da se odpočije. Jernejčev sin pa je vzel, ne da bi zato Otovic kaj vedel, konja iz hleva in ga vpregel pred svoje vole od Pušje vasi do Pontafla. Nato je poslal po nekem fantu konja nazaj. Konj pa je padel med potjo črez peč v vodo. Zahteva, da mu plača za konja 50 goldinarjev, kakor tudi za sod vina, ki je držal 9 škafov, katerega mu je pripeljal od Kormina do »Pušje vasi« za 9 goldinarjev. Sodnija je odločila, naj Jernejc odpravi Otovca za vse njegove zahteve s 37 goldinarji, Otovic pa naj Jernejcu plača ostanek 14 goldinarjev.

5. 1. 1629 toži Jurij Lepušič v Bačah Požlepa, kovača v Kotu, za 29 goldinarjev, ki mu jih je posodil v Gorici, ko sta se peljala tja skupaj po vino.

22. 7. 1644 toži gospod Matija Stepnizer v Celovcu Boštjana Knafelna v Veliki vasi. Dal mu je seboj pismo, denar in oves, skupaj 78 goldinarjev, naj mu pripelje od tam sod proseškega vina. Obljubil mu je pri drugi vožnji, pa tudi tedaj je prodajal vino drugod.

19. 1. 1647 je tožil Jurij Zulčič v Pogradu Gregorja Klainperger, usnjarja v Celovcu. (Opomba: 10. 3. 1643 je zapisano: Georg Kuerchmayr und Gregor Mallegornig, Lederer zu Klagenfurt). Prvi je kupil najbrž posestvo na Gori p. d. pri Jergaču, kakor se je imenovala hiša po domače že leta 1653. Pisali pa so še vedno Kirchmaier skozi 300 let. Leta 1631 cenijo Georg Kirchmayr, posestnik Bernhoffa, Tomaž Malegonig (l. 1643 Schlossmayr) v Brojah in Korat na Gori Raunhoff, posest Hochenkircherjev na Ravnah.

26. 4. 1643 kupi Jacob Fugger imenovani Raunhoff in hišo v Kosi. Bil je zaslišan, da pove, kako si je preskrbel vino. Prišel je baje v Beljak in naletel tam na tovornika, čigar ime pa ne ve. Pri Kodeljiču (Gadelle) v predmestju so bili njegov tovor preizkusili (merili). Od tega je on vzel dva sodčka po 50 litrov in neki gostilničar v Gegendu, čigar imena prav tako ne ve, en sodček. Plačal je zanj 18 goldinarjev. Beljaški vinomerci so bili zraven. Kodeljiča pa ni bilo doma. S tema dvema sodoma je prišel iz Beljaka na Žoprače (Želpriče), od tam pa črez Dravo k Špicarju. En tovor (sod) pa je prepustil kmalu v Beljaku gostilničarju v Goggerwenigu pod ostroviškim gospostvom za 15 goldinarjev v cesarski valuti. Od Špicarja (sedaj je šel črez Dravo!) je prišel k Adamu Trapu na Reki. Tu je prenočil. Vino je pustil na vozu. Naslednjega dne ga je ponujal Rupu Šilarju (županu), ki ga pa ni vzel. Prišel je v Pograd k Zulčiču. Dal mu je vino pokusiti, ki mu je ugajalo. Sklenila sta kupčijo za 16 goldinarjev. Zulčič pa se je obvezal biti porok pri Peternelu Rodarju za voz, ki ga je kupil Klainperger za 12 goldinarjev. Sklicuje se na več mladih fantov, ki so vino pokusili: na Jurija Pokeca, Peternala Lesjaka, Gregorja Rodarja in Matevža Klošternika. Ma-

tevž Klošternik je izpil dva kozarca. Stari Mikel je še pripomnil, da ni takega vina v celi sodniji. Juriju Pokecu se je zdelo prav tako dobro. Ostala dva sta enako trdila, da je vino dobro. A le poredkoma pijeta vino. Klainpergerju so dali vino pokusiti; on pravi, da ni bilo posebno sladko. Klainperger naj prinese od mestnega župana v Beljaku potrdilo, kje je vino kupil. Če je bilo tako, kakor je povedal, bo sledila pozneje razsodba.

16. 3. 1640 toži Boštjan Knafel Jurija K. na Reki. Pravi, da mu je posodil preteklo leto na Laškem prazen sod. Ko je bil v hramu, je vzel toženi od njegovega soda lijak, vlil en škaf vina v svoj sod, ko Knafljev hlapec ni pazil. Plačati pa je moral vsega Knafel.

Eva, Vidmanova gostja, pa toži, da je prodal V. na grad sodček vina in ga zalil z 8 četrtinkami vode. Prav tako je vlil v ono vino, ki ga je prodal župniku, škaf vode. Našla je tudi železni kol, ki ga je ta ukradel na svojih furmanskih vožnjah. Ženska pa za svoje hude obtožbe ni imela dokazov.

Poleg vina so prevažali seveda tudi druge reči. Marca 1647 toži Lampreht Mačič Jurija Pulvermaherja na Ledicah, da mu je posodil mulo, ko je peljal svoj smodnik itd. Slednji se zagovarja, da jo je rabil samo po ravnem, od Reke do Pograda.

12. 11. 1627 je zapisano, da je posodil Kokelj v Dobrolah svojo mulo Ožganu na Brdu, ko se je peljal po sol v Hallein.

Kako so zapenjali pred 300 leti?

Leta 1641, 1. februarja, toži Rahman: Bilo je pred 8 dnevi ponoči na ženitnini pod Pečnico. Ko so peljali nevesto na dom, sta zapenjala Ruep Laznik in Pečnikov hlapec skupaj z drugimi tovariši. Ponujali so običajno odkupnino, pa jih niso hoteli spustiti. Zaradi tega so postali svatje nevoljni in potegnili so meče. Pripravljeni pa so bili tudi oni onstran zapornic in oboroženi s palicami. Takoj so udarili po njih. V tem boju je bil poškodovan Rahman. Bila mu je odsekana roka. Poškodovali so z mečem tudi njegovo vprego.

Približno enako zgodbico beremo 8. marca 1647. Bilo je pa menda tedaj že kaznivo, nositi meč. Od Požlepa ali Kovača v Kotu so peljali nevesto. Svatje so bili iz Žužalič in Malošč. Prišlo je do pravega pretepa, tako da je dobila nevesta kamen v obraz. Lavričev sin v Gorinčičah, Kocijan je bil obdolžen, da je on vrgel kamen. Priznal je, da je imel pri sebi meč, drugo pa je zanikal.

VREME PRED 170 LETI

Leta 1779 je zapisal J. Serajnik, takratni župnik v Rožeku, naslednje vrstice zadaj v matično knjigo: »Ljudje onstran Drave so prišli za velikonočne nedelje (praznike) sem v Rožek k nogam skozi Dravo na ol (pivo), da si prihranijo cvajar na mostu, ki je bil zgrajen leta 1774. Kaj takega ni pomnil nihče ali da bi slišal, da se je kdaj kaj takega zgodilo. Pa tudi ni deževalo ne snežilo od 12. oktobra 1778 do 24. aprila 1779. Bog pa je vendar leto 1779 tako blagoslovil, da prav tako ni slišal nihče kaj takega pomniti, ali da bi to sam doživel. Birenj pšenice, računan na 24 maseljnov, je dal 30 kop, kopa pa 12 maseljnov pšenice. Pa ne samo pšenica, ampak vsa žita so bila obilno blagoslovljena, da so bili ljudje zelo zadovoljni in da so bili vsemogočnemu Bogu zelo hvaležni.«

SEMENJ PRI SV. URŠULI PODKRAJEM

Leta 1640 beremo o pretepu na sejmu pri sv. Uršuli Podkrajem: Neki kramar iz Kranjskega je vihtel svoj meč ter, zanašajoč se na svojo moč in izurjenost, izzival 14 Koroščev iz raznimi psovkami in jih končno izval, da so se morali braniti. Župan Ruepl Süller je hotel nesti meč, ki so ga vzeli ubitemu kramarju, na sodnijo, pa mu ga je neki Jurij Gabriel iztrgal iz rok in iz kljubovalnosti prelomil. Tudi Gregor Weber je bil kaznovan, ker je potegnil svoje bodalo proti Ruepu Süllerju, z 1 fl. 3 kr. Hanz Mačnik, ključavničarski pomočnik, pa toži Merta Petermana, ker mu je vsekal na sejmu pri sv. Uršuli s sablo veliko rano. Ta se opravičuje, da ga je imel za nekoga drugega. Moral je prositi oproščenje, plačati palbirja in vino, ki so ga popili (8/4). Za zamujen čas mu je moral dati eno srebrno krono in mu kupiti še dve četrtinki vina.

NAŠI PREDNIKI SO NOSILI MEČ

Naši predniki so nekdaj nosili meč ali bodalo, vendar najbrž samo ob praznikih.

Prepovedano pa je bilo, ga uporabiti in potegniti iz nožnice. 19. avgusta 1639 toži gost Peter Drzela (Drzovec) svojega svaka Adama Čemernjak. Zmerjal je na sejmu na Pečnici svaka Pufa. On tožitelj ga je hotel braniti in je skušal Čemernjaka pomiriti. Ta pa ga je udaril z golim bodalom po glavi. Še danes se vidi rana. Toženi se zagovarja, da ga je on udaril s pestjo po obrazu.

Leta 1628 toži krojaški pomočnik Matevž Blatinič Petra Janežiča. Pil je pretekło nedeljo na sejmu v Goričah pri Drzovcu z drugimi sosedi. Tedaj vstopi Janežič in ga udari. Ko sta bila spet edina, sta šla k Enciju Otovcu, da se končno poravnata. Tu pa pograbi Janežič nenadoma stol in ga vrže Matevžu v obraz. Tedaj je potegnil tožitelj Matevž Blatinič bodalo.

Leta 1629, 15. marca, beremo v rožeških sodnijskih zapiskih, da je ukradel tat Šimonku v Dulah zakrivljeno sabljo.

29. aprila 1629 je istotam zapisano, da je pograbil Kodelič v Šmartnu svoj meč in spodil poba Adama Trunka od svoje hiše.

SALAMONOVA RAZSODBA

Septembra 1639 toži Primož K. svojo ženo Katro, da že več kot eno leto ne biva več z njim skupaj ,ampak da je vedno pri svoji hčeri in svojem tastu. Žena pa je odvrnila, da jo zmerja in se brez prenehanja krega. Kaj takega pa ne more sedaj v svoji starosti prenašati. Torej sem jim jaz flegar tako razsodil: če bosta živela tako brez miru ali zaradi tega nadlegovala višjo oblast, ju bomo obdržali toliko časa v kajhi, dokler ne bosta sama zahtevala zedinjenja. Ako bi tudi to ne pomagalo, tedaj bi morali oba skupaj izgnati iz gosposkega grunta.

»TE COPERNICE . . .«

L. 1640 toži Jakob Cr. svojo snaho Leno. Slišal je že pred letom, da so našli v sinovi in snahovi postelji razne vozle. Prišla je nato tudi soseda Marjeta v njegovo hišo, prosila za en las od hišnega psa, ker hoče skuhati neko »arcnijo«. Sin Foltan je las odrezal, ga dal ženi, ki ga je dala sosedi. Snaha je priznala, kar so jo tožili. Zato sumi Jakob Cr., da je moralo biti »pocoprano«, ko mu je poginila svinja. Kakor pri vseh razsodbah sta bili stranki kaznovani, ženski pa je flegar posvaril, naj takih reči več ne delata.

KAKO SO PISALI KRSTNE LISTE PRED 300 LETI?

21. 4. 1640 prosi Gregor Toman, po poklicu čevljar rožeškega oskrbnika, naj mu izstavi spričevalo, da je sin častivrednih staršev. Predstavil je zato naslednje tri priče: Jurija Ariha, starega približno 70 let, Antona Mikla, podložnega v Gospo Sveto, starega enako približno 70 let, ki ga je dvignil iz krstne vode, in Lipa Mekino, starega približno 60 let.

Njegov oče je bil Anton Toman, prav tako čevljar, njegova mati pa Kuna, oba rajna. Prva priča Jurij Arih izpove, da so se peljali pred 40 leti v cerkev k sv. Jakobu k poroki. Tam sta bila Anton Toman in njegova žena Kuna javno poročena in potem sta gospodarila v Slatinah do svoje smrti. (Rož. sodnijski protokol).

Šentjanška Mati božja (Rož)

Domača lekarna

ALOA

Aloa je najboljše zdravilo in čistilo za želodec. Raztopi nekoliko aloe v žganju, kani nekaj kapljic na sladkor in použij. To imej vedno pripravljeno.

ARNIKA

Pri nas znana cvetlica. Za nove rane dobro zdravilo. Šop arnike deni v steklenico in nalij po vrhu čistega špirita ali pa žganja. Čez štiri dni je zdravilo že rabno. Ko rano izpiraš, prilij vodi malo arnike. Na rano polagaj v arniko pomočen bombaž (pavolo).

BEZEG

Vse se da porabiti: listje, skorja, korenike, cvet in jagode. Čaj iz bezgovega listja je najbolj poceni čistilo za kri. Poleti lahko rabiš zeleno listje, pozimi pa posušeno. Za vodenične je čaj iz bezgovih korenik. Posušene črne jagode dobro služijo ob hudi driski.

BOROVNICE

Posušene jagode so dobro zdravilo proti hudi driski. Še bolje je zdravilo, če deneš dve ali tri pesti borovnic v steklenico žganja. Vzemi žlico tega žganja in deni v osem žlic kropa. To potem popij. Čez osem ali deset ur ponovi to. Dobro je jemati nekoliko kapljic na sladkorju. Če imaš grižo, pij to žganje v kropu in napravi na želodec tople obkladke z vodo in kisom (jesihom).

BRINJEVE JAGODE

Brinjevec je dobro zdravilo za prehlajen želodec. Brinjev les in še bolj jagode napravljajo prijeten duh v sobi, če jih zažgeš. Brinjevice žveči, če zahajaš k bolnikom, ki imajo nalezljive bolezni. Kdor ima slab želodec, naj žveči brinjevice. Komur se je zasedla sapa v želodcu, pomagajo gotovo. Brinjevice pa slove tudi kot zdravilo za kamen in pesek, za ledvice in jetrne bolezni.

GALUN

Dobiva se v vsaki prodajalnici. Vrzi košček galuna v malo, z vodo napolnjeno steklenico, da se raztopi, in voda za oči je narejena. Kdor ima kalno roženico, naj izpira vsak dan po večkrat oko s to vodo. Komur svetloba prevzame oči, da jamejo solzeti, naj stori isto. Galun je zoper vsako gnilobo. Komur nohti v stran rastejo, naj si rano izpira z galunovo vodo. Za grlo je dobro, če si ga včasih izplakneš s tako vodo. Pravijo, da včasih galun celo raka ustavi.

HABAT

Habat je podoben bezgu. Čaj iz habatovega korenja vleče izredno močno na vodo; zato je dober pri vodenici. Rabi se tudi kot čistilo za ledvice. Za čašo čaja zadostuje dve noževi konici zmletega korenja. Polovico izpij zjutraj, polovico popoldne.

HRASTOVA ALI DOBOVA SKORJA

Komur se napravlja golša ali krof, kdor ima trde otekline, žlezni otok, naj si napravi obkladke ali ovitke s hrastovo zavrelico.

SENO GRŠKO

Dobiva se v prodajalnicah v podobi rumene moke. Pri zunanjih boleznih, pri oteklinah in tvorih ni boljšega zdravila kakor obkladki s pokuhanim grškim senom. To oteklino raztopi in splakne. Ta moka se skuha kot močnik in v prtič zavito deneš na rano.

KAMILICE

Če si se prehladil, če te grize in ščiplje po trebuhu, če imaš krč, če sili kri v glavo, pij kamilični čaj.

KOPRIVE

Posušene koprive so imeniten čaj, ki raztopi zasliženost v prsih in pljučih, in čisti želodec. Čaj iz korenja je proti vodenici dobro zdravilo.

LAPUH

Okroglosrčasti, zgoraj zeleni, spodaj belkasti listi te rastline dajo najboljši čaj zoper kašelj in v začetku tudi zoper sušico. Kdor mnogo kašlja, naj pije ta čaj. Za odprte rane so nakladki z lapuhovim lepenjem dobri, prav tako za vroče tvore in otekle noge, če so rane višnjeve ali črne.

LIPOV CVET

Čaj je zdravilo za star kašelj, za zasliženе prsi.

MANDELJNOVO OLJE

Dobiva se v lekarni. Najboljše hladilo proti vsaki vročini, pomoč zasliženemu želodcu, dobro pri vsakem vnetju zunaj in znotraj. Komur v ušesih šumi, vlij šest ali osem kapljic v uho in zamaši z bombažem. Uho si izpiraj potem z mlačno vodo. Istotako deluje nageljnovo olje.

PELIN

Znano zdravilo za želodec. Pelin lahko kuhaš kot čaj ali ga ožmi v vodi ali posuši in zmletega natrosi v vodo, vino, juho ali drugo jed.

PRESLICA

Za stare, gnile rane, celo za raka ni nič boljšega od presličnih obkladkov. Rastlino nakladaj ali samo ali napravi zavrelico in v njej namočene prtiče polagaj na rano. Čaj je dober želodcu, je najboljša pomoč, če kdo ne more na vodo, odpravlja kamen, ustavi kri, če prihaja iz ust ali nosa ali prsi. Kdor trpi na krvotoku, pij vsak dan dve čaši.

PRIPOTEC (TRPOTEC)

Ta rastlina se rabi za zunanje in notranje rane. Na rano se položi zmečkani pripotčev ali trpotčev list. Pripotčev list ne pusti nobene gnilobe v rano. Kdor ni prav zdrav, naj pije pripotčev sok, ki mu zaceli notranje rane.

SENENI DROB

Seneni drob in ovsena slama izvlečeta iz života vso skrnino. V krop vrzi dve perišči droba ali nekoliko ovsene slame, namoči prt ali rjuho, napravi si ovitek ali se ves v rjuho zavij, pokrij se dobro in ostani tako celo uro. Čez uro se preobleci v suho perilo in počivaj ali hodi po sobi. Tudi hud kašelj odpraviš s soparo senenega droba, ki jo vdihavaš četrt ure, seveda ves odet, da ne pride mrzel zrak do tebe. Potem se obriši z mokro, mrzlo brisalko in pojdi v posteljo ali hodi po sobi.

SKUTA IN KISLO ZELJE

Skuta in kislo zelje sta najboljše zdravilo proti pljučnici. Naloži na bolno stran na prtič namazano skuto ali pa zelje ter bolnika dobro ogrni. Ponovi to čez uro. Če storiš to o pravem času, ne bo umrl noben tak bolnik.

ŠENTJANŽEVA ROŽA ALI KRČNA ZEL

Čaj je dobro zdravilo za jetra. Če prideneš čaju še nekoliko aloe, je zdravilo močnejše. Tudi težek želodec, zasližena prsa in pljuča ta čaj ozdravlja. Otroci, ki moćijo posteljo, naj pijó ta čaj.

TAVŽENTROŽA ALI ZLATI GRMIČEK

Čaj iz tavžentrož odganja sapo iz želodca, odpravlja nezdravo želodčno kislino, ugaja jetrom in ledvicam. Kdor ima zgago ali premalo krvi, naj pije ta čaj.

ŽAJBELJ ALI KADULJA

Stare, gnile rane se prav hitro celijo, če jih obvezuješ s pokuhanim žajbljem. Če imaš vnetje v ustih, v grlu, če imaš gnilo zobno meso, izpiraj si usta s tem čajem. Če skuhaš žajbelj v pol vodi, pol vinu in prideneš čaju malo pelina, je zdravilo za jetra in ledvice.

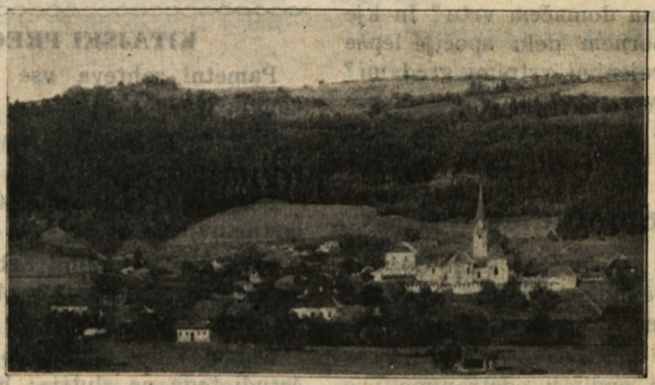

Kotmaravas

Pomen in važnost vrta v gospodinjstvu

Dognanja moderne zdravniške vede so dokazala, da je vrt za vsako gospodinjstvo velike važnosti. Prav dobesedno vir zdravja za vsako družino, saj nas razne vrtne rastline skozi celo leto zalagajo s hrano, bogato na rudninskih snoveh, vitaminih in nenadomestljivih dišavah, ki jih človeško telo prav tako nujno potrebuje kot n. pr. beljakovine.

Vrt je oni košček zemlje, ki nam daje na razmeroma majhni površini več pridelka kot polje. Doslej smo pri nas posvečali vrtu vse premalo pozornosti. Mnoge izkušene gospodinje znajo s skrbno nego pridelati na domačem vrtu toliko, da s tem krijejo velik del potrebe živil za svojo družino. Ponekod pa, zlasti v bližini mesta, si vešče gospodinje prislužijo lepe denarce za pridelke iz domačega vrta. — Kje bo dobila gospodinja prvo tako zaželeno solato berivko, če ne na domačem vrtu? In potem se ta vrsta dobrot nadaljuje preko mesečne redkvice, kolerabic, kumar in karfijole tja do zagorelo rdečih paradižnikov. Tudi stročnice imajo svoje stalno mesto na domačem vrtu, ki nas zalagajo z beljakovinami. Na večjem vrtu ne sme manjkati dišečih vrtnih jagod. Na častnem mestu pa se bohoti gredica maka, ki privlači oko z obilico pestrih barv. O božiču pa se vsak rad posladka z makovo potico, za katero smo uporabili doma pridelani mak. — Kako bi bila naša jedila pomanjkljiva in prazna, če bi nam na vrtu ne doraščala čebula in česen in vedno zeleneč peteršilj.

S čim bi gospodinja krasila mizo, če bi ne imela cvetja na domačem vrtu? In kje se človek po napornem delu spočije lepše kot med lepo urejenimi vrtnimi gredami? — Vrt je res izvor zdravja, lepote in počitka. Torej ima vrt praktični, lepotni in idealni pomen.

Vzimovanje zelenjadi

Za vzimovanje je primerna samo dozorela zelenjava. Če le mogoče, je pred novembrom ne spravljamo. Shranjevati je treba v suhem, vedrem vremenu.

Kapusnicam in endiviji odstranimo vso nagnito in objedeno listje. V zasipnice ali toplo gredo shranjeno zelenjad postavimo s koreninami, pokrijemo s slamo in deskami. — Korenje, repa, pesa in krompir prezimuje največkrat pod nasipom (z vejami in slamo obložena jama, pokrita z zemljo) ali na kupih v primerno topli kleti.

Kar dobro prenaša mraz (motovilec, glavičasti ohrovt, por, hren itd.), pustimo na prostem. — Najboljša shramba za zimsko zelenjavo je podzemeljska klet, ker obdrži enakomerno toploto in se da prezračiti. Klet naj bo svetla, v jeseni prebeljena in žveplana ter dobro prezračena, da ne bo v njej gnilobnih in plesnobnih bakterij. V vlažnih kleteh posrka vlago negašeno apno. Svetlejši kot v kleti naj zavzamejo gredice zemlje ali drobnega peska (mivke), zagrajene z deskami, kamor posadiš endivijo, por, ohrovt, peteršilj itd. Zemljo vsako leto menjaj. V kup zemlje potaknemo korenje, redkev; peso kar zakopljemo.

Zelje, ohrovt lahko obesimo pod stropom ali naložimo glave na police v eni plasti. Radič vsadimo v zabojčke, da ga lahko po božiču odnesemo na topel prostor — ga zalivamo; tako dobimo prvo solato. Gospodinja naj si za vsakdanjo uporabo posadi nekaj zelene, drobnjaka in peteršilja v zabojček, da bo imela vso zimo najpotrebnejšo zelenjavo pri rokah.

Vsa prezimovališča je treba ob toplem, suhem vremenu temeljito prezračiti. Zelenjavi pa takrat odstranimo vse nagnito in usahlo listje.

Mnogo zelenjave pa konzerviramo z vkuhavanjem in sušenjem.

KITAJSKI PREGOVORI

Pametni zahteva vse samo od sebe, a neumni vse od drugih.

Resničnost je edini denar, ki velja povsod.

Samo s tujimi očmi lahko vidiš svoje lastne napake.

Kdor me za mojim hrbtom opravlja, ta se me boji; kdor me v obraz hvali, ta me zaničuje.

Dobri ljudje pomagajo drug drugemu, četudi tega ne slutijo; hudobni pa drug drugemu škodujejo.

Škof Slomšek uči

Prevzetija in napuh človeka oslepita; le ljubeznjivi ponižnosti je resnica odkrita.

*

Trojna nesreča rada zadeva učence: prva nesreča, če se nočeš učiti, česar ne znaš; druga, če druge po laži v zmoto zapeljaš; tretja, če ne storiš, česar se dobrega naučiš.

*

Žal naj ti bo le za tri reči tvojih preteklih dni: za storjeno hudo, za zamujeno dobro in pa za izgubljeni čas. Blagor mu, kdor se varuje tega trojnega.

Komur jesti ne diši, nima pravega zdravja;

komur dober nauk mrzi, kaže, da se za hudo pripravlja.

Kadar se modrim naukom upiraš, na duši umiraš.

*

Gospodarja hvali čeden dom, hlapca snažen kup nastelje, deklo metla, gospodinjo pa kolovrat. Pri vsem tem pa pregovor pravi resnico: Kakršni starši, takšni otroci; po gospodarju in gospodinji se tudi družina pozna, odrasla mladina pa po šoli, ki jo župnija ima.

*

Telo naj bo pokorno duši, duša pa Bogu; naj bo vse po sveti volji božji. Kjer ni te dvojne pokorščine, je vse narobe in napak.

*

Ne pozabi štirih reči vse svoje žive dni: obžalovati grehe, bati se božje sodbe, sprijazniti se s smrtjo in pa zaupati v božjo milost.

*

Tri reči imej vedno pred očmi: božje oko, ki vse vidi; uho božje, ki vse sliši, in pa tisto knjigo, v katero piše Bog vsako tvoje dejanje. Samo enkrat na dan prav premisli te tri reči in ne boš grešil.

*

Dveh reči ne odlagaj na jutri: poboljšanja in pa dobrega dejanja. Odlog je najhujši sovražnik dobrega. Za danes vemo, da ga imamo, ali jutri še doživimo, ne vemo.

Trojno znamenje ima vsak mlad človek, na katerem se pozna, kaj bo iz njega. Pazi, kako ve molčati, glej, kako se vede s svojim telesom, in pa pomni, kako ga je sram.

*

Drevje, ki se preveč košati, rodi malo sadja ali pa nič. Tako se godi tudi mladini, ki se baha in bogato vede; le malo ima in malo velja.

*

Na oni svet ne pojde z nami posvetna čast ne oblast ne bogastvo ne dobrota tega sveta; le dobra in pa hudobna dela nas bodo spremljala v večnost, da nam bo blagor ali pa gorje.

NARODNA MODROST

Poštenje — življenje.

Gost v hišo — Bog v hišo.

Srednja pot — najboljša pot.

Kdor tebe s kamnom — ti njega s kruhom!

Če ni vreden, pa je potreben.

Druge uči, sam pa ne stori.

Kar iz srca pride, k srcu gre.

Kmet blizu mesta ima vse napake kmeta in meščana.

Sita vrana lačni ne verjame.

Ti zame, jaz zate, Bog za vse.

RAZLIKA

Grešijo vsi ljudje. Razlikujejo pa se med seboj po tem, v koliki meri jih po grehu peče vest. Alfieri.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Kdo je moder? — Kdor se od vsega uči.

Kdo je močan? — Kdor premaga samega sebe.

Kdo je bogat? — Kdor se zadovolji s svojim.

Kdo je spoštovanja vreden? — Kdor spoštuje druge. Talmud.

ČITANJE IN PISANJE

Čitanje in pisanje še nikakor ne tvorita izobrazbe, če ne pomoreta človeku do tega, biti boljši proti slehernemu bitju.

Ruskin.

„Salamenski Nac"

V letih, ko je bil preč. g. Wieser, poznejši zadnji slovenski dekan v Gospe Sveti, še župnik v Grabštajnu, je živel tam mlad hlapec po imenu Nac. Silno rad se je norčeval in njegovo največje veselje je bilo, če se je mogel v šali komu nalagati. Lagati je znal, da mu v devetih farah ni bil nihče kos.

Vsak četrtek se vozi g. župnik Wieser v Celovec po svojih opravkih. Tako jo tudi danes maha proti kolodvoru. Ko sreča Naca, mu že od daleč zakliče: »Danes me pa ne boš, Nac! Mudi se mi in nimam časa poslušati tvojih laži.« — »Tudi jaz nimam časa gospod župnik. Meni se mudi še veliko bolj. Moram hitro k zdravniku. Pokrškega gospoda je zadela kap.« — »Za božjo voljo, Nac, počakaj vendar, povej...!« — Toda Nac je odhitel, kot ne bi bil slišal nič. Tedaj pa se tudi g. župnik obrne in jo mahne nazaj proti župnišču. Hitro pokliče Jozo, svojega hlapca, zapreže konje in odpeljeta se proti Pokrčam. Ko dospeta tja, skoči gospod župnik Wieser z voza, plane v župnišče. Tam pa sedijo pokrški gospod pri mizi, zajtrk je ravno končan, dolga pipa v levi prijetno puhti ter skrbi za dobro prebavo in praznično razpoloženje, »Mir« v desni pa mu napase radovednost. G. župnik Wieser gleda ves začuden nekaj časa to sliko zdravja, miru in zadovoljnosti. Nato pa zakliče: »Ti salamenski Nec, ti presneti, si se mi pa spet enkrat pošteno nalagal.«

*

Bil je vroč popoldan. Nac pelje voz sena. Njegovo vedno žejno grlo zaželi pijače. Ko pripelje do gostilne, vstavi konje in zakliče v hišo: »Katrca, en vrč piva! Plačal pa bom, ko pridem spet mimo.« Toda Katrca je Naca dobro poznala in ga je odpravila, češ da mu ne verjame, da bo plačal. Nac se radi tega prav nič ne vznemirja. Mirnodušno požene konje. Toda žeja raste in raste.

Nac pelje mimo kmetije. Gospodinja je ravno v veži. Zdaj se ne more več premagati. Žeja je prevelika. Nac poravna svoj klobuk po strani, nagubanči čelo in zaupije resno in jezno v hišo: »Mojca, če mi ne daš hitro vrč mošta, naredim s teboj tako kakor pred četrt uro z Katrco!« Vsa prestrašena leti Mojca v klet in prinese Nacu, ki je bil videti ves srdit, vrč mošta. Nac ga popije v dolgih požirkih. In čudno, gube na čelu se zgladijo, prej tako grozeče oči se zjasnijo in njegov obraz je nasmejan. Mojci, ki je v misli na nesrečno Katrco silno trpela, postaja vedno bolj radovedna. Ko vidi, da je Nacov obraz prijaznejši, pa boječe vpraša: »Za božjo voljo, povej vendar hitro, kaj si naredil nesrečni Katrci?« Nac vrne Mojci prazen vrč, pogleda prav nedolžno in reče mirno: »Nič, naprej sem šel.« Nac potegne za vajeti: »Hijo, vran! Pa Bog plačaj, Mojci!«

DIJAKI ŠPORTNIKI

»Kaj delate v šoli?«

»Slovnico treniramo.«

STAVA

»Glavo stavim, da se motiš.«

»Jaz pa svojo denarnico, da imam prav.«

»Toda tvoja denarnica je vendar vedno prazna.«

»Gotovo! Enako za enako.«

ČE...

Jaka vpraša Janeza, ki je prišel z ženitovanja:

»Kako je bilo?«

»Če bi bila juha tako topla kot vino in vino tako staro kot kokoš in kokoš tako debela kot nevesta — potem bi lahko rekel, da je bilo lepo.«

ČESTITKE

»Moj sin se je v kaznilnici tako dobro vedel, da so mu odpustili polovico kazni.«

»Čestitam! Lahko ste ponosni nanj.«

TUDI NEKAJ

Ona: »To ti pa povem: če umrjem, take žene ne boš več dobil.«

On: »Hvala Bogu!«

Pravila Družbe sv. Mohorja v Celovcu

V smislu kan. 689 Cerkvenega zakonika potrjena od prevzv. ordinariata v Celovcu.

1. Družba sv. Mohorja v Celovcu je pia unio, cerkvena bratovščina v smislu kan. 707 ter ima značaj pobožne zveze vernikov.
2. Njen namen je, vzgajati slovensko ljudstvo v duhu katoliških prosvetnih načel, skrbeti za njegovo umsko in srčno izobrazbo, gojiti in podpirati pobožno lepo vedenje in na ta način ohranjevati katoliško vero med Slovenci na Koroškem.
3. Svoj namen hoče Družba sv. Mohorja doseči z izdajanjem in razširjanjem primernih verskih, leposlovnih in splošnokoristnih knjig.
4. Sedež Družbe je v Celovcu. Glavni družbeni praznik je dan sv. Mohorja, 12. julija.
5. Družbeni udje morejo postati vsi katoličani, ki jim tega ne brani kan. 931 Cerkvenega zakonika.
6. Vsakdo postane ud tako, da se zglasi pri družbenem poverjeniku ali pri odboru in ga odbor sprejme ter se njegovo ime vpiše v družbeno knjigo.
7. V Družbo pravilno sprejeti ostane njen ud, dokler ga odbor ne izključi.
8. Odbor more po kan. 693, § 1 izključiti ude, ki so odpadli od katoliške vere, ki so se vpisali v nekatoliške sekte, ki so notorično cenzurirani ali javni grešniki. Radi naštetih razlogov izključeni ud sprejme sicer za vplačano udnino redni književni dar Družbe, drugih pravic pa nima.
9. Odbor more izključiti tudi uda, ki tri leta ni plačal udnine.
10. Odbor naznani izključitve pristojnemu poverjeniku.
11. Udje imajo te-le dolžnosti:
    a) vsak dan molijo za ohranitev katoliške vere med Slovenci očenaš in zdrava Marijo s pristavkom: sv. Mohor, prosi za nas!
    b) Vsako leto plačajo udnino, ki jo določi odbor.
    c) Med Slovenci širijo dobre knjige in časopise.
12. Udje imajo od Družbe te-le koristi:
    a) Odpustke.
    b) Vsako nedeljo se bere za žive in mrtve ude sveta maša.
    c) Za udnino prejmejo knjige, ki jih Družba izda vsako leto kot redni družbeni dar. Za večkratno udnino dobijo več izvodov.
    d) Druge družbene knjige dobe po znižani ceni, določeni za ude.
    e) Družbi smejo priporočati spise in staviti predloge za publikacije.
13. Družbo vodi odbor, ki sestoji iz sedmih članov, izmed katerih imenuje krški škof predsednika. Podpredsednika voli odbor.
    Predsednik, ako je ta zadržan, podpredsednik in drug odbornik podpisujeta za Družbo pravomočno in jo zastopata.
14. Odbornike volijo poverjeniki za dobo desetih let. Ako kateri odbornik poprej odpade, kooptira odbor do prihodnjih volitev novega odbornika.
15. Vse, kar zadeva volitve, se uredi v pravilniku.
16. Družba ima po župnijah postavljena poverjeništva. Poverjenike imenuje izmed udov družbeni odbor. Imenovanje velja, dokler poverjenik ne neha biti ud Družbe ali se ne odpove ali odbor imenovanje prekliče.
17. Poverjeništva se postavijo le z dovoljenjem Krškega ordinariata.
18. Ako se bo odbor Družbe v Celovcu prepričal sporazumno s škofom, da se slovenske knjige na Koroškem ne morejo razpečavati, zaključi račune in izroči imovino sporazumno s krškim škofom Družbi sv. Mohorja v Celju. Če bi tista več ne obstojala, se premoženje izroči krškemu škofu v cerkvene namene.
19. Družba sv. Mohorja v Celovcu vzdržuje kot matična družba z Družbo sv. Mohorja v Celju, ki se je osamosvojila, tesne stike.
20. Obe Družbi priznata skupno vrhovno nadzorstvo, ki sestoji iz peterih članov, po dva iz odbora vsake Družbe, ki jo določi za dobo desetih let njen odbor.

Predsednika imenujeta izmenoma enkrat krški in drugikrat lavatinski škof izmed odbornikov.

Delokrog skupnega vrhovnega nadzorstva urejuje pravilnik.

21. Z vpostavitvijo vrhovnega nadzorstva niso prizadete pravice krajevnega ordinariata.

22. Ko se potrdijo ta-le pravila, neha veljava starega statuta.

Celovec, dne 5. novembra 1937.

Mohorjanom

Z velikim zanimanjem so koroški Slovenci segli pred letom po koledarju Družbe sv. Mohorja. Številke so najbolj zgovoren dokaz, da je družba ustregla želji slovenskega ljudstva.

Spodaj objavljene številke po farah in dekanijah kažejo v primeri s številkami iz leta 1918. po nekaterih farah celo znaten napredek. Za sto odstotkov so napredovale fare Medgorje od 63 na 125, Šmarjeta v Rožu od 86 na 190, Št. Jakob v Rožu od 154 na 300 in Suha od 35 na 80. Tudi vrsta drugih far izkazuje napredek. Na žalost imamo tudi fare, katere izkazujejo nenaravni padec na ničlo. S podvojenimi močmi hočemo skrbeti, da bomo po vseh farah številčno napredovali in spravili v vsako katoliško družino tudi katoliško knjigo.

Za letos objavljamo seznam Mohorjanov za faro Bilčovs. Prihodnje leto pa nameravamo objaviti seznam vseh Mohorjanov.

Andreaš Marija, Branča vas; Andreaš Terezija, Spodnja vesca; Andreaš Valentin, Velinja vas; Bartl Katarina, Spodnja vesca; Bister Janez, Velinja vas; Bister Terezija, Velinja vas; Bister Tomaž, Moščenica; Bizjak Peter, Potok; Boštjančič Adalbert, Branča vas; Boštjančič Jožef, Branča vas; Boštjančič Pavel, Branča vas; Bister Aleš, Pugrad; Bister Marija, Bilčovs; Bister Janez, Sodraževa; Einšpieler Barbara, Koviče; Einšpieler Janez, Stranje; Esel Mihael, Bilčovs; Filipič Barbara, Velinja vas; Filipič Janez, Velinja vas; Filipič Lorenc, Velinja vas; Gasser Rupert, Kajzaze; Hedenik Primož, Velinja vas; Hedenik Jožef, Velinja vas; Jesenko Franc, Muškava; Jesenko Janez, Spodnja vesca; Jesenko Janez, Velinja vas; Jesenko Lucija, Bilčovs; Jesenko Marija, Spodnja vesca; Jesenko Rupert, Spodnja vesca; Jerolič Gregor, Branča vas; Jurič Jožef, Koviče; Jakopič Franc, Muškava; Kapus Valentin, Bilčovs, Klinar Franc, Branča vas; Köfer Andrej, Spodnja vesca; Kropfič Valentin, Velinja vas; Kröpfl Mihael Bilčovs; Kröpfl Peter, Pugrad; Krušič Franc, Velinja vas; Krušič Janez, Velinja vas; Krušič Janez, Pugrad; Krušič Jožef, Mala Gora; Krušič Pavl, Sodraževa; Krušič Pavel Bilčovs; Kropivnik Ana, Moščenica; Kropivnik Martin, Bilčovs; Kropivnik Neža, Bilčovs; Kropivnik Valentin, Bilčovs; Kropivnik Tomaž, Bilčovs; Kulnik Mihael, Želuče; Kulnik Katarina, Bilčovs; Kuriselo Anton, Stranje; Lesjak Filip, Bilčovs; Lesjak Gregor, Bilčovs; Lesjak Tomaž, Pugrad; Maierhofer Jakob, Kajzaze; Maierhofer Jakob, Muškava; Maierhofer Karel, Muškava; Martič Filip, Bilčovs; Mikl Ana, Branča vas; Mikl Uršula, Branča vas; Mihor Uršula, Sodraževa; Mihor Anton, Spodnja vesca; Martič Valentin, Želuče; Male Neža, Branča vas; Markovič Matija, Želuče; Mikl Filip, Bilčovs; Mihor Rudolf, Muškava; Mišič Uršula, Velinja vas; Miškulnik Franc, Kajzaze; Miškulnik Mihael, Branča vas; Miškulnik Janez, Kajzaze; Mikula Marija, Branča vas; Mlakar Alojz, Muškava; Moswitzer Janez, Koviče; Moswitzer Kunigunda, Pugrad; Mlečnik Izidor, Želuče; Ogriz Ana, Branča vas; Ogriz Antonija, Stranje; Ogriz Janko, Bilčovs; Ogriz Janez, Mala Gora; Otrob Apolonija, Kajzaze; Partl Gregor, Kajzaze; Partl Peter, Bilčovs; Plavec Janez, Želuče; Pečar Filip, Potok; Quantschnik Valentin, Bilčovs; Rabič Marija, Mala Gora; Reichman Janez, Kajzaze; Reichman Jožef, Moščenica; Reichman Janez, Branča vas; Safran Franc, Bilčovs; Safran Avgust, Bilčovs; Seher Ana, Velinja vas; Seher Janez, Velinja vas; Spitzer Elizabeta, Potok; Spitzer Franc, Stranje; Spitzer Silvester, Koviče; Sitter Peter, Želuče; Štih Jože, Bilčovs; Šavnik Pavel, Potok; Šavnik Marija, Moščenica; Šavnik Janez, Potok; Schellander Matija, Moščenica; Schellander Janez, Moščenica; Schellander Janez, Moščenica; Schellander Terezija, Bilčovs; Schellander Jurij, Potok; Schöffmann Franc, Koviče; Schöffmann Gregor, Moščenica; Tumer Jožef, Velinja vas; Vanžov Marija, Bilčovs; Winkler Janez, Bilčovs; Weber Mihael, Želuče; Zablatnik Mihael, Bilčovs; Zučič Barbara, Kajzaze; Žnidar Neža, Želuče; Žnidar Neža, Želuče; Žnidar Janez, Želuče; Köfer Gregor, Pugrad; Köfer Franc, Velinja vas; Krušič Franc, Pugrad; Kulnik Elizabeta, Pugrad; Painter Peter, Sodraževa; Reichmann Terezija, Zgornja vesca.

Seznam udov Družbe sv. Mohorja v Celovcu

	1918	1919	1920	1934	1948
Dekanija Celovec mesto:					
Celovec mesto	141	102	23	32	110
Dekanija Celovec dežela:					
Dholica	36	25	—	—	—
Hodiše	87	90	70	57	50
Otok	25	23	22	18	10
Škofiče	43	54	2	12	35
Vetrinj	45	36	20	13	—
	231	228	114	100	95
Dekanija Dobrla ves:					
Apače	35	50	2	16	28
Galicija	42	39	21	21	31
Globasnica	76	75	54	31	100
Kamen	29	28	15	10	16
Škocijan	121	124	83	65	125
Št. Lipš	64	73	44	51	61
Mohliče	33	24	17	7	30
Obirsko	41	43	42	44	50
Rebrca	33	39	18	14	30
Štebenj	39	36	14	14	26
Št. Vid	128	107	59	64	131
Železna Kapla	204	191	151	110	250
Žitara ves	75	70	56	38	29
	920	919	576	485	907
Dekanija Velikovec:					
Djekše	123	80	—	6	80
Gorenče	42	32	17	23	60
Grebinj	45	40	49	6	30
Grebinj-Klošter	77	42	29	26	30
Krčanje	17	17	7	—	16
Št. Jurij	47	40	26	4	55
Št. Peter	52	35	28	34	20
Št. Rupert	100	100	45	25	30
Šmarjeta	80	80	51	3	35
Št. Štefan-Vovbre	79	40	51	18	20
Ruda	50	26	32	—	—
Velikovec	38	36	82	—	20
	750	568	417	145	346
Dekanija Šmohor:					
Blače	22	10	—	10	8
Borlje	45	27	4	7	—
Brdo	54	45	5	36	30
Čače	28	28	—	—	—
Gorje	69	—	—	10	8
Melviče	30	24	3	10	24
Št. Jurij	47	40	26	4	5
Št. Pavel	15	15	—	—	—
Št. Stefan	28	21	—	4	10
Ziljska Bistrica	53	47	8	29	50
	370	225	20	106	184
Dekanija Pliberk:					
Pliberk	272	245	171	128	200
Kazaze	40	60	65	24	45
Šmihel	202	167	137	106	222
Suha	35	34	38	19	80
Vogrče	64	60	57	32	30
Žvabek	79	80	65	39	50
	692	146	433	348	627

	1918	1919	1920	1934	1948
Dekanija Rožek:					
Domačale	30	15	1	—	11
Drava	24	28	18	9	46
Dvor	57	51	2	18	—
Gozdanje	40	31	1	13	23
Lipa	23	15	5	8	10
Loga ves	42	38	32	14	15
Pečnica	31	34	20	39	30
Podgorje	70	5	13	40	90
Skočidol	70	23	10	35	50
Št. Jakob	154	133	134	100	300
Št. Ilj	74	57	48	32	80
Strmec	29	20	—	—	—
Rožek	53	41	43	32	50
	697	491	327	340	705
Dekanija Borovlje:					
Borovlje	39	33	30	—	30
Bilčovs	124	110	103	74	130
Bajtiše	—	—	—	—	7
Glinje	51	50	16	33	34
Golšovo	—	—	—	—	—
Kapla	90	72	56	23	25
Kotmara ves	57	44	45	—	55
Podljubelj	14	13	10	—	10
Sele	106	108	98	85	124
Slovenji Plajberk	74	73	56	41	50
Sveče	121	117	94	74	160
Šmarjeta	86	76	30	31	190
Št. Janž	73	63	53	55	55
Žihpolje	56	51	55	24	30
	891	810	6464	440	900
Dekanija Tinje:					
Grabštajn	78	65	46	—	—
Medgorje-Podgrad	63	44	—	22	125
Podkrnos	33	28	3	13	30
Pokrče	82	93	25	—	10
Št. Jakob	9	9	—	—	—
Št. Lipš	12	10	—	—	—
Št. Peter	27	14	6	—	10
Št. Tomaž	21	16	1	42	6
Radiše	76	69	50	42	85
Timenica	22	3	2	—	—
Tinje	55	18	25	26	20
Slovenji Šmihel	37	13	15	—	—
Žrelec	15	20	10	4	—
	530	402	183	149	286
Dekanija Beljak:					
Beljak	33	2	3	14	27
Brnca	62	1	1	14	40
Loče	75	—	69	51	31
Marija za Ziljo	97	16	1	8	32
Podklošter	30	—	—	—	10
Št. Lenart	85	82	5	29	50
Štebenj	76	81	1	—	50
Vrata	28	—	—	—	5
	486	182	80	116	245
Razni kraji:					
Labod					3
Spittal, taborišče					500
					503

Skupaj šteje Družba sv. Mohorja članov:

	1918	1919	1920	1934	1948
Dekanija Celovec mesto	141	102	23	32	110
Dekanija Celovec dežela	236	228	114	100	95
Dekanija Beljak	486	182	80	116	245
Dekanija Borovlje	891	810	646	440	900
Dekanija Dobrla ves	920	910	576	485	907
Dekanija Pliberk	692	646	533	348	627
Dekanija Rožek	697	491	327	340	705
Dekanija Šmohor	370	225	20	106	184
Dekanija Tinje	530	402	183	149	286
Dekanija Velikovec	750	568	417	145	346
Dekanija Št. Pavel					3
Spittal, taborišče					500
	5693	4564	2919	2261	4908
V drobni prodaji					1000
Italija					500
Amerika					300
				Skupno	6708

Iz stoletnega koledarja

VREME BO LEPO:

Če je zrak suh.

Če pade obilno rose in če rosa dolgo ostane.

Če so vrhovi gora megle in oblakov prosti.

Če sonce vzhaja svetlo rumeno.

Če sonce zjutraj ali zvečer lepo žari, je le malo rdečkasto in brez oblakov za seboj.

Če je mesec svetlo bel.

Če se luna spremeni v uri blizu polnoči.

Če megla pada k tlom.

Če se dim vzdiguje naravnost kvišku.

Če plamen visoko plapola.

Če barometer na visokem mirno stoji, ali pa če se iz nižine znatno vzdigne.

Če začne padati zjutraj pred 7. uro, popoldne rado sonce sije. Jutranje padavine od 4. do 9. ure so sploh manj trajne.

Če so živali videti pri svojem delu vesele, urne: pajki mnogo predejo, lastovica leta visoko, škrjanček se dviga v višave, čebele se vračajo pozno domov, mušice rajajo še po sončnem zahodu, rega pleza kvišku, petelini zjutraj močno pojo.

SLABO VREME PRIČAKUJEMO:

Če barometer pada.

Če je zrak vlage napit.

Če se kamni in zidovi poté.

Če sol postaja vlažna, moka kepasta.

Če v zaceljenih udih začne trgati.

Če rosa naenkrat izgine, dasi je brez vetra.

Če rosa zjutraj izostane, čeprav ni oblačno in ne vetrno.

Če je silno soparno in sonce peče.

Če se vidijo oddaljeni kraji nenavadno jasno.

Če je zjutraj svetla, obilna zarja.

Če vzhaja sonce megleno ali ima belkast obroč okrog sebe.

Če so zvečer za soncem temni oblaki.

OSMA ZAPOVED

Če si kakšno besedo zoper svojega bližnjega slišal, naj s teboj umrje; zanesi se, da te ne bo razgnala. Le neumnega tišči beseda kakor porod nosečo žensko.

Knjiga Sirahova.

OBREKOVANJE

Obrekovanje obenem škoduje trem: tistemu, ki ga obrekuješ, onemu, proti kateremu ga obrekuješ, a največ — tebi, ki obrekuješ.

Bazilij Veliki.

*

SEDEM NAJGRŠIH GREHOV

Šest reči je, ki jih Bog sovraži, in sedma se mu studi v dušo: prevzetne oči; lažniv jezik; roke, katere nedolžno kri prelivajo; srce, ki hudobne misli pase; noge, ki takoj za grehom tečejo; krivo pričo in onega, ki med brati razprtije trosi.

Knjiga pregovorov.

DAJ NAM DANES NAŠ VSAKDANJI KRUH

Francoski modroslovec Avgust Comte je po kosilu namesto slaščic rad vzel in žvekal skorjico suhega kruha, da bi se spomnil tistih, ki nimajo niti — suhega kruha.

SLOVENSKI NABOŽNI PREGOVORI

Če kdo to, kar je sam dobil v dar, drugemu daruje, ima dvojno zasluženje pri Bogu.

Človek sklepa, Bog sklene.

Delaj, kakor da bi večno živel, moli, kakor bi jutri umrl.

Delo pridnih rok — blagoslavlja Bog.

Dober je strah, komur ga je Bog dal.

Dobra mera in vaga v nebesa pomaga.

Dobro storiti, pa ne okrog zvoniti.

Dokler je Bog in dobri prijatelji, se ničesar bati treba ni.

Kadar Bog mudi, nič ne zamudi.

Kadar nevarnost do vrha prikipi, božja pomoč več daleč ni.

Kakor ti Bogu, tako Bog tebi.

Kar Bog da, je slajši od medu.

Kar Bog da, tega vsi ljudje ne vzamejo.

Kar Bog naredi, vse prav stori.

Kar človek z eno roko deli, to mu Bog z drugo povračuje.

Kar je pravo, je tudi Bogu drago.

Kar se revežem da, v skrinji ne zmanjka.

Kar ubogemu daš, ti na žlici priraste.

Kar z neba prši, nikomur ne škoduje.

Kar svet ima zdaj skrito, bo enkrat vse očito.

Kdor božjega daru ne spoštuje, tega šiba božja kaznuje.

Kdo bo za Bogom popravljal!

Kdor dela brez božjega blagoslova, cepi mladiko na suho drevo.

Kdor dobroto izkaže, na svojo srečo kolo maže.

Kdor dobrote s hudim povračuje, ne uide maščevanju.

Kdor gre na božjo pot, nič ne peša.

Kadar je sila najhujša, je pomoč božja najbližja.

Kdor ima božji strah, temu je lahko biti varuh.

Kdor mater tepe, mu roka usahne.

Kdor ne uboga, je brez Boga.

Kdor ob nedeljah dela, težko umrje.

Kdor pomaga drugim iz nadlog, rad pomaga njemu tudi Bog.

Kdor rad kruh deli, se mu v roki množi.

Kdor se ne boji ljudi, se ne boji Boga.

Kdor se v petek veseli, tega v nedeljo žalost obleti.

Kdor kaj Bogu daruje, se mu vdeveteri.

Kdor slabo vest ima, ljudem se sam izda.

Kdor svojim staršem življenje greni, sam srečo pohodi, v nadloge drvi.

Kdor starše ljubi in jih podpira, si nebesa odpira.

Kdor v Bogu živi, v Bogu umrje.

Kdor z Bogom začenjava, vse dokončava.

Kdor zatira stare običaje, ga zatira Bog.

Kjer Bog ne podpira, se podira.

Kjer ni mirnih ljudi, tam ni božjih otrok.

Kjer je Bog, tam ni nadlog.

Kjer ni sloga, tam ni Boga.

Kjer se dela vse nedelje, tam se sreča mimo pelje.

Kogar ima Bog rad, ga s križi obiskuje.

Kolikor časa so terice pri hiši, toliko časa gre Sv. Duh od hiše.

Kogar ima Bog rad, umrje mlad.

Komur Bog pomaga, temu pomagajo tudi vsi svetniki.

Komur Bog da moč, temu da tudi pomoč.

Komur Bog pomaga, vse premaga.

Komur Bog roko drži, izgubljen ni.

Ljudski glas — božji glas.

Miloščina smrti reši.

Na božjem blagoslovu je vse ležeče.

Nad vsako našo stopinjo čuje Bog.

Najbolje poje zvonček mirne vesti.

Najboljša luč je Bog.

Najsrečnejše ljudi — poštenje rodi.

Najhujše je, če Bog človeka kaznuje s človekom.

Nebeški vrtnar najbolje zaliva.

Ni sreče doma, kjer ni Boga.

Oponošen dar je črn pred Bogom.

Tudi nadloga je od Boga.

Z Bogom drži in Bog bo s teboj.

VSAK MOHORJAN NAJ BO APOSTOL DOBREGA TISKA!

V vsako krščansko družino spadajo: Mohorjev Koledar, Mohorjeve knjige in naši verski listi.